

18. a 4.

15.

Non enim in natura sunt duo quae sunt quod
est naturaliter et hinc sunt incommensurabiles
quae ab altero sunt separatae. Incommensurabiles
autem sunt quae sunt in natura et non sunt
in natura. Non enim in natura sunt duo quae
sunt quod est naturaliter et hinc sunt incommensurabiles
quae ab altero sunt separatae. Incommensurabiles
autem sunt quae sunt in natura et non sunt
in natura.

Non enim in natura sunt duo quae sunt quod
est naturaliter et hinc sunt incommensurabiles
quae ab altero sunt separatae. Incommensurabiles
autem sunt quae sunt in natura et non sunt
in natura.

Non enim in natura sunt duo quae sunt quod
est naturaliter et hinc sunt incommensurabiles
quae ab altero sunt separatae. Incommensurabiles
autem sunt quae sunt in natura et non sunt
in natura.

aviasy sp. en is de entero sea poco
nosas apro beer de filosofica

~~8-1 2-3 4-12~~

Caja
A-30

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several lines and is difficult to decipher due to its low contrast and the texture of the paper.

At the bottom of the page, there is a line of text that appears to be a signature or a date, though it is also illegible.

C Inapit expositio super libro de substantia orbis Joannis de Bando philosophi preclarissimi.

In hoc tractatu intēdimus perscruta-
ri d̄ rebz ex quibus componitur cor-
pus celeste. Declaratum ē enim cor-
pus celeste cōponi ex naturis duabus
sicut corpora generabilia z corruptibi-
lia. Sed tamen ī istis fuit declaratus

has duas naturas esse per generationem z corru-
ptionem: z esse inuentas in eis: in celestibus autez
propter motum localem.

Liber iste qui intitulatur de substantia orbis dividitur
in p̄hemiu z executionem que icipit ibi. Pr̄mū autē. Cir-
ca p̄hemiu sic procedit: qz primo premitit Auerro. quod
declaratū ē ab A. z. ī suis libris de nā corporis celestis.

Secūdo ex illis elicit ea ex quibz determinaturus ē in
hoc libro ibi. In hoc tractatu. Circa primum. d. p. pe.
dans intentione sua generaliter premitit illud qd d̄ cla-
ritatū ē ab A. z. de corpore celesti. Secūdo tangit rōnes
qbus illud fuit declaratū ibi. Quia enī declaratū ē. Pr̄mo
dicit qz in hoc tractatu intēdimus ingredi de rebz ex q
bus cōponit natura celestis corpis: z qz supponit corpus
celeste esse cōpositum: qd declaratū ē A. z. alibi ex duabus
naturis sic corpora gnabilia z corruptibilia. s̄ diuersis vijs
z appētibz fuit inēta z determinata cōpositio generabilitū
z corruptibilitū z ipsius corporis celestis. Nā determina-
tus ē generabilia z corruptibilia habere duas naturas. s̄.
materiā z formam in substantia eē que d̄ generatio z cor-
ruptio. Corpora autē celestia habere duas naturas. s̄. mo-
torem z motū fuit declaratū p̄ motum localem. Motan-
dum qz sicut appetet ex primo physicoz natura materie pri-
me innotuit p̄ transmutationē de forma in formā: z id̄ di-
citur ibi qz materia cognoscit in analogia ad formam. for-
ma vero innotuit p̄ operationem: vt dicit cōmentator. viij.
metaphysice: qz sicut transmutatio facit scire materias: ita
operatio formam. cū igit apparcat sibi succedere inuicēz
diuersos actus: z omnis actus ē forma: sicut dicit Themis-
tius in tertio de anima. impossibile ē transire de actu i ac-
tum nisi subeūte potentia qz deferat actum illum. ergo ne-
cesse ē illa esse composita ex materia z forma: in qbus di-
uersi actus sibi inuicem succedunt.

Quia enim declaratus est hec corpora moueri
ex se z in loco esse amplius qz illud quod mouetur
ex se componitur ex duabus naturis. s̄. recipiente z
agente: cum declaratum sit omnem motum habe-
re motorem.

Tangit rōnes quibus dictū est celum cōponi ex dua-
bus naturis: z primo tāgit rōnes. Secūdo cōcludit inten-
tum: ibi. Lū hīc inqz ita sit. Ad hoc auctor tangit pr̄mo du-
as rōnes. Secūda ibi Amplius aliquod. Pr̄mo dicit cor-
pora celestia moueri ex se: omne autē qd mouet ex se cōpo-
siti ē ex agente motū z recipiente: cuius declarationē sub-
dit: qz omne motū h̄z motore. Intelligendū est sicut ap-
paret. vij. physicoz: omne qd mouet mouet ab alio.
Item circa principiu octauū physicoz ostēdit qz omne
qd mouet ex se diuidit ī p̄ se mouens z p̄ se motus: z sicut
appet secūdo celi z mundi: celū mouetur ex se: z id̄ dicitur
animatū: ex quo cōcludit qz celum diuidit ī p̄ se mouens
z p̄ se motum z sic cōpositū est ex duabus.

Amplius aliquid esse motum mouens eodem
modo impossibile esse.

Tangit secūdam rationem dicens qz aliqd est esse mo-
uens z motū est impossibile. Notandū qz mouens s̄m qz

huius est ī actu. motum vero in potentia est aliquid aut eē
in respectu eiusdem: z eodē mō actu simul z potentia ē i/
possibile: qz actus z potentia sunt differentie valde oppo-
site: vt dicit cōmentator in p̄hemio de aia: z ideo cū celuz
mouetur ex se z supple motor z motū sūt diuersa: necessē
est celū esse compositum ex diuersis naturis.

Cum hoc in quam sit declaratum est celum cō-
poni ex duabus naturis.

Concludit hic qd dictum est z apparet in lra. Deinde
cum dicit.

In hoc ergo tractatu perscrutati sumus de his
duabus naturis ex quibus corpus celeste componi-
tur: vtrum sint similes illis naturis ex quibus gene-
rabilia componuntur: quarum altera dicitur forma
altera materia. s̄. vtrum hec materia z forma que
sunt hic sunt eodem cum illis: aut diuersē s̄m ma-
gis z minus: sed si sunt diuersē specie: tunc equiuo-
ce dicitur de eis corporeitas: aut s̄m prius z po-
sterius.

Ex dictis elicit ea de quo determinaturus ē ī hoc libro
secundo: qz aliqua de p̄positis sūt quasi manifesta ea abij-
cit a sua p̄scrutatione. Tertio cōcludit ea que sp̄aliter sunt
hic determinanda tāqz minus nota. secunda ibi. Quā autē
he due. tertia ibi. Quicūqz autem p̄scrutādo. Pr̄mo
dicit inferendo ex premissis qz in hoc tractatu p̄scrutabi-
mus de istis duabus naturis de quibus cōponitur corp⁹
celeste. vtrū sint similes. i. eiusdem generis cū illis duab⁹
naturis ex quibus cōponunt generabilia z corruptibilia
que sunt materia z forma: ita qz sūt eadē in genere z ī sp̄e
omnimode hic z ibi: aut iste nature sūt diuersē ī genere z
ī sp̄e ī celo: z ī generabilibus z corruptibilibus hoc simplici-
ter: vel saltē differūt s̄m magis z min⁹. Nā multū refert
qz si iste nature due. s̄. materia z forma sūt diuersē specie ī
celo z in istis inferioribus corporeitas d̄ equiuoce de istis
vel s̄m prius z posterius: qz corporeitas est quasi gen⁹ vel
natura ī qua cōueniūt iste due nature. Nota s̄m qz d̄ ī
p̄dicamentis: sp̄es coequeue sūt sub genere quantū ad hoc
gen⁹ z rō generis d̄ ipsi equalit̄ p̄dicat: z id̄ inquantū hu-
ius ē vniocū ad suas sp̄es: mō corporeitas p̄ pri⁹ d̄ de ce-
lo qz d̄ istis inferioribus: qz corporeitas celi ē cā corporeita-
tis istoz iferioroz: z cū aliqd d̄ de cā z causato p̄ pri⁹ d̄ de
cā qz d̄ causato: vt p̄z prio postero. z secūdo metaphysice
et. Si igit mā z forma celi z istoz iferioroz fuerit diuer-
sa ī genere: certū ē qz corporeitas d̄ de eis equo-
ce: vbi s̄m natura solū. Si aut fuerint diuersē ī sp̄e: cōueniūt tū ī hac
natura cōi tāqz ī genere qz ē corporeitas: tū ergo dice-
re de ipsis s̄m prius z posterius. Aut ergo iste due nature ex qz
bus cōponit celū z ista iferoza nō sūt eadē. s̄. eiusdē sp̄e/
cici: aut corporeitas d̄ eis d̄ equo-
ce: vel saltē s̄m pri⁹ z po-
steri⁹ cū nō p̄it eē diuersē sp̄es sub eodē genera: z tota rō
ē qz corporeitas p̄ pri⁹ d̄ de celo qz de istis inferioribus.

Quoniam autē he due nature exītes in his ge-
nerabilibus z celestibus corpibus nō sūt cōuenien-
tes sp̄e: manifestū ē posito corpi celesti eē ī genera-
bili z icorruptibili: z corporibus qz sūt apud nos gene-
rabilia z corruptibilia. Causas. n. corpus genera-
bilis z corruptibilis: z eterni eē eadē ī possibile ē.

Ostēdit manifestū eē istas duas naturas. s̄. materiā z
formā generabiliū z corruptibiliū nō esse eiusdē specie cū
duab⁹ naturis ex qbus cōponitur corpus celeste: z id̄ hic
abijcit a sua cōsideratione tāqz notū dicens: qz he due na-
ture exītes in his duobus. s̄. in celo z in inferioribus nō
sūt cōuenientes in sp̄e. i. nō sunt eiusdē specie: z hic est
manifestū si ponamus corpus celeste eē ingeniū z incor-

liber
ip̄ius
12

ruptibile: qđ pbatū est primo celi et mundi. Et si ponamus corpora que sūt apud nos generabilia et corruptibilia: qđ pbat primo de generatōe et scđo cuius rōnē et subdit: qđ generabiliū et corruptibiliū et etiā ceterorū impossibile eē eadē causas. s. intrinsecas. Nota ut scribit. 10. metaphy. qđ corruptibile et incorruptibile plus differūt qđ in genere: qđ differt p habere materiā et nō hēre. Lū ergo celū sit incorruptibile: ista aut inferiora sūt corruptibilia. ut iā dictū est differūt genere et plus: quare impossibile est qđ hēant eadē causas intrinsecas: et dico causas intrinsecas ex qbus res cōponit. Excitati aut cōcludit ea de quibus hīc intēdit ingere dicens: qđ excitati ē has duas naturas: ex qbus cōponitur corpus celeste nō eē eiusdē speciei: nec ēt eiusdem generis cū duab⁹ naturis ex qbus cōponunt generabilia et corruptibilia. Et corruptibilia imo etiā differūt plus qđ suo genere. et sic non est inquirendū utrū differant cuz sit quasi manifestum.

Restat igitur perscrutari de eis de quibus hē due nature que sunt in corpore celesti differunt ab eis que sunt in corpore generabili et corruptibili.

Istis in quibus hē due nature que sūt in corpore celesti differunt a duabus naturis que sunt in generabilibus et corruptibilibus. hoc est ingere que et quales sunt iste due nature: ex qbus cōponitur corpus celeste: ex qbus apparbit: in qbus differūt a duabus naturis istorū generabiliorū et corruptibiliorū. et in qbus conveniūt hēc ē sententia lectioni p̄hemij.

Primus quidē perscrutatoris Aristoteli. quidē cū consideravit individua exītia p se hēc que vocātur substantie transferri de vna dispositione ad aliā: et inuenit hanc trāspositionē duobus modis. Aut trāspositionē in dispositionibus extrinsecis a quibus substantie substantiarū exītia p se qđ nō facit illa individua differētia illas dispositōes trāsmutari in nōie nec diffinitione: sicut sūt dispositōes qđ dicuntur quātitate et q̄litate: et alia predicamenta qđ dicuntur accītia. Aut trāspositionē in dispositionibus qđ faciunt in individua differētia ipsos trāsmutari nōie et diffinitione que trāsmutatio dicitur generatio et corruptio.

In isto p̄hemio s̄mentator eregatur. et qđ p̄posuit se de terminaturū de duabus naturis ex qbus cōponit celum: et de illis in qbus differunt et cōveniūt a duabus naturis generabiliū et corruptibiliū: iō sic p̄cedit: qđ primo determinat de nature celi s̄m qđ cōponit ex istis duabus naturis. s. motore et mobili cōndendo q̄liter iste due nature cōveniūt et differūt cū duabus naturis generabiliū et corruptibiliū. Secūdo determinat de istis duabus naturis. s. motore et mobili in p̄pria forma. i. d. quolibet eorū per se: ibi. Quis declarati ē. Circa s̄m libi qđ facit duo. Primo ostendit qualis ē forma et materia celi vel motor et mobile et q̄lis sit forma generabiliū et corruptibiliū: et quō cōveniūt et differūt s̄m istas essentias. Secūdo ostendit in qbus cōveniūt et differūt quātū ad accītia: ibi. Remanet autē p̄siderare. Circa primū duo facit. Primo ostendit qđ et qualis est substantia celi quātū ad materiā et formā opando ipsā sub cōveniūtia et d̄ria ad substantiam generabiliū. Secūdo ostendit q̄lis ē cōpositio celi ex materia et forma cōparādo ipsam ad cōpositiōne generabiliū et corruptibiliū ex

sua materia et sua forma: ibi. Perscrutandū. Et qđ natura generabiliū et corruptibiliū est magis nota quātū ad formā et quātū ad materiā qđ sit ipsum celum: iō sic procedit: qđ primo ostendit q̄lis sit materia et forma generabiliū et corruptibiliū. Secūdo qualis est materia et forma celi: ibi. Lū igitur fuerunt declarata. Prima in duas: qđ primo facit: quod dictum est. Secūdo remouet dubium Avicenne: ibi. Dū putant Avicē. circa primū duo facit: qđ primo ostendit qualis est materia generabiliū et corruptibiliū. Secūdo q̄lis est forma: ibi. Et qđ forme mole. Circa primū duo facit. Primo ostendit qualis ē materia generabiliū et corruptibiliū. Secūdo ostendit qualis ē in ordine ad recipiēdū formā. Et cum inuenit substantiales formas. Adhuc circa primū duo facit. Primo ponit diuisionē vnam p̄ quas notificatur natura materie generabiliū et corruptibiliū. Secūdo ex hac diuisione cōcludit naturā ipsius materie: ibi. Unde natura huius subiecti. Adhuc in duas. Primo ponit diuisionem. Secūdo ostendit cōuenientiam et differētiam inter mēbra diuisionis: ibi. Lū autē considerauit. Primo dicit qđ principis perscrutationis in hoc libro s̄m p̄ se hic: qđ Aristoteli inuenit inuenit individua substantie qđ sunt per se substantia trāsmutari de vna dispositione in aliā vidit trāsmutationē fieri duobus modis: aut supple in dispositionibus accidentibus p̄ quarum trāsmutationem nec trāsmutat nomen nec diffinitio rei: sicut est trāsmutatio in quātitate qualitative et in alijs accidentibus vel predicamentis que vocant accītia: aut in dispositionibus p̄ quarum trāsmutationem nomen est diffinitio illius est individui: cuius dispositiones trāsmutat: et hęc trāsmutatio dicitur generatio et corruptio: et sic est duplex trāsmutatio. s. substantialis esse in substantia et in accidentibus.

Ad eminentiam huius nota qđ d̄. Quinto metaphy. c. et p̄m. primo phy. Ens dicit de substantia et accidente: nō ut d̄ primo phy. ois trāsmutatio ad aliqđ ens intendit: et iō necesse est duos modos esse trāsmutationis s̄m duos modos accidentium. s. trāsmutatio substantialis et trāsmutatio accidentalis. Sic d̄ qđ trāsmutatio qđ mutat suū subiectū nōie et diffinitio ē trāsmutatio substantialis q̄n nōie ē diffinitio cōprehendit totā subām rei: et talis trāsmutatio tēdit ad subām priōrē ad accītia ex cōsequētū ut p̄m. dicit priō phy. c. v. metaphy. c. sed trāsmutatio qđ nō mutat subiectū suū nōie et diffinitio tēdit solum ad accītia: et iō d̄ accidentalis ut ē trāsmutatio ad qualitatem et ad alia accītia ut hic dicit s̄mentator: et primo phy. c.

Cum autē consideravit hos duos modos trāsmutationis: inuenit in eis cōia et p̄pria. Lōia quidem sūt qđ nūqđ insunt trāsmutatiōi subāli et accītali. est enī cōe eis eos habere vñū subiectū recipies trāsmutationem.

Comparat membra dicte diuisionis sub cōuenientia et differētia: et primo ostendit in quibus cōueniūt. Secūdo in quibus differunt: ibi. Differunt autē. Prima in quinq; s̄m qđ quinq; que ponit in quo cōueniūt. Secūda ibi Amplius necessarium. tertia ibi. Similiter inuenitur. quarta ibi. Amplius inuenitur. quinta ibi. Et habetur idem genus. Primo dicit qđ Aristoteles considerauit hos duos modos trāsmutationis substantialis et accidentalis: inuenit in eis aliqua cōmunitia in quibus cōueniūt et aliqua p̄pria in quibus differunt. et subdit que sunt illa in quibus cōueniūt: et dicit qđ sunt quinq;. Primo ē qđ in vtraq; trāsmutatiōe. s. subāli et accītali necesse ē ut sit aliud vñū subiectū qđ trāsmutat d̄ vno ad aliqđ et qđ sustinet trāsmutationē. Intelligendū

¶ sicut dicitur p̄m. viij. et p̄mo p̄bicoꝝ: cōs cōtentio omniū p̄hoꝝ fuit q̄ ex nihilo nihil fit. sed oē qd̄ p̄ducit̄ oꝝ ex alio fieri: q̄a potētia nō radical̄ ex nihilo. s̄t̄ oꝝ aliud eē quod transmutationē recipiat. et hoc idē dicit Themiſtius in. 3. de aia. s. q̄ impossibile ē transire de ap̄titudine in actum nō subijciente materia seu potētia que differat illum actum: et hoc est rationale: Deinde etiam dicit.

CAmplius necessariū est non esse precedere esse generabilioꝝ corruptibilis in eis eē eius qd̄ fit. **N**ō enim fit nisi illud quod non est.

Ponit secundū in quo cōueniūt et ē q̄ i oī factioē et trāsmutatione nō esse p̄cedit̄ eius qd̄ fit vel generat̄ p̄cedit̄ vlt̄ et ḡnāl̄ s̄m suū esse quia nō fit nisi qn̄ nō est. **I**ntelligendū q̄ sicut d̄ p̄mo p̄bicoꝝ q̄ oīs motus ē de p̄rio in p̄riū et ē de p̄rio p̄uatio q̄a nihil mouet̄ ad aliud qd̄ h̄z. et ideo si aliquid fit siue substantialit̄er siue accidentalit̄er non esse vniuersaliter p̄cedit̄ suū esse.

CSimiliter inuenitur posse precedere in subiecto esse necessariū in vtroq; modo factionis qd̄ est impossibile si fit.

Ponit tertiuū in quo cōueniūt et est q̄ posse p̄cedit̄ esse eius qd̄ fit: q̄a nihil fit nisi qd̄ pot̄ esse. **N**ota vt dicitur tertio p̄bicoꝝ et nono metha. nihil p̄ se vadit̄ ad actū sed p̄ aliquid existens in actu sic simpliciter actus p̄cedit̄ potētiā. vñ tamen in eodē p̄s ē aliquid in potētia antequā in actu et sic potētia p̄cedit̄ actū. et sic necessariū ē q̄ posse p̄cedit̄ esse in subiecto. **N**ota vt dicitur.

CAmplius inuenit esse actio id ex quo est factio il line rei et ad quod esse contraria.

Ponit quartū et ē illud q̄ ex quo aliquid fit et illud qd̄ fit sunt p̄ria in vtroq; transmutatione. **N**ota q̄ si aliquid trāsmutaretur ab eodē in idē transmutatio esset frustra quod est impossibile. et ideo oꝝ q̄ fiata p̄rio in p̄riū. sed ista p̄nt eē p̄fecta cōtraria vel non p̄fecta. p̄fecta sūt que maxime distant vt albū et nigꝝ dulce et amax talia extrema inter que est transmutatio nō perfecte sūt que habent aliquid contrarietatis sicut aliquid mediū cū extremo vt cōmentator dicit q̄nto p̄physicoꝝ et q̄nto metha.

CEt habere idem genus: et q̄ ista contrarietas re ducitur ad contrarietatem primaz. s. non esse et for marum.

Ponit rem. v. qua transmutationes debent haberi idē genus subijcibile et p̄abile et q̄ illa contrarietas reduci ad p̄nam que est nō esse hoc ē p̄uatio et habitus. **N**ota q̄ oīa cōtraria h̄nt idem genus p̄dicabile ad inuicē: q̄a oī bus p̄rijs est vñū genus p̄mū et subiectū ad qd̄ oīa cōtraria reducūt̄ et non solū contrarioꝝ est vñū genus p̄mū subiectū: ad qd̄ oīa cōtraria reducūt̄ et non solū contra rioꝝ est vñū genus p̄dicabile sed subijcibile qd̄ est subiec tū p̄mū disponū p̄ria vt apparet q̄nto metha. **N**ota etiā q̄ oīa p̄ria reducūt̄ ad p̄ma. **N**ō cōtraria sunt q̄ ma xime distant et talia sunt p̄uatiue cōtraria et ad ea oīa alia reducūt̄ vt apparet p̄mo p̄physicoꝝ et quarta metha. naz p̄uatio et habitus est p̄ma radix contrarioꝝ.

CDifferūt autem in hoc quoniam inuenit trans mutationem in diuiduoz in suis substantijs cogere subiectum non esse ens actu et non habere formas qua substantiatur. Si enim haberet formam nullā

aliam reciperet nisi illa destructa. vñam enim for mam habere nisi vñū subiectum impossibile est: et si esset substantia simpliciter existens in actu: tūc es set impossibile et non receptiuū. Quod enim ē ac tu non recipit aliquid quod est in actu.

Costendit in qbus differūt p̄dicte transmutationes et p̄ mo ponit differentia. secūdo p̄bat eam ibi. Si. n. haberet formā. **P**rimo dicit q̄ h̄z iste transmutatōes cōueniūt̄: tā dictū ē: differūt tamē: q̄a subiectū transmutationis non est ens actu sed solū in potētia ita q̄ de se nullā h̄z formas q̄ substantias in actu. et statim p̄bat cum dicit: Si enim habe ret formā. duabus rōnibus: quaz secundam ponit ibi. Si esset substantia simpl̄. **P**rimo dicit si subiectū transmuta tionis substantialis haberet formam de se in actu nullā re ciperet: cuius declaratio ē. quia impossibile est q̄ vñū sub iectū habeat nisi vñā formam substantialem et cōuersoꝝ: vna forma substantialis non est nisi vnius subiecti. **N**o tandū est hic q̄ subiectum transmutationis substantialis oportet q̄ sit ens in potētia. quia sicut ē in transmutatōe ac cidentalit̄ ita et in subali. sed in accidentalit̄ sic ē subiectum q̄ quāq; stat sub vno accidente quāq; sub alio et nūquā stat sub vtroq; contrarioꝝ s̄l. quare eodē modo in substantiali in actu ad quā p̄s fuit in potētia et tamen sub vna in actu ē ad eius op̄ationē in potētia et nō in potētia s̄l. **I**tem notandū q̄ si forma esset de esse materie et q̄ actu esset i ea sequeret̄ vel q̄ due forme substantiales essent in eodē actu vel q̄ aliquid fieret ex nihilo quoz vtrūq; est falsum quia si forma esset de essentia materie tūc non posset aliqua for ma sibi aduenire nisi illa p̄ma destructa et si illa p̄ma de strueret̄ esse materie tūc oꝝ aliam fieri ex nihilo vel dare cēs simul actu. Et si esset substantia simpl̄. **P**onit secū dam rationem ad hoc dicens q̄ si illud subiectum q̄ fuisse tar transmutationē substantialem esset substantia simpl̄ in actu existens tūc non pateretur aliquam transmutatōez nec esset receptiuū. quia nihil quod est in actu recipit aliquid s̄m q̄ est in actu. **N**otandū q̄ sicut dicitur secūdo de generatione et tertio de anima. Vñū quodq; agit per for mam et patitur per materiam et recipit: sed cum alia et alio receptio arguit et aliam et aliam formam.

CUnde natura huius subiecti recipietis formas substantiales. s. prime materie est natura potētie s. q̄ potētia est eius differentia substantialis et idō nullā habet formā p̄p̄iam et naturam existentem in actu. Sed eius substātia est in posse et ex hoc ma teria recipit omnes formas.

Concludit ex dictis naturam materie prime. et primo facit hoc. secundo remouet dubium ibi. Sed quo primo dicit ex quo ita est q̄ subiectum transmutationis sub stantialis non est ens in actu necesse est q̄ natura huius sub iecti scilicet materie prime sit non possibile ita q̄ potētia ē quasi differentia substantialis eius. et ex hoc est q̄ nullam habet propriam formam nec accidentalem de se. sed eius substantia est in potētia vel in posse: et ex hoc habet q̄ re cipit omnes formas substantiales et accidentales. et hec est descriptio materie prime. **N**ota q̄ licet intellectus et sensus et materia prima sint nature receptive diuersi uode tamē recipiunt vt dicit cōmentator tertio de anima. quia intel lectus non recipit formas indiuiduales sicut sensus et ma teria prima. nec etiam recipit formas cum cōmptione con trarij sicut materia prima nec sensus. **S**imiliter hinc fa cit. et ideo iste receptiones sunt similes quantum ad aliqd̄ et dissimiles quantum ad alia.

h̄z et
erfo

*hinc
cre
p. hor
p. hor
p. hor*
Item nota vt dicit *hinc*. tertio celi & mundi: ex hoc qd materia prima est ens solū in potētia ex hoc est qd recipit omnes formas de sua natura. & ideo dicit *hinc*. ibidem qd cum elementa sint aliquid de se in actu ideo de natura sua nō sunt in potētia ad oēs formas sed solum ad formas mixtorum que sunt in eis in potētia solū. sed materia prima est in pura potētia ad oēs formas ita qd primo recipit formas imperfectas. s. elementorum: deinde perfectas. s. substantiales mixtorum. Tertio & ultimo accidentales sic etiam intellectus si debet recipere omnes formas intellectuales debet eē de nudatus ab omnibus & nullam habere apud se vt dicitur tertio de aia a philosopho commentatore.

Sed posset hoc per quod substantiatur hoc subiectum differt a natura subiecti quod substantiatur per hoc posse in hoc quod posse dicitur respectu forme. Hoc autem subiectum est vnum entium existentium per se: quorum substantia ē in potētia.

Hic remouet dubiū. primo facit hoc. secundo ex dictis inferit conelariū ibi Et ideo difficile primo quia dixerat statim qd naturam materie prime est natura potētie ex hoc crederet aliquis qd materia & ipsa potētia essent eiusdem essentie prime cū natura potētie. hoc remouet & dicit qd posse quo substantiatur hoc subiectum. s. potētia que accipit quasi pro differentia substantiali ipsius materie prime differt a materia prima quia materia prima est substantia & ens sūm se. potētia vero est quidam respectus & habitatio ad formas & sicut materia est de natura substantie: habitudo autē de natura accidentis & relationis: & ita differt materia prima & sua potētia. Notandū qd cum dicit *hinc*. qd potētia non est de natura materie. ratio huius est quia sunt diuersorum predicamentorum vniū. s. substantie est: aliud relationis: & qd vniū corrūpitur & aliud manet. materia enim permanet: sed potētia semper corrūpitur. Alia autem rō ē ad hoc quia illa differūt quorū vniū multiplicatur & aliud nō. modo potētia multiplicatur & diuersificatur sūm diuersitate forme. materia autē prima semper eadem & vna.

Et ideo difficile est intelligere vel imaginari nisi in comparatione ad alterum sicut dixit *Az*.

Inferit conelariū ex dictis dicens qd materia prima sit solum ens in potētia. & ideo difficile est eam intelligere nisi in comparatione ad aliquid. s. formā vt dicit *hinc*. Notandū est quia dicit dicit *hinc*. & in primo physicorum qd nā materie prime nō ē bene intelligenda sūm se. ratio ē. quia quicquid intelligitur primo vel ē actus vel in actu. sed materia prima non ē huius ideo nō bene intelligitur sūm se. Et est notandū qd ipsa intelligitur per analogiā ad alterum. s. ad formā. quia sicut in artibus forma intelligitur in cōparatione ad aliam formā que iā est in actu vel ē aliquid qd est sub tali forma. sic est de intellectu materie prime: quia non intelligitur primo sed ex consequenti eo qd de se non est actu nec actus. Sic sunt illa que non habent materiā que materia est impedimentum intellectiois vt deus est: separata a materia que sunt actus puri & de se maxime intellectiua.

Cum inuenit substantiales formas diuidi sūm diuisionem huius subiecti. Diuisio autem non est huic subiecto vel in hac substantia nisi in quantum habet quantitatem sicut qd primum eorum que preexistūt in hoc sunt diuisiones que dicuntur corpus.

Postquā determinauit auctor de natura materie prime generabiliū & corrūptibiliū sūm se. hic determinat de ea in cōparatione ad formas subales. & ostendit in ordine & respectu se habet ad formas qd idē est: circa qd duo facit. primo

ostendit generaliter qd dimensiones indeterminate secundum formā vnaquāque in materia sūm indiuiduū: & qd dimensiones terminate sequuntur formam in materia. secundo reddit spā liter ad declarandū qd dimensiones indeterminate nūquā separant a materia ibi Et ga inuenit omnes formas. prima in duas. primo declarat generaliter & dimensiones terminate pcedūt. secundo qd dimensiones terminate sequuntur formā in materia ibi Et tamen inuenit dimensionibus. Primo dicit qd cū *Az*. vidit diuidi formas sūm diuisionē subiecti in quo sūt. diuisio autē substantie non debet nisi per quantitatem. cū ergo subiectum hoc qd materia sit suba & prius naturaliter diuidit qd habeat formā sequitur qd prius naturaliter existūt in hoc subiecto dimensiones tres que diuidūt corpus qd forma. & per consequens qd aliquid aliorum que sequūt formā & ideo dicit absolute qd principū eorum que existūt in his subiecto sunt diuisiones. Notandū vt *hinc*. dicit. ix. metha. qd tam in multitudine generabilium & corrūptibilium ab vno generante. s. indiuiduo est multiplicatio ad materiā & diuisio in partes in quas agens agit. cū ergo forme non diuidantur nisi per diuisionem materie & materia diuiditur per dimensiones. ergo dimensiones adueniūt materie qd hec forma vel illa. & enā dicit viij. physicorum qd quantitas immediatē adheret materie. Sed obiectio quia dimensiones ex quo sūt accidentia nō habent esse nisi a forma. quia vt dicitur septimo metha. accidentia non sunt entia nisi quia entis. quare non videtur qd pcedant formam in materia. Ad hoc dicit qd dimensiones vt sūt indeterminate debent eē mac vt autē sūt terminate dicitur forme & ideo dimensiones sūt in cōposito terminate rōne forme: indeterminate vero rōne materie. huius igitur dimensiones nō hnt esse extra aiam accidentāliter: sed sūt indeterminare. sic nec materia prima huius esse extra aiam sed in forma vt dicit *hinc*. xij. metha. essentia in materie ē ab essentia forme & cōpositi: sic ē de dimensionibus. quia huius sūt semper determinate in re extra aiam in esse essentia sūm diuisionē vt sūt dimensiones hntes terminos. quia tantū recipiūt a forma essentia tamen dimensionū nūquā corrūpitur cum corrūpione huius & illius: sic nec essentia materie corrūpitur. & ideo pcedūt ad formam particularē & ad illam.

Et cum inuenit in his dimensionibus cōmunicari formas: quarum quelibet habet propriam quantitatem terminatā sciuit dimensiones terminatas vltimo actu non posse esse: nisi postquā forma substantialis existit in eo sicut est dispositio de aliis accidentibus existentibus in actu.

Ostendit qd dimensiones terminate consequuntur formā in materia. & hoc declarat tribus rōnibus quorū secunda ponit ibi Et cū inuenit. tertia ibi Et cū accepit signum. primo dicit qd cū *Az*. inuenit oēs formas cōicere in istis dimensionibus quelibet autē forma huius quantitatem terminatam propriam manifestum fuit: qd dimensiones terminate non possunt in vltimo actu & perfectione existere in subiecto nisi postquā forma substantialis in eo fuerit sicut nec alia accidentia in actu perfecto existūt nisi sūm formas. Notandum vt *hinc*. dicit vi. physicorum qd sicut vnaquaque forma habet qualitates determinatas ita habet quantitatem determinatam ad minimum & ad maximum. & hoc idem dicit secundo de anima. qd omnium natura constantium terminus est magnitudinis. & ideo cum res quantitatis sit forma dimensionū manifestū qd dimensiones terminate sūm qd accipiunt terminos proprios formarū consequuntur formas substantiales in materia. Item notandum qd passiones & accidentia de se sūt indeterminate. & habentur ex octauo metaphysice: terminata vero sunt a forma. quia omnis terminus est a forma: vt dicit Commentator. 3. celi & mundi.

Et inuenit eum subiecta omnium accidentiū
indiuia substantie que sunt in actu de quibus de
terminatum fuit ab eo esse composita ex formis et
subiecto: quod est in potentia.

Declarat hic secundam rationem dicens subiecta quod
omniū accidentiū sunt indiuia substantie. sed dimensio
nes sūt de numero accidentiū existentū actu in subiecto. q̄
subiectū eorū vel substantia erūt indiuia substantie. sed
indiuia substantie sūt composita ex mā. ergo dimensio
nes terminate posteriores sūt forma in materia q̄ accidēs
est posterius subiecto naturaliter. Notandū est sicut dicit
p̄m. tertio de aīa q̄ l̄: forma subalis et accidentalis in h̄
conueniāt q̄ sunt in subiecto: differūt in quia forma subā
ri illis non regit qd̄ peristat suū subiectū neq̄ actū inmo
ipsa dat actū essendi. forma v̄o accidentalis non regit qd̄
peristat suū subiectū neq̄ actū imo ipsa dat actum essendi
forma v̄o accidentalis non p̄t existere nisi subiectū sit in
actu q̄ cam in actu recipit saltem sed prius. et ita est de di
mensionibus terminatis. et hoc est qd̄ dicit p̄m. vij. met̄a
phi. s. q̄ indiuia substantie p̄cedit indiuia accidentiū
vij. physicoz. et sic dicit q̄ via substantie ad esse p̄cedit mā
ad esse accidentium.

Et accipit etiā signum ex hoc q̄ hoc subiec
tum recipit accidentia contingentia in eo q̄ nō est
simplex. quoniam si esset simplex actu nō posset re
cipere accidentia. Pati enim contrarium est ipsū
actū.

Dicit hoc idem tertio. d. qd̄ signū etiā ad hoc h. s. q̄
dimensiones terminate sequentur formam in materia est
qd̄ illud subiectum qd̄ habet dimensiones terminate reg
rit accidentia contraria et cōtingētia: ita q̄ q̄nq̄ v̄nū q̄nq̄
aliud. modo illud subiectū qd̄ q̄nq̄ recipit v̄nū: q̄nq̄ aliud
non est subiectū simplex in actu existens. quia recipere est
quoddā pati. illud aut̄ qd̄ est simplex actus est impassibile
et nō est passibile q̄ pati cōtrariū ē actū. ergo erit tale sub
iectū cōpositū ex forma que ē accidens et mā que est in po
tentia et ita subiectū dimensionū terminatarū est cōpositū
ex materia. quare dimensiones terminate sequent̄ formas
substantialem in materia.

Et quia inuenit omnes formas cōmunicare in
dimensionibus non terminatis sciuit q̄ p̄ma ma
teria nunquā denudatur a dimensionibus non ter
minatis. quoniam si denudaretur: tunc corpus eēt
ex non corpore: et dimensio ex non dimensione.

Dicit ad declarandū specialiter q̄ dimensiones inter
minate nūquā separant̄ a materia. et p̄mo declarat ratione
secūdo declarat oīa supradicta sensu et exemplo ibi: et hoc
totū contingit. Circa p̄mū ponit duas rōnes deducētes
ad incōuenientia duo. secūdu ibi **E**t tūc forma corruptibil.
p̄mo dicit q̄ omnes forme cōmunicant in dimensiōni
bus nō terminatis. nam omnis forma materialis regit
quantitatem et dimensionem. et ideo manifestū est q̄ mate
ria nūquā denudatur a dimensionibus non terminatis q̄
si ita esset q̄ denudaretur ab eis tūc dimensio fieret ex nō
dimensionibus et corpus ex non corpore: qd̄ est impossibi
le. quare sequitur q̄ non denudatur ab eis. Notandum
q̄ sicut dicit p̄m. secūdo ce. et mū. **E**x quo aliquid fit ex ma
teria p̄ma oī ipsū esse situatū in vniuerso cuius declara
tio fit. quia ex materia non fit aliquid et maxime corpus ni
si per transmutationem. nihil aut̄ transmutat materiā nisi
corpus vt p̄m. dicit. vij. met̄a. sed illud qd̄ transmutatur
ab agente corporeo debet habere sicut determinatū in vni
uerso. et idē dicit q̄to physicoz. et p̄s p̄mo de generatiōe
corpus agit per contactū. quia si aliquid fit ex materia ipsa

debet esse situata in vniuerso: si tamen non haberet nō eēt
dimensionata. ideo impossibile est aliquid fieri. s. ad corp̄
a materia non dimensionata.

Et tunc forme corporales essent cōtrarie et suc
cedentes sibi in hoc subiecto sicut est dispositio de
formis substantialibus.

Et ostendit aliam rationem h. d. q̄ si materia p̄ma de
nūdaretur a dimensionibus interminatis tūc sequerēt q̄
forme corruptibiles essent sibi inuicem contrarie et succedē
tes sibi in eodem subiecto hoc est q̄ corporeitas contrarie
corporeitati: ita q̄ sicut vna forma substantialis contrariat̄
alteri saltim per qualitates et dispositiones proprias et vna
corrupit aliam. sic vna contrarietas corrumpet alias et
aliam. hoc autem est fallum: quare sequitur q̄ materia p̄
ma nunquā denudatur a dimensionibus interminatis.

Notandū q̄ corporeitas que est in materia vel forma
corporeitatis non opponuntur ad inuicem nec contrarie
nec p̄uatiue. Non opponuntur p̄uatiue: quia oppositorū
p̄uatiue vnum est perfectum: reliquū imperfectū. mō cor
poreitas non sunt tales inquantū corporeitas. Nec oppo
nuntur etiam contrarie. quia contraria maxime a se inuicē
distant. modo in dimensionibus vel incorporeitatibus nō
est dare maximū vel minimū vt apparet p̄mo physicoz.
quare non erit maxima distantia: et p̄ p̄s nec cōtrarietas
ergo dimensiones contrarietas non cōmponunt se ad in
uicem et ita non succedūt sibi inuicem in eodem subiecto.

Item quantitates non sunt de genere virtutū actiuarū. vt
p̄m. dicit quarto physicoz. et ita dimensiones non agunt i
se inuicem. **E**x quo ergo materia p̄ma nūquam est si
ne dimensionibus sic nec sine formis et dimensiones non
succedūt forme substantiales sequit̄ q̄ nūquā denudatur a
dimensionibus vt sunt interminate q̄ termini bene succe
dūt sibi inuicē: cōnūpit ad dimensiones semper.

Et hoc totum conuenit sensui. Videtur enim
q̄ forma caliditatis quando agit in aquam incipit
aqua augere et crescere in dimensionibus et vicina
ri dimensionibus aeris. cuius igitur p̄uenit ad ma
ximam quantitatem aque: tunc subiectum denuda
bitur a forma aque et recipiet formam aeris et quan
tatem dimensionū p̄p̄iaz forme aeris. **E**t si
milititer facit contrariū frigiditatis in aere q̄ dimen
siones aeris non cessant diminui donec expolietur
a sua forma et recipiat formam aque.

Dic tōnū declarat dictum suū. exēplo. et p̄mo declarat h̄
de dimensionibus terminatis di. q̄ hoc tōnū qd̄ dictum est
insinuatur sensu. nam videmus q̄ ex aqua fit aer ab agen
te per caliditatem et aqua incipit augeri in dimensionibus
et appropinquare dimensionibus aeris. cū aut̄ aqua vene
rit ad aliquam extensionē quā aqua potest recipere tūc vt
terius p̄cesserit actio agentis corrūpitur forma aque et sub
iectum simul denudatur a forma aque et a quantitate p̄p̄ia
dimensionū aque et introducitur forma aeris in quāitate
p̄p̄a et terminis p̄p̄iaz dimensionū aeris et sic est agens
per formam sufficiens quando ex aere fit aqua. s. q̄ dimen
siones aeris continue diminiuntur donec subiectum expo
lietur forma aeris et introducitur forma aque cum termi
nis aque p̄p̄iaz. deinde cum dicit.

Dimensiones autem simplices que appellant̄
corpus simplex non denudantur a prima materia si
cut nec alia accidentia cōmunia omnibus corp̄o
bus contrariis: aut duobus eorum: aut plus. verbi
gratia. diaphanitatem in qua cōmunicant ignis et
aer.

Nihil transmutat māz in corp̄o.

Declarat dictum suum ex dimensionibus interminabilibus dicens quod dimensiones simplices que appellantur corruptus nunquam separantur a materia prima formas habere non dicit separari a materia prima sicut nec alia accidentium: sunt communia omnibus formis contrariis vel aliquibus vel pluribus, quia tunc licet una forma corrumpatur per aduentum forme contrarie, accidens tamen quod est commune ambabus formis non corrumpitur ut apparet in diaphanitate in qua communicat ignis: et aer que non corrumpuntur quando ex igne fit aer et conuerso ut apparet primo de generatione. Notandum quod sicut dicit commentator secundo de anima capitulo de obiecto ignis habet raritatem maximam: deinde aer: postea aqua: ita quod ignis est finis raritatis, sed cum in raritate sua est latitudo ad maius et minus ita quod si ex eo fit aqua vel aer, potest fieri minus rarus et magis et minus, et sic tota transmutatio fit in dimensionibus propinquis ignis usque ad finem transmutationis quando corrumpitur forma ignis et introducit forma aeris vel aque: ita quod materia semper est sub dimensionibus, sed non est semper sub eisdem terminis dimensionum. Nota quod ista successio non fit in forma substantiali: sed magis in dimensionibus et qualitatibus formarum substantialium, et hoc est quod commentator dicit secundo et sexto physicorum quod forma est indiuisibilis transmutationis non est in rebus diuisibilibus. Primo physicorum etiam dicit quod in spermate apud generationem hominis non cessat partes spermatis recedere et partes hominis fieri donec forma humana perficiatur si forma recipit participationem. Si autem non illud necessario sequitur in actibus propriis forme generate, et hoc ultimo est verum sicut dicit ipse postea secundo et sexto physicorum. Item nota quod in generationi substantiali qualitas symbola non corrumpitur sed contraria corrumpuntur vult philosophus primo de generatione, et ideo dicit in secundo eiusdem quod in habentibus symbolum facilio est transitus. Vbi gratia: sicut dicit commentator in eodem secundo quando ex aere fit ignis caliditas que est qualitas communis utriusque non corrumpitur sed magis intenditur etc.

Quia ista forma, scilicet forma dimensionis non terminata: existit in prima materia primitus et succedit sibi in ea cum sit impossibile hoc subiectum retinere duas earum in existentia terminate quantitatis. Ideo impossibile est a subiecto denudari formam: vel substantiam denudari a forma nisi per forme destructionem. Nec est etiam impossibile ipsam fieri in subiecto: nisi per agens extrahens illam de potentia in actum. Unde necesse est has formas esse contrarias adeo quod altera corrumpet suam contrariam: et subiectum recipiet formam similem.

Postquam auctor determinauit de natura materie generabili et corruptibili. hic determinat de natura forme ipso circa quod duo facit, quia primo facit quod dicitur est, secundo ex his que determinata sunt de natura materie et forme generabili et corruptibili concludit causas generationis et corruptionis ibi declaratum est igitur. Adhuc prima in duas, quia primo determinat de natura forme, secundo ex hoc infert duas conclusiones ibi de natura forme elementorum. Primo dicit quod ista forma interminate, id est dimensiones interminate que appellantur cum aliquibus forme corporeitatis existunt primo in materia primo dimensiones terminate succedunt sibi inuicem a materia cum impossibile sit formas substantiales que sunt proprios terminos et distinctos suarum quantitatum simul existere in eandem portione materie, ideo impossibile est unam formam substantialem denudari a subiecto vel subiectum denudari a forma subali nisi per corruptionem

forme illius cum qua sibi introducit, nec etiam potentie est fieri in hoc subiecto: nisi per agens extrahens illam de potentia in actum, et ideo necesse est formas subales esse contrarias ita quod altera corrumpit alteram cui succedit vel agens: generans unam formam corrumpit aliam plus existentem et tunc subiectus recipit formam similem, id est ipsi agenti. Notandum est quod in materia prima sunt simul diuerse forme propter hoc quod in ipsa materia natura iterum existunt dimensiones mediabus quibus diuiditur et recipit in diuersis partibus suis diuersas formas: sed in eadem portione materie nunquam simul existunt diuerse forme subales: sed successive, scilicet modo ista: modo alia, et hoc ideo: quia una triat alteri et corrumpit eam, sed subiectum est commune ad omnes ut infra patebit. Item nota quod forma contraria non fit de nouo nisi per nouam actionem et dispositionem agentis contrarij, per que erat in potentia erat actua: et in potentia passiva, et hoc est quod commentator dicit duodecimo methaphisicorum, quod omnes forme que sunt in materia prima in potentia passiva sunt primo in potentia actua. Item dicit commentator quod necesse est quod iste forme sunt contrarie: ut primo de generatione, generatio et corruptio sunt simul natura, et corruptio contraria quia generatio unius est corruptio alterius, et ideo per eandem actionem per quam agens corrumpit unam formam generat aliam et conuerso quod non aduertunt dicentes in omni generatione simpliciter semper oportet resolutionem ad materiam primam ita quod omnia accidentia que fuerant corrumpant simpliciter et alia de nouo primo totum fiat quia tunc generatio unius non esset corruptio alterius: sed motus essent distincti.

Unde forme elementorum sunt contrarie ideo dicuntur passiva quodammodo esse contraria et quodammodo similia.

Infert duas conclusiones secundam ibi unde si aliquid. Primo dicit quod ex hoc apparet quod forme elementorum sunt contrarie quia inuicem se corrumpunt, et ideo passiva quodammodo dicuntur tria esse quodammodo similia, nam passiva sunt in principio contraria agentis in fine vero similia: ut apparet primo de generatione et vii methaphisicorum. Notandum quod scribitur in methaphisicorum quod contraria dicuntur que maxime distant secundum primas et non solum secundum magis et minus, et ideo cum Alexander credidit qualitates primas esse formas elementorum dixit elementa substantialiter esse contraria ad inuicem: ut patet secundo de generatione et quarto methaphisicorum, sed hoc non est verum de formis substantialibus quia substantie nihil est contrarium, sed si accipiantur contraria esse improprie et large secundum perfectum et imperfectum: tunc elementa ut sit bene sunt contraria et inuicem actiua et passiva per qualitates proprias: ut apparet primo de generatione capitulo de actiuis et passiuis.

Unde si aliqua corpora simplicia sunt: quorum forma caret contrariis: continget quod iste forme sint nec generabiles nec corruptibiles: nec se habentes subiectum commune.

Infert secundam conclusionem dicens quod si sint aliqua corpora simplicia quorum forme carent contrariis huiusmodi formas non esse generabiles et corruptibiles nec habere subiectum commune contrariis ut sunt forme celestiales. Notandum quod generatio vel corruptio vel natura generabilis vel corruptibilis non sunt ubi non est contrarietas vel subiectum commune: ut patet ex libro de longitudine et breuitate vite: quia natura non ponit actiuam sine passiuo nec conuerso, quia si sic: tunc aliquid fecisset otiosum et frustra, sed deus et natura nihil faciunt frustra ut dicitur in primo celi etc.

Declaratum est igitur quod causa corruptionis enim et factionis eorum est contrarietas existens in suis formis: et commune subiectum quod nullam habet propriam formam: sed potentia recipiens numerum secundum formas diuersas in specie et numerum secundum formas diuersas numero: et que secundum magis et minus. Et omnibus precedentibus concludit causas generationis et corruptionis istorum inferiorum. et primo facit hoc. secundo ex hoc ibi elicit quandam conclusionem aliam ibi. Et quia istud. Adhuc circa primum duo facit. primo ex dictis concludit causas generationis. secundo ex dictis ostendit quomodo predicta conclusio inferatur ibi. Et causa totius. Primo dicit quod ex predictis declaratum est quod potest concludi ex dictis quod causa corruptionis entium et factionis id est generationis ipsorum est duplex. scilicet contrarietas que est inter formas substantiales. et subiectum quod est commune omnibus formis id est materia prima que est in potentia ad omnes formas nullam habens de se: sed est recipiens numerum secundum diuersas formas numero et specie: et secundum diuersas formas secundum magis et minus id est ipsa materia prima est recipiens numerum et per formas diuersas secundum magis perfectum et minus perfectum cuius sunt forme simplicium et mixtorum.

Et quia huius totius est quia hoc subiectum recipit primitus dimensiones recipientes dimensionem terminatam. et quia est multum in potentia. quoniam si haberet dimensionem non reciperet materiales formas diuersas numero: nec formas diuersas specie in temporibus diuersis. sed in eodem tempore non inuenitur nisi una forma: et cuius hoc quod eius materia est una numero: si non esset multa potentia non denudaretur ab illa una forma quam recipit et esset forma in substantia illius subiecti: et istud subiectum esset impossibile ut denudaretur a sua forma omnino: aut corrumpere illa forma: et fieret alia.

Ostendit quomodo illud sequitur dicens quod causa huius. scilicet hoc subiectum est in potentia recipiens formas diuersas in numero et specie est quia illud subiectum. scilicet materia prima recipit dimensiones interminatas que sunt in potentia ad diuersos terminos et sunt recipientes dimensiones interminatas que sunt in potentia ad diuersos terminos et sunt recipientes dimensiones terminatas. Per hoc autem in dimensiones interminatas est subiectum multum in potentia. Cuius ratio est: quia si non haberet dimensiones quibus diuideretur non posset simul recipere diuersas formas nec specie nec numero nisi in diuersis temporibus successiue. sed in eodem tempore non esset nisi una forma in tota materia: quia materia secundum se est in numero. et si non haberet dimensiones non posset diuidi ex quo sequeretur quod non esset multa in potentia nec denudaretur ab una forma quod post reciperet et tunc forma esset in substantia illius subiecti id est esset de substantia illius subiecti id est esset de essentia eius ita quod esset impossibile denudari ab illa forma omnino quare illa forma nunquam corrumpere nec alia generaretur. Ex quo apparet quod per dimensiones interminatas materia prima est multum in potentia. Ad intellectum huius nota quod commentator dicit materia prima est una numero et etiam philosophus in multis locis commentato: septimo methaph. ostendit quomodo materia prima est una numero et quomodo unum numero potest inueniri in pluribus. sed illud quod est in

potentia: et tale dicitur unum numero per pruationem differentiarum indiuiduarum per quas differunt singula ab invicem: et per pruationem etiam forme per quam res etiam dicitur esse una numero et ex hoc etiam quia caret forma dicitur communis omnibus formis. non igitur est idem numero: sed quia caret differentijs formarum indiuidualium et ex hoc etiam est communis pluribus quia nullam formam habet in actu et sic materia prima est communis omnibus formis secundum quod est solum in potentia. ita cum communicatio materie prime cum omnibus formis non intelligitur nisi per pruationem omnium formarum indiuidualium. et ideo ista communicatio est pura prauatio. sed materia prima cum sit quoddam ens extra animam quia est subiectum indiuisibile sensibili non habet esse extra animam secundum quod habet medium. sed extra animam secundum quod sentitur aut sub formis et passionibus. intelligitur autem essentia per pruationem omnium formarum. et hoc est vera imaginatio materie prime ut idem dicit commentator.

Et quia subiectum non recipit multas formas simul nisi ex hoc quod recipit dimensiones tres primitus: manifestum est quod si subiectum aliquod sit quod non recipit nisi unam formam semper quod eius subiectum est unum numero simpliciter. Et quia multitudo est in eo omnino: nec potentia in actu: et quod non diuiditur secundum formam: nec forma per eius diuisionem.

Ex precedenti autem ratione elicit quandam conclusionem circa quod duo facit. primo facit quod dictum est. secundo ostendit quomodo dicta conclusio sequitur ex predictis ibi. Et cum in hoc. primo dicit quod idem subiectum quod est materia prima non recipit multas formas simul. ideo propter hoc non recipit dimensiones. scilicet interminatas igitur est manifestum si sit aliquid subiectum quod non recipit nisi unam formam que semper est in eo tale subiectum est simpliciter unum in numero. scilicet in actu et in potentia ita quod in eo non est aliqua multitudo nec actu nec potentia nec diuiditur tale subiectum per formas nec forma eius diuiditur secundum eius dimensiones.

Et quod causa in hoc est: quia non recipit quantitatem primo ante receptionem forme: quam si reciperet esset diuisibilis secundum eius diuisionem. scilicet secundum diuisionem subiecti et finiti actus secundum finitatem illius quantitatis: et esset possibile illam recipere maius et minus: et partem et totum.

Darctam habet rationem vel ostendit quomodo inferitur ex dictis et primo facit hoc. secundo ostendit conuersam istam ibi. Et igitur aliquid forma est. Primo dicit quod causa habet esse. scilicet quod illud subiectum quod non recipit nisi unam formam est unum simpliciter nulla habens multitudinem nec actu nec potentia est diuisibile secundum formas: tota causa est quod non recipit quantitatem per acceptos formas. scilicet dione. nam si reciperet quantitatem per naturam tunc illud subiectum esset diuisibile secundum formas quod ex hoc haberet quod diuideretur. scilicet quantitatem in diuersis partibus et posset recipi diuersas forme in specie et sic illud subiectum diuideretur per formas: forma est diuisibilis esset secundum dione eius quod in diuersis partibus et posset recipi forma eadem secundum species et sic diuideretur forma secundum dione subiecti. Ad hoc etiam causa introducit in subiecto dimensionato eadem forma indiuidualis extendere secundum extensiones subiecti et sic actus esset limitati et finiti secundum finitatem quantitatis subiecti: ex quo sequitur quod talis forma posset recipere magis et minus ita quod in maiori corpore esset maior saltem secundum virtutem et in minori minor et haberet partem et totum quod esset diuisibilis secundum diuisionem subiecti. Morandum quod sic apparet secundo et tertio methaph. in unoquoque genere est dare primum quod sit causa illorum in illo genere et etiam in genere diuisibilium est dare unum principium et sic cum quantitati et subiecto debet diuisio quantitatis: debet per se subiecto per accidens. quod per quantitatem ut apparet. vii. philosophorum per a primum.

Si igitur aliqua forma est que non recipit maius
z minus per diuisionem sui subiecti: nec subiectus
diuiditur per diuisionem forme scilicet per eius di-
uersitatem. Manifestum est in subiecto istius for-
me non existunt dimensiones primitiue: sed postquam
forma existit. Et intelligo post formam esse non post
tempus: sicut est dispositio in omnibus accidentibus
in prima materia. scilicet quod non inueniuntur in eis nisi
forma quod habet formam existentem in actu.

Ostendit consequentiam dicte conclusionis dicens quod
si est aliqua forma que non recipit magis z minus ita sup-
ple quod non diuiditur per diuisionem sui subiecti: nec suum
subiectum diuiditur per formas diuersas specie vel nume-
ro. Manifestum est quod in subiecto talis forme non existit
dimensiones primitiue id est prius quam forma substantialis.
sed postquam forma substantialis in eo existerit z subdit ad
intellectum huius quod dicit quod postquam est forma z etiam
quod intelligit quod dimensiones exeunt in tali subiecto post
quam forma substantialis existerit in eo post secundum esse:
id est forma naturam non potest forma tempus sicut est de om-
nibus accidentibus existentibus in prima materia. scilicet quod non
inuenitur in ea. scilicet in actu nisi forma quod habeat formam existen-
tem in actu. Sic igitur materia in qua dimensiones natu-
raliter procedunt hac formam substantialem: z illa est mul-
ta in potentia z forma in ea est forma diuisionem subiecti. sic
ad destructionem consequentis: si aliqua forma non diuiditur
diuisione subiecti nec subiectum per formas: tale subiectum non
recipit prius naturaliter dimensiones quam formas: nec formas
per dimensiones: sed magis e conuerso dimensiones
recipiunt per formas. Notandum est quod sicut dicit com-
mentator quarto celi z mundi: agens transmutans ad for-
mam substantialem transmutat ad accidentia propria for-
me. scilicet ad quantitatem propriam z qualitatem simul tempo-
re: sed non simul natura. nam causa prior est natura simpli-
citer suo effectu: licet non sit prior tempore etc. Sequitur
rubrica.

Ade putauit Auicenna quod dispositio trium
dimensionum existentium in materia sim-
pliciter. scilicet non terminatarum est dispositio
dimensionum terminatarum in ea: quia propter dixit
esse necesse est primam formam existere in prima ma-
teria antequam dimensiones existant in ea.

Postquam Commentator declarauit naturam materie et
forme generabilium z corruptibilium: hoc excludit circa er-
rorem. secundo ibi. Et quibus accidunt. dictum est prius
quod dimensiones terminate sequuntur formas in materia quia
omnia accidentia nunquam inueniuntur in actu perfecto
in materia nisi postquam forma substantialis fuerit in ea:
dicit modo quod Auicenna ideo putauit quod dimensiones sim-
pliciter sunt dimensiones interminate que exeunt in ma-
teria: exeunt in ea sicut dimensiones terminate. scilicet postquam
aliquam formam communem. z ideo dixit Auicenna quod ne-
cesse est primam formam existere in prima materia ante-
quam dimensiones existant in ea. Notandum est hic quod
sicut apparet ex primo tractatu sufficientie Auicenna. capitulo
secundo opinio Auicenne fuit quod in materia prima sit for-
ma contrarietatis per quam formas insunt in materia pri-
ma tres dimensiones. Iste autem tres dimensiones va-
riabiles sunt forma varietatem substantialium formarum si-
cut cera cum inter digitos multiplicatur inuoluitur z com-
plicatur multas figuras recipit: ipsa tamen semper ma-
net corpus per formam corporeitatis communem omnibus
illis figuris. ita dicebat in materia prima esse corpus per
quandam formam communem consequuntur dimensiones

interminate. hec autem corporeitas forma se vacua est ab haec
forma in actu ab illa sicut eius aptitudo est recipiendi for-
mas specificas coherentis eius forma sic aptitudo eius recipi-
endi formas specificas est duplex. scilicet vniuersalis z propria.
Vniuersalis vero est forma quod consideratur ipsa corporeitas
absolute ut communis est omnibus. Propria vero ut ista
corporeitas per aliquas dispositiones appropriatur quibus-
dam formis z non aliis. z ita corpus in eo quod corpus ha-
bet hic principaliter supple vniuersale z formam corporei-
tatis huius fuit Auicenne.

Ex quo accidunt ei multa impossibilia: quorum
primum est formam non diuidi per diuisionem ma-
terie: quia propter non recipiet diuisionem z ipsam
esse eterna non diuisibile per diuisionem sui subiecti z ipsa
non habere contrarium succedens sibi in subiecto.
quod si ita esset tunc materia nullam reciperet for-
mam preter istam sibi propriam.

Excludit istam opinionem dicens quod ex ista opinione
Auicenne accidunt multa inconuenientia z ponit quatuor
z inconuenientia que ad eam sequuntur. Primum quod illa
forma que precedit dimensiones non diuiditur forma diuisi-
onem materie: z sic nullo modo diuiditur. quia sicut appa-
ret ex primo physicorum diuisio non debetur alicui nisi per qua-
ntitatem. primo ex quo igitur forma corporeitatis naturaliter
precedit dimensiones z quantitatem z ipsa forma forma se non
diuiditur nec materia in qua forma recipitur simpliciter se-
cundum se non diuiditur. ex quo sequitur impossibile forma
quod ipsa forma sit eterna. nam ex quo non extenditur forma ex-
tensionem subiecti nec diuiditur: nec subiectum per eam di-
uiditur nec extenditur: sequitur quod non corrumpitur quia non
patiatur ex quo forma ipsum non extenditur. ex quo etiam se-
quitur tertium inconueniens. scilicet quod illa forma non habeat
contrarium succedens sibi in subiecto eo quod posset pati
per subiectum. z hec sunt absurda supple quod esset ali-
qua forma materialis istorum inferiorum que non diuide-
retur diuisione subiecti z quod esset eterna non habens con-
trarium succedens sibi in subiecto. Addit etiam quartum
inconueniens si ita esset quod materiam nullam aliam formam
reciperet habendo illam sibi propriam. nam ex quo illa for-
ma esset substantialis quam sequeretur accidentia forma dimen-
siones daret ipsi materie aliquem actum essendi z comple-
re z ideo aliam formam non appeteret nec reciperet saltem ad
essendum in actu. sed si reciperet hoc esset propter nobilitas
esse: z tunc materia reperiretur vel posset reperiri in actu
reali sine omni forma specifica: cuius oppositum philoso-
phus declarat primo de generatione. Notandum quod ex
hoc quod dicit commentator non est intelligendum quod dimen-
siones interminate precedunt in esse actuali simpliciter om-
nem formam. quia nec ipsa materia ua simpliciter precedit
formam. sed dimensiones absolute cum sit ex parte mate-
rie communes sunt omnibus formis. z ideo precedunt hanc
formam vel illam. forma vero quod habent determinatam qua-
ntitatem quod istorum terminos habent a formis propriis ut sic se-
quitur formas proprias: ut supra declaratum est.

Cum igitur fuerint declarata ista. ista propria re-
bus generabilibus z corruptibilibus ex parte subie-
cti z ex parte forme ex quibus accidunt istis entibus
generatio z corruptio. scilicet indiuiduis existentibus per
se. Et fuit declaratum ei de corporibus celestibus
ipsa esset nec generabilia nec corruptibilia negauit
ea habere subiectum recipiens numerum z diuisi-
onem per existentiam simplicium dimensionum in
eo primo ante existentiam forme: z ipsum esse in po-
tentia multum z vnum numero. z negauit formas

corporum celestium diuidi per diuisionem sui subiecti et esse finitarum actionum: propter quod finitatem eorum corporum: quoniam potentia totius in formis diuisibilibus per diuisionem sui subiecti est maior quam potentia partis.

Ostendit modo qua et qualis sit materia corporum celestium. et primo facit hoc. secundo concludit intentionem huius capituli determinatam: ibi. Declaratum est. In fine huius libri circa primum duo facit. quia primo ostendit generaliter qualis est materia et forme celestium corporum per generationem eorum que sunt propria generabilibus et corruptibilibus. secundo hoc idem declarat per ea que sunt propria ipsi corporibus celestibus: ibi. Nam si forme eorum existerent in materia. Primum dicitur quod cum fuerit declaratum ab Aristotele ea que supra dicta sunt esse propria generabilibus et corruptibilibus tam ex parte materie quam ex parte forme ex quibus propriis contingit istis generabilibus et corruptibilibus generatio et corruptio: et fuit etiam declaratum corpora celestia non esse generabilia et corruptibilia igitur negauit illa propria etiam in corporibus celestibus. Et subdit recapitulando illa propria que supradicta sunt. scilicet negauit corpora celestia habere subiectum recipiens numerum. id est diuisionem per hoc quod non existit in eorum diuisiones simplices. id est interminate prout ante illam formam substantialem hoc est dictum quod subiectum corporum celestium non esse diuisibile sicut materia generabilium quod non existit in eorum primitus diuisiones interminate quibus fiat diuisio ante receptionem forme et per prout non est multum in potentia. sed est unum numero negauit et formas corporum celestium diuidi per diuisionem subiecti et hoc fecit quod ipsum non habet per quod diuidatur ante susceptionem forme naturaliter: negauit etiam ex eodem forma corporum celestium esse finitarum actionum per finitatem suorum subiectorum potentia totius est maior potentia partis et ita finitatem forme per finitatem subiectorum et vniuersaliter videtur sic arguere. Subiectum in quo primo existit diuisiones simplices que sunt in potentia ad diuersos terminos medianibus quibus dimensionibus recipit formas substantiales tale subiectum est in multa potentia et ex hoc est subiectum generationis et corruptionis non recipit primitus diuisiones simplices etc. Notandum est ut dicitur in phemio de animalia accidentia magnam partem conferunt etc. cum igitur in corporibus celestibus ut in istis inferioribus reperiantur diuersimode dimensiones et alia accidentia ex diuersitate accidentium arguitur rationabiliter alia et alia natura tam forme quam materie.

Nam si forme eorum existerent in materia dimensionibus medianibus: tunc potentie eorum essent finite propter hoc quod diuiduntur per diuisionem sui subiecti. Cum igitur inuenit eorum actiones esse infinitas: concludit eorum formas non existere in subiecto medianibus dimensionibus. scilicet eas non esse potentias in corporibus: et demonstraui ex diuersitate potentie totius et partis in formis diuisibilibus per diuisionem sui subiecti: impossibile est esse potentiam in corpore finito: que agat actionem infinitam: aut potentiam infinitam in corpore finito. et cum fingebatur in istis proportionibus inuenit potentias celestes agere actionem infinitam concludit has virtutes non esse in corpore omnino nec habere materiam recipientem eas medianibus dimensionibus: nec materiam multam in potentia: nec recipere magnum et paruum nec habere contrarium: et totum hoc sequitur ex hoc quod forme eorum agunt actionem infinitam: et est omne hoc probatum

in naturali philosophia.

Ostendit naturam corporum celestium per ea que sunt propria ipsis corporibus celestibus. et primo ostendit formas celestes non diuidi per diuisionem suorum subiectorum: nec sua substantia recipere formas medianibus dimensionibus et per consequens non recipit primo dimensiones. Secundo ostendit quod ea recipiunt ibi. et quod manifestum est sensum. prima in duas formas quod duabus rationibus probat corpora celestia non recipere formas medianibus dimensionibus: nec habere materiam multam in potentia ibi. Item si fuit peruratus. Primum dicit quod dictum est quod forme celestes non existit in materia per dimensiones precedentiibus: quod sic effectus dicuntur potentie esse finite. id est finite virtutes et finite actiones eo quod diuidantur per diuisionem suorum subiectorum. cum ergo actiones formarum sint infinite in duratione: Excluditur igitur ipsas non esse in subiecto medianibus dimensionibus et ita non sunt potentie in corporibus nec forme materiales et hoc demonstrat secundum Aristotelem ex diuersitate totius et partis que est in formis diuisibilibus per diuisiones suorum subiectorum. nam impossibile est quod in corpore finito existat potentia corporis que agat actionem infinitam vel peruerso. Ex quo. nam diuidit per diuisionem subiecti necesse est ipsam finitari vel finitari per limitationem vel in limitationem subiectorum et subdit quod cum Aristoteles figebat in istis propositionibus sic evidentibus et vidit potentiam vel formas celestes agere actionem infinitam concludit istas virtutes non esse in corpore nec habere materiam recipientem eas precedentiibus dimensionibus et quo sequitur quod non habet materiam multam in potentia nec ipse recipit magnum et paruum. id est non extendat secundum intentionem subiecti ita quod in maiori parte subiecti sit maior pars virtutis et in minori minor nec etiam iste forme habet contrarium quod non sunt passibiles ex quo non subsistunt in subiecto et oia illa sequuntur ex hoc quod iste forme agunt actionem infinitam ut declaratum est in naturali philosophia. scilicet in vii. physicorum et similibus istis rationibus potest sic formari. ille motor vel illa forma non diuidit diuisione sui subiecti vel mouet que agit per tempus infinitum: motores celi vel forme sunt huius. ex quo etc. Item notandum quod forme naturales diuiduntur diuisione subiecti sui ut albedo que est in pietate diuidit per diuisionem pietatis. et de talibus virtutibus semper est vnum quod est maior in maiori corpore et minor in minori ceteris partibus vel probat. viii. physicorum. Item notandum quod sicut probat in viii. physicorum est possibile est potentiam infinitam vel virtutem existere in corpore ita ut sit materia vel quod cum nullum corpus possit esse infinitum vel probat tertio physicorum et primo celi. et mundi et potentia vel virtus corporis extendit extensione corporis in quo consequntur omnem virtutem corporis esse finitam. et sic non agit per tempus finitum quod igitur agit per tempus infinitum non existit in corpore.

Et cum peruratus de natura istorum corporum in principio celi et mundi fuit declaratum ipsa esse simplicia: ex hoc quod motus eorum sunt simplices: et quod natura eorum est natura nec grauis nec leuis. id est natura non innata disponi per grauitatem et leuitatem. Et cum fuit declaratum et quod corpora grauia et leuia sunt contraria: quia motus eorum sunt contrarij. Amplius et quod motus corporum celestium non habent contraria: concludit hec corpora esse generabilia et corruptibilia: et ipsa non habere subiectum recipientem dimensiones prima receptione: ita quod sue forme diuidantur per diuisionem sui subiecti: et hic intendit cum dixit in principio celi et mundi quod forme horum corporum carens contrariis et subiecto quemadmodum concludit hoc idem ex hoc quod motus eorum a principiis qui sunt in eis sunt infiniti.

Hic ponit secundam rationem ad hoc dicens quod cum Aristoteles fuit peruratus de natura corporum celestium in primo celi et mundi fuit

manifestū ista corpa esse simplicia p hoc q motus eoz sūt simplices et cū q eoz natura nō ē grauis et leuis: sūt ei maius corpa grauia vel leuia ēē contraria p hoc q motus eoz sūt contrarij et q motus corporū celestū nō hz s̄rium igitur sūt ei manifestā ipsa corpa celestia nō h̄re p̄trariū. q aut non hz s̄riū est i generabile et in corruptibile. et ideo cōcludit corpa celestia ēē ingenerabilia et in corruptibilia ipsa etiam nō h̄re subiectum q primo recipiat dimensiones mediantibus quibus recipiat formas substantiales ita q eoz forme diuidantur diuisione subiecti ac si sic argueret illud qd nō hz cōtrariū nec est generabile nec corruptibile. et cuius subiectū nō recipit primo dimensiones ita q sua forma diuidatur p diuisionem sui subiecti celū est huius. ergo et hoc est qd intendebat pbs primo ce. et mun. cum dixit q forme istoz eoz nō habent cōtrariū et carēt cōtrario vel subiecto. et hoc volebant cōcludere eandē cōclusionē qz cōcludit. vij. physicoz et infinite actōis. Nota q in corporibus simplicibus motus arguit naturā. qz sicut in mixtis opatio arguit formā et t̄ansmutatio materiā et in celestibus motus facit scire naturā q alius et alius motus arguit aliam et aliā naturā et primus motus primā naturā. ideo dicitur primo celi et mū. ex natura motus circularis qz est alius a motu recto qz ē primus inter alios et simplicissimus. nō h̄ns cōtrariū: arguit naturā aliā eoz celestis a naturis istoz inferioroz priorē et simpliciorē et sine cōtrario et corruptione.

Et quia manifestum est sensui q corpora celestia recipiunt dimensiones: et est impossibile eas recipere dimensiones terminatas s̄m suas formas: nec recipere formas mediantibus dimensionibus interminatis: sicut est dispositio de formis generabilibus et corruptibilibus necesse est ea recipere dimensiones tali modo: ex quo non cōtingit formas eorum esse generabiles et corruptibiles que est q materia eorum recipiat dimensiones prima receptione mediantibus suis formis et nō recipiens formas mediantibus dimensionibus existentibus in eis potentia scilicet non terminatis: sicut est dispositio in dimensionibus que sunt in prima materia cum forma istius materie. Sed dimensiones que sunt in materia celestis: sunt proprium propriorum eius.

Ostendit quod corpora celestia recipiunt dimensiones et est impossibile recipere dimensiones terminatas nisi p suas formas ita pbatū ē iam q nō recipiunt formas mediantibus dimensionibus interminatis sicut faciūt generabilia. ergo necesse ē ipsa corpa celestia recipere dimensiones tali modo ex hoc nō cōuenit eos ēē generabiles et corruptibiles et statim subdit istū modū dicens. q materia celestis recipit dimensiones suas prima receptōe mediantibus suis formis et nō recipit formas mediantibus dimensionibus nō interminatis. i. q celestibus corporibus dimensiones nō pcedūt naturaliter suas formas nec terminate nec interminate sicut et dispositio in dimensionibus. s. interminatis que sunt in materia pria q pcedūt naturaliter vnāquāqz forma ipsius materie. s. dimensiones q sūt in materia celesti sūt propriū proprioz eius. sed ē dicendū q dimensiones celi simpliciter sūt sicut accūta pprie pria q cōsequunt formā in materiali. Notandū q sicut p̄m. scribit circa s̄m ce. et mū. in natura celesti est simile forme naturali et forme abstracte. assimilata. n. forma celestis forme naturali ce q ipsa dat corpori suo motū circularē et ita ē in corpe q mouet p ipsā. Et assimilata forme abstracte qz forma talis nō diuidit p diuisionē subiecti i quo pp qd nō d̄r h̄re subiectū

nec s̄rium ipsa materia celestis recipit p formā celestem et adunatur cum ea sine aliquo ad cuius adunationem naturaliter cōsequit dimensiones corporales sicut et alia accūta q sūt idē numero. verūm nō sūt in celo forma et formatū idē numero ita p̄tere sicut i formis abstractis recipiēs et receptum et intelligēs et intellectū cū huius adunatiōes iter forma celestē et materiā suam. et qz forma nō coheret materie sue mediantibus dimensionibus sicut forme generabiles et corruptibiles: et iō ista materia celestis differt ab alijs formis. et ex hoc sequit ēt̄ subdit ibi p̄m. qz iste forme nō diuidit diuisione corporis sicut intellectus. et iō s̄m naturā sūt intelligibilia et aīata. Notandū q dimensiones q sūt in materia pria sūt i potentia ad multas figuras et terminos qz vi sūt interminate nō h̄nt esse a forma. s. magis sūt ex pte materie. dimensiones vero celestes nō sūt i potentia ad celestes nō sūt i potentia ad plures figuras vt terminos: qz totū suū ēē est naturaliter post formā. s. cōmētator in prio ce. et mū. dicit q ē elementoz pprius ē ad eē materie qz ad eē forme. corpus aut celeste cōtrario. nā suū ē pp̄inquit iste forme: et ex hoc ē qz celū nō pōt h̄re maiore quantitate vel minore qz pōt simas inueniri i rebz p formas et illud dicit cōmētator circa. 4. celi et mundi.

Cum sūt declarati ei de corporibus celestibus eorum formas existere in subiectis suis tali existentia q non diuidatur per diuisionem subiecti. Et q causa in hoc est: quia non existūt in subiectis s̄m q sūt diuisibiles: sūt declaratum ei q iste forme non cōstituantur per subiectum: immo sūt abstracte in esse: quoniam cum existunt in toto subiecto et non diuiduntur per diuisionem eius: contingit q non constituentur per subiectum. Non enim existunt ex eo nec in toto nec in parte: et vniuersaliter nec indiuisibili.

Ostendit qz determinauit et ostendit formas celestes non diuidi p diuisionē suoz subiectoz nec h̄re subiectū i potentia p̄ter declarat huiusmodi formas nō subsistere in eē p̄ suā substantiā nec cōuerso circa qd duo facit prio facit qd dictū ē. secūdo circa hoc excludit errorem quoniam ibi q dicitur incipi. Prima i duas prio facit q dictū ē. sc̄do ex hoc infert quādā p̄cedoz ibi. Et cū ita sit. Prio dicit qz sūt declarati ab dicitur de natura corporū celestis qz forme exūt i suis substantijs tali modo. s. q nō diuidant p diuisionem suoz subiectoz et malū sūt ei q cā huius? ē q nō exūt in suis forme i suis subiectis mediantibus dimensiones ex quo se qz q nō sūt diuisibiles iō sc̄m huius? formas nō cōstitui in esse p sua substantia prio sūt forme absolute in eē. nā cū sūt i toto subiecto et nō diuidant p diuisionē ei: sequit q suū esse nō sit p suū subm nec subūt p p̄e nec p totū et ita nō sūt quantū ad suū subsistere i pte diuisibili ex ēt sequit q huius? forme nō dat ēē simplr suis substantijs. qz oīs forma dat esse suo subiecto p̄stituit in eē p subiectū et iō talis forma nō pcedit suū subiectū. Nota vt dicit p̄m. sc̄do phys. m̄a et forma mutuo sūt sibi cause ita q forma dat materie actū cōndi et materia sub̄stetat formā et qz corpa celestia nō h̄nt materiā q sit i potentia ad actū vt haberi pōt ex. viij. phy. et. iij. metaph. et prio ce. et mū. a p̄m. nō recipit formas mediantibus dimensionibus. iō manifestū ē formas nō subsistere in esse p materiā nec corpa celestia recipere actū essendi a suis motoribus q dicitur sue forme. Itē nota q p̄m. dicit. viij. phy. q motores i nullo corpe sūt et hoc dicit q existūt i toto subiecto suo dici d̄z q intelligit h̄c has formas et i toto q̄stū ad influentiā et motus que in eis influunt. vnde in. viij. dicit q in nullo sūt subiecto quantū ad existere nec in pte diuisibili nec indiuisibili.

C Et cum ita sit necesse est vt forma qua mouet fit illa ad qua mouent. In formis enī cōstitutis p sua subiecta differunt. s. q̄ forma q̄ mouetur nō est illa ad qua mouetur: z oīs forma huius. s. q̄ mouet ad seipsam p̄ficiēda p̄ aliā formā necesse ē vt suū mouere sit finitū cū nō mouet nisi cū mouet: z hoc ē vt nū. Que mouerūt Ari. ad opinandū q̄ forme corpōz celestīū nō sunt p̄stitute p̄ sua subiecta: qm̄ tunc motus eoz essent finiti.

C Infert ex dictis quādā p̄conē circa q̄ duo facti. P̄rio facti qd̄ dictū ē. Secūdo circa p̄dictā p̄conē cōcludit q̄ dā obiectōes que p̄nt sibi fieri vel respōdet q̄busdā tacitis q̄nibus ibi. Et nō ē dicendū. P̄rimo dicit q̄ cū ita sit. s. q̄ cū forme celestes nō constituunt inesse p̄ subiectū. ergo necesse est q̄ i celestibus forma qua fit mot⁹ sit eadē cū illa ad qua fit motus i inferiorib⁹ nō ē illa ad qua fit motus. i. efficiēs z finis differūt et hoc p̄bant statī q̄ oīs forma que numero ad p̄ficiendū semp̄ aliā formā suū mouere de necessitate ē finitū. Quis rō ē q̄ huius forma non mouet nisi mota ab appetibili qd̄ ē ip̄e finis. z iō habito illo sine ad quē fit motus cessat motus z quiescit q̄ mouebatur: vt dī p̄rio de gn̄atione. habitib⁹ enī existentib⁹ i materia cessat mot⁹ zc. z subdit q̄ hic fuit vñ q̄ mouit dī. ad credendū q̄ forme corpōz celestīū nō constituūt in esse p̄ suū subiectū vt supple motus eoz essent finiti ac si dī. simulari sit nulla forma cōstitutā in e p̄ suū subiectū mouet p̄ tēpus infinitū. sed forme celestes mouent p̄ tēpus i finitū. ergo zc. quare nō cōstituunt inesse p̄ suū subiectus.

Motandū q̄ sicut dī. xij. metaphy. q̄ i sepatus a materia nō differt finis z efficiens. sed i materialibus differūt ista duo qd̄ mouet nos i loco differt ab illo qd̄ est efficiens motū: z qd̄ ē finis mot⁹. ver. gr̄a. balneū duplicē hz forma vt ibi declarat p̄mē. s. in aīa: z extra aīam. sed p̄ illam formā que ē in aīa desideram⁹ balneū. z iō hec forma est agens desiderīū z motū. forma autē q̄ est extra aīam ē in re finis motus z nō agens: z iō forma balnei nō ē i materia: tunc ipsa eadē moueret z fm̄ agens z fm̄ finē z sic est intelligendū de motorib⁹ corpōz celestīū. fm̄ enim q̄ sunt forme eoz. sed hic sūt agentes motū. fm̄ vero nō hnt aliquid eē. s. materiale z sūt fines eoz nobilis mouentes z vt finis.

C Et non est dicendū q̄ forme quibus mouetur corpa celestia sint alie ab eis ad quas mouetur: z ille q̄ debet eē nō i materia oīo: z q̄ q̄ carent situ sūt forme ad quas mouent: cū ille quibus mouent sint forme in materijs: z si sint diuisibiles p̄ diuisiones earū: quonīa si ita eēt: tūc ille forme existerēt i suis subiectis: z mouerētur p̄ motū subiectoz: z sic diuiderētur p̄ diuisionē subiectoz. motū. n. si mouetur essentialiter erit diuisibile essentialiter: z si p̄ accidens p̄ accidēs. s. suū eē indiuisibili p̄ accēs. ergo nihil ē i corporibus celestibus quo forma q̄ ē mot⁹ differat ab ea ad qua ē motus: imo sūt eadē forma z nō differūt nisi dispositiōe: z si ita eēt: tūc suū mouere eēt finitū: qd̄ enī mouet: qm̄ mouet: impossibile ē vt sit principiū motus eterni: vt dicit Ari. z q̄ intelligēs z intellectū idē i corpibus celestibus: z totū hoc dictū est in alijs.

C Excludit circa dicta duas dubitationes. Secunda ibi. Et nō fuit dictū. Circa primū ponit obiectiōē dicens q̄ nō ē dicendū qd̄ forme q̄ mouet celū siue corpa celestia

sunt alie ab eis ad quas mouent: ita q̄ illa forma ad quas fit motus sint oīo imateriales forme z carētes situ. forme vero q̄ carent motū effectiue sūt forme in materia z diuisibiles p̄ diuisionē subiectoz in quo sūt deinde excludit hic cū dicit. Quonīa sūt. a. di. q̄ si ita eēt vt ita dictū ē tūc se querēt q̄ ille forme efficiētes motū subsisterēt inesse per sua subiecta z mouerent p̄ motū suoz subiectoz: sicut est de aīa nostra que cū mouet corpus nostrū ipsa mouet per motū corpis et quo sequeret q̄ huius forme diuiderētur p̄ diuisionē suoz subiectoz. nā oē qd̄ mouet ē diuisibile: qd̄. n. mouet hī mouet essentialiter: est essentialiter diuisibile. si vero mouet p̄ accidēs: ē diuisibile p̄ accēs: z q̄ hic sunt impossibilia in formis celestibus. igitur appet q̄ eadē ē forma in celestibus qua fit motus z nihil est in quo differāt: imo sunt eadem non differentes nisi dispositione. nam si differunt: tunc suum mouere esset finitum. quia sic moueretur quando moueret z quando mouetur quādō mouet: impossibile est vt sit principiū motus eterni: vt dicit dī. viij. phy. z ideo intelligēs z intellectum idem sunt in corpibus celestibus. Et item hic demū in alijs: z in. viij. phy. io. metaphy. Nota q̄ mouetur est diuisibile: quia omne quod mouetur est corpus vel in corpore. sed corp⁹ mouetur per se: vt appet. viij. phy. z ideo corpus cuz fit continuum per se est diuisibile: quod autē mouetur in corpore potest esse diuisibile p̄ accēs: eo q̄ diuiditur p̄ diuisionem corpis etiam declaratū est in. vi. phy. que tamen i cōtinuatione motus est ipsū mobile quantumcūq̄ cōtinuationem hz vel p̄ se vel p̄ accēs fm̄ diuisibilitatem. Motandum est sicut vult cōmentator. vij. metaphy. z secūdo ee. z mun. eterna sicut forme celestes sūt. z corpa celestia agunt p̄pter se prima intentione: z p̄pter inferiora secūda intentione. Quā igitur forme celestes moueant corpa celestia z ipsa non moueant. motus autē earū est p̄pter se prima intentione. mouent ergo ad seipsas. i. vt sit similitudo earum ad primum principium que z in eis cōseruet: z ideo non mouet ad aliud nouū acquirendū. sed ad cōseruationem sue p̄fectionis z cē: vt habens sanitatem cōdambulāt p̄pter cōseruationem eius: vt dicit p̄mēta. xij. metaphy. z ex hoc non cessat motus earum: qz non aliud nouum acquirendū: ex quo p̄ q̄ forma effectus motus: z ad quam est motus in celestibus sūt eadem.

C Et nō fuit dictū celū hēre aīam nisi p̄pter appetitū exīte i eo z motū locale: appetitus autē qui ē i hoc corpore nō ē nisi qui ē corpus celeste vñ p̄ se appetēs p̄ se nō p̄ potentiā exīte i eo diuisibile p̄ ei⁹ diuisionē. esset. n. generabili z corruptibili: z dicitur eē motū p̄ principiū sepatū qd̄ ē i eo: nō p̄ principiū qd̄ ē p̄ a i eo: z hoc mō dicit viiū z intelligēs. Et si eēt intelligēs p̄ ptē: i eo nō eēt intelligēs p̄ se: z eēt simile hōi i hoc. hō. n. ē intelligēs p̄ ptē in ipso z similiter ē viuus z appetens z motus in loco.

C Excludit secundam obiectiōem: z primo facit hoc. secundo ex hoc infert secundam cōclusionē z vlr. P̄rimo ostendit qd̄ dictum fuit prius q̄ forme celestes non subeūt per sua subiecta: aliquis possit dicere q̄ immo q̄ corpa celestia non dicuntur animata nisi per animam existentē in ipsis. s. p̄pter appetitum z animam mouentem locali ter: ex hoc concludit dicens q̄ corpus celeste dicitur eē animatum: quia est vñm per se z appetens per se non par te sui: vel per potentiaz existentem in eo. esset enī generabile z corruptibile. s. ē vñ z motū p̄ principiū z sepatū. s. inesse quod est in eo indiuisibiliter. si per principium: qd̄ est ps in ipso. sed dicitur hic vñm z intelligēs. si autē esset intelligēs per partem non esset intelligēs per se z primo. sed esset simile homini: eo. s. q̄ homo ē intelligēs

per partem sui: et ideo homo non est intelligens per se totum primo et eodem modo hoc est unius et appetens et motus in loco. scilicet per partem sui. Nota sicut dicit commentator circa principium celi et mundi: et iam supra premissum primum est in corporibus celestibus forma et formatum sunt idem numero maiori adunatione quam in istis inferioribus licet non illa perfectione unitatis sicut in formis abstractis recipiens et receptum vel intelligens et intellectum: et causa huius adunationis maioris est in celo quam in istis inferioribus. scilicet quia forma celestis non coheret materie mediantebus dimensionibus. sed per seipsam et dimensiones simpliciter consequuntur formam: et ex hoc est quod forme non dividuntur in divisione corporis: et ex hoc sequitur quod huiusmodi forme sunt intellectus que non sunt divisibiles per materiam: quia huiusmodi corpora sine numerum sunt animata et intelligibilia: et ita sunt animata per se et primo et non per partem.

Et quia univ ersaliter declaratum est actiones illius corporis esse eternam: declarabitur formam eius non existere per suum subiectum: et suum subiectum esse simplex non compositum ex materia et forma: quoniam si ita esset: esset generabile et corruptibile.

Et univ ersaliter insert et dicitur quandam conclusio nem: et est quod declaratum est actionem huius corporis. scilicet celestis esse eternam: sequitur ex hoc formam non subsistere per suum subiectum: sequitur etiam suum subiectum esse simplex non compositum ex materia et forma. esset enim generabile et corruptibile. de hoc autem quod ultimo. scilicet subiectum celeste non esse compositum ex materia et forma: latius apparebit infra in illo capitulo. Quod declaratum est et. ut apparuit in prima questione.

Et quod dicuntur incipientes philosophari quod anime istorum corporum celestium sunt forme in materijs: et quod acquirunt eternitatem ex formis in materijs: nihil est. Contingit enim quod illud quod non habet naturam essendi eternum acquirat eternitatem ab alio: et totum hoc est impossibile. Natura enim generat et corruptum: non recipit eternitatem ab alio: et hoc est manifestum ei qui considerat fundamenta Ari.

Excludit circa dicta errorem quorundam dicentium quod anime celestes sint forme materiales et de se corruptibiles et acquirunt eternitatem a formis non materialibus. sed hoc nihil est. scilicet falsum est omnino quod dicunt. nam si ita esset ut dicunt: contingeret quod non habet materiam essendi eternum acquireret eternitatem ab alio. sed hoc est impossibile: quia natura generabilis et corruptibilis non acquirat eternitatem ab alio. sed hoc est manifestum ei qui considerat fundamenta Ari. Notandum sicut apparet in si. primi ce. et mun. hec opinio fuit platonicoz. primo. scilicet quod aliquid sit eternum quod tamen potest corrumpi: commentator dicit circa finem. viij. physicoz. et Alex. in quibusdam suis tractatibus dicit de hoc corpore celesti supple ipsum de se esse corruptibile. sed acquirere eternitatem a suo motore Anticena No audies Verba Alex. opinat? E duplex esse necessarium. scilicet necessarium ex se: et simpliciter necessarium ex alio: ut rigens tamen ex se ut commentator dicit in dicto loco. scilicet viij. physicoz. sed Ari. in fine primi celi et mundi multipliciter et sufficienter probat impossibile esse eternum cum sit in potentia ad corruptionem. dicit enim ibidem: Immo quod etiam omne corruptibile de necessitate corrumpitur.

Declaratum est igitur ex hoc sermone que est substantia celi: et hoc quod fuit hic dictum quiddam eius invenitur probatum ab Ari. in suis libris: et quiddam sequitur ex suis dictis. Sed apparet ex verbis Ari. quod iam declaravit omnia ista in libris qui non pervenerunt ad nos. Vocetur ergo iste tractatus sermo de substantia orbis. dignior enim est hoc nomine quod intitulavit hoc titulo.

Concludit intentionem huius circa determinatas: vel epilogat cum hoc in ponendo titulum huic libro dicens: Quod declaratum est ex hoc sermone. scilicet iam dicto: que est substantia celi: et hoc quantum ad naturam sui subiecti et sue forme essentialiter: et subdit: quod hoc fuit dictum de substantia celi et de alijs quibusdam accidentibus invenitur probatur ab Ari. in suis libris expresse: et quoddam licet non invenitur expresse ab eo potest haberi ex verbis eius. Sed apparet nihilominus ex verbis Aristoti. quod omnia ista determinata sunt ab eo expresse que non pervenerunt ad nos: et subdit: quod vocetur tractatus iste de substantia orbis: hoc est dictum quod ex quo in isto libello recolliguntur omnia que Aristot. in pluribus libris declaravit de substantia orbis. vocetur ergo iste liber de substantia orbis. nam dignius est intulari hoc nomine quam alio.

Erscrutandum igitur de natura corporis celestis et quid intelligunt cum dicunt ipsum esse simplex et non compositum: et ipsum esse nec grave nec leve.

Postquam commentator ostendit que et qualis est substantia celi et natura comparando ipsum ad substantiam generabilem et corruptibilem: in hoc capitulo ostendit que et qualis est substantia celi et natura ex suo subiecto et sua forma comparando ipsam ad comparationem generabilium ex sua materia et sua forma. Et primo facit hoc. Secundo declarat incidentaliter quedam dubia. Tertio recapitulat determinata in hoc capitulo. secunda ibi. Et videtur quod corpus celeste. tertia ibi. Quoniam igitur celum. Adhuc primo dat intentionem suam. secundo exequitur ibi. Dicitur: mus igitur. Primo dicit quod perscrutandum est de natura corporis celestis id est postquam dictum est et ostensum que et qualis est substantia celi ex parte subiecti et ex parte forme. Nunc inquirendum est de natura celi quantum ad suam compositionem et quomodo intelligendum est cum dicitur. Celum non est compositum: et quomodo non sit intelligendum ibi utrum celum sit compositum ex materia et forma sicut corpora simplicia: vel sicut animalia ex corpore et anima: et quia ad compositionem forme cum materia sequitur gravitas vel levis que sunt forme simplicium accidentales: ut patet quarto celi et mundi: et ideo subdit quod inquirendum est quid intelligitur cum dicitur celum esse nec leve nec grave.

Dicamus igitur quod illud corpus non componitur ex materia et forma: sed quod corpora generabilia et corruptibilia componuntur. Nulla enim potentia est in eo omnino. Omne enim in quo est potentia non est potentia nisi ad duo contradictoria scilicet potentia que est in substantia.

Et primo ostendit corpora celestia non esse composita sicut generabilia et corruptibilia scilicet ex materia et for

sed solum sicut animalia ex corpore et anima comparando ipsum ad subuenientia et differentia: secunda ibi. Sed cum nos inspererimus. Circa primum duo facit quia primo ostendit celum non esse compositum ex materia et forma: sicut simplicia generabilia et corruptibilia. scilicet ex materia et forma. Secundo excludit ipsum componi ex anima et corpore: ibi. Remanet autem. Circa primum duo facit scilicet quod dupliciter probat celum non componi ex materia et forma sicut ista generabilia et corruptibilia: et primo ponit hoc ex parte subiecti ipsius celi. secundo ex parte forme: ibi. Et manifestum est. primo dicit. Dicamus igitur quod illud corpus celeste non componitur ex materia et forma sicut generabilia et corruptibilia: cuius ratio est: quia omne illud quod habet potentiam ad esse habet potentiam ad duo contradictoria. scilicet ad esse et ad non esse: modo celum non habet potentiam ad non esse. ergo nec ad esse que est in potentia ad subiecta: et ratio ista potest componi sic. Omne illud cuius subiectum non habet potentiam ad esse tale non est compositum ex materia et forma. celum est huiusmodi. ergo etc. Ad aliorum est manifesta de se: cum enim propria forma dat esse ipsa materia de se non habet esse. nam si haberet: tunc frustra componeretur cum forma: et quia iam haberet actum essendi: et ita cuius subiectum non est in potentia ad esse non est compositum ex materia et forma: minorem declarat scilicet quod subiectum celi non habeat potentiam ad esse: quia tunc etiam haberet potentiam ad non esse. Quod autem celum non habeat potentiam ad non esse ipse declarat. primo celi et mundi ex hoc: quia si haberet istam potentiam cum nunquam corumpatur. propria autem operatione eius possibilis est aliquando corumpi vel transire de forma in formam: quod idem est: tunc sequeretur quod illa potentia esset frustra: quia nunquam includeret finem quez nata est includere scilicet propriam operationem. hoc autem est impossibile: quia deus et natura nihil faciunt frustra.

C Et manifestum est quod forma qua mouetur non est generis formarum elementorum quattuor: quia si esset: aut esset graue aut leue: et moueretur ex se et etiam per accidens: ut declaratur in octauo phisicorum.

Ponit secundam rationem ad hoc: et arguit. Omne quod mouetur localiter aut mouetur a forma naturali: aut ab anima. celus est sic. ergo mouetur ab anima: huius rationis supponit maiorem et minorem ponit in littera: per hoc quod formam naturalem que est principium localis consequitur semper grauitas et leuitas que sunt cause immediate motus localis. est igitur corpus celeste sic non graue nec leue: sequitur quod non mouetur a forma naturali.

Item si moueretur a forma naturali: ut graua et leuia postquam sunt in actu completo: ut declaratum est. viii. phisicorum: et plenius a commentatore in tertio et quarto celi et mundi. quare celum non mouetur a forma naturali.

Remanet igitur ut natura eius sit generis nature anime.

Ex quo statim concludit quod remanet quod natura eius sit natura generis anime. id est ut natura mouens ipsum sit anima. Notandum ut dicit commentator tertio celi et mundi: quod causa forme elementorum est locus eorum: quia non est ita de locis corporum simplicium sicut est de locis compositorum. loca enim in elementis sunt cause locatorum. In alijs autem corporibus est conuerso scilicet quod locata sunt esse locorum. sed tamen est forma prius et posterius

us: ita quod compositorum illud quod est maius electis prius indiget loco secundum suum esse: et quod est remotius minus indiget de hoc eodem: et hoc est quia forma elementorum est de minori: et ideo accidentia accipiuntur in ipsis locis differentiarum substantialium. cum igitur perfectio elementorum est locus necessarium sicut ut formas elementorum grauitas et leuitas que sunt principia motus localis quibus mediantibus habent inclinationem mouendi ad loca propria cum violenter fuerint extra ipsam naturam. sed loca sunt magis essentialia vel minus sit et sint accidentia ad perfectionem elementorum quam compositorum: possunt tamen accidentaliter a locis proprijs separari. Notandum sicut apparet ex septimo phisicorum tertio et quarto celi et mundi a commentatore corpora simplicia cuius sint extra loca propria mouentur ad ipsa a seipsis per accidens: quia cum in eis non distinguatur mouens a moto moueret ipsa ut nata mouet per se. sed seipsum per accidens: ut plenius declaratur tertio celi et mundi. quare hic concluditur: quod si celum moueretur a forma naturali moueret se per accidens ut corpora simplicia graua et leuia. Ex quo sequitur quod non esset primum motum: quia omne motum per accidens reducitur ad aliud per se.

Sed cum nos inspererimus animas que sunt hic inuenimus in eis duo principia duorum motuum quorum alterum est principium motus recti scilicet motus ad inferius aut ad superius. Secundum est principium motus localis: et inuenimus istum motum esse contrarium motui declinationis motus recti qui est essentialis in eo: et accidit ei fessitudo: et cogetur ad quietem. Et ideo necesse est ut principium motus corporis celestis sit generis anime tantum: et quod motus que habet circulariter sit motus proprius anime: secundum quod est anima.

Ostendit quomodo celum est compositum ex anima: et subiecto comparando ipsum ad compositum animalium sub conuenientia et differentia: circa quod duo facit. Primo ostendens compositionem celi comparat ipsum ad animalia sub conuenientia. Secundo comparat sub omnia: ibi. Sed quia anima que est in corpore. Circa primum tria facit. Primo facit quod dictum est. Secundo concludit quandam conclusionem. Tertio respondet tacite questioni sine responderet ad quoddam dubium: secunda ibi. Et cuius ita sit: tertia ibi. Et anima que hic est. Primo in duas. primo ex motibus naturalibus animalium ostendit naturam compositionis eorum. Secundo ex hoc infert natura compositionis celi. Unde ibi necesse est: vel potest legi continue et melius. nam primo dicit. Jam dictum est prius immediate: quod natura mouens celum est anima. et subdit quod cum nos consideramus naturas que sunt hic inuenimus in ea naturas duorum motuum.

Primum est principium motus recipientis scilicet ad inferius: et iste motus est ex parte primorum naturalium scilicet corporis: quia secundum naturam est elementum predominantis: ut patet primo celi et mundi. Aliud est principium motus progressiu: et iste motus progressiuus contrarius est alij motui recto quem motum declarationis vocat propter hoc quod per illum motum inclinatur corpus ad locum elementi predominantis: et quia iste motus progressiuus contrarius est motui progressiuo recto: cuius principium est anima. ideo accidit animalibus fessitudo in motu progressiuo: et ex hoc cognoscuntur animalia quiescere: et quo concludit statim quod necesse est: ut principium motus ce

lestis sicut anima: et quod motus circularis quod habet sit prius secundum quod anima est: sed quia in motu celesti non accidit fessitudo: nec intercipitur quiescere quod non habeat aliud principium motus quam anima solum. nam si haberet contrarietatem motui anime: et ita contingeret ei labor in mouendo: quare quiescere et ulterius cum non haberet aliud principium motus nisi solum animam: nec est resistētia ex parte mobilis: et motus eius est circularis. sequitur igitur quod motus anime proprius secundum quod est anima est circularis. Nota sicut dicit commentator secundo celi et mundi causa laboris motus in animalibus est potentia motus opposita potentie mouentis id est inclinatio naturalis et potentia moti supra mouentis: ita quod sit ibi resistētia: tunc causatur labor in mouendo: quare ergo in celo non est labor in mouendo. ergo concludit ibi non esse causam faciētem laborem.

Et cum ita sit: sequitur quod ista natura sit que facit ipsum esse corpus nec graue nec leue et moueri circulariter.

Ex dictis concludit quandam conclusionem: dicit quod cum ita sit sicut dictum est scilicet quod principium motus sit anima: sequitur quod ita est natura scilicet anima eius que facit ipsum esse nec graue nec leue: que facit ipsum moueri circulariter. Sed notandum ut dicit commentator primo celi et mundi: forme diuersarum naturarum nate sunt diuersas materias: quia diuersitas formarum est causa diuersitatis magnitudinum recipientium formas: et maxime est causa qualitatum diuersarum: et hoc primo de anima: quod membra vnius animalis non differunt a membris alterius: nisi quia anima differt ab anima. Cuius igitur celum haberet animam solum principium sui motus et non aliud: et etiam anima eius differt ab anima inferiorum: ut infra patebit: necesse est quod habeat aliud subiectum: et id eius subiectum nec est graue nec leue.

Et anima que est hic non contingit non moueri circulariter: nisi quia constituitur per corpus quod mouetur motu recto: et sic componitur de inclinatio

Respondet questioni tacite: quia dictum est prius quod motus circularis proprius est anime secundum quod anima est: alii quis posset dicere quod si hoc esset verum sequeretur quod animalia mouerentur circulariter: quia habent animas: quod tamen non videmus ad hoc excutiendum: commentator respondet quod ideo anima que est hic non mouetur circulariter: quia habent animas que constituuntur in esse per corpus quod motor naturaliter et motu et recto et sic sibi opponitur inclinatio: hoc est quod corpus quod sustentat animam mouetur naturaliter motu recto secundum motum elementi predominantis in ipso. anima autem vellet moueri circulariter secundum se. sed resistit sibi motus et inclinatio corporis: et ideo ex illis duobus motibus sic differentibus et quodammodo oppositis causatur motus medius qui est motus progressius quem vocat huius declinationem: et sic motus progressius causatur ex recto et circulari. Notandum quod motus animalis est mixtus ex motu circulari et recto: et quodammodo circularis quoniam est ab eodem in idem: et patet per fissilem et diastolem cordis: et talis est ab ani-

ma appetitiua a qua incipit motus: et ad quam terminatur: non tamen est purus circularis propter resistēntiam corporis. sed anima celestis mouet circulariter perfecte: quia eius subiectum est simplex non habens inclinationem contrariam. Alterius notandum quod sicut apparet. primo celi et mundi motus circularis est primus et simplicissimus et perfectissimus: et ideo propriissime competit corpori simplicissimo et perfectissimo.

Sed anima que est in corpore graui non est in nata mouere circulariter: tunc quod est innatum moueri circulariter: non est in eo anima ut in corpore graui aut leui: sed ipsum mouetur ex se et anima: ergo habet animam tantum: et non habet aliud principium. Et quia mouetur circulariter scimus quod proprium istius anime secundum quod est anima est mouere circulariter.

Comparat celi compositionem ad ista inferiora sub differentia et primo ostendit inter celum et animam ex parte compositionis. Secundo ostendit differentiam inter corpus celeste et corpus animalium: et etiam inter animam celestem et inter animas animalium diuisim ibi. Sed quia natura corporis. Primo dicit quod anima que est in corpore graui et leui: et est littera corrupta: ut videtur: et debet esse anima que est in corpore celesti non est nata moueri circulariter id est non nata moueri ad motum sui subiecti: quod per ipsum mouetur sic: supple cum anime animalium mouentur ad motum suorum subiectorum: idcirco non est anima in ipso sicut in corpore graui et leui: id est in corporibus que consequuntur grauitatem et leuitatem: aut suorum simplicium ex quibus componuntur. sed ipsum corpus celeste sic est anima in ipso sicut in corpore graui et leui: id est in corporibus animalium que consequuntur grauitatem et leuitatem: aut suorum simplicium ex quibus componuntur. sed ipsum corpus celeste mouetur subiectiue secundum quod inclinationem naturalem habet ad illum motum qui ipsum mouet anima sua et non ad animalium et mouetur ab anima effectiue: et ex hoc concludit quod habet animam tantum: et non aliquod principium motus actiuum: et subdit quod mouetur essentialiter motu circulari. ex quo enim non est ibi aliquod principium motus: nec est ibi aliqua resistēntia et essentialiter sic motum sequitur: quod proprium huius anime sit mouere. Concludit etiam vltimum: quod natura huius corporis non est nisi corporis mouentis in loco: que omnia iam declarata sunt superius scilicet qualiter forme celestes non constituuntur in esse per sua subiecta: et per consequens non mouentur motu suorum subiectorum.

Natura igitur istius corporis non est nisi natura anime mouentis in loco. Sed quia natura corporis est alia a natura anime: quia est compositum et est necesse mouens et motum diuersa esse: Necesse est considerare de natura istius corporis.

Ostendit differentiam inter animam et corpus celi: et inter animam et corpus animalis diuisim. et primum dicitur dif-

ferentiam inter corpus celi & corpora animalium. secundo inter animas celi & animas animalium: ibi Et quia declaratum est. Circa primum duo facit. primo dat intentionem suam. secundo exempla ibi Et quia declaratum est.

Primo dicit: Et quia dictum est qd natura istius corporis & est natura anime mouentis in loco. & subdit statim qd alia est natura corporis a natura anime in celo & quia celum est compositum ex mouente & motu: mouens autem & motum est esse diuersa. ideo necessarium est considerare de natura istius corporis: quod est altera pars compositi scilicet ipsum motum. nam totum compositum scitur a natura componentium: vt dicit commentator primo physicorum.

Et quia declaratum est hoc corpus esse ingenerabile & incorruptibile: apparet qd necesse est vt sit corpus simplex non compositum ex materia & forma: & quia est indiuiduum demonstratum & ens demonstratum in actu & habens vnam figuram. & omnia ista sunt in corpore per materiam & sunt in materia propter formam: necesse est vt corpus celeste sit materia animalium celestium que mouetur circulariter ex se: vt sit perfectius modis ceteris materie. Non enim est in eo ex potentijs nisi tantum potentia in loco: & ex motu locali nobilior omnium scilicet circularis: quemadmodum habet nobilissimam & perfectissimam figurarum scilicet sphericam.

Hic exequitur dicens: qd declaratum est iam ex dictis supra qd hoc corpus scilicet celeste est ingenerabile & incorruptibile. ideo sequitur necessario ipsum esse simplex & non compositum ex materia & forma. verumtamen quia est indiuiduum determinatum & ens in actu demonstratum ad sensum habens determinatam figuram & alia accidentia scilicet raritatem & densitatem. & cum hec omnia sunt in corpore per naturam: & sunt in materia animalium propter formam. ergo necesse est vt illud corpus celeste sit materia animalium: que mouetur ex se circulariter. ista tamen materia est perfectior omnibus alijs modis: quia in eo non est aliqua potentia nisi potentia in loco & de motibus habet nobiliores scilicet circulares sicut habet nobilissimam & perfectissimam figuram scilicet sphericam. & sic apparet natura huius corporis celestis in habitudine ad suam animam ex quo manifestum est in quo a natura corporum animalium differat. Sed notandum secundum commentatorem primo celi & mundi. quia celum est ingenitum & incorruptibile: necesse est ipsam esse simplex & non compositam ex materia & forma circumscripto suo motore. nam si esset compositum cum materia de se non habet esse sed etiam in potentia ad esse: & per consequens ad non esse: quare de se esset corruptibilis & ideo de necessitate conuinceretur: vt probatur in fine primi celi & mundi. hic igitur consequenter sequitur qd si non esset corruptibile non esset compositum. Alterius notandum sicut dicit commentator secundo physicorum qd forme & accidentia dependet a materia in hoc qd sunt in subiecto & dicuntur de subiecto. materia vero est proprium subiectum. Cum igitur in celo appareat nobis figura scilicet densitas & raritas & alia accidentia necesse est in ipso intelligere materiam que sit subiectum ac-

cidentium. Item dicitur in secundo metaphysice: In omni eo quod mouetur necesse est intelligere materiam. accidentia vero non sunt actualiter in materia nisi per formam vt apparet septimo metaphysice: & ex supradictis. quare cogimur celum necessario dicere esse compositum ex materia & forma. sed in sempiternis non est potentia ad corruptionem. ideo in eis non est talis materia sicut est generalitatem & corruptibilem: sed solum habent materiam que est in potentia ad vbi non ad formam sicut dicitur octauo metaphysice. & ideo materia talium eternorum est aliquid existens in actu scilicet corpus: quod dignius est secundum qd habeat subiectum qm materiam: vt dicit commentator. Et quibus apparet materia animalium celestium ita qd non erit aliqua compositio essentialis nisi motoris & mobilis: & ipsum mobile est subiectum accidentium: & accidentia sunt in mobili propter mobilitatem & non propter aliam formam que dat esse. & hec est vera imaginatio de celo secundum intentionem philosophi & commentatoris.

Et quia declaratum est de formis celestibus ipsas non habere constitutiones per corpora celestia. Nam si haberent tunc mouerentur ex se per accidentia: & indigerent moto ex se primo & essentialiter.

Declaratum est enim in octauo physicorum qd mota ex se que sunt hic vna essentialia in specie reducuntur ad mouens per se essentialiter & motum: & quod sic compositum ex vno mouente & moto primo. & qd illud mouens non sit potentia in corpore omnino. Et ideo videtur qd forme corporum celestium: & maxime forma corporis ultimi continentis sunt quodammodo anima: scilicet propter appetitum existentem in eis: & mouere & quodammodo intellectus & est forma simplex prima per quam animal celeste componitur ex vno mouente et vno moto.

Descendit differentiam inter animam celi & animam animalium. & primo facit hoc. secundo recapitulat differentiam iam dictam celi & animalium tam ex parte forme qm ex parte subiecti: ibi Corpus autem celeste. Primo ad hoc continuans se inserit proprietatem vel materiam anime celestis. secundo naturam aliorum animalium: ibi Et conuerso est de animalibus. Primo dicit qd iam dictum est qd forme celestes non constituuntur in esse per corpora celestia. quia si constituerentur mouerentur ex se per accidentia: quare celum non esset primo motum: sed indigeret alio ex se primo motore & essentialiter. nam sicut declarat octauo physicorum. Adota que sunt a se hic apud nos vt vna essentia in specie id est que sunt compositio ex motore & mobili: & hec duo faciunt vnam essentiam in se reducunt ad motum ex se primo & essentialiter qd motum ex se est compositum ex vno mouente & vno moto primo: cuius mouens non est in corpore potentia. cum igitur celum sit potentia primum motum: ideo videtur qd forme corporum celestium & maxime forma corporis ultimi scilicet primi celi sit anima appetiua & intellectiua propter appetitum qui est in eo & suum moueri est intellectus id est ab intellectu: & ideo huiusmodi anima est simplex per quam animal celeste componitur ex motore vno & vno moto.

Item sciendum sicut dicitur octavo philosophorum anima non est primus motor animalium. sed aliud extrinsecum adueniens corpori. quia si anima esset primus motor simpliciter qui mouetur non mouet nisi vno motu tantum. et quia in animalibus motor scilicet anima moueretur per accidens videlicet per motum sui subiecti. ideo animalia sunt mota ex se per accidens. quia motor eorum scilicet anima non est motor primus: et ideo oportet illa mota ex se per accidens reducere ad motum ex se essentialiter qui non inuenitur nisi in corporibus celestibus.

Item notandum quod celum vltimum maxime videtur esse motum ex se primo. Nam licet commentator declarat octavo physicorum quod alii orbis inferiores mouentur a motore superioris orbis preter motum quem habent a propriis motoribus: ideo videtur motibus et motis aliqua auctoris motus inesse. nam dimensio motoris est vt suus motum moueri ab alio. ideo concludit ibi commentator quod perfectior mouentis est motus diuturnus cum hoc non accidentia. et hoc intellexit cum dixit Et maxime forma corporis vltimi.

Alterius notandum quod sicut patet tertio tertio de anima omnis forma abstracta que supple constituitur in esse per subiectum est intellectus. et ideo commentator duodecimo metaphysice dicit quod de virtutibus anime tantum habent desiderium et intellectum.

Conuerso de animalibus que sunt hic. Apparet enim quod mouens in istis componitur ex duobus mouentibus. scilicet ex anima et de re desiderata extrinsecus mouente anima: et ideo motum in eis inuenitur compositum non simplex.

Quia dictum est quod iam anima celestis est forma simplex per quam animal celeste componitur ex vno motore et vno moto: nunc ostendit quod conuerso est de animalibus que sunt hic quia motor in eis non est solum vnus immo componitur ex duobus motoribus scilicet ab anima et appetibili. Appetibile autem est principium mouens animam vt patet tertio de anima. et quia mouens et motum debent esse proportionata. mouens autem compositum est in animalibus. ideo concludit quod motum in eis est compositum et non simplex.

Corpus igitur celeste est quasi materia istius forme abstracte: et est materia existens in actu et ideo non assimilatur materie: nisi in hoc tantum: quia est materia fixa ad recipiendum formam: et ideo dignius dicitur subiectum quam materia. Materia. n. que est hic dicitur materia: quia est potentia forma facta in eo: et dicitur subiectum: quia est fixa forme et fit compositum ex ipsa et forma.

Recapitulat differentiam iam dictam animalium celestium et inferiorum tam ex parte anime quam corporis dicens quod corpus forme celestis est quasi materia ipsius forme abstracte que non constituitur in esse per subiectum vt patet in animalium. et quia dixerat quod est quasi materia: subdit declarationem huiusmodi quod est materia existens in actu: et ideo non est vere materia vt assimilatur materia nisi in hoc quod est fixa ad recipiendum formam. et ideo dignius est ipsam vocari substantiam quam materiam. et hoc idem dicit commentator octavo physicorum. et subiungit causam sue rationem: quoniam materia est huiusmodi dicitur ma-

teria pro eo quod est in potentia ad formam que de se non habet actum. dicitur etiam illa materia subiectum eo quod est fixa forme recipiens formam. et sic est pars compositi: quia ex ipsa fit compositum ex materia et forma. modo supple cum celum non est in potentia ad formam et actum essendi quia in ipso non est potentia nisi ad vbi. et ideo non communicat cum materia istorum inferiorum: propter quod improprie ipsa vocatur materia: nihilominus ipsum celum est fixum subiectum ad recipiendum formam abstractam. et ita communicat cum materia istorum inferiorum propter quod vocatur subiectum: quare dignius est ipsum vocari subiectum quam materiam.

Et videtur quod corpus celeste non est necessarium in suo esse sua forma: sicut est dispositio de corporibus animalium que sunt hic. De animalibus n. que sunt hic videtur quod anime eorum sunt necessarie inesse suorum corporum: et quod non saluarentur nisi per sensibilem animam et imaginatiuam. Corpus autem celeste quia est simplex et non transmutabile ab aliquo extrinseco non indiget in suo anima sensibili nec imaginatiua sed tamen indiget anima mouente ipsum in loco et virtute que non sit corpus nec in corpore ad largiendum ipsi permanentiam eternam et motum eternum quod non habet principium nec finem.

Postquam autor ostendit compositionem celi ex anime et corpore comparando ipsam ad compositionem animam et corpus ex anima et corpore sub conuenientia et differentia. in parte ista declarat quedam dubia incidentaliter de natura celi circa que sic procedit. primo premitit quandam differentiam celi et animalium que iam potest haberi ex precedentibus ex qua dicit dubia que intendit. secundo declarat illa dubia ibi Et debes scire. Primo dicit Videntur esse quod corpus celeste non indiget in suo esse forma que est eius motor: sicut corpora animalium que sunt hic indigent in suo esse sensibus animalibus aia necessario in suo esse suorum corporum. quia corpora animalium non saluarentur in esse tali preter animam sensitiuam per quam sentiunt et viuunt et ledentia. et per animam vegetatiuam quam imaginatur ea et illa necessaria acquirunt et corumpentia fugiunt: vt apparet secundo de anima. Corpus autem celeste cum sit simplex intransmutabile non habens corumpens intrinsecum nec indiget in suo esse anima sensitiua nec imaginatiua. et hec cause implicite dicte sunt prius. Sed ex hoc ipse subiungit: quod intendit declarare cum dicit Sed indiget anima mouente ipsum in loco et etiam indiget virtute que non est corpus vel corporea vt det ei permanentiam eternam et motum eternum: que non habent principium neque finem. Nota etiam sicut apparet secundo de anima: sensus tactus necessarius est omni animali ad salutem animalia. omne autem habens sensum et motum necessarium est vt habeat desiderium et imaginationem. nam vbi est sensus ibi necesse est delectationem et tristitiam et apprehensionem rei sensibilibus vt ex hoc sequatur motum ad prosequendum delectabile et fugiendum tristabile. et quia corpus celeste est inalterabile alteratione corruptius: ideo nullo indiget sensu: nec imaginatione ad prosequendum aliud vel fugiendum.

Et debes scire quod istud corpus celeste non indiget virtute mouente in loco tantum sed et virtute largiente in se et in sua substantia permanentiam eternam: quoniam et si sit simplex et non habet potentiam iam

ad corruptionem tamen est finite actionis virtus
necessario quia est finitarum dimensionum et deter-
minatum a superficie continente ipsum et omne ta-
le cum intellectus posuerit ipsum existens per se
absq[ue] eo q[uo]d aliud largiatur ipsi permanenti[am] et eter-
nitatem necesse erit vt ita sit de finitate sue perma-
nentie sicut est de finitate sue actionis. Et ideo ne-
cesse est intellectum potentiam esse hic largientem
ipsi permanentiam eternam quemadmodum la-
gitur ipsi motum eternum.

Declarat de natura celesti: circa quod duo facit. **P**ri-
mo facit quod dictum est. secundo in hac declaratione a propo-
sito principali fecit digressionem: reuertens aliqua de iam
dictis: et aliqua a dicit: ibi Jam induxit amor. **P**rimo ad
huc duo facit. primo declarat illa dubia. secundo ex hoc in-
fert quandam conclusionem ibi Unde videmus celum.
Primo in duas. primo declarat celum indigere virtute lar-
giente sibi per materiam eternam. secundo ostendit ipsum
indigere virtute largiente sibi per motum proprium et fi-
guram et motum mensuram ordinem et qualitatem agen-
di ibi Et non habet tantum. **P**rimo dicit q[uo]d scire debe-
mus q[uo]d corpus celeste non solum indiget virtute que mo-
uet ipsam in loco sed cum hoc indiget virtute que mouet ip-
sum in loco. sed cum hoc indiget virtute que det sibi per-
manentiam et durationem eternam scilicet quantum ad su-
am substantiam. quia quantum ad celum fit simplex non ha-
bens potentiam ad corruptionem: est tamen nihilominus
virtutis finite in agendo: quod est finite quantitatis. In
magnitudine autem finita non potest esse virtus infinita
actiua: vt probatur octauo physicorum secundo celi et ma-
di. omne autem tale quod est finite magnitudinis et virtu-
tis in agendo si intelligatur per se sine aliquo dante sibi p-
manentiam eternam: necesse est q[uo]d sicut est finitum in vir-
tute actiua q[uo]d ita sit finitum in duratione et permanentia sue
substantie. quare apparet q[uo]d celum indiget virtute largien-
te sibi motum. **N**otandum quod videtur q[uo]d commen-
tator contradicat sibi ipse hic et in duodecimo metaphysice
q[uo]d in corpore celesti non est potentia vt corrumpatur sed p-
manens eternum per suam substantiam. motus autem eius
potest corrumpi. et ideo eternitas motus est eius ab alio: et
tota causa est. quia motus celi habet contrarium. scilicet quiete
ideo quantum est de se potest corrumpi. ideo eternitas est ab
alio potest recipere. substantia vero celi non habet contrarium
et ideo de se est incorruptibilior si esset corruptibilis ab alio
non posset perpetuari. quia substantie est per se existere: et
ideo suum esse quantum ad durationem est ex se licet ori-
ginaliter et inchoatine possit esse ab alio. et ideo si substan-
tia celi secundum se esset corruptibilis non posset ab alio p-
petuari nisi natura possibilis mutaretur in naturam neces-
sarij: quod est impossibile vt probatum est in fine primi ce-
li et mundi. et ideo etiam commentator circa finem octauo
physicorum dicit q[uo]d in celo non est infinita actiua. sed i-
co est potentia receptiua infinita secundum se etc. Item vi-
detur dicere primo celi et mundi et in fine huius libelli: q[uo]d
celum secundum se est infinite permanentie: quare vide-
tur sibi contradicere omnibus sapradictis. **D**icendum
q[uo]d sicut dicit commentator quarto celi et mundi in substan-
tijs sempiternis non est agens nisi secundum similitudi-
nem scilicet in quantum est forma conseruans vt finis. **R**e-
spondet commentator duodecimo metaphysice. modo cu[m] di-
cit commentator q[uo]d celum indiget virtute largiente sibi p-
manentiam eternam siue eternitatem permanentie. intelli-
git q[uo]d ista forma sit finis et non efficiens quasi diceret q[uo]d il-
lud quod est finite virtutis in agendo: et est determinatum

in quantitate finita non est ad esseendum per se simpliciter
absolutum ab alio ita q[uo]d sit prius immo de necessitate est p-
pter aliud propter quod tanquam propter finem sic est p-
manens eternum sine corruptione. et ita ordinem habet et
dependentiam ad aliud sicut ad finem. **I**ntelligit vero
in predictis locis celum habere permanentias ex se forma-
liter non ab alio efficiente. et hoc intelligitur ex verbis ei-
us et ita non est contradictio hic nec ibi.

Et non hoc tantum: sed necesse est hoc esse vir-
tutem que largitur ei motum proprium sue actioni:
que est eternitas inter ceteros motus. scilicet locale[m] mo-
tum in circuitu et figuram propriam. isti motus. scilicet spe-
ricam et mensuram propriam corpori istorum corpo-
rum et conuenientiam inter ea ad inuicem in ordine
et quantitate: ita q[uo]d ex omnibus perficitur vnus actus
scilicet totus mundus. **N**ulla enim indigentia virtutis ac-
tiue in omni corpore simplici vno: aut i[n] vno corpo-
re composito ex corporibus simplicibus huiusmodi
et indifferenter siue illud corpus fuerit generatum si-
ue non generatum

Ostendit celum indigere virtute largiente sibi motum
proprium et figuram ordinem et qualitatem agendi dicens:
q[uo]d celum non indiget virtute largiente sibi eternitatem p-
manentie vt iam dictum est etiam cum hoc indiget virtute
dante sibi motum sue actioni que actio fixa et eternitas
ide est eterna. inter terminos autem motus localis circula-
ris est qui proprie potest esse eternus: vt patet quarto phy-
sicorum. **I**ndiget etiam virtute dante sibi formam propriam
et necessariam scilicet motui circulari et videlicet speri-
cam etiam largiente sibi mensuram propriam vnicuique or-
bi celesti in qualitate actionis et conuenientiam et ordinem
agendi ad inuicem: ita q[uo]d ex actione omnium orbium et su-
orum motuum perficiatur vnus actus qui est totus mun-
dus. **E**t subdit q[uo]d non est differentia in hoc vtrum celo
sit corpus simplex aut compositum quantum ad hoc vt in-
digeat virtute per quam possit agere. quia vniversali om-
ne corpus siue simplex vel compositum: genitum vel in-
genitum semper indiget virtute que est alia essentia a suo
corpore per quam agunt: et ista virtus est ab alio. **N**o-
tandum secundum commentatorem secundo celi et mun-
di: q[uo]d actio diuina est prima intentione propter se. secunde
vero intentione agit propter alia. et quia actio sua est pro-
pter suum esse: et quia suum esse est eternitas. ergo sua ac-
tio est eternitas. et hoc est etiam quod dicit hic: **N**o-
tandum q[uo]d celum recipit a motore motum et qualitatem moue-
di et conuenientiam motuum. quia ab alio et alio motore est
alio et alia velocitas motus. et dicit propterea hoc philoso-
phus secundo celi et mundi: q[uo]d si in primo celo essent plures
stelle vel maiores vel non moueretur celum: vel mouere-
tur tardius. et huiusmodi ratio est quia corrumpetur p-
porcio inter motorem et mobile. et ideo sicut dicit ibi com-
mentator. quia diuersi motores habent diuersas virtutes
et diuersas proportiones ad diuersa mobilia. **I**tem mo-
tus diuersorum orbium sunt diuersi in velocitate et tardi-
tate. et quia proprietates eorum ad sua mobilia sunt ordina-
te: ideo est ordo et conuenientia inter motus. et huiusmodi
ordo est a primo ordinante. et quia motus eterno primo cu[m]
uenit figura circularis: que est prima apertissima et perfec-
tissima ad talem motum. ideo figura eius propter talem
motum ab alio habet figuram tanquam a causa finali pro-
pter quam est. **I**ntelligendum q[uo]d omne corpus sim-
plex vel compositum: genitum vel ingenitum semper in-

indiget alio largiente sibi virtutem agentem: ex quo enim non potest esse principium simplex sed indiget alio in suo esse. Si enim per se possit agere absque quocunque alio possit subsistere ita quod esset principium simplex propter quod sit eius essentia quod propter finem ut dictum est supra: sequitur necesse quod alio indiget sibi dante virtutem agendi.

Tande videmus celum habere unam virtutem non tantum mouentem omnia: sed agentem et conservantem omnia: sicut est dispositio in corpore hominis et in corpore facto propter finem proprium. Si enim significat agens significatio nature sicut motus significat mouens.

Ex predictis infertur conclusio et primo facit hoc secundo subiungit quandam distinctionem de agentibus. Sed de numero agentium: primo dicitur quod corpus indiget virtute sua dante sibi virtutem agendi. ex hoc concluditur quod ideo nos videmus celum non solum moueri ab alio: que actio solum apparet ex quo supplicet motore: sed etiam videmus ipsum agere omnia ista inferiora et conservare ea deducendo ea ad debitos fines sicut apparet in corpore humano et in corpore facto propter aliam quoniam finem. illud enim quod generat corpus humanum non generat ipsum quocunque modo: sed ex modo quo sequitur sine propter quem est. Ex quo sequitur quod illud generans non solum mouet sicut unum corpus motum mouet aliud: sed agit ordinate conservando et deducendo ipsum finem debitum. et ita finis fieret nobis agens sicut motus significat motorem: Et facit hic primum differentiam inter agentem et mouentem quoniam agens intelligit illud quod in fine ordinatum deducit per mouentem: quod solum mouet sicut motus est ab alio: sicut apparet de mouere localiter quod aliud mouet per suum motum. ex quo vult habere quod celum non solum est sicut motus a suo motore sed etiam agit conservando et deducendo in suum finem: ex quo apparet quod habet virtutem actiuam. et per se ipsum recipit ab alio quia est corpus.

Alterius notandum quod finis significat agens significatio necessaria. quia nullum agens agit nisi propter finem. aliter actio esset frustra ut apparet ex secundo philosophorum. et ideo finis est qui imponit necessitatem agendi. sed quoniam finis est acquirere quod non habet in istis inferioribus quoniam conservare habitum ut in superioribus sine se patet: ut primum dicitur secundo methaphisice. Intelligendum etiam quod si corpora celestia agunt propter finem: necesse est esse aliud agens comprehendens finem in virtute cuius agat. et hoc dicitur primum in secundo celi et mundi. et in xij. methaphisice quod corpora celestia non agunt nisi mota ab agentibus nobilissimis que sunt deus et intelligentie.

Sed de numero agentium quoddam est prius tempore prius actio: et est omne quod fit in sphaera mundi et istius agentis et acti prius est naturaliter tempore: et est orbis que sequitur tempus et cui accidit et agens orbem. scilicet faciens ipsum in dispositionibus necessariis in inueniendo finem propter quem fuit.

Et hoc dat distinctionem unam de agentibus et intendit istam distinctionem quod de numero agentium quoddam est agens solum et non actiuum: et quoddam est agens actiuum. sed istam distinctionem non dat explicitam. sed satis dat cum intelligere per hoc quod ponit methaphisice eius. sed statim secundum membrum huius divisionis subdividit dicens de numero agentium actiuorum: quod est prius tempore actu. et supplet non natura. et talia supplet sunt agentia inferiora que sunt in sphaera mundi. scilicet inferioris. Quoddam vero est agens prius tempore et natura quod sum actum. et hoc est orbis quam sequitur tempus et tempus accidit. Idem tamen subiungit magis primum membrum prime divisionis dicens: Et agens orbem est agens actum quod facit ipsum orbem in dispositionibus ne-

cessariis ad finem acquirendum propter quem est. Et est notandum quod non facit ipsum non actione productiva: ut dicitur duodecimo methaphisice. sed est sibi quasi forma conservans et perficiens tanquam illud per quod habet esse et tale esse intelligit quod illud agens non procedit ab eo actu immediate tempore: sed solum natura. Notandum quod sic vult commentator octavo philosophorum agentia particularia vel inferiora sunt agentia per accidens. et ideo precedunt actum suum tempore solum non natura. Sortes enim qui generat Platonem precessit ipsum tempore non natura. hoc enim fuit accidens. potuit enim esse quod Plato precessisset et genuisset Sortem. Alterius notandum quod seculum agentia reducuntur ad prima agentia sicut artes secundarie ad artes primas. et hoc dicit commentator secundum methaphisice quod agens actum non agit nisi mediante virtute primi agentis scilicet non actu: et ideo dicitur commentator primo celi et mundi quod celum est medium sive quoddam ligamentum inter generabilia et corruptibilia et ipsum primum. quia necessarium quod inter ipsa puta eterna et res temporales sit ens quod nunquam in sua substantia transmutatur: transmutatur tamen in loco. Item notandum quod ipsum celum quod est unum de agentibus actiuis precedat sua activa sive suos effectus ab eo tempore et natura quod ipsum est eternum: et sua acta sunt generabilia et corruptibilia.

Et cum hoc ignorauerit quidam esse de opinione Aristotelis dixerunt ipsum non dicere causam agentem tantum sed tantum causam mouentem. Et istud fuit valde absurdum et non est dubium in hoc quod agens ipsum est mouens ipsum. quod enim mouet ipsum motu proprio: est illud quod largitur ei primo dispositiones per quas acquirit motum proprium. Et ista virtus est illa quae laudat Aristoteles in multis locis libri sui de celo et mundo: et vidit ipsam esse nobiliores celo et altiores.

Excludit circa dicta errorem quorundam dicens quod cum quidam ignorauerit hoc esse de intentione Aristotelis secundum esse aliud agens faciens orbem in dispositionibus necessariis ad acquirendum suum finem: ideo dixerunt quod Aristoteles non dedit causam agentem totum sive causas vniuersalem: sed solum dedit causam mouentem. et hoc est absurdum valde dicere a philosopho. et non est dubium in hoc quod illud quod est mouens primum ipsum celum non est agens ipsum. quod enim mouet ipsum motu proprio: primo illud est quod largitur ei dispositiones et virtutem per quam acquirit motum proprium. Et subdit quod ista virtus scilicet que dat celo dispositiones quibus acquirit motum et perfectionem propriam: et illam quam laudauit Aristoteles in multis locis libri sui de celo et mundo: et sciuit ipsam nobiliores et altiores celo sicut causa est nobilior suo effectui. Et semper notandum est quod ipsum primum principium est agens celum sicut sepe dictum est non ut producat: sed ut forma conservans et ut finis propter quem est habet perfectionem. Vtrum autem primum principium moueat celum in genere cause efficientis vel finalis habet specialem questionem. Sed est manifestum quod mouet in eo quod largitur ei virtutem per quam acquirit motum proprium non dicitur principium mouens: quia ab ipso dependet totum in esse et in mouere ut finis.

Et iam induxit nos amor explanandi hoc facere digressionem a principali. scilicet declaratione corporis celestis que est de celo tanquam corpus ab aiali.

¶ Supius dicitur declaratio quorundam incidentaliter digressione fecerat a proposito. ideo in ista parte reducit se ad principalem propositum. circa quod duo facit. primo reducit ad propositum significans se digressione fecisse. secundo resumit quedam etiam dictis ut aliud addat. Dicimus primo. Dicit primo quod amor declarandi hoc. scilicet quod supra dictum est qualiter celum idem genitrici largiente sibi motum et permanentem eternam: illud fecit nos digressione facere a proposito principali: quod erat quomodo celum est compositum ex motoribus mobilibus sicut aether ex anima et corpore: et in quibus conveniebant et differebant: id est in parte facta illa digressione vel declaratione: idem ad principale propositum.

¶ Dicimus igitur quod corpus celeste comunicatur corporibus generabilibus et corruptibilibus in hoc quod est ex tribus dimensionibus.

¶ Resumit quedam supius dicta de convenientia et differentia celum aetheri ut aliud addat. et primo resumit ea in quibus conveniunt et differunt celum et aether ex parte corporum. secundo ex parte aetheris ibi. Et substantie existentes. primo resumit convenientiam ex parte corporum. secundo differentiam ibi. Sed invenimus substantiam. Primo dicitur. Dicimus igitur. id est postquam nos reduximus ad principale propositum dicimus quod corpus celeste coicant cum generabilibus et corruptibilibus in hoc quod est habens tres dimensionibus. id est substantiam recipientem dimensionibus ita quod utraque substantia corpora generabilia et corruptibilia celi est subiecta trium dimensionum. Sed notandum secundum philosophum primo. et. et. et. solum celum est magnitudo perfecte cum divisibile sit per omnes mensuras. mensura autem sive dimensio. nes. s. longum latum et profundum sine quibus non potest esse corpus ideo omnia corpora in hoc coicant.

¶ Sed invenimus substantiam deferentem dimensionibus et dimensionis in corpore. generabili communi corporibus generabilibus et corruptibilibus eandem numero in potentia non eandem actu. scilicet quod dimensiones communes omnibus corporibus generabilibus et corruptibilibus sunt eodem modo in potentia quod est commune omnibus rebus generabilibus et corruptibilibus. Invenimus enim idem corpus transferri de forma in formam: et ex dimensionibus in dimensiones alias in actu. verbi gratia. quod corpus quod est aer transfertur in corpus: quod est ignis.

¶ Resumit ea in quibus differunt ex parte corporum generabilium et corruptibilium. secundo tangit conditiones in quibus differunt ex parte corporum celestium: ibi. Corpus vero celeste. Circa primum etiam duo facit. primo ponit conditiones generabilium et corruptibilium. secundo ex hoc movet quandam questionem. ibi. Quereendum est. Circa primum etiam facit duo. primo ostendit conditiones vel naturas generabilium. secundo probat eas ibi. Si igitur hoc corpus. Secundo dicitur. Dicitur est quod corpus celeste et generabile in hoc coicant quod habent tres dimensiones. nunc dicitur. Sed invenimus substantiam dicentem dimensiones eadem in actu numero: et hoc est proprium generabilium quod subiectum in quo sunt dimensiones: et etiam ipse dimensiones. putantur sicut coes oibus generabilibus et corruptibilibus sunt eadem actu. et ita sicut subiectum dimensionum est idem numero in potentia: et ita dimensiones sunt secundum quod sunt communes omnibus formis generabilibus et corruptibilibus sunt eadem numero in potentia et non in actu. et hoc declarat in exemplo. videmus enim idem corpus transferri de forma in formam. et de dimensionibus in dimensionibus in dimensiones alias in actu. id est eadem natura corporeitatis que est ex subiecto et dimensionibus sine acceptis: transfertur de forma in formam: que dat alium actum essendi. et per consequens alios et alios terminos ipsis dimensionibus. et ille dimensiones dicuntur actu. ubi gratia corpus quod est aer transfertur in corpus quod est ignis. id est cor-

poritas que est sub forma ignis. et ita tam subiectum quam dimensiones putantur sicut coes oibus formis sunt eadem numero in potentia et non in actu. qualis autem materia prima est eadem numero declaratum est supra auctoritate commento. xij. methaphisice. et etiam de dimensionibus declaratum est supra. subditum cum hoc probatum est quod sunt eadem in potentia et non in actu.

¶ Si igitur hoc corpus commune forme aeris et ignis esset idem numero in actu: tunc forma esset accedens. et si essent duo in actu et transmutaretur unum in alterum: necesse esset corporeitatem destrui de corpore corrupto ad non corpus et corporeitatez generatam generari ex non corpore. unde necesse est eas habere naturam communem corporalem.

¶ Probatur conditiones generabilium dicens. Si aliquis vellet dicere hoc corpus quod est coes forme aeris et ignis supplet corporeitas que est ex dimensionibus et ex materia que transfertur de forma aeris in formam ignis si esset eadem in actu secundum numerum: tunc sequeretur quod forma adveniens esset accidentis quod adveniret enim in actu. et sic forme subales essent accidentia et etiam generatio non differret ab alteratione: quod est inconveniens ut patet primo de generatione. Si vero aliquis diceret quod illa non corporeitas sit due in actu. et cum una transmutaretur in aliam tunc oportet quod corporeitate corporis corrupti non in corpus et corporeitate corporis generandi generari ex non forme corporee: et ita corpus fieret ex non corpore: quod est impossibile. Ex quo concluditur quod necesse est illa corpora que ad invicem transmutant habere naturam corporalem communem: ita quod sit eadem in potentia et non in actu que omnia declarata sunt prius. quod autem corpus fiat ex non corpore: hoc est impossibile ut patet per de generatione. c. de actibus et passibus. et quia corpus non potest agere postquam corrupta.

¶ Querendum est igitur utrum ista sit una aut plures. et si una: utrum sit una potentia aut actus. et si plures similiter.

¶ Adhuc circa dicta quandam questionem. et primo movet. secundo solvit ibi. Logitur igitur ponere. Primo dicitur quod probatum est quod generabilia habent naturam communem corporalem: modo dicitur quod querendum est de ista natura utrum sit una: utrum in actu. et si similiter sint plures: utrum sint plures in actu.

¶ Logitur igitur ponere unam actu et plures potentia. Declarabitur igitur secundum quod hec corpora que sunt hic: sunt generabilia et corruptibilia ipsa composita ex substantia que est potentia: et dimensionibus existentes in ea que sunt potentia: etiam illud corpus quod est unum potentia et multa potentia cum exierit in actum: erit materia in actu nisi secundum quod videtur sicut forma non habet esse in actu nisi secundum quod intelligit.

¶ Solvit et dicit quod cogimur ponere quod ista natura est una in potentia: et plures in potentia est una in potentia per privationem omnium formarum individualium et est plures habitudine ad formas diversas: ut commentator dicit de decimo methaphisice. et subdit conclusionem dicendo quod declarabitur ex iam dictis quod corpora generabilia sunt composita ex subiecto quod est in potentia scilicet materia prima: et dimensionibus existentibus in ea que sunt in potentia ad diversos terminos et actus diversarum formarum: et quod illud corpus quod est unum in potentia continens materia et dimensiones in potentia cum exierit in actum per formam et materia in actu et similiter dimensiones. Unde Aristoteles ex dictis infert conclusionem unam dicens quod materia non habet esse in actu nisi secundum quod intelligitur.

Notandum sicut dicitur primo de generatione materia non esse possibilem existere sine forma licet possit esse sine hac vel illa. per formam autem habet actum essendi et efficitur subiectum in actu accidentium per que accidentia ipsa est sensibilis: et ita non habet esse in actu sine passionibus et accidentibus quibus sentitur. forma vero est in materia per dimensiones et conditiones materie. nam sic particula lata non est in actu: sed cum per virtutem agentem abstrahitur a conditionibus materie et sic intelligitur in actu: ut habetur tertio de anima.

Corpus vero celeste quia non transmutatur necesse est ipsum componi ex substantia in actu et dimensionibus in actu: ideo est generabile et corruptibile. et cum ita sit corpus celeste est materia recipiens formam celi hoc modo qui declaratus est de hac materia. scilicet de eius convenientia cum materia generabili et corruptibili in aliquo et diversitate eius ab ea in aliquo et utraque est etiam materia. Et similiter etiam secundum quod inuenitur in eis potentia ad motum in loco in corpore celesti non est potentia ad transmutationem.

Tangit conditiones ex parte corporis. quia dicitur quod generabilia sunt ex subiecto et dimensionibus in potentia: modo dicitur: Corpus vero celeste cum sit intransmutabile secundum subiectum: necesse est ipsum componi ex subiecto in actu et dimensionibus in actu. quia hec est causa quare quod non transmutatur in substantia: vel quod sit ingenerabile et incorruptibile. scilicet non habere materiam que est in potentia ad esse nec dimensiones. Ex quo concludit dicens: quod cum ita sit simple ut dicitur est corpus celeste est recipiens formam celi. scilicet motorem eius hoc modo quo declaratum est videlicet secundum differentiam et convenientiam eius ad materiam generabilem et corruptibilem. et quia vocavit corpus celeste materiam: cum subdit quod utraque potest de materia tam corpus celi quam materia generabilem. nam utraque est sensibilis saltem sensu visus: et utraque est in potentia ad ubique in corpore celesti non sit transmutatio in substantia sicut in generabilibus.

Et substantie existentes in substantiis existentibus in corpore celesti non sunt potentia ad transmutationem et substantie existentes in substantiis existentibus in corpore generabili et corruptibili: et similiter est in corpore celesti. Declaratum est enim de eis eas esse convenientes cum formis generabilibus et corruptibilibus in aliquo et differentes ab eis in aliquo: et ex hoc modo illud quod congregatur hic ex anima et corpore dicitur animal cum hoc quod congregatur illis ex corpore et anima dicitur animal equivoce. scilicet secundum prius et posterius.

Resumit ea in quibus differunt ex parte animarum. et primo facit hoc. secundo ex hoc infert quandam conclusionem ibi. Et ideo necesse est primo dicitur quod et habet existens in substantiis que sunt sicut in corporibus generabilibus et corruptibilibus. scilicet forme vel anime que sunt in corpore celesti anime celestes declaratum est de eis qualiter sunt ad invicem in aliquo: et differunt in aliquo: ita quod illud quod aggregatum ex anima et corpore tam celestibus quam in istis inferioribus dicitur animal non equivoce: sed secundum prius et posterius.

Declaratum est enim a precedentibus quod motores celestes conveniunt cum animalibus animalium in hoc quod dant suis corporibus motum localem ita quod per ipsas animas celestes celum movetur ex se et habet desiderium et intellectum et figuram nobilissimam et motum circulem perpe-

rum et alias perfectiones ita quod illud corpus est materia animalium celestium sicut corpora animalium. sed differunt in hoc quod anime celestes non subeunt in esse per sua corpora nec dant suis corporibus esse. et ideo animalia celestia componuntur ex subiecto in actu et actum in animalibus vel motoribus suis. animalia vero inferiora componuntur ex animalibus et subiecto in potentia.

Et ideo necesse est in talibus naturis ut prius sit causa posterioris: ut dicitur est de hac natura alibi. verbi gratia. Illa que dicuntur calida: sed diversificatur secundum magis et minus.

Infert ex dictis quandam conclusionem dicens quod ideo necesse est quod in talibus naturis. scilicet dictis secundum prius et posterius ut prius sit causa posterioris sicut dicitur est alibi de tali natura videlicet quod illa que sunt calida dicuntur secundum magis et minus: necesse est quod illud quod est prius calidius sit causa caloris in omnibus alijs. quia ut dicitur secundo et quarto metaphysice prius in unoquoque genere est causa omnium posteriorum.

Quoniam igitur celum componitur ex forma et materia sicut est dispositio in animalibus que sunt hic: declaratum est amplius in quo conveniunt forma istorum cum formis illorum: et etiam in quo differunt ultimus motorum istorum ab ultimo motore illorum.

Recapitulat determinata in hoc capitulo dicens quod celum non componitur ex materia et forma sicut animalia: quod sunt hic. Declaratum est etiam in precedentibus in quo conveniunt forma istorum inferiorum animalium cum forma superiorum et celestium. declaratum est etiam in quo differunt ultimus motor istorum inferiorum ab ultimo motore celestium. nam declaratum est supra quod motor animalium inferiorum componitur ex duplici motore. scilicet ex anima et re desiderata extrinseca existente. propria autem res desiderata est primum movens quod movet animam ut patet tertio de anima ipsum animal celeste componitur ex uno motore et uno moto: et igitur motor celi movet: movet tamen propter id quod intelligitur desiderat de primo principio quia cum illud quod intelligat de primo idem esse habet intellectu suo et in re eo quod utraque est intellectus abstrahens. scilicet tam recipiens quam receptum efficitur unum et idem una perfectione: ita quod illud quod movet et propter quod movet idem est. et ideo non movet ad aliquid accedens ut supra dicitur est. et ideo motus est eius continuus et eternus.

Emanet igitur considerare in quo conveniunt hec duo genera de accidentibus in quo differunt.

Postquam enim mentator determinavit de duabus naturis ex quibus celum componitur secundum quod conveniunt et differunt cum duabus naturis generabilium et corruptibilium quantum ad essentialia eorum. hic ostendit quomodo differunt et conveniunt quantum ad accidentalia communia. circa quod primo ponit intentionem suam. secundo exequitur ibi differunt. Primum dicitur: Remanet igitur periclitare si ne considerare in quo conveniunt hic duo genera de accidentibus rerum quod declaratum est celum esse compositum ex subiecto et forma sicut animalia que sunt hic. considerandum est enim quo ad suum subiectum scilicet materiam forma istorum inferiorum quantum ad essentialia eorum.

Nunc remanet considerare quomodo ille nature scilicet celum et ista inferiora conveniunt et differunt quantum ad accidentalia.

Differunt enim in natura passiva: que est alteratio. Hec enim alteratio sicut quod transmutat substantiam alterati: videtur esse propria corporibus: quorum generabilia admiscetur potentia: et sunt corpora generabilia et corruptibilia.

Hic exequitur et primo tangit accidentia in quibus ista duo genera. scilicet celum et ista inferiora omnia differunt. secundo tangit accidentia in quibus conveniunt sicut convenientia et differentia: ibi. Accidentia vero primo dicitur quod celum et ista inferiora differunt in natura passiva quod dicitur alteratio. id est differentia in qualitatibus passivibus que sunt de tertia specie qualitatis. nam alteratio vel qualitas sicut omnia transmutatur in substantia alterati. id est que per quandam transmutationem introducit ita quod aliquid abijcit et aliquid introducit dicitur esse propria corporibus quorum substantia admiscetur potentia esse et talia corpora sunt generabilia et corruptibilia et talis qualitas non convenit corpori celesti et hic dicitur philosophus primo celi et mundi quod alteratio passiva que est cum corruptione sicut non est in celo quod hec disponit ad inductionem substantialis forme. alteratio vero perfecta que nihil tollit eorum que prius erant talis est in celo.

Accidentia vero que non transmutant substantiam deferentis: sunt contraria utriusque corpori: et primum istorum est motus localis et diaphanitas et non diaphanitas et quantitates quas sequuntur ista. scilicet raritas et densitas. Videtur enim sere quod raritas et densitas sunt cause diaphanitatis: sed tamen dicitur in utroque corpore sicut prius et posterius: sicut dicitur corporeitas:

Ostendit accidentia in quibus conveniunt et coincant celum et ista inferiora sicut convenientia et differentia. primo ostendit accidentia que coincant in celo et in istis inferioribus sicut prius et posterius. Secundo ostendit accidentia que conveniunt eis equivoce: ibi. Similiter que conveniunt. primo dicitur quod accidentia que non transmutant substantiam differentis et subiecti sunt omnia utriusque corpori. scilicet generabilia et celo. et primum accidentium istorum est motus localis et diaphanitas et etiam qualitates que consequuntur istam diaphanitatem que sunt raritas et densitas: sunt supple in genere talium accidentium que non transmutant substantiam deferentis. et quod dixerat quod raritas et densitas sunt qualitates que consequuntur diaphanitates et non diaphanitas. id est subiungit declarationem huius quod forte videtur quod raritas et densitas sint esse diaphanitatis et dicitur forte quod hic non probat per certitudinem sed magis in secundo celo. et mundi. et in parte sequenti declarat aliquantulum cum dicitur quod illa accidentia sunt omnia utriusque. scilicet celo et corpori generabili. Subiungit differentiam. id est quod veritatem differunt ista accidentia in celo et in istis inferioribus quod dicitur de eis sicut prius et posterius sicut corporeitas. Notandum sicut dicit commentator secundo celo. et mundi. Inter accidentia que non transmutant subiectum est motus localis. cum enim aliquid localiter movetur non transfertur in se. ita quod corrumpatur aliquid de his que prius erant. et id generatio et corruptio et que est successiva et que est in tempore que differat passiva transmutat suum subiectum: corrumpendo aliquid de his que prius erant. et id generatio et corruptio sunt sicut alterationis ut dicitur primo. vii. philosophus.

Secundo notandum quod motus in celo et raritas et densitas in istis inferioribus dicuntur analogice quia raritas et densitas in superioribus sunt cum in istis inferioribus.

Similiter et motus et hic est causa quod in celestibus illa non suscipiunt magis et minus sicut in istis inferioribus.

Nam sicut dicitur in. viii. metaphysice. quod convenit cause et causato nobiliori modo competit cause quod causato.

Et similiter conveniunt in illuminatione et obscuritate: sed hec magis videntur dici equivoce: quod sicut prius et posterius.

Ostendit accidentia que conveniunt celo. in istis inferioribus equivoce. et primo ostendit hoc de colore. secundo de lumine: ibi. Et accidentia. Prima in duas. primo ostendit quod diversimode reperitur in celo. secundo quod in partibus: ibi. Et partes diversificantur. primo proponit intentionem suam. secundo exequitur: ibi. Lux enim videtur. Secundo dicitur quod similiter conveniunt corpora celestia et hec inferiora in illuminatione et obscuritate sicut supple conveniunt in diaphanitate et raritate et densitate. sed hec illuminositas magis videtur dici de celo et de istis inferioribus equivoce: quia sicut prius et posterius.

Lux enim videtur fieri hic in corpore igneo diaphano simplici quod est in concavo orbis lune: quando agit in corpore denso: et admiscetur cum eo. Et ideo videtur quod causa illuminationis partium corporis celestis. scilicet stellarum est densitas illius partis diaphane in actu ex orbe: et hoc apparet in stellis: eclipsant se ad invicem: et hoc bene apparet in luna: et cum ita sit stellarum et substantie celi est eadem natura: sicut quod omnes antiqui dicunt: ut Aristoteli narravit in libro celi et mundi: et corpus celeste sicut hoc est diaphanum per se in actu: e contrario corporibus diaphanis que sunt hinc: que sunt diaphana in actu apud presentiam lucis.

Declarat propositum. id est quod lux videtur hic fieri. id est apparet quod sit in corpore igneo simplici diaphano quod est in concavo orbis lune ubi est supple sphaera eius et locus naturalis qui agit in corpore denso. scilicet terreo et opaco et admiscetur cum eo et sic lux causat lucem et ex admixtione ignei diaphani cum terreo. scilicet cum diaphanum terminatur per densum: et ideo dicitur quod causa maioris illuminationis celi prius quorundam. scilicet stellarum est densitas illarum partium que sunt diaphane in actu: et subditur quod hic apparet quod sicut stelle dense que eclipsantur a se invicem cum una opponitur alteri et apparet bene in luna que eclipsatur sicut alias stellas. ipsa etiam cum illuminatur a facie superioris lumen non penetrat corpus eius. immo tunc ipsa est obscura in facie que est versus nos. et subiungit curia sit: una est natura stellarum et substantia celi sicut quod dicunt omnes antiqui ut manifestat in libro. Ar. cc. et mundi. sequitur. ergo quod corpus celeste est diaphanum per se in actu. id est et alio enim causa maioris luminis in partibus stellatis per se in actu. id est ex alta enim causa maiori luminis in partibus stellatis non est alia quod densitas illarum non commixtio ignea cum terrea quia corpus celeste est simplex et non est commixtum ex diversis et eadem natura omnium partium celi. igitur corpus celeste per se in actu lucidum totum est diaphanum et subditur quod commixto est de corporibus inferioribus que sunt diaphana in actu non sicut se: sed apud presentiam vel commixtionem ignei cum terreo. Nota ut dicit commentator in secundo celo. et mundi. et inde sensu et sensato quod in istis inferioribus nihil est lucidum de se simpliciter. ignis enim per nimiam raritatem non lucent in sphaera sua et multum minus nec terra nec aqua nec aer: quia lux in inferioribus est gratia ignis ut dicit commentator: secundo de anima. et ideo quecumque inferiora lucent hec faciunt post mixtionem ignis cum opaco terreo. celum autem lucidum est de se non participans lumen ab alio nec per commixtionem quia non est in eo commixtio. Alterius notandum quod sicut rarum et densum que sunt causa illuminationis non dicuntur equivoce hic et in inferioribus cum luminositas et obscuritas

dicitur equiuoce hic et ibi. Primum quod hoc lumen fit ex commixtione rari cum denso in celo vero non est nisi per suam naturam simplicem luminosum. Nam ut vult philosophus et commentator secundum celum et mundi totum celum est luminosum de se licet partes differunt secundum magis et minus quod est contra intentionem quorundam astrologorum qui dixerunt solem esse in medio planetarum sic ibi regem in regno ut omnibus virtutem et lumen influat in superioribus quibus inferioribus cum commentator non negat quod alie stelle non recipiunt lumen a sole: immo de se lumen habent cum totum celum et stelle sint eiusdem nature diaphanum in actu.

Et per partes diuersificantur nihil diaphanitate et non diaphanitate: ita quod in eis sit aliquid simile coloris: sicut in galaxia. Et quia luna videtur densa et obscura: et recipiens lucem ex alio scilicet sole: dicitur Aristoteles in libro de animalibus quod natura eius vniuersa nature terre plus quam ceterarum stellarum et forte corpora celestia diuersantur in densitate et raritate: que sunt cause illuminationis et obscuritatis: hoc non inueniatur nisi tantum in luna. Secundum hoc igitur est intelligendum, ut mihi videtur dispositio in illuminatione corporum celestium.

Respondetur quomodo lumen reperitur in diuersa partibus celi. d. quod partes celi diuersificantur in diaphanitate et non diaphanitate: ita quod in aliquibus partibus inuenitur aliquid simile coloris: et alique partes diaphane sunt quemadmodum vitrum quod videtur habere determinatum colorem ut sunt magis et visibiles quam alie partes ut apparet in galaxia que videtur habere colorem lacteum vel album inter alias partes non stellatas: et subdit quod luna videtur esse diuisa in suo subiecto quod dicitur propter maculam que apparet in ea etiam est recipiens lumen ab alio. scilicet a sole. unde Aristoteles in libro de animalibus dicit quod natura eius vniuersa vigens natura terre plus quam natura aliarum stellarum. et subdit quod forte ista tota diuersitas in luminositate et obscuritate partium celi propter densitatem in raritate et densitate que sunt causa luminis et obscuritatis. sed hoc non inuenitur nisi tantum in luna. scilicet quod ipsa secundum se fit obscura recipiens lumen equaliter in omnibus suis partibus. et dicitur hoc forte quod super hoc non inducit rationes probantes. et subdit quod hoc intelligendum est de illuminatione corporum celestium ut sibi videtur. Nota quod partes stellate que sunt densitas et raritas intrinsecum sunt magis luminose: ut iam dictum est quibus partes non stellate. sed inter partes non stellatas est differentia: quia alique partes sunt densiores alijs ut apparet de galaxia quia galaxia est tior: ut dicitur commentator. et cum hoc concordat antiquus transitio in primo methaphysice: licet noua aliter habeat. Sed notandum quod luna differt ab alijs stellis in hoc quod minus habet lumen secundum se et magis recipit ab alio. ita quod sicut terra est ferax aliorum elementorum et de se magis est obscura. ita luna est ferax omnium planetarum quia magis est obscura: et hoc assimilatur terre. et etiam in eo quod est infima inter omnes planetas. id Aristoteles inde generatione animalium dicit quod inter alias stellas magis assimilatur terre. vitrum autem luna habet aliud lumen de se habet etiam questionem: et credo quod sit debile. quia etiam cum in facie qua habet versus nos illuminatur a sole videtur a nobis: licet debiliter propter modicum lumen eius. De causa autem macule eius non est hic actio eius inquirenda quod in secundo celi et mundi sufficienter inquiret. sed hoc est tenendum quod sicut ibi dicitur commentator tamen eius diuersitas partium lune in raritate et densitate. ita quod aliqua pars est ita rara quod non recipit lumen a sole secundum modum receptionis aliarum partium. et iste partes faciunt quandam figuram in superficie lune que appet sicut obscura.

Et accidentium communium corpori celesti: et generabilibus et corruptibilibus est calefacere. Et Aristoteles videtur quod corpora celestia non calefaciunt secundum quod sunt calida: sed secundum velocitatem motus: et ratiocinatur in hoc: ex hoc quod accidit in sagitta directa et dicitur in metaphysica quod non sequitur ut fiat accedens ex sibi simili: nec in specie nec in genere: sicut legitur in qualitatibus que sunt substantie.

Respondetur quomodo calefacere competit celo equiuoce et istis inferioribus circa quod tria facit. primo proponit quod calefacere est eode modo et istis inferioribus cum corporibus generabilibus quod ad sensum est manifestum. secundo inquit ad probandum vitrum corpora celestia calefaciant eo quod sunt calida ibi. Dr. Aristoteles videtur. Ad hoc primo adducit rationes ad utrumque partem probandum secundo determinat veritatem: ibi. Et forte corpora celestia. Ad hoc primo adducit duas rationes ad probandum quod corpora celestia non sunt calida licet calefaciant secundo adducit rationes in oppositum. scilicet quod calefaciant ut causa calida ibi. Et forte prima in. ij. secundum duas rationes. secunda ibi. Et expositores. circa primum fit pedit quod dictum est statim quod calefacere est de accidentibus cibus celo et inferioribus. modo dicit commentator quod Aristoteles vidit quod corpora celestia non calefaciunt secundum quod calida. sed magis calefaciunt velocitate sui motus et ad hoc adducit rationem sensibilem. In secundo celi et mundi. v. enim quod motus est eorum que calefaciunt et inflantur etiam corpora solida et dura. ut patet in sagittis plumbatis que cum velociter et ad multam distantiam impelluntur licet in eis plumbum ab inflammatione causata ex velocitate motus: et quod aliquis possit istam rationem impedire dicendo quod hoc non possit ex motu quod omne quod generatur a sibi simili in specie vel in genere generatur. Ad hoc excludit et subdit quod Aristoteles induxit immediata. scilicet in genere quod omne actus quod sic fiat a simili in genere vel in specie sicut sequitur hic substantijs. Sic igitur apparet quod licet corpora celestia calefaciant non tamen sunt calida. Moriandum quod sicut dicitur. viij. philosophus quod motus generat calorem quod motus est vita omnium eorum que sunt secundum naturam ut habet manifestam apparet in igne ut commentator dicit secundo ce. et mun. quod cum ignis motuetur. sed non extinguitur et sic motus est perfectio omnium corporum maxime perfectio corporis calidi. Cum igitur corpus calidum fecerit motus erit in vltima sui perfectione et cum fuerit in vltima sui perfectione erit in eo calor sicut omnia accidentia consequentia formam sunt in sua perfectione cum illa forma quam consequuntur in suo esse pectio et per motum calor perficitur. et etiam reducitur de potentia in actum in corporibus in quibus est calidum sopitum. sed in corporibus non calidis naturaliter generatur calor per motus ex hoc quod per motum aeris et actionem aer calefaciat: et aer calefactus calefacit illa corpora vel etiam ipsa corpora mota si sunt diuisibilia rare sunt per motum. in tantum etiam quod igniuntur. nam raritas vltima est propria dispositio ignis.

Et expositores dant causam secundam scilicet illuminationem. Dicunt enim quod lux in eo quod est lux videtur calefacere quando reflectitur: et dicunt quod non est de accidentibus proprijs igni: sed de communibus accidentibus igni id est corpori celesti.

Respondetur secundam rationem ad hoc. d. quod expositores Aristoteles dant secundam causam propter quam celum calefacit et non est calidum et est illuminatio. dicunt enim quod lux est in eo et lux videtur vniuersaliter calefacere in rarefactione luminis: et dicunt quod hoc non est de accidentibus proprijs ignis sed de accidentibus communibus generabili et corpori celesti quod potest referri ad lucem. ita quod lux non est proprium

accidens igni. sed commune sibi et celo et idem dicit philosophus. secundo de anima vel potest referri ad lucem: ita quod sic de celo apparet ex hoc. scilicet quod calefacere non est proprium igni. sed commune sibi et celo. primum tamen magis videtur ad intentionem littere.

Notandum quod sicut appetit per primum. scilicet de celo. et motu. et ad sensum. per quod lumen calefacit. nam videmus per rarefactionem radiorum luminis ignem generari et corpora inflamari: ut apparet in speculis ardentibus. videmus enim loca umbræ esse frigida. cum autem corpus aliquod tersum et politum ex opposito umbræ ponitur: ita radij luminis ad loca umbræ reflectuntur: tunc videmus illa loca calefieri quod fuerat frigidus. Vltimius notandum secundum commentatorem quod lumen calefaciat potest esse duplex esse quod si lumen fuerit perfectio corporis ignei vel calidi: tunc dicimus de ipso motu. scilicet quod corpus natura liter calidum cum sit illuminosum erit in sua ultima perfectione aut dicitur quod lumen stellarum per suam proprietatem deserit calorem et calor copulatur cum reflectitur tamen et remouetur per remotionem eius.

Et forte dicendum est ad hoc quod non est remotum ut calor dicatur in eis equiuoce per hoc signum scilicet quod actio eorum diuersatur. Calor enim ignis corrumpit et destruit entia: et maxime ignis illuminati: calor vero corporum celestium largitur vegetabilem sensibilem et animale: et secundum hoc calor erit duobus modis: calor qui est de qualitatibus passivis: que transmutantur substantiam in qua sunt: et calor qui non est de qualitatibus passivis sicut est dispositio in diaphanitate: et non diaphanitate scilicet quod quedam sequitur qualitatem passivam: et que dam non.

Declarat huius oppositum et primo ratione. secundo auctoritate: ibi. Considerantes: Primo dicit quod forte dicendum est ad hoc. id est quod aliquis forte potest contradicere supradictis per hoc quod corpora celestia calefaciunt secundum quod calida. sed calor dicitur de eis et inferioribus equiuoce per per hoc signum quod diuersa est calefactio quam facit ignis et alia inferiora calida. nam calor ignis corrumpit et destruit inflamando. Calor vero celestis largitur vitam inflamando vegetabilibus et animalibus. id est sensitiuis: quod igitur ex diuersitate actionum arguitur diuersitas formarum. id est alterius nature est calor ignis et celi. et subdit quod secundum hoc est duplex calor quod est de qualitatibus passivis quod transmutat substantiam in qua est et hic est calor ignis et que dam est que est qualitas perfecta substantie et hic est celi sicut etiam iam dictum est de diaphanitate et non diaphanitate: natura quidem sequit qualitates actiuis et passiuas: et quedam non.

Et videte hic de diaphanitate in actu que idem est quod in luminatio. de ista enim iam dictum est quod equiuoce dicitur de celo et inferioribus. nam de inferioribus dicitur per mixtionem ignei cum opaco terreo. In celo vero est per naturam simplicem.

Considerantes autem actiones stellarum in antiquo tempore vere dicunt quod quedam largiuntur calorem et siccitatem: et quedam calorem et humiditatem: et quedam frigiditatem et humiditatem: et quedam frigiditatem et siccitatem: et sic quattuor qualitates communes celestibus corporibus et clementis quattuor dicuntur equiuoce: aut secundum primum et posterius.

Confirmat hoc idem auctoritate astrologorum. dicitur quod considerantes actiones stellarum quas agunt in ista inferiora ab antiquo tempore. Astrologi dicunt quod vere quedam stelle dant inferioribus calorem et siccitatem et quedam calorem et humiditatem et cetera. ita quod stelle iste disponunt istis qualitatibus et

iste qualitates communes sunt celo et istis inferioribus: tamen dicitur de eis equiuoce vel secundum primum et posterius. quare videtur auctoritate astrologorum celum esse calidum. Nota quod primum dicitur de celo. et motu. quod astrologi attribunt diversos effectus diuersis stellis. sed in quibus sit veritatis in hoc philosophus in quodam libello quod vocatur de regibus celestibus ait. sed commentator dicit ibidem quod secundum veritatem stelle non agunt frigiditatem sed calores similes vnicuique elementorum et complexionatorum et ita non agunt frigidum simpliciter. sed in re ita quod stella dicitur facere frigiditatem que facit calorem debile quod intelligo sic. quod omnes stelle motum habent et lumen. motus autem et lumen causant calorem: quod ut dicit philosophus omnes stelle faciunt calorem et nulla simpliciter frigidum. sed quod alique stelle per proprietatem suam habeant commota. non negat.

Et forte corpora celestia largiuntur calorem: licet in se non sint calida. Non enim sequitur quod omne faciens aliquid accidens disponatur per illud: verbi gratia: quoniam omne quod mouet debet moueri: ut omne quod nigrificat debet esse nigrum.

Declarat veritatem circa quod duo facit. primo ostendit quod corpora celestia habent largire calorem: licet non calida sint. Secundo ostendit hoc esse necessarium. scilicet quod tenent calorem et non sint calida. calida ibi. Et hoc est appetit. primo dicit quod corpora celestia forte largiunt calorem: licet non sint calida. et dicit forte per tanto. quod ista ratio quam ponit non probat necessarium. sed probat quod potest esse quod non sequitur quod omne faciens aliquid accidens disponatur secundum illud. ut verbi gratia non omne quod mouet debet moueri nec omne quod magnificat debet esse magnus. et ideo a simili non omne quod calefacit debet esse calidum.

Nota secundum philosophum. vii. metaphysice. primum est substantia in ter alia predicamenta ut ante substantiam generata sit alia substantia generata eiusdem speciei vel saltem generis per primum existens que generat illam homo hominem. et aliam malum. sed non necesse est ut ante qualitatem generatam sit qualitas agens que actu existat. sed necesse est ut ante qualitatem generatam sit aliquid quod sit in potentia qualitas et hoc est materia. ex quo apparet quod non omne quod facit aliud accidens disponatur per illud: et idem dicit commentator. quod quedam sunt qualitates que generant a sibi similibus in specie qualitatibus: ut sunt prime qualitates elementorum. alie sunt quarum generatio sequitur formam mixtionis primarum qualitatium et sunt secunde qualitates. et ita non sunt a sibi similibus. Nota etiam ex his non sequitur que dicta sunt quod quedam de nouo genere cum aliquid indiuiduum substantie generet sicut dicitur quod ante qualitatem generatam sufficit quod aliquid sit in potentia qualitatis et hoc est materia. quia sicut dicitur. vii. metaphysice. licet substantia sit prior omni accidente eo quod cum auferatur substantia auferuntur et accidentia et cum ponitur ponuntur alia predicamenta. ideo quod non est substantia materialis quod sit in eo aliquid accidens quod inest ex natura materie: et hoc maxime est quantitas que est dimensio corporeitatis nunquam sit de nouo secundum totum sui esse. ut dictum est.

Et hoc apparet etiam ex hoc: quod si alteratum esset ex alterato: et calidum ex calido. tunc procederetur in infinitum: et non inuenitur primum alterans: sicut sequitur in motu. Necesse est igitur peruenire ad alterans per aliquam dispositionem in eo quod non habet causam: et ista sunt corpora celestia.

Ostendit quod necesse est corpora celestia calefaciant: et tamen non sunt calida. Primo facit hoc. Secundo declarat quod quedam dictum ibi. Sed quia differunt. Primo dicit hoc dictum est quod corpora celestia possunt calefacere: licet non

sint calida. apparet q̄ necesse est ita: q̄ si semper vnus ac/
cidens fieret a sibi simili in specie: tunc esset p̄cessus in in/
finitum & nunquā inueniretur primum calefaciens & per
consequens: nec primum alterans sicut in motu locali. si se
per vnū moueretur ab alio moto procederetur in infi/
nitum in mobilibus & motis q̄d ē impossibile: quare ne/
cessē est deuenire ad alterans non alteratum: sicut ad mo/
uens non motū & illa corpora celestia calefaciunt & non sunt
calida. Nota q̄ omne generans est vniuersum vel eg/
necum vel met̄a. modo generans vniuersū. est ei usq̄ spe/
cie cum generato: generans vero equiuocū est q̄d nō ē
eiusdem nature. cū generato formaliter. sed conuenientiā
habens in virtute cum generato moto dicitur. iiii. & viij.
physicorū q̄ generans equiuocū aut metaphysicum q̄ ge/
nerans vniuersum est sufficiens generans cum solum sit
generans p̄ accidens & hoc est: q̄ talia generantia & gene/
rata sunt equalis p̄fectionis. & ideo in talibus generanti/
bus bene p̄cedit in infinitum. & ideo necesse est deueni/
re ad aliud generans & alterans in alteratum & ingenera/
tum sicut ad mouens non motum.

¶ Et non inuenitur primum alterans: sicut sequi/
tur in motu. Necesse est igitur peruenire ad alte/
rans per aliquam dispositionem in eo q̄ nō habet
causam: & ista sunt corpora celestia.

¶ Declarat quoddam dictum immediate in parte prece/
dentis. & primo facit hoc. secundo circa huius declarationē
mouet questionem: & eam soluit ibi. Sed ista disposi/
tio. primo quia dixerat statim q̄ necesse est deuenire ad al/
terans non alteratum subdit modo differentiam inter al/
terationem & motum localem. d. q̄ mouens in loco nō p̄/
uenit ad aliquod mouens q̄ sibi totum non mouetur nul/
lum motu quo mouet alia. sed motus localis puenit ad mo/
tum ex se primo & componitur ex vno motore & vno mo/
to: & sic illud ad quod puenit motus localis non caret secū/
dum totum illo moto quo mouet. sed in alterationibus p̄t
perueniri ad alterans. & secundum totum non alteratur il/
la alteratione qua alteratur. sed alterat per aliquam aliam
dispositionem in ipso & illa alteratio nō h̄t causam sibi cō/
similem in alteratione & huiusmodi alterantur & sunt cor/
pora celestia. que p̄ aliquam dispositionem in ipsis alterāt
ista inferiora. Notandū s̄m commentato. secūdo celi et
mundi corpora celestia nō sunt alterabilia alteratione cor/
ruptiua. & de ista alteratione loquitur hic cum ostendit celū
non esse alterabile. sed est alterabile alteratione perfecti/
ua sicut appetit luna recipiente lumen a sole.

¶ Sed ista dispositio que est in eis forte est ex ge/
nere eius quod agit in aliud: forte non. verbi gra/
tia q̄ calefactio quas facit in inferioribus est ex na/
tura nec calida nec frigida: sicut motus eius ē ex na/
tura: nec graui: nec leui.

¶ Hic mouet questionem. & primo mouet. secundo sol/
uit. tertio solutionē confirmat rōne. secunda ibi. Sed
hic magis apparet. Tertia ibi. Et si ponatur. Dicit
ergo q̄ dictum est statim in ipsis ex hoc mouet dubitatio/
nē dicens q̄ illa dispositio est forte ex genere eius q̄ agit
in aliquid. sed aliquid sui generis. verbi gr̄a calefactio quā
faciunt in istis inferioribus est ex natura nō calida nec fri/
gida: sicut ex natura nec graui nec leui. & ideo hoc dixit q̄
forte aliquis possit dicere dato q̄ corpora celestia in alterā/
do ista inferiora causant aliquam qualitatem alicuius spe/
ciei p̄ quam ipsa disponitur illam tamen alterationem fa/
ciunt per aliquam qualitatem que est eiusdem generis quā
inducunt in istis inferioribus: sicut videmus in multis q̄
per vnā qualitatem vnius generis inducunt aliam eius/
dem generis. h̄t non eiusdem speciei vt aliqua per calorem

nam inducunt nigredinem in alijs: & enia hoc posuit du/
bitando. s. q̄ posuerat esse vel non esse. ideo soluit b̄ cum
dicit.

¶ Et hoc est magis quod appetit q̄ apparet: & q̄
iste quattuor qualitates sunt actiue & passiue ab ali/
is necesse est peruenire ad qualitates actiuas non
passiuas: & apparentius ē & dignius: vt iste que sūt
hic non reducuntur ad qualitates que sunt sui ge/
neris.

¶ Derum corpora celestia alterant ista inferiora p̄ aliquā
dispositionem in eis que nō sūt eiusdem generis cū qualita/
te quam inducit in istis inferioribus q̄d declarat comenta/
tor q̄ ille qualitates prime istorū inferiorū sūt actiue & passi/
ue. & ideo necesse est puenire ad qualitates actiuas tanū ita
q̄d non sint passiue & hoc est apparentius & dignius. s. vt
iste qualitates inferiorum reducuntur ad qualitates sui ge/
neris.

¶ Et si ponatur dici s̄m prius & posterius: seque/
retur enim vt de genere qualitatum passiuarum
sit aliquod passiuum quod est remotum.

¶ Confirmat solutionem sua ratione & primo facit hoc.
secūdo ex dictis infert conclusionē ibi. Appet igit. P̄rio
dicit q̄ dictū ē statim. q̄ melius est q̄ ille qualitates istorū
inferiorū nō reducuntur ad qualitates eiusdem generis. cōfir/
mans hoc subdit q̄ si aliquid diceret q̄ ille qualitates sunt
eiusdem generis cū qualitatibus superioribus cū genus est
analogū. quare dicit de eis s̄m prius & posterius: tūc se/
queret q̄ d̄ genere qualitatum passiuarū ēēt aliqua qualitas
nō passiuā. ex quo enim ille qualitates & superiores essent
eiusdem generis. & iste sūt de genere passiuarū: & in supio/
res qualitates nūq̄ patiunt. tunc aliquid de genere quali/
tatum erit nō passiuus q̄d est impossibile: quare appet q̄ ille
qualitates reducuntur ad superiores que nō sūt sui generis.

¶ Notandū sicut dicit. iij. metaphy. & tertio d̄ aia omne
agens nobilitas ē passio & actus etiā p̄cedit actum simpli/
citer. q̄ actus reducit potentia ad actum. appet etiā ex eo/
dem nono q̄ passiuum h̄t respectū ad actionē. & ideo ne/
cessē est virtutes passiuas reduci ad actiuas simpliciter si/
cut potentia ad actū & imperfectum ad p̄fectum. & ideo sic ē
in proposito q̄ virtutes inferiores que sūt actiue & passiue
reducuntur ad superiores que sūt actiue simpliciter. nā h̄t quali/
tates inferiores habeat cām in eē hic inferioris. s. materiaz
& formā in alterando. in supius h̄t cām simpliciter primā
vt appet ex intentione p̄m. Nota q̄ sicut impossibile ē ali/
quid eē de genere corruptibilem & nūq̄ corrupti naturali/
ter loquendo: vt p̄batur in fine primi ce. & mū. sic impos/
sibile est aliquid eē de genere passiuorū q̄d non sit passiuū
sicut q̄ nunq̄ pati.

¶ Apparet igitur ex hoc q̄ ignis non est primus
calefaciens: quia est passiuus: sed necesse est vt pri/
mum calefaciens calefaciat per qualitatem existen/
tem non passiuam: sicut primum mouens mouet
per dispositionem non mobile.

¶ Concludit ex dictis dicens q̄ appet ex dictis q̄ ignis non
est primū calefaciens eo q̄ passiuus & qualitas p̄ quā calefa/
cit ē passiuā: q̄ igitur qualitates passiuę reducuntur ad acti/
uas simpliciter que sūt priores. eis ergo necesse est q̄ pri/
mū calefaciens p̄ virtutē nō passiuā sicut mouens mouet
localiter p̄ dispositionē. i. virtutē oīo immobile & huiusmo/
di calefaciens est celum. q̄ autem ignis sit passiuus appet
ex primo de generatione: q̄ cōmunicat cum alijs in ma/
teria h̄t magis sit actiuus q̄ alia.

Via declaratur est corpus celestia co-
poni ex motore et moto: et quod mouens in
eis est non corpus: sicut est dispositio de
ceteris motis ex se: et hoc ultimo octa-
uo physicorum in quo declaratum est quod motus quo
mouetur hoc corpus est eternus: in generabilis et
in corruptibilis. Et quia hoc declaratum fuit illic
quod istud mouens non est virtus in corpore: sicut est
in animalibus scilicet quia mouentia ipsa sunt vir-
tutes in corporibus.

Postquam comen. determinauit de natura celi finem quod co-
positum est ex motore et moto et accidentibus eius in compa-
ratione ad generabilia. Hic determinat de motore eius et
moto in propria forma. scilicet de quolibet eorum per se. et primo de ipso
moto. scilicet de motore ibi. Cum fuerit declaratum. Ad
hoc primo resumit conclusionem probatam iam et declarata superius et in
viii. phy. ut ex eo conuenit. scilicet ad dicenda. scilicet conuenit sequen-
tia et declarat positum ibi. Et cum ita sit. Adhuc primo
resumit questionem suam ad positum in quo fuit declarata. scilicet de re-
sumit declarationem ibi. Proponit autem. Primum dicit
quod declaratum est quod corpus celestia componatur ex motore et moto
et quod motor in eis non est corpus sicut in aliis motis ex se. scilicet in
animalibus et hoc supple cum fuerit declaratum in secundo libro et scripta
ab Aristotele in viii. phy. in quo. viii. declaratum est quod motor ce-
lestis est in generabilis et in corruptibilis quod fuit scriptum ad probandum
motore non esse motorem in corpore. Et subdit quoniam illud fuit de-
claratum in viii. phy. quod per duas rationes: quarum altera est. quod omnis
virtus in materia est finite actio. scilicet est quod virtus que est in corpo-
re celesti est finite motus vel non est finite motus ex quo co-
cludit quod virtus que est in corpore celesti non est in materia.

Et hoc siue ponendo duas propositiones: qua-
rum una est quod omnis virtus in materia est finite mo-
tionis. Altera autem est quod virtus que in corpore ce-
lesti est infinite motionis: ex quibus concluditur quod
virtus que est in corpore celesti est infinite motio-
nis. Declaratur igitur in octauo physicorum per
eternitatem motus et temporis dicens quod omnis
virtus in materia est finita est manifesta ex hoc quod
omnis virtus in corpore scilicet virtus materialis
videtur diuisi per diuisionem corporis: secundum pauci-
tatem et multitudinem. Si igitur omne corpus sit
finitum: ut declaratum est in tertio physicorum: im-
possibile est virtutem infinitam esse in corpore: et
hoc manifestum est per inductionem. Et Aristoteles
laborauit in octauo physicorum ad declarandum
hoc ex fundamentis declaratis ex ipso: scilicet quod
omnis motus est in tempore ex quo intulit quod si vir-
tus infinita esset in corpore finito: contingeret illud
corpus moueri per illam non in tempore. Corpora
enim non excedunt in velocitate et tarditate nisi
in excessu eorum in virtutibus motiuis materialibus:
et excessus virtutum sequitur excessus corporum
scilicet quod corpus cuius virtus est maior est veloci-
ris motus: ex quo sequitur quod si aliquod corpus ha-
beret virtutem infinitam: ut moueretur in non tem-
pore. sed est declaratum omnem motum esse in te-
mpore. Nam in omni motu est prius et posterius que
sunt in tempore.

Resumit declarationem istam in propositione dicens quod per
positio que dicit quod in corpore celesti est virtus infinite motus illa sit
et declarata in viii. phy. per eternitatem motus et ipsam. propositio
autem que dicit quod omnis virtus que est in materia est finite motus fuit declara-
ta per hanc quod omnis virtus corporis diuiditur dione corporis. ita quod in ma-
iori erit maior in minori minor ceteris partibus. cum igitur omne
corpus sit finitum: ut probatum est tertio phy. et primo ce. et multum. er-
go impossibile est esse virtutem infinitam in corpore: quod cum quolibet
corpore dato contingat dare maius si aliud corpus habet virtutem
infinitam: tunc in alio maiori est maior virtus et sic est dare virtu-
tem maiorem virtuti infinitam. quod est impossibile: et hoc est manife-
stum per inductionem: ut dicit. Et subdit quod Aristoteles laborauit ad
declarandum hanc. scilicet quod omnis virtus in corpore finita est ex fundamentis
deklaratis ab ipso in vi. phy. ibi. n. declarauit quod omnis vir-
tus in tempore et sic est in infinita et esset in corpore finito contingeret illud
corpus moueri per illam in non tempore cuius declaratio est quod corpora
non extendunt se in velocitate vice nisi per excessum suam virtutum
mouentium que sumunt secundum proportionem eorum ad sua corpora mo-
ta. ita quod corpus cuius virtus est maior respectu corporis mo-
uendi erit velocius motus. Si ergo aliquid corpus finitum
habuit virtutem infinitam mouebit in non tempore quod proportionabi-
liter sua velocitas excedit omnem aliam velocitatem quod non
esset nisi moueret in tempore. quod sequitur quod moueat in non tempore. et quod hoc
est impossibile cum declaratum sit quod omnis motus sit in tempore. id factum
est quod in motu sit prius et posterius: quod sit in tempore. id impossibile est
virtutem infinitam esse in corpore et hoc ita et actu sit superius ma-
gis diffusum. sed hic recapitulat ea breviter.

Et cum ita sit est declaratum quod corpus celestis
ponitur ex motore et moto: et quod iste motor non con-
stituitur per rem motam. nec existit in ea: sed est ab-
solutus ab omni materia. Est querendum de hoc
quod mouetur ab eo: scilicet corpore celesti: utrum
sit compositum ex materia et forma: sicut est dispo-
sitione corporum: que mouentur apud nos ex se a pri-
mo motore: qui est in eis: scilicet corporum anima-
lium que mouentur ab anima: aut est simplex: et non
est in eo potentia omnis: scilicet forma a qua proue-
niat actio preter formam mouentem que non consti-
tuitur per ipsum: scilicet que largitur ei motum et
mouere in infinitum.

Continuat se ad sequentia. Et primo facit hanc propositionem item
tionem suam. scilicet declarat intentionem ibi. Dicam. Primum di-
cit quod cum ita sit quod corpus celeste componitur ex motore et moto: et
quod motor non constituitur in esse per rem motam. scilicet quod ad esse est
absolutus ab omni materia. Ideo querendum est de isto cor-
pore quod mouetur ab ipso motore videlicet de corpore celesti.

Utrum circumscripto motore ipsum sit compositum ex
materia et forma sicut sunt corpora que mouentur a se apud
nos a motore qui est in eis. ut sunt animalia que mouen-
tur ab anima actu. corpus celeste est simplex ita quod non est
in eo potentia omnino id est materia que est in potentia ad
esse: nec per consequens est in eo forma a qua perueniat ac-
tio aliqua preter formam que mouet ipsum que non con-
stituitur in esse per ipsum: nec dat sibi esse. sed solus dat si-
bi motum continuum et infinitum. Hic aliquis posset
dubitare de hoc qui dicit commenta. quod querendum est de
celo. utrum est compositum circumscripto motore sicut sunt
corpora animalium que mouentur ex suo motore que est in
eis scilicet anima. videtur enim dicere quod corpora anima-
lium sunt composita ex materia et forma circumscripta ani-
ma per hoc videtur ponere gradum in formis. Ad hoc
potest dici quod ex verbis eius non habetur quod corpus sit co-
positum ex materia et forma circumscripta anima. Sed

queritur vtrum celum sit compositum circumscrip-
to mo-
toze quā non dat sibi esse nec constituitur in esse per ipsum
sicut corpora animalium sui composita ex materia et forma quā
est aia et motor eius qui dat sibi esse et sic intelligenda est p-
positio sua. sed quā primū intellectum videtur dicere
in. viij. phy. et. iij. ce. et mū. s. corpus aialis est aliquid in
actu p̄ter aiam. et iō animal pōt diuidi in mouens et mo-
tū quā non est de grauibz et leuibz et in simplicibz.

Item soluat aia et pōt dici quā corpa aialium sūt composita
ex mēbz dissimilibz. et hoc ideo est quia forma aialia
regit multas opationes et plures: mo quāto p̄fectior est p-
pter quas indiget pluribus instrumentis et organis vni
quodqz aut mēbz organica v̄ h̄e distinctam formam
ab alio et specificā vt cor ab epate et cerebro. et i alijs est di-
stinctio vt os distinguit a neruo et carne. hec tñ oia prout
sunt in eodē aiali nō differunt forma specifica simpliciter
sed differūt dispositionibus p̄p̄ijs materialibz recipiēti-
bus diuerfas p̄fectiones ab vna forma. ita quā differūt for-
mis accidentalibus. sunt tñ accidentia p̄p̄ia. et iō videntur
esse forme substantiales p̄p̄ q̄b̄ et introducūt in fine altera-
tionis i instanti sicut forma substantialis vt p̄m. dicit. viij.
phy. h̄icoz. et iō iste forme mēbz officialiū. et etiā alioz
dissimiliū nō sunt forme substantiales p̄ se dantes esse ab
solute illis formis. sed esse est forma totius. digitus enī et
caro motui dicitur equocē cū digito et carne vni licēt ha-
beant eandē formam accidentālē et h̄ est snia phi. vij. me-
taphy. ante vltimū capitulū p̄um. s. q̄ aut o3 dicitur in il-
lo pagrapho. Maxime aut vtiqz alijs. Si enim nō esset
vna forma essentialis totius corpis simpliciter: tunc non
generaret ab vna forma exire in vno mēbz. s. forma c i
stente in corde. quia dicit. vij. metaphy. vt sepe dicitur i
generatione substantialem semper quā generat a sibi simili in
sp̄e saltem immediate formaliter vel virtute. nāc aut sicut
p̄bz declarat in libello de morte et vita cor est mēbzū p̄-
mo generatū in aialibus habentibus cor i primo est aia
et ipsum generat mēbz alia. et iō generatū mēbz alio-
rū dicit quedā ānescētia. et quo appet quā forma substantia-
lis cordis est forma alioz mēbz. sed i se differunt dispo-
sitionibus p̄p̄ijs et appet talis differentia i rebus eiusdē
sp̄ei vel maior sicut differentia seruū vt masculus vel fe-
mella: et sic specialis solo potest ad hoc dari quā ipse dicit in
viiij. phy. et in. iij. ce. et mū. q̄ i aialibus pōt distingui mo-
tor in actu quā intelligi quā in eis est vna pars motoris et pars
mōa. Pars aut primo mouens. et ē mota alio genere mo-
tus. s. motu alterationis et si mouetur localiter hoc acci-
dit sibi. et ideo ibi distinguit mouens a moto ratione. pōt
etiā dici quā corpus aialis s̄m quā est mixtum ex simplicibz
quoz forme non manent in actu puro: nec oio sunt com-
p̄te aliquo modo corpus distinguūt ab aia ratione. s̄ p̄a
ma solutio melior est.

Dicamus igitur quā si fuerit concessum quā om-
nis virtus in materia est finita: nulla differentia ē i
hoc quā sit actiua aut passiua: scilicet receptiua. Si
igitur corpus celeste recipit mouere in infinitum:
vt declaratum: necesse est vt non sit compositum
ex materia et forma: et vt sit simplex scilicet subiectū
simplex primo motorum: qui ē forma ipsius. Om-
ne enim compositum ex materia et forma est finite
receptionis necessario: sicut est finite motionis in
aliud. Est igitur proprium isti moto ex se quod est
corpus celeste hoc quod motor ipsius non in mate-
ria: et quā illud quod mouetur ab eo est simplex non
compositum. Et sic intendimus verificare propo-
sitionem in qua posuimus quā omnis virtus in cor-

poze suum mouere est finitum: et suum moueri est
infinitum.

Declarat intentū. et primo ostendit quā celum circumscri-
pto motore est simplex et non compositum. secūdo occasio-
ne dictoz mouet duas quōnes et eas dissoluit ibi. Sed est
questio de hic et si p̄cesserimus. Circa primum est no-
tandū quā ex eisdem rōnibus quibus probat Ar. in. viij.
phy. quā virtus que est in celo non est virtus in aia quā su-
pra iam resumpsit ex eisdez ipse probat h̄ corpus celeste eē
simplex et non esse compositum ex materia et forma ibi.

Dicamus igitur. Ad si concedatur vna de p̄posi-
tionibus p̄p̄ijs assumptis. s. quā ois virtus que est in ma-
teria est finita. tunc nihil refert: vtrū alia virtus sit actiua
vel passiua vel receptiua. nā quelibet istarū tam actiua quā
passiua. ex quo est in materia est finita. Tunc subiūgit
illam p̄positionem p̄assumptam. Si igitur corp⁹ ce-
leste h̄z eternitatem motus. ergo necesse est vt corpus ce-
leste non sit compositum ex materia et forma. sed solum sit
subiectum simplex suo primo motore. s. immediate dans
sibi motum. sed non esse. quia omne compositum ē mate-
ria est finite receptionis: sicut ē finite actionis eo. s. quod
sua forma et virtus in materia. et iō tam actio eius quā rece-
ptio essent finite. quare ergo corpus celeste recipit moue-
re in infinitum. ideo non habet formam in materia quia nō
est compositum ex materia et forma. Est igitur p̄p̄i-
um huic moto ex se quā est corpus celeste. quare motor ip-
sius non est i materia: et illud quod mouetur ab alio mo-
toze est simplex et non compositum et dicunt h̄ prop̄ius eē
celo inter alia mota ex se qualia sunt hec mota composita
sicut illa quā motor eozum est in materia et constituitur in eē
per subiectum et dat esse subiecto. Et subdit quā sicut verificatio
p̄positionis qua dicitur quā omnis virtus in corpore
suum mouere est finitum. Sed notandum sicut scribitur
primo de generatione quecumqz habent formam i ma-
teria et quecumqz agunt reparantur. cum igitur corpus ce-
leste sit inalterabile et impassibile: manifestum est non ha-
bere materiam cum forma. Item secundo de genera-
tione dicitur agere est per formam. pati vero per materi-
am. cum igitur agens substat per materiam et materia ter-
minatur per formam. Sicut ergo existens in materia
est finita in agendo. sic etiam materia erit finite receptiua
et ita materia et forma essent sibi innicem cause mutue fini-
tationis scilicet quā forma erit finita ratione materie quā sub-
stat per eam et materia finita per formam. cum ergo celum
finite actionis est in agendo vel recipiendo motum vni-
formem et perpetuum et non est compositum ex materia et
et forma.

Et sic cōcesserimus quā in corpore celesti est vir-
tus finita alia a virtute motiua: que non ē in eo: nec
constituitur per ipsum. verbi gratia. Virtus p̄ quā
intellectus dicitur habere ad motum circularē si-
cut grauiā et leuiā ad motum rectum per suam for-
mam declinatio de qua dicitur esse nec graue nec
leue: licet ista virtus sit in materia: et quā id quod cō-
gregatur ex ipsa et materia sit corpus celeste: sicut
dicit Auicenna: contingeret necessario vt in eter-
no sit posse ad eorum compositionem absqz eo quā
corumpatur quod destruitur in vltimo primi tra-
ctatus celi et mundi.

Ostendit h̄ idem ratione ducente ad impossibile. et p̄-
mo facit hoc. Secundo excludit quandam distinctionem
Auicenne ibi. Esse igitur necessarium. Primo di-
cū quā si concedimus quā in corpore celesti sit virtus finita alia

a virtute motiva. i. alia a motore qui nō est in eo sicut forma materialis in materia nec cōstituit in esse p̄ ipsū motū. verbi gr̄a. Et dicamus q̄ in celo p̄ter motore ē alia virtus p̄ quam ipsum celum dicitur nec esse graue nec leue: et illa virtus est forma materialis. ita q̄ illud quod aggr̄atur ex ista virtute et sua materia est corpus celeste q̄ recipit motum a motore et sic celum habet esse per istam virtutem tanq̄ per formam substantialem sicut dicit Auicenna: tunc sequeretur q̄ data sit ei possibilitas ad corruptionem absq̄ eo q̄ corumpatur q̄ probatur falsum in fine primi ce. et mū. Nota vt dicit cōmentatori primo ce. et mū. Si in celo esset materia que esset in potentia ad corruptionem et tamen nunq̄ corumpetur. et tunc aliquid esset frustra in natura quia actio propria materie que est in potentia ad esse est transmutatio de forma in formam sicut propria actio alicuius gladij est scissio. Si igitur nunq̄ transmutaretur tunc esset frustra tamen nunq̄ attingeret propriam operationem que est propter ipsas tanq̄ propter finem vt habetur primo ce. et mū. sed deus et natura nihil faciunt frustra quare non apparet celum non habere materiam que est in potentia ad esse et per consequens non est compositum ex materia et forma.

Essē igitur necessariū non est nisi duobus modis: necessarium. s. ex se: et necessarium ex alio: et possibile ex se: sicut potest aliquis extimare i corpore celesti: scilicet ipsum habere virtutem finitam: et acquirere necessitatem a virtute infinita separata a materia: vt opinatur Auicenna: estimatur eē opinio Alexandri in quibusdam suis tractatibus: et super hoc fundauit Auicenna suam declarationem de primo principio esse sine declaratione eius quod est motum eternum esse: et est declaratio fundata super propositiones instabiles: sicut tu vides

Ex dictis excludit quādam distinctionem Auicē. d. q̄ esse necessarium est duobus modis. s. necessarium ex se et simpliciter et necessarium ex alio possibile tamen ex se sicut voluit Auicē. et aliquis posset extimare de corpore celesti. s. q̄ ipsum haberet virtutem finitam et possibilem ex se sed acquirat ab alio necessitatem. s. a virtute infinita separata a materia. et hec opinio fuit Auicē. et videtur fuisse opinio Alex. in quibusdam suis tractatibus et sup hoc Auicē. fundauit suam declarationem qua probat primum principium esse absq̄ h̄ quod probat ipsum esse per eternitatem motus sicut facit A. x. viij. p̄by. h̄ est q̄ a materia. probat primum principium esse eternum per hoc q̄ celum ē eternum. et cum hoc ce. s. eternum nō habeat ex se oportet dare aliud quod per se est eternum dans alijs eternitatem aliter esset procedere in infinitū. et subdit q̄ declaratio ista contra procedit a materia reprobando primum principium esse infinitum super propositiones instabiles non habentes virtutes concludi propositionem. vt tu vides. i. quilibet potest videre q̄ aut: m̄ corpus celeste de se aliunde perpetuare non posset: probatur sufficienter in fine primi celi et mundi. vnde ostendit q̄ naturaliter omne corruptibile corumpetur quia natura non facit actiuum sine passiuo nec conuerso.

Ed est questio de hoc quod dicit Aristoteles in celo et mundo: scilicet q̄ virtutes corporum celestium sunt finite actionis: quia corpora celestia sunt finite

actionis quantitatis: ex hac propositione declarauit q̄ corpora celestia sunt finite quantitatis: et dedit causam in hoc q̄ orbium celestium quidam mouent vnam stellam: et quidam plures: et dixit q̄ si stelle que sunt in orbe stellarum fixarum essent minores vel maiores: non posset eas mouere vniuersaliter. Et declarauit illic vniuersaliter: q̄ si virtutes que sunt in corporibus celestibus essent i calefacere et mouere vniuersaliter infinite mouerēt corpora que sunt apud nos in instanti: et hoc facit extimare q̄ in corporibus celestibus sunt virtutes actiue finite.

Postq̄ determinauit corpus celeste circumscrip̄to suo motore esse simplex non compositum ex materia et forma h̄ occasione predictorum mouet quasdam questioes et eas dissoluit et diuidit in duas s̄m q̄ duas mouet et soluit secunda ibi. Et potest aliquis. Ad hoc primo mouet questiones que faciunt dubitare secundo soluit eas ibi.

Et ad hoc dicamus. Quia dictum est prius q̄ p̄pter unum est celo hic supple q̄ motor citus non sit in materia et illud quod mouetur a motore sit simplex et non compositum et motor dat sibi motum continuum et infinitum et sic videtur q̄ motores celi sūt virtutes infinite. ideo circa hoc mouet questionem. d. q̄ questio est h̄ q̄ A. x. dixit in libro ce. et mū. et videtur ei contrariarij. s. q̄ dictum est h̄ dixit in secundo ce. et mū. q̄ virtutes corporum celestium sunt finite actionis eo q̄ corpora celestia sunt finite quantitatis q̄ mouetur a virtute finita i tempore determinato. si hoc non esset finite quantitatis non moueretur in tempore determinato vna reuelatione integra et q̄ iste virtutes sint finite actionis dicit q̄ A. x. dedit causam in hoc. s. in significando non in esse et est quia de numero corporum celestium quedam mouēt vnam stellam et quedam plures et dixit q̄ si stelle que sunt in orbe stellarum fixarum essent minores vel maiores motor istius orbis non posset mouere eas naturaliter et demonstrauit vniuersaliter illic. s. in secundo celi et mundi q̄ si virtutes que sunt in corporibus celestibus essent i calefacere et mouere infinite mouerēt corpora que sunt apud nos in instanti. sed in tempore. mouetur ideo estimatur q̄ in corporibus celestibus sunt virtutes finite actionis.

Et ad hoc dicamus breuiter q̄ in infinitum dicitur duobus modis: quorum vnus est virtus infinite actionis et passionis in tempore: et est finita in se: scilicet in velocitate et vigore. Secundus est virtus infinite actionis aut passionis in se.

Soluit predictam questionem et primo facit hoc. secundo excludit quasdam obiectiones que possent fieri ibi.

Non sequitur. primo soluit questionem. secundo ex sua solutione excludit conuenientiam et differentiam inter corpora celestia et generabilia et corruptibilia ibi. Corpus igitur celeste. Circa primum tria facit. primo premitit quādam distinctionem ex qua habet solutio questionis. secundo declarat membra istius distinctionis applicando ad solutionem questionis. tertio concludit solutionem declaratam. secunda ibi. Virtus autem. tertia ibi. Infinitum igitur. Dicit primo q̄ dicamus igitur breuiter q̄ infinitum dicitur duobus modis. vno modo dicitur virtus infinite actionis et passionis in specie. i. duratiue est tamen finita in se v̄z in vigore.

Virtus autem infinita in actione ipsa aut passione non existit in corpore: siue fuerit celeste siue generabile: aut corruptibile. hoc enim non accidit corpori nisi secundum quod est corpus finitum: et ideo orbis mouentur et mouentur in tempore. virtutes vero in fine in actione aut passione. in tempore esse necessarium est corporibus celestibus: passione autem quia simpliciter sunt simplicia: actione vero quia sue forme non constituuntur per suum subiectum et utrumque est impossibile in corporibus generabilibus et corruptibilibus: quia sunt cum potentia ex materia et forma.

Declarat membra istius distinctionis applicando ad solutionem questionis. d. virtus infinita secundum se in actione aut passione scilicet infinita in vigore non excedat in corpore aliquo nec celesti nec generabili nec corruptibili quia non conuenit. sed aliter corpori scilicet virtutem infinitam nisi corpus esset infinitum quod est impossibile ut apparet. tertio physicorum. et ideo dicitur quod orbis mouentur in tempore quod habet virtutes finitas secundum vigorem. virtutes vero infinitas in actione in tempore id est duratione esse in corporibus celestibus sunt virtutes in passione durationis infinita quia corpora celestia sunt simplicia. et ideo ipsa sunt corruptibilia quia possunt infinitatem recipere actionem et motum secundum tempus. sed quod sunt in eis virtutes durationis infinite in actione: hoc patet ex hoc quod sue forme non constituuntur in esse per suum subiectum. et ideo cuius forme sepe non habentes contrarium nec subiectum per quod subsistant possunt agere in infinitum tempus. Et subdit quod utrumque illorum est impossibile in corporibus generabilibus et corruptibilibus habere virtutes infinitas in duratione et vigore nec actionis nec passionis eo quod generabilia et corruptibilia sunt composita ex materia et forma ideo necessitate corrumpuntur. quare vero nec agere possunt nec pati per tempus infinitum nec actiones infinitas habent in qualitate actionis.

In infinitum igitur esse in vigore cuius causa est corpus secundum quod est corpus est impossibile in corporibus celestibus ex diuersitate motoris et moti in eis a corporibus generabilibus et corruptibilibus: et est impossibile in corporibus generabilibus et corruptibilibus: quia virtutes eorum motiue sunt materiales: et corpora sua que mouentur ab eis componuntur ex materia et forma.

Concludit solutionem suam declaratam. d. quod infinita in vigore cuius causa est corpus secundum quod corpus est et est impossibile id est virtutem esse infinitam in vigore cuius virtutis corpus sit causa scilicet subiectiua id est que sit forma alicuius corporis b est siue sit corpus celeste siue aliquid quocumque quia omne corpus est finitum ideo esset proportionata actioni virtutis infinite. sed virtutem esse infinitam in duratione in corporibus celestibus est necessarium propter diuersitatem que est inter corpora generabilia et corruptibilia: ex parte motoris quod ex parte moti videlicet quia motor in celo non constituitur in esse per motum et motum est subiectum simplex non compositum ex materia et forma et est impossibile esse infinitam virtutem in duratione in corporibus generabilibus et corruptibilibus quia vir-

tutes eorum motorum sunt materiales. scilicet constitute in esse per sua subiecta: corpora etiam que mouentur ab eis sunt composita ex materia et forma quia motor in eis non dat esse moto. et ideo quia de necessitate corrumpuntur non possunt infinitum in tempore mouere nec moueri.

Corpora igitur celestia et generabilia et corruptibilia conueniunt in hoc quod actio et passio existet in eis sunt finite in se: et per hoc mouentur in tempore et sunt quedam velociora quibusdam cuius hoc quod virtutes eorum motiue non sunt materiales: quia recipiunt ex modo isto receptione finita in tempore: in tempore vero receptione infinita.

Concludit conuenientiam et differentiam inter corpora celestia et generabilia et corruptibilia. d. igitur corpora celestia et generabilia et corruptibilia conueniunt in hoc quod actio et passio id est virtutes actiue et passiue existentes in eis sunt infinitas in se scilicet in vigore propter hoc mouentur in tempore et quedam mouentur velocius quibusdam secundum quod in maiori proportionem virtus motiua excedit suum mobile et statim subiungit cum dicitur hic quod virtutes motiue eorum corporum celestium non sunt materiales. et ideo recipiunt infinitatem in vigore. virtutes autem generabilium et corruptibilium sunt materiales. ideo nullam infinitatem recipiunt nec in duratione nec in vigore.

Et non sequitur ex hoc quod in corpore celesti est virtus finita ipsa actio et passione: ut in eo sit virtus finita in tempore: nec sequitur ex hoc quod virtus finite actionis et passionis est: ut sit corpus possibile: et corrumpatur: aut ut sit compositum ex materia et forma: possibilitas enim non debet esse nisi ex hoc quod virtus finita in tempore sit: et sit compositum.

Excludit quasdam obiectiones que possunt fieri ei prius ponit obiectiones excludendo. secundo ostendit quomodo non concludunt ibi. Et est manifestum. primo dicitur quod ex hoc quod nos diximus scilicet quod in corpore celesti sit virtus finita in qualitate actionis et passionis id est in vigore non propter hoc sequitur quod in eo sit virtus finita in tempore licet forte aliquis possit credere. nec sequitur propter hoc quod virtus est infinita in vigore ut corpus illius scilicet celeste sit corruptibile aut compositum ex materia et forma non autem ex finitate virtutis in vigore.

Et est manifestum quod si poneremus corpus celeste componi ex materia et forma sequitur in ipso esse virtutem infinite actionis et passionis in tempore. Et est manifestum quod si in corpore composito ex materia et forma esset virtus infinita in tempore sequeretur in ipso esse virtutem infinitam in ipsa actione aut passione. Et est impossibile quod intulit Aristoteles ex positione virtutum quibus mouentur corpora celestia in tempore.

Declarat predicta. et primo declarat quod si corpus fuerit

compositum ex materia & forma sequitur ipsū habere virtutem finitam in duratione. & secundo declarat q̄ si corp⁹ habet virtutem finitam in vigore non propter hoc sequitur ipsum esse compositum ex materia & forma. tertio ex omnibus predictis recapitulat solutionem predictae questionis secunda ibi Et est manifestum. tertia ibi Adouet autē re ceptionis. Prima dicit manifestum est q̄ si posuerimus corpus celeste compositum ex materia & forma sequitur ipsum habere virtutem finitam in duratione. quia omne compositum ex materia & forma est corruptibile. omne autem corruptibile de necessitate corrumpetur vt probatur primo celi & mundi. quare omne compositum ex materia & forma est finite durationis. Et si diceret aliquis q̄ in corpore composito ex materia & forma est virtus infinita in qualitate actionis & passionis id est infinita in vigore quod est impossibile scilicet q̄ in aliquo corpore sit virtus infinita in vigore. & hoc impossibile inc̄dit Aꝫ. ex propo sitione virtutum mouentium corpora celestia in tempore d̄ terminato. quia scilicet cuiuscunque motus celestis quantumcunque tardi ad motum diurnum qui est velocissim⁹ aliorum est proportio determinata. quare non est possibile virtutem celestem esse vigorem infiniti. Nota q̄ tā materia q̄ forma finite sunt & limitate in actione & in passione & in tempore. & ideo quodcunque fuerit compositum ex materia & forma materiali erit finite durationis: In telligendum q̄ si aliquod corpus compositum ex materia & forma habet virtutem esse infinitam cum duratiōe haberet virtutem infinitam in vigore cuius ratio est quia cōpositum ex materia & forma est corruptibile. si ergo p̄ma/ nēt tempore in finito & cum corrupens continet. si ergo in infinitum sua virtus resistit corrupenti. hoc autē nō esset nisi infinitum sua virtus excederet virtutem corrupentis & non in aliqua proportione determinata cum corrupens continetur non solum idem numero sed idem in specie: necesse erit virtutem illius corporis eandem debilitari in tantum q̄ excederet a corrupente. quia i re sistendo semper aliquo modo debilitaretur & corrumpitur quare sequitur si corpus est compositum ex materia & forma habeat virtutem infinite durationis q̄ habeat infinitam virtutem in vigore: & quia hoc est impossibile. ergo t̄ primum.

Et est manifestū q̄ et non sequitur ex hoc qd̄ recipit passionem finitam in se non in tempore: aut recipit actionem finitam in se infinitam in tempore vt sit compositum ex materia & forma: sicut sequitur hoc quando actio aut passio fuerint finita in tempore. primum enim contingit ei s̄m q̄ est corpus tantum. s̄m autem secundum q̄ est corpus compositum.

Declarat q̄ si corpus habeat virtutem finitam in vigore propter hoc non sequitur ipsum compositum esse ex materia & forma. & dicit q̄ manifestum est q̄ ex hoc q̄ corpus recipit passionem infinitam in se id est habet virtutem passiuam infinitam in vigore non finitam in tempore id est in duratione. quia primum conuenit corpori secundum q̄ corpus scilicet habere virtutem finitam in vigore: & ideo omnia corpora composita q̄ non composita ex materia & forma in hoc cōmunicant scilicet n̄ habere virtutem finitam in duratione conuenit corpori in quantum est compositum ex materia & forma. & proprium est com/

positis habere finitum esse d̄ rationis.

Ad hoc autem deceptionis in hac questione & quod fecit Aristoteles putari contradicere sibi est equivocatio istorum duorum nominum finitum & infinitum. quoniam cum non distinguitur finitas & infinitas contingentes ex tempore a finitate & ab infinitate contingentibus ex actione & passione cōtinget ista ambiguitas. & ex hac finitate in qua cōueniunt corpora celestia & materialia declarauit vniuersaliter esse corpus finitum non ex finitate accidēte corpori ex hoc quia est ex materia & forma: & ex hoc absceduntur dubitationes contra Aꝫ.

Recapitulat suam solutionem dicens q̄ modus deceptionis in ista est equivocatio duorum istorum nominum. scilicet finitum & infinitum. quia cum non distinguitur finitas & infinitas a finitate & infinitate in vigore. ideo conuenit ambiguitas in sermonibus philosophi cum quandoque dicat virtutes celestes esse finitas quandoque infinitas. & subdit q̄ de ista finitate in qua conueniunt corpora celestia cum generabilibus & corruptibilibus in vigore declarauit Aꝫ. omne corpus esse finitum non ex finitate contingenti corpori ex hoc quod est compositum ex materia & forma que est finita in duratione. & per istam distinctionem tolluntur omnes dubitationes Aꝫ.

Et potest aliquis dicere q̄ cum omne corpus agit per aliquid & patitur p̄ aliquid: necesse ē vt omne corpus sit compositum ex materia & forma.

Adouet aliam questionem. & diuiditur in tres. primo ponit questionem arguens ad vnam partem. Secundo soluit ibi Ad hoc dicamus. Tertio ex sua solutione infert conclusiones ibi Et ad hoc. Videtur primo q̄ aliquis posset dicere q̄ omne corpus esset compositum ex materia & forma: quia omne corpus agit per aliquid sui & per aliquid patitur. illud vero per quod agit est forma: & per quod patitur est materia: vt patet secundo de generatione quia omne corpus compositum est ex materia & forma. & p̄ consequens celum. quare videtur esse contrarium ei quod declaratum est in precedentibus.

Et ad hoc dicamus hoc esse verum. sed corporum quoddam est compositum ita q̄ forma constituitur per materiam. & ita q̄ materia est subiectus tantum non materia cuius esse sit in potentia scilicet corpus celeste. Et quoddam est compositum ex materia que est potentia & forma que constituitur per materiam scilicet corpora generabilia & corruptibilia.

Soluit dicens q̄ dicamus ad hoc quod est verum scilicet omne corpus est compositum ex materia & forma. s̄ de numero corporum quoddam est compositum cuius forma non constituitur in esse per materiam. & supple nō dat esse materie ita q̄ materia eius est subiectum non materia cuius esse sit in potentia & actui essendi recipiat a forma. et hoc est corpus celeste. aliud est corpus quod est compositum ex materia & forma: que qualis materia ē in potentia ad actum essendi. & forma eius constituit in esse p̄mā. & illa sit

generabilia & corruptibilia. & ita patet q̄ tam celestia q̄ in
feriora sunt composita ex materia & forma: sed diuerso
de. quia actio arguit formam & transmutatio materiam cō
mentator octavo metaphysice. & idē alia & alia actio & trās
mutatio arguit aliam & aliam formam & materiam.

Et ex hoc videtur q̄ corpus dicitur de eis equi
uocē: q̄ eternum & non eternum nō conueniūt
in aliquo omnino. Et hoc apparet etiam ex hoc q̄
corpus celeste non datur ei subiectum nisi propter
motum localem tantum. Corporibus autem gene
rabilibus & corruptibilibus datur materia propter
generationem & corruptionem. forma autē datur
eis propter actionem: sed differunt. quia in altero
est infinita in tempore: & altero finita: & ideo illa sūt
non materialia: & ista materialia. In hoc igitur ha
bet hec questio quam ignorauī diu ante longam p
scrutationem.

Infert quasdam conclusiones dicēs q̄ corpus vel cor
poritas dicitur de celo & istis inferioribus equiuocē. & pa
tet cum quid corporale & eternum non conueniunt in ali
quo omnino enim ex quo differunt tam ex parte forme q̄
ex parte materie que sunt principia essentialia rei non pos
sunt habere in aliquo similitudinem omnimodam. ex hoc
etiam apparet bene q̄ corpus celeste nō dicitur habere sub
iectum propter aliud nisi propter motum localem tantum
quia suum subiectum non est in potentia nisi ad vbi cor
poribus generabilibus & corruptibilibus datur materia
propter generationem & corruptionem: quia supple comz
materia est in potentia ad actum efficiendi. sed forma datur
eis. s. vtrq̄: tam celo q̄ generabilibus & corruptibilibus
est forma finita in duratiōe. & ideo corpora supple celestia
non dicuntur materialia: ista vero generabilia & corrupti
bilia dicuntur materialia. & subdit q̄ secundum hoc oport
et intelligi ista questio quam ignorauī diu ante longam p
scrutationem. Dubitari potest de hoc quod commen
tator dicit q̄ in celo non dicitur esse subiectum vel materia
nisi propter motum localem tantum. Videtur etiam q̄ d
beatur sibi subiectum propter accidentia tantum alia que
sunt raras & densitas & illuminositas que non possunt
esse nisi in subiecto materiali. & potest dici q̄ commenta
tor intendit hoc per subiectum materiam: que solum est in
potentia ad vbi. quia hic comparat materiam celi ad ma
teriam generabilem & corruptibilem. modo in celo non
est aliqua potentia nisi solum ad vbi que sit in potentia se
cū dū totum celum. quia licet in celo sint aliqua accidentia
non potest tamen subiectum celi intelligi in potentia ad il
la. quia potentia intelligitur per transmutationes: vt patz
primo physicozum. In accidentibus vero celi per se non
est transmutatio nec intensio nec remissio. quare subiectus
eius non potest dici in potentia ad alia accidentia. Ad
si quis instaret de lumine: quia ad lumen non videtur eē
transmutatio. Dicendum q̄ ista transmutatio non est in
toto celo sed in parte: & ex hoc non potest attribui materia
toti celo sed etiam transmutatio sequitur motum localem:
nec etiam est transmutatio corporalis & in re qualitatum
illa que arguit potentiam materie: quia per accidentia alia
a motu locali non dicitur celum habere materiam. De
quitur rubrica Et fuit zc.

Autem declaratum fuit ab Aristotele
q̄ motus celi ē primus & ex hoc fuit declara
tum q̄ motus est in moto: sequitur vt hoc

quod mouetur hoc motu sit eternum. Si enī esset
generabile & corruptibile: tunc motus eius non eēt
primus motus.

Postquam commentator determinauit de corporibus
celestibus secundum se. hic determinat de motibus celo
rum appropriatis. secundo determinat de motore primo
tertio redit ad declarandum de natura corporis celestis in
habitudine ad primum motorem vt ex hoc compleatur sci
entia de celo & de eius motoribus. secunda ibi Et cum cō
siderauit. tertia ibi Demonstratio. Circa primum tria
facit. primo premititū quedam valentia ad declarandum na
turam motorum appropriatorum. secundo & hic naturam
determinat ibi Et cum considerauit. Dicit ergo pri
mo q̄ cum fuerit declaratum tertio physicozum q̄ motus
celi est motus primus. & cum fuit hoc declaratum tertio
physicozum q̄ motus est in moto vt in subiecto: sequit ex
his duabus propositionibus q̄ illud quod mouetur s motu
scilicet ipsum corpus celeste est eternum. quia si ipsum
celum esset generabile & corruptibile: eius motus non eēt
primus. Et subdit q̄ Aristoteles considerans res scilicet
possibiles in motu celi & quiete: necesse fuit propter hoc q̄
motus esset primus ante oēm aliū motū vt eius motus
sit eternus. Notandum vt declarat commentator octa
uo physicozum: q̄ si esset celum generabile & corruptibile
ita q̄ de nouo fuisset: sequeretur q̄ motus non esset primus
quia nullum corpus potest generari de nouo generaliter
loquendo nisi per motum & transmutationem. & non solū
per transmutationem factam in ipso sed etiam in genera
te qui generatur de nouo illud quod quandoque non ge
nerabit nec numero nec specie. si igitur celum de nouo
fuit generatum transmutatio fuit facta in subiecto genera
to cum secundum philosophantes ex nihilo generari nō
potuit. s. vtrq̄ etiam transmutatio in genere cum de nouo
produxit effectum quem prius non produxerat. & sic
isti motus fuerunt autē motum celi. quare sequitur q̄ si ce
lum esset generatum motus eius non esset primus. quare
ex opposito antecedentis infert oppositum consequentis. s.
q̄ si motus eius primus est: ipsum est eternum.

Et cum considerauit possibiles in motu eius &
quiete fuit necesse etiam propter hoc q̄ motus ei
est primus ante oēm illum motum vt motus ei sit
eternus. Et cum declarauit ista scilicet hoc corpus
eē eternū & motū perscrutabitur primo de motu ce
li. & inuenit illum moueri a virtute. nec graui nec le
ui. & quia omnis virtus grauis aut leuis existit i cor
pore generabili & corruptibili aut anima si fuerit cū
hac materia: necesse fuit vt hec virtus que est gra
uis nec leuis sit in corpore simplici: & ipsam non ha
bere subiectum nec cōtrarium: & vt sit anima neces
sario non admixta nature: sed anima corporis eter
ni. & vt ista anima sit non abstracta a suo corpore: &
cum hoc separata ab ipso: inquantum hoc corpus
non indiget ipsa quia est permanens per se: sicut ē
dispositio de animabus que sunt cum virtutibus
naturalibus. Et vt ista anima sit in eo. nam omne
motum ex se mouetur per virtutem existentē in eo.

Declarat naturam motorum appropriatorum. Et primo ostendit huiusmodi motores esse animas non materiales sed separatas quantum ad esse: sed coniunctas in suis motoribus quantum ad operationes. secundo ostendit quales sunt secundum suas essentias: ibi Et cum consideras

Primo dicitur quod cum dicitur consideravit ista que dicta sunt de corpore celesti. scilicet ipsum esse eternum et motum prius incipit perferri in octavo philosopho de motore eius. et inuenit istum motum fieri a virtute nec graui nec leui id est a forma quam sequitur ut grauitas leuitas supple dicantur forme: aut si grauitas aut leuitas sunt a natura generabili et corruptibili id est a forma materiali in materia que est generabilis et corruptibilis. et hoc supple si grauitas et leuitas supple non dicuntur forme sed qualitates communes formis in uarijs aut grauitas aut leuitas ab anima. Si autem fuerit materialis existens in materia generabili et corruptibili. corpus igitur celeste cum non sit generabile et corruptibile necesse est motum esse fieri a virtute nec graui nec leui. de ista ratione tantum ponit maiorem in ista. sed dat minorem intelligere et conclusionem per hoc quod sequitur. Subdit enim quod necesse est quod hec virtus que nec grauis nec leuis sit in corpore simplici. et quod ipsa virtus vel forma non habeat subiectum per quod uel consistat in esse. nec per contrarium a quo. scilicet corruptatur. ex quo enim virtus grauis et leuis est in corpore generabili et corruptibili. consequens est quod corpus quod non est generabile nec corruptibile habeat virtutem nec grauem nec leuem. et ita necesse est quod illa virtus que mouet celum sit anima non admixta materie. sed anima corporis eterni. et ita necesse est quod ista anima celestis si sit separata a mobili suo nec subiecto nec loco. et cum hoc quod ipsa sit separata ab eo quantum ad esse eo. scilicet corpus celeste non indiget anima ad suum esse: sed est per se ipsum ex natura non recipiens esse ab ipsa anima sicut corpora animalium inferiorum recipiunt esse a suis virtutibus materialibus id est a suis formis vel animalibus. et ita anima celestis nunquam separatur a suo mobili licet sit absoluta in esse sed semper est in suo mobili. quia omne quod mouetur ex se: mouetur per virtutem existentem in ipso. cum igitur celum maxime mouetur ex se. ergo virtus mouens ipsum esse citius in ipso non existit. Nota quod de numero grauium et leuium quedam sunt simpliciter: quedam mixta in inferioribus. grauitas et leuitas videbantur esse forme substantiales eo quod mediantibus eis mouentur ad locum propria cum extra ipsa fuerit. sed non qualitates consequentes formas substantiales: sed grauium et leuium mixtorum quedam sunt animata: quedam inanimata. et quocumque modo sit semper grauitas et leuitas sunt qualitates generabilium et corruptibilium.

Et cum considerauerit in istis virtutibus declaratum fuit ei ipsas esse virtutem appetitiuam de virtutibus anime tantum.

Ostendit naturam motorum appropriatorum quantum ad suas essentias dicens quod considerauit dicitur naturam istorum motorum appropriatorum: notum fuit ei virtutes esse appetitiuas tantum. Notandum sicut dicit commentator octauo metaphysice operatio arguit formam. cum igitur in virtutibus corporum celestium apparet operatio appetitiua. ideo appetitus primus mouens in moto dicitur tertio de anima. et commentator. xij. metha. ideo necesse est motores celestes esse virtutes appetitiuas. sed quia in formis omnino absolutis si est virtus sensitiva materialis et absoluta: ut apparet secundo de anima. ideo in motoribus celestibus que sunt forme absolute est appetitus intellectus huiusmodi: ideo anime habent virtutes appetitiuas et voluntarias. hoc commentator dicit duodecimo metaphysice quod de virtutibus anime

solum habent intellectum et voluntatem. idem etiam intelligit hic: licet non dicat de intellectu quia hic intendit per appetitum et voluntatem que sequitur intellecta.

Et cum considerauit de virtutibus appetitiuis celestibus vidit eas moueri ad appetibile nobilissimum ipsius.

Determinat de motore primo et ponit quod propter motores appropriatos est alius motor nobilior eis secundo determinat illum motorem esse nobiliorum et perfectiorum eis ibi Et considerauit. Primo dicitur quod cum philosophus primo considerauit in istis virtutibus celestibus appetitiuas auduit eas mouere ad aliud appetibile nobilissimum de ipsis cum mouens nobilissimum sic motus et agens passio. sed tamen appetibile mouet ipsum appetitum. ergo ipsum appetibile nobilissimum est ipso appetitu. et ideo appetibile mouet secundum nobilitatem in ratione boni ita quod nihil est bonum vel simpliciter vel bonum apparens. unde si appetitus et intellectus fuerit coniuncta magnitudine et sensu: appetibile quandoque erit bonum apparens et non simpliciter eo quod in tali appetitu potest error contingere. sed si appetitus fuerit intellectus separatus: tunc eius appetibile est bonum simpliciter et hoc appetibile necessario nobilissimum est ipso appetitu. quia appetitus ordinatus nunquam tendit in vilius se: sed semper ignobilissimum. ex quo apparet quod appetibile propter quod mouet virtutes celestes est nobilissimum eis.

Et cum considerauit de virtutibus appetitiuis celestibus inuenit eas esse infinitarum potentiarum Et cum considerauerit in continuatioe motus eorum fuit declaratum ei quod causa continuatiois non est ista qua mouentur sed illud quod largitur eis continuationem est illud appetibile.

Ostendit illum motorem esse nobiliorum alijs et perfectiorum eo quod ipse est causa perpetuitatis et continuitatis motus et alij ad hoc non sufficient. secundo ostendit ipsum esse nobiliorum et perfectiorum eo quod est causa in esse non solum ipsi motui: sed etiam omnibus alijs entibus: ibi Et fuit declaratum. Circa primum tria facit. primo ostendit motorem esse sufficientem causam et primam continuitatis et perpetuitatis motus. secundo ostendit naturam istius motus in se. tertio recapitulat omnia supradicta ut etiam ostendat quod liter Aristoteles compleuerit scientiam de celo. secunda ibi Et quia continuatio non peruenit tertia ibi. Et cum considerauit. Primo dicitur quod cum Aristoteles determinauit de istis virtutibus appetitiuis scilicet in motoribus appropriatis inuenit eas esse infinitarum potentiarum. et hoc cum determinatam proportionem virtutis habent ad sua mobilia que sunt finite quantitatis. Et cum considerauit in continuitate motus quem faciunt virtutes quia videlicet motus continuus et perpetuus fuit ei manifestum quod causa continuitatis motus proprie non est illa virtus que sit causa motus effectiue nulla istarum virtutum appetitiuarum que est effectiua motus sufficit ad causandum motum continuum et prope nobilissimum eis. Notandum est quod finita virtus in quantitate actionis non potest esse per se absque alio principio motus eterni: quia quod per se non potest esse ens absolute ab alio ita quod sit principium non potest esse per se sine alio causa motus eterni eo quod essentia rei prior naturaliter est in actione. sed nulla de virtutibus appetitiuis celestibus prout est ens absolute ab omni alio omnino quod est finite virtutis in vigore. et ideo sicut est de suo vigore: ita erit de sua duratione sicut dictam est supra de celo et mundo

nisi esset aliud preter quod est a quo habet tanquam a fine durationem perpetuam: quare de nullis virtutibus appetitibus celi potest esse causa sufficiens pro se perpetuitatis motus.

Item illud propter quod anima est vi iam tacitum est superius: magis est: ex quo enim mouet propter aliud necesse est esse vi finem disponere illius propter quod mouet: moueant ita quod si illud propter quod aliter se haberet uno ipse quod alio: vel quod deficeret ei deficeret et motus. et hoc est quod primo dicitur in xij. metaba. quod motores celestes possunt semper mouere et non mouere. prout enim spiritus mouere si illud propter quod mouent fuerit receptibile transmutationis alicuius motus cuiuslibet sit transmutatio. sed possunt mouere semper si illud propter quod mouent fuerit intransmutabile aliquo modo. minor declarata est supra. scilicet quod motores appropriati qui sunt virtutes appetituum non mouent propter aliud. quare manifestum est quod possunt conseruare motum perpetuum. Ad hoc dicendum quod primus motor est causa in esse motus ut apparebit infra: sequitur quod sit causa in continuitate motus. quia motus est in continuatione ut infra dicitur per commentum. ex his que dicuntur hic manifeste. Apparet secundo esse de intentione commentatoris de quibus maxime aliqui consueverunt dubitare. verum est quod primum principium non mouet in ratione cause efficientis sed solum in ratione finis. dicit enim hoc quod declaratum fuit ab Aristotele. quod causa quantitatis motus non est illa forma qua sunt motus: sed illud quod largitur ei continuationem est aliud appetibile. et constat hoc appetibile esse primum principium: quod est aliud a forma concurrentis effectiue finem quod hic apparet ex intentione commentatoris. Secundum est quod primum principium est infinitum in vigore: quod est de eius intentione. Dicit enim hoc quod cum dicitur. vidit virtutes appetituum corporum celestium motores appropriatos esse potentiarum finitatis et vigore infinitatis: et vidit motus eorum esse continuationis perpetue: ideo fit ei manifestum quod causa continuationis motus non est illa forma que mouet effectiue sed aliud appetibile ex quo siquidem apparet de intentione eius esse quod primum principium non est finitum in vigore. ex quo enim appropriati motores non sunt causa perpetuitatis motus quia sunt finiti vigore. igitur a destructione consequentis sequitur quod si primum principium quod est causa continuationis perpetui motus qui non est finitus vigore. Deinde cum dicitur:

Et quia continuatio non puenit nisi a motore non moto: sequitur quod istud mouens non est corpus nec potentia in corpore et quod est intelligentia abstracta: quod etiam declaratum est in libro de anima. scilicet quod omne quod est tale est intelligentia abstracta et quod istud corpus celeste intelligit hanc intelligentiam. Intelligere enim transmittit ipsum ad istud appetere.

Respondendum qualis sit motor primus finem se. et quia dicitur est statim quod appetibile propter quod est motus et est causa continuationis motus. nunc dicitur quod causa continuatio non puenit nisi a motore non mouetur: sequitur quod iste motor a quo est continuatio motus non est corpus nec virtus in corpore: sed est intelligentia abstracta. et hoc declaratum est in tertio de anima quod omnis forma que non est in corpore sed est abstracta intelligentia. et hec intelligentia intelligit corpus celeste per suum motorem appropriatum. et hoc est intelligere quod corpus celeste habet de ipsa intelligentia abstracta quod transmittit ipsum ad aliud appetibile id est propter hoc quod corpus celeste per motorem proprium intelligit primum quod omnino separatum est quo dependet et mouet propter illud appetens conseruare perfectionem et similitudinem quare habet cum eo. Nota quod sicut dicit commentator quod motor qui

dat perpetuam continuationem non est corpus nec potentia in corpore sed intelligentia abstracta et ideo dicitur philosophus quare et philosophus: quod non solum intelliguntur quod sit abstractus: quia non est virtus materialis nec fit per corpus quia est eodem modo motores appropriati sunt absoluti. et ideo contradictio vel natura non est propter moueri primo sed sibi conuenit et motibus alijs celestibus. sed intelligitur quod motor primus est omnino abstractus ita quod non est forma materialis nec immersa materie nec forma absoluta appropriata alicui mobili: sed omnino est absoluta. et ita per hoc differunt a motoribus appropriatis qui licet sint absoluti ex se: sunt tamen conueniunt per operationem et appropriati ad decreta mobilia. et ex hoc in consideratione oportet huiusmodi motores plures opinari quicquid dicitur de motoribus absolutis in eodem sensu quod dicitur de primo qui est absolutus simpliciter et eodem modo. sed non est ita est enim deceptio finem quid et non simpliciter. et ideo commentator sepe motores appropriatos ponit in corporibus celestibus vel medium celi vel desiderium celi: ut supra dictum est in questione quadam. Nota quod per motorem appropriatum intelligit ipsum primum motorem qui est primus. et ideo finem diuersitatem motuum appropriatur diuersis ordinibus et sunt diuersi gradus intellectus eius. sed ipsum primum situm omnibus modis et simpliciter. quia ut commentator dicit. xij. metaba. non est idem. quia de primo principio intelligit motor primus mobilis cum eo quidem de ipso intelligitur motor secundus et intellectus: quod est idem quantum ad essentiam. et hoc ideo est quia isti motores appropriati differant in perfectione et in esse: ut commentator dicit secundo celi et mundi.

Et considerauit etiam de causis eternitatis celi: et declarauit in ultimo primi celi et mundi in eo vero potentiam existere omnino. et declarauit etiam de virtute qua mouetur celus localiter. scilicet anima appetitua ipsam non habere materiam nisi materiam que est in potentia in loco tantum. Cum igitur sciuit has tres causas compleuit scientiam de celo. et declaratum ex hoc toto quod dixit etiam in primo celi et mundi. scilicet quod si in celo essent plures stelle aut maiores cessaret motus aut minores. et sic cessaret continuatio motus. Motus enim est necessarius in continuatione.

Recapitulat prius dicta dicens quod cum Aristoteles considerauit in causa eternitatis celi. et determinat in fine primi celi et mundi quod in celo non est potentia ad non esse scilicet licet quare ipsum secundum se est ingenerabile et incorruptibile: et declarauit etiam de virtute qua mouetur celus localiter quod non habet materiam cui det esse sed solum subiectum cui dat motum cum sciuit istas tres causas compleuit scientiam de celo: et intelligit per tres causas subiectum celi quod est quasi quinta essentia et motus appropriatus que dicitur virtus appetitua eius. et hec duo remanent. et tertia causa est quare motor primus qui est mouens appetibile omnino immobile absolutum de quo prius loquebatur. et subdit quod hoc totum declaratum fuit prius ex isto quod philosophus dixit secundo celi et mundi quod si in celo essent plures stelle vel maiores vel minores cessaret motus eius. et per consequens continuus esset in continuatione. Notandum est per hoc quod dicitur scilicet quod in celo essent plures stelle vel maiores vel minores et cetera cessaret motus eius. intelligitur de causis predictis scilicet de ipso celo et motore appropriato qui est anima eius.

Nota ex proportione determinata istius motoris ap-

appropriatū ad suū mobile. pbat pbs q̄ si cēt plures stel
le vel maiores cessaret motus vel non fieret in cadē velo
citate quando sit motus. Et implicite datur intelligi tertia
causa que est primus motor illa dicta causa declarata est a
pbo. viij. physicoz. z. xi. metha. Unde cum dicit.

**Et fuit declaratur in omnibus istis q̄ datur cō
tinuationis motus est datur motus celi. Et si ipse
non esset destrueretur z sic motus z celum. celum
enim est ppter motum suū: z si motus celi destrue
retur motus entū infinitoz sic mundus. Ex quo
verificatur q̄ datur continuationis motui ē datur
esse alijs entibus.**

**Et scendū motore p̄mū esse causa oibus alijs. Dicit q̄
declaratū fuit ex omnibus istis que immediate supra dicta
sunt q̄ mouetur qui dat motū celi z continuationē. s. motū
p̄mū dat esse moueri qui mouet de genere successioz z
ideo suū continuū est suū esse: quod apparet. quia q̄ dat
continuationē motus dat esse motus. z nisi ipse mouet qui
dat continuationē esse: destrueretur motus. quia cū cessa
ret eius continuationē cessaret eius esse: z si destrueret mo
tus celi destrueretur celum per suū motum. quia vniūquod
q̄ quod habet operationē p̄p̄iam est ppter operationem
tanquā ppter finem: scūdo celi z mundi. quare destructo
motu celi destrueretur celū vel esset frustra. z subdit q̄ de
strueretur motus istoz inferiorz: z per consequens entia.
quare destrueretur totum. ex quo apparet esse vtz q̄ mo
tor qui dat motui continuū dat esse omnibus alijs entibus
z est motor primus quia omnia habent esse per ipsum. z si
primus non esset: alia non essent z ita omnia ab ipso de
pendent in esse perfectione tanquam a fine. z hoc expresse
apparet motus s̄m quem causa p̄ma dat esse omnib⁹ ali
is entibus in eternis z necessarijs de se s̄m intentionē phi
losophi z istius cōmentatoz. quia hoc non est sicut causa
effectiua z pductiua dat esse suo effectui post in esse: sed si
cut ppter quem alia sunt z sicut conseruans z perficiēs**

**Notandum est q̄ dicit: si destrueretur motus celi z tūc
destruerentur omnia inferiora. z hoc ideo quia celum nō ē
solum causam in esse istis inferioribus sed etiam in cōser
uari. nam sicut apparet secūdo de generatione z cōme
tator assumit secūdo ce. z mū. motus solis in obliquo circū
lo est causa generationis z corruptionis. motus aut diur
nus est causa continuitatis z perpetuitatis z conseruatio
nis eterne in re naturali: quare patet celū esse causam isto
rum inferiorz non solū in esse sed etiam in conseruari: sed
destructa causa conseruatiua destruitur effectus. quare de
structo motu celi: destruerentur oia ista inferiora.**

**Demonstratio aut̄ qua vsus est in ultimo. viij.
physicoz. s. q̄ virtus infinita non existit in corpore
finito siue fuerit virtus materialis: siue non plures
induxit errorem. Et multotiens locuti fuimus de
dissolutione questionis contingentis in ea. z simi
liter locuti fuimus de hoc q̄ contingit ex hoc q̄ pri
mū motum ex se z ex alio est per motus. Per acci
dens per naturam motoris sui. z hoc intendimus
declarare. Et est manifestum q̄ qui non destruxit
scientiam causaz istoz trium que hōz q̄ non com
plebitur in eo scientia celi.**

**Quare redit ad declarandum de natura corporis cele
stis in comparatione ad motorem primū: circa quod duo
facit. primo premit intentionem suam. secūdo declarat i
tentam ibi Perscrutandum. Circa primū p̄mitit duo
ex quibus elicit propositum dicens q̄ demonstratio qua vi
sus est d. z. in octauo physicoz. s. q̄ virtus infinita nō**

consistit in corpore finito siue illa virtus fuerit materialis:
siue non: que demonstratio plures duxit in errorem: z mul
totiens fuimus locuti de dissolutione que est iōis cōtinuātis
in ista demonstratione. z intelligit per demonstratio nē de
terminatis in materia. s. p̄positionem que assumpta ē p̄f
videlicet q̄ virtus infinita non est in corpore finita. z sub
dit q̄ similiter z locuti fuimus de alio quod sequit de isto
prius dicto. s. q̄ principium ex se mouetur: ex alio per acci
dens idest per aliud. s. per naturam motoris appropriati.
secūdo ex hoc statim elicit intentum suum: cum dicit. s. z
hoc intendimus determinare quomodo p̄mū motus ex
se quod est celus: ex alio. s. a motore primo. z hoc per natu
ram sui motoris appropriati. z subdit q̄ manifestum ē qui
vidit induit formam istarum trium causarum. s. scientiam
contingentium questionem. circa istas tres questiones nō
complebuntur in eo scientia corpus celeste quod est quin
ta essentia. Notandum q̄ per illa tria complebitur scien
tia celi: z ppter motum suum tanquam per p̄p̄iam ope
rationem: motus autem eius est ppter suum motorem ap
propriatū qui mouet ipsū effectiue. nā agētia dina non a
gunt nisi ppter intensionem vt ipse dicit secūdo ce. z mū
di. motores autem appropriati sunt per motorem p̄mū
a quo dependent in esse z moueri vt supra dictum est. Et
predicte scientie alicuius non habeantur nisi per cognitio
nem omnium causarum: vt dicitur prim o posteriorum: z
prim o physicoz. ergo scientia celi sine his perfecte ha
beri non potest. Notandum est q̄ questio quam p̄o
nit primo de qua dicit plures fuisse in errorem quam ipse
soluit in pluribus locis est: q̄ si omnis virtus existens in
corpore est finita. igitur omnes virtutes celestes actuē sūt
finitē: quare non poterunt causare motus perpetuum. Et
si dicatur q̄ virtus terminans motum perpetuum est infi
nita: tunc sequitur q̄ mouet in non tempore: quod est im
possibile. z in parte ipse dissoluit istam questionem in capi
tulo immediate precedenti vbi ostendit q̄ virtutes celestes
vno modo sunt finite. s. qualitate actionis. z alio modo in
finite. s. in duratione. z eodem modo distinguit in secūdo
celi z mundi. sed solutionem magis completaz dicit in. xij
methaphysice. dicit ibi q̄ motus celi causatur ex duob⁹ mo
toribus: quorum vnus est infinite potentie: a quo habet
eternitatem: z alius est finitus in vigore a quo habet velo
citatē determinatam. z in eandem sententia concordat i
quarto physicoz: vbi vult q̄ primus motor cum sit sem
piternus non est finitus nec infinitus eo q̄ non est quan
tus. nec habet attributionem ad quantitatem secundum vi
gozem. z ideo non sequitur q̄ non mouetur in non tempo
re: quia ibi vult q̄ p̄p̄ietas mot⁹ sit a primo motore vel
quomodo indigeat motore primo ex hoc q̄ habet motore
qui mouet ipsum effectiue.

**Perscrutandū est de hoc q̄ dicunt q̄ corpus
celeste est simplex z est spirituale. Intendit enī in
ipso esse dimensiones non in materia: z ideo nō re
cipit alterationē in qualitatibus nec in substantia.
Et ē sicut dicit Themistius q̄ sol z luna z alie stel
le aut sunt forme idest dimensiones non in materia
idest corpora spiritualia: aut habent materiaz equi
uocam cū istis materijs. Nullus enim dubitat in
hoc q̄ sunt corpora quia mouentur. Et est nullus
dubitat q̄ corpora non recipiunt alterationem in
substantia nisi quia sunt in materia. z ideo inuenit
in eis plus q̄ vnū numero: z sunt species z gene
ra. Corpora igitur celestia sunt corpora absoluta z
materia.**

Declarat ppositum: circa quod duo facit: primo ostendit qualiter celum indigeat motore primo: vel quam habitus animi in suo moueri habeat ad motorem primum, secundo occasione huius mouet quandam questionem circa naturas corporis celestis et eas dissoluit. ibi Johannes enim Circa primum enim adhuc duo facit: primo celum adhuc non habere materiam proprie. s. eiusdem rationis cum materia generabilium et corruptibilium. secundo ostendit ipsam habere materiam que est in potentia ad vbi: ex quo demonstrat intentum ibi Sed cum sicut duo. Dicit ergo quod cum fuit dictum statim quod intendit hic declarare quomodo primum motum s. celum mouetur ex alio per naturam sui motus appropriati. Nunc dicit: quod perferendum est igitur ad hoc quod dicunt sapientes quod corpus celeste est simpliciter separabile idest separatam a materia et transmutatione. ideo est perferendum ut sciamus que potentia est in corpore celesti et que non. nam ex hoc apparebit quod intendit quosdam dicentes corpus celeste esse simplex et separabile intendit ipsum esse dimensiones non in materia idest corporeitate sine materia que est in potentia ad esse: ideo est inalterabile et intrasmutabile substantia et qualitate. s. alteratione corruptiua. et subdit quod sicut Themistius dixit quod sol et luna et alie stelle sunt forme idest dimensiones non in materia idest corpora spiritualia: aut si habent materiam est equiuoce dicta cum materia istorum inferiorum. et probat statim. quia nullus dubitat quod corpora alterabilia non recipiant alterationem et transmutationem in substantia quia sunt in materia que deest in potentia ad formas diuersas in specie et numero inuentur in ipsis rebus naturalibus plusquam vno numero sub vna specie ut sunt species et genera. Sed cum corpora celestia sic non alterantur nec transmutantur s. substantiam nec inuenitur in eis multitudine individuum sub vna specie. igitur corpora celestia sunt abstracta a materia: ac si argueret hic sic. Quomodo quod habet materiam alteratur et transmutatur s. substantiam. igitur. etc. Et huius rationis ponit maiorem commentator in littera. Notandum quod corpora celestia dicuntur forme p. tanto: quia quia existunt in actu per se ipsa non per aliam formam dante sibi esse formaliter. et quia in actus actualitas existendi est a forma: ideo alia corpora quodammodo dicuntur forme. Notandum etiam quod omne habens materiam transmutabile est s. substantiam: quia materia subiecta potentia sicut accidens proprium suum subiectum. et ideo cum est sub vna forma: ipsa etiam in potentia est ad aliam. et ideo materiale et transmutabile s. substantiam ppter hoc dicit commentator septimo metaphysice quod transmutatio fecit scire materiam. et ex hoc est quod in materialibus inuenitur pluralitas individuum sub vna specie sed etiam a diuersis numero eo quod materia per dimensiones sibi primo inherentes vniuersaliter indivisibilis est. et ideo cum aliquid agens per partes diuersas agat eadem forma s. speciem recipitur in diuersis porcionibus materie: ut commentator dicit septimo metaphysice. et ita sunt plura individua sub vna specie. Dein de cum dicit.

Sed tantum fuit dubium de eis utrum habeant materiam per potentiam que est in eis in vbi. Omnis enim potentia existit in materia. Sed forte videtur quod ista materia habet esse medium inter materias que est in potentia et inter actum purum. s. tres dimensiones in quibus non est potentia omnino: et sic potentia habebit gradus et materia gradus. et per hanc potentiam indigent corpora celestia motore in quo non est potentia omnino.

Ostendit celum habere materiam que est in potentia ad vbi: inquit per modum questionis utrum in celo sit materia per potentiam que est in eo ad vbi dicitur sic. Quia omnis potentia existit in materia. cum igitur celum habeat potentiam ad vbi. igitur habet materiam. Soluitur dicitur quod forte videtur quod habeat materiam. sed illa materia habet esse medium inter materiam que est omnino in potentia et inter actum purum: quod est esse dimensiones in quibus corporeitate non est omnino in potentia ad esse. et ita ista potentia habet gradus ita quod quedam est potentia simplex: quodam materia simplex que supple est pura materia et pura potentia: et hoc est generabilium et corruptibilium. et quedam est materia s. quid: ut est corpus celeste quod solus est in potentia ad vbi. et subdit quod hoc ppositum principale propter quod omnia alia dicta ab illa parte perferendum igitur: buc usque inducit: et est propter istam potentiam que est in corporibus celestibus. et indiget motore aliquo: qui non est in potentia omnino: et ille est motor primus. Notandum et quod dicitur. Dubitatur quod forte celum videtur habere materiam: pro tanto dixit s. ore sicut dixit supra in isto libello: et octavo metaphysice: quod corpus celeste videtur magis habere nomen subiecti quam materie. quia materia est propria in potentia ad formam: et omne verum subiectum est fixum forme ut supra patuit. et sic corpus celeste proprie non est materia. Item notandum sicut dicit commentator secundo celi et mundi et aliquantum aliter: primum est celum esse ligatum generabilium et corruptibilium cum causis eternis corporis. et ideo necesse est inter principia eterna et res generabiles et corruptibiles sit ens tale medium quod sit eternum et transmutabile s. substantiam transmutabile a vno in loco. et si non esset ita: impossibile esset quod a principijs eternis pueniret aliqua actio specialis. propter quod impedit in octavo physicorum quantum antiquum nihil agit in istis inferioribus sine secundo antiquo. et ideo celum est nature medie habens aliud possibilem cum qua communicat cum istis inferioribus. Item sicut dicit commentator septimo metaphysice in corpore celesti non est potentia ut corruptatur: ut supra declaratum est sepe. motus autem eius potest corrumpi: quia habet contrarium scilicet quietem. et ideo Aristoteles dicit nono metaphysice quod non est timendum quod celum stet et non est timendum quod celum corruptatur: quia hoc est impossibile quod corruptatur. quia hoc est impossibile quod sit fixum. ideo nullus timet euenire quod est impossibile ut eueniat: sed illud quod est possibile de se. Et igitur motus celi potest corrumpi quantum est de se: et est impossibile quod corruptatur: quia est motus sempiternus sine principio et sine fine: ut probatur octavo physicorum. ideo oportet quod necessitas sui esse: ex quo ex se non sit ab aliquo principio in quo omnino nulla sit potentia per se: nec per accidens et tale est solum primum principium: quia ex hoc dicitur primum motor quia dat motui continuitatem: hoc propter modum quem declarat commentator in eodem commento preallegato. s. quod ipsum est idem eodem modo sempiternum manens. ideo motoribus appropriatis idem semper et eodem modo ab ipsis appetitur semper. et quia motus est per appetitum: ideo sicut idem semper eodem modo intelligitur et appetitur. et sic semper eodem modo sit motus. et ideo apparet quod corpora celestia quia possunt quiescere: indigent necessario ad perpetuationem sui motus motore in qua nulla potentia est omnino. in corporibus autem aliis quam in intelligentijs aliquid est possibilitatis: quod aliquid est intelligens extra se dependere ex alio: ut dixit commentator tertio de animalium vigoribus determinati s. vllam propozicionem. ad diuersa vero non possunt facere motum sempiternum necessarium.

T Joannes autem grammaticus dedit questiones de qua plures considerantes non poterant euadere. Dixit enim si mundus est eternus debet habere potentiam infinitam. ergo est generabilis et corruptibilis.

Adouet quendam questionem: et primo mouet eam. secundo soluit ibi ad hoc dicendum. quia dixerat statum quod celum indigeat mouere propter potentiam que est in eo ad esse. ideo circa hoc mouet questionem quandam quae mouet Joannes grammaticus dicens: quod Joannes mouet questionem peripateticis de qua plures considerantes non poterunt euadere id est soluere. Dixit enim quod si motus esset finitus vel celum esset finitum non possunt esse virtutes infinite: in octauo physicoz et in secundo celi et mundi. omne autem quod habet virtutem finitam est durationis finite: quia duratio est propter aliquem. ex quo concludit celum esse durationis finite. quare celum erit generabile et corruptibile.

Et ad hoc dicendum quod generatio et corruptio omnis motus est a virtute que est habitus: et omne quod caret causis motus necesse est habere quietem que est eius priuatio. Et non est impossibile existere in corpore finito quod caret motu quieteque finita licet corpus sit finitum. quietes enim non est priuatio et priuatio non est potentia. Unde dicit Aristoteles quod cum stelle careant causis motus. quas habent corpora celestia habent de necessitate quietem infinitam que est priuatio motus. Et similiter ostendit quod terra debet habere quietem infinitam que est priuatio motus: quia caret agente motum in ea infinitum. Et ideo dicit quod quietes que est in ea contingit necessario ut sit fortior virtute celi qua mouetur. Ad motum enim super ipsam est: motus enim impossibilis in eo: quod est quiescens cum careat causis motus: hoc est manifestum per se. In celo igitur est priuatio infinita licet sit finitum: cum quietes sit priuatio non virtus sicut existimauerunt qui dixerunt quod quies est in eo per virtutem: imo necessario est per priuationem virtutis.

Hic soluit. et primo demonstrat. secundo mouet dubium circa dictam solutionem et ipsam soluit ibi Et ideo loquentes. Dicit ergo primo quod ad hoc dicendum quod generabile et corruptibile et vniuersaliter omnis motus est ab aliquo virtute qui est habitus. quietes autem est priuatio motus per solam carentiam causarum motus et non per virtutem aliquam que est habitus. et ideo omne quod caret causis motus necesse est habere quietem que est priuatio habitus. tunc ex hoc soluit questionem dicens quod in corpore finito non possit esse virtus infinita: non tamen possibile in corpore finito: quod caret motu esse priuationem infinitam eo quod quietes est priuatio: priuatio autem cum sit potentia vel habitus bene potest esse priuatio infinita in corpore finito. quia caret causis motus et hoc declarat in textu dicitur. qui dicit secundo celi et mundi quod cum stelle careant causis motus quas habent corpora de necessitate habent quietem infinitam per se: tunc constat quod stelle sunt corpora finita: sicut dicitur de terra que dicit habere quietem infinitam que est priuatio motus eo quod infinitum caret causa agente motum. et ideo dicit philosophus in libello suo de causa motus animalium: quod quietes terre fortior est virtute quiete quam celum. quia motus celi est supra ipsum. oino autem

motus dicitur esse super aliud fixum ut apparet de causa motus animalium. motus vero impossibilis in eo quod est simpliciter quiescens: cum careat causis motus. quare apparet non esse inconueniens quod in corpore finito sit infinita quietes in celo: ideo est quietes finita licet sit finitum cum quietes nihil aliud sit quam priuatio motus corruptionis. Et subdit quod hoc ignorauerunt illi qui dixerunt quod quietes est intentio per virtutem que est habitus. et ideo non est in ista imo inest necessarius per virtutis priuationem mouentis ad corruptionem. Nota quod istam solutionem tangit ad istam questionem circa quartum physicoz ubi dicitur quod potentia. scilicet susceptiva motus est infinita: hoc est quia simplex non componitur ex materia et forma: et ex hoc quod caret causis corruptionis. abstractio enim materie est causa perpetuitatis ut ipse dicitur secundo celi et mundi cum caret causis corruptionis manet in infinito. quod autem in infinito potest infinitum motum recipere ab alio. et eandem solutionem tangit primo celi et mundi. Aliam potest dare solutionem ad istam questionem in libro metaphisicorum. dicitur enim ibi quod cum dicitur quod omnis potentia existens in corpore est infinita: quod verum est. sed potentia dicitur multipliciter. est enim potentia in subiecto: potentia in alteratione: potentia ad vbi. Sed ut declaratum est in octauo physicoz et in primo celi et mundi quod in corpore celesti nulla est potentia nisi ad vbi. et cum dicitur quod omnis potentia existens in corpore finita est: verum est quicunque potentia corruptiva in ipso. sed non sequitur quod in celo sit potentia ad corruptionem nec finita.

Et ideo videmus loquentes in hac questione dicere utrum permanens permanet per se: aut per dispositionem additam illi. et est permanens per se quia permanentia est priuatio motus: et priuatio non accidit ei nisi quia caret agente motum. Et scias quia hec questio est vale bona.

Adouet circa quoddam dubium. quia dictum est statim quod celum habet quietem que est priuatio transmutationis in substantia per priuationem virtutis: non per priuationem qui est habitus. tunc dicitur quod ideo loquentes in hac questione dubitans de hoc etiam querunt utrum corpus celeste permanet per se vel per aliquam dispositionem additam. nam permanentia est priuatio motus: et priuatio non accidit ei in aliquid nisi quia in sua essentia caret agente motum vel transmutationem in substantia. ideo secundum suam essentiam est permanens. Et subdit quod hec quod est valde bona. quia multis in locis difficultatem. ideo in pluribus locis ipse dissoluit eam.

Finis expositionis super libro de substantia orbis Joannis de Bandauo philosophi preclarissimi.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Incipiunt questiones singulares super libro de substantia orbis edita a clarissimo philosopho Joanne de Bandano. Et primo.

Veritur utrum dimensiones interminate precedant formas substantiales in materia. Et arguitur quod non: quia illa que sunt actus non precedunt formam substantialem in materia dimensionem interminate sunt huiusmodi. ergo ipse maior pars: quia actus non adveniunt nisi in actu: ens vero in actu est per formam substantialem et ipsa forma: quia accidentia non precedunt formam minor pars: quia dimensiones sunt in genere quantitatis. Item si dimensiones interminate precederent formam substantialem in materia: sequeretur quod forma non adveniret immediate materie: sed mediantibus dimensionibus: falsitas patris appet per commentatorem primo philosophorum: quia forma substantialis immediate advenit materie prime. Item illa que sunt causata a forma substantialem non precedunt. sed magis consequuntur eas dimensiones: sed omnia actus huiusmodi. ergo etc. Ad idem: pars de se. effectus enim suas precedunt causas. minor pars ex primo philosophorum. nam materia cum forma est causa omnium accidentium.

Item dicitur. vij. metaphysice: quod substantia est prior definitione et tempore: ut commentator dicit circa principium eiusdem septimi: quod individua substantie precedunt individua actus. individua vero substantie sunt actu per formam substantialem in materia. In oppositum est hic patris. et circa primam cetera. et multa. Ad evidentiam questionis est sciendum quod si quod queritur in cetera absolute utrum dimensiones precedant formam simpliciter et absolute: dico quod non: quia forme simpliciter et absolute dicuntur eterne. et ideo nec dimensiones nec ipsa prima materia precedunt formam: et sic non ipsa forma via perfectio nis precedunt omnes dimensiones terminatas et determinatas: et etiam materiam primam. quare dimensiones non precedunt formam simpliciter cum nec tempore nec natura: dico tamen secundum quod dimensiones interminate precedunt quolibet formam substantialem secundum individuum causaliter in materia et via perfectionis: quod pars ex multis. et primo sic: ita quod recipiunt esse actuale ab omnibus alijs formis ex quibus omnes forme communicant via imperfectionis: precedunt has formas et illas in materia. dimensiones sunt huiusmodi. ergo etc. maior pars de se: quia illa que perficiuntur per plures formas succedentes sibi invicem in illis precedunt unquam formas. Itaque sicut pars de ipsa prima materia que perficitur per formas plures. Ad idem: pars: quia dimensiones interminate esse actuale et determinatum recipiunt a forma et in eis coequant omnes forme: sicut in materia prima: quia sicut materia prima recipit esse actuale a forma: sic et dimensiones ut dicitur in quarto philosophorum. Item si dimensiones interminate non precederent formam in materia tunc materia simul non reciperet formas diversas in se vel in numero. sed in eodem tempore esset tunc una forma: quod est falsum. ergo et actus: patris appet: quia dimensiones nisi precedunt formam: cum materia sit una numero: nec dividitur nisi per quantitatem: nec non forma dividitur nisi per divisionem subiecti: tunc compositus ex materia et forma esset tantum unum individuum. Nam dicitur commentator. vij. metaphysice. Quia multiplicationis individuum ab uno generante est divisio materie in partes si dimensiones non precederent formas substantiales: forme non dividerentur divisione subiecti. sed hoc est falsum. ergo est patris: probatio patris si dimensiones non precederent: cum forma secundum se non dividitur nec materia: cum indivisibiliter introduceret in tota essentia materie: et tunc non esset extensa forma extensione quantitativa: ex quo etiam sequeretur quod subiectum haberet habilitatem ad recipiendum diversas

formas cum non posset dividi non esset multum in potentia: tunc nunquam denudaret a forma quam primo reciperet. sed esset in ipsa essentialiter: que omnia sunt absurda et contra sensum: nec valet quis dicat: quod cum forma introducit statim et dimensiones introducit: nec divisio commentatoris quarto celi et mundi: et que dicitur de forma tantum: datur de accidentibus consequentibus formam: et sic est de dimensionibus: quare ad hanc si sic extenderet extensione subiecti hoc non valet: quia multum materia est in potentia: eo quod est indivisibilis per divisiones. Si igitur dimensiones: ut sunt dimensiones sibi advenirent per formas: sic potentia magis esset de essentia forme quam materie: quia propter unumquodque tale etc.: quod est maxime impossibile: et hec omnia habentur a commentatore hic et in pluribus alijs locis. Sed sunt difficultates circa hoc cum dimensiones sint accidentia: quomodo possent precedere formam substantialem in materia: cum esse omnium accidentium sit a forma. Secunda difficultas est: vel quia iste dimensiones interminate sint eodem numero cum dimensionibus que precedunt formam. sed alie mouentur similes istis et eiusdem speciei. Si dicitur quod sunt eodem numero cum precedentibus: cum semper actus sit in subiecto in actu ergo forma advenit in actu: et sic forma substantialis et accidentalis essent eodem in genere. sed hoc non differt ab alteratione: quod est inconveniens et contra philosophum primo de generatione. Ad primam dicatur quod dimensiones sunt actus: sed quia iste dimensiones putantur interminate sunt eodem cuilibet forme: ideo sunt in potentia ad recipiendum terminos accidentales a quolibet forma: et ideo semper habent esse accidentales forme: ut commentator hic dicit: quod ipse dimensiones nunquam a materia. sed recipiunt diversa esse et diversos terminos a diversis formis. Ad aliam dicatur quod dimensiones que precesserunt formam in materia consequuntur circumscriptionis terminis qui sunt in eodem numero eodem modo quo dimensiones simplices sunt eodem numero et possunt de eodem: sicut materia prima dicitur una numero. scilicet privationem formarum individuarum: ut commentator declarat. xij. metaphysice. Sed quia dimensiones et quodlibet aliud accidens possit manere in materia sub esse accidentali sub aliqua forma substantialem a qua habent esse tale: ideo huiusmodi dimensiones secundum se non debent esse in actu neque materia cum istis dimensionibus: sine forma esse ens in actu: quia actum essendi semper recipit a forma tantum. dimensiones que prius erant sub forma corporis in sua essentia que non fuerunt corrupte corruptione illius forme: et est de alijs eodem modo de accidentibus communibus forme corrupte et generate: ut apparet primo de generatione. Ad hoc ad rationes in oppositum. quia omnes concludunt quod dimensiones sunt que sunt in actu completo. et sub proprijs terminis non procedunt formam substantialem. sed magis sequuntur eam: et hoc concessum est: et hoc videtur esse de intentione philosophi primo et secundo de generatione. et expresse commentator hic et in sexto et in vij. metaphysice: et secundo cetera. et multa. et primo et secundo de generatione. et hec est intentio Avic. in sua metaphysica. licet discordat a sententia commentatoris. et hoc cum dixit dimensiones esse in materia prima a quadam communi forma corporeitatis. et id dicit eas esse in actu corporeitatis. In hac sententiam commentatoris consentit Albertus in primo celi et mundi. nec unquam vidi auctoritatem contrariam: licet opinio sit alia divulgata etc.

Finis.

Veritur utrum forme substantiales sint contrarie
Et arguitur quod sic: quia sicut est in effectibus formarum substantialium sic est in causis. sed in effectibus

est contrarietas, ergo et in causis: maior p3. nam cā et effectus sunt proportionate: ut pōt haberi ex secundo physico / rā et quinto metaphysice. minor p3: q in effectibus forma rō substantialiā inuenit cōtrarietas: ut p3 in qualitatibus cōtrariis. **Dieterca:** que suscipiunt magis et minus sūt cōtraria. sed forme substantiales sūt huiusmodi. quare et. maior p3. qz maius et minus cōtrariānt: et magnū contrariatur: ut dī quarto metaphysice: qz quedam sūt magis pfecta et quedā minus. **Dieterca:** Illa que maxime distant existentia sub eodē genere sunt contraria: sed aliquę forme sūt huiusmodi. ergo et. maior p3. quarto metaphysice. hec enim est diffinitio cōtrarietatis. minor p3: qz prima forma que est deus et forme cetero maxime distant. **Dieterca:** Illa sūt tria que mutuo se corumpūt et vicissim in sūt in eodē subiecto. sed contrarietatis est se mutuo corumpere et succedere sibi inuicem. minor p3: nam forme substantiales materiales mutuo se corumpunt et sibi inuicem succedunt in eodē subiecto: ut dicit hic cōmētator. Ideo videtur pbs sentire in primo et secundo de generatione et corruptione. dicit enim in secūdo ignē contrariari aque. qz et. **Oppositum** dicit cōmētator primo et quinto physice. et expresse pbs dicit in p̄dicamentis: qz substantie nihil ē cōtrarium. Idē etiā dicit quinto physice. **Probās** enī qz in substantia nō est motus: pbat p hoc qz ois motus ē inter cōtraria. sed subā nō cōtrariānt substantie: ut ibi dicit. quare et. **Dico** ergo ad istā questionem ponēdo opinionē expōsitōz quorundā. secūdo opinionē **Auer.** primo qz sicut p̄m. scribit quinto physice. opinio **Alex.** sūt i expōsitione sua supra eundē librum de generatiōe et corruptione: qz forme subāles salte cetero essent contrarie. credes qz forme subāles cetero sūt calidū fri. humi. sicū: ut appetit in intentione eiusdē **Alex.** supra quarto methau. et idē **Alex.** mouens questionē i. v. physice. quō **Alex.** dixit in p̄dicamentis qz substantie nihil ē cōtrariū. et in li. phierme. dixit: qz ignis cōtrariatur aque: et soluens dixit qz in libro p̄dicamentoz intellexit qz subā sūt qz esset cōposita ex materia et forma nō cōtrariatur alteri substantie cōposite illi libro phierme. intellexit de corporibus simplicibus formis elementoz que cōtrariānt adinuicē. Sed ista opinio nō valet: qz iste qualitates prime non sūt forme substantiales elementoz: tum qz ad formas substantiales nō est motus: ad istas vero qualitates est motus: ut appetit. v. physice. tunc et qz iste qualitates sūt sensibiles: qz sūt tāgibiles: forma vero substantialis minime. tum et qz forma substantialis non suscipit magis et minus: ut dicit quarto et quinto physice. Sed he qualitates suscipiūt magis et minus: tū etiā quod vere est: nulli accidit: primo physice: et ideo cū iste qualitates in mixtis sūt accidentia non pōt esse forme substantiales simplicium: et etiā cōmētator. v. physice. **Erat** etiā opinio **Auer.** qz forme subāles continenti adinuicem: ut videt ex intentione eius in secundo tractatu sue sufficientie. c. tertio. Sequēs enim opi. **Alex.** ut in pluribus fecit: eo qz de grecis peripatheticis p̄ **Alex.** **Alex.** sūt famosior apud arabes dixit qz si consideret forma substantialis put est in materia faciens ens in actu et spēm: qz ens est subiectum p̄prium accidentium: et sic non habet contrariū: qz introducit: et non p motum. si aut forma substantialis consideratur sū se. s. ipsa forma: et non que est in materia prima: tunc forma substantialis cōtrariatur forme sū suas qualitates: qz mediāntibus qualitatibus p̄prijis mutuo se corumpunt: et ita eius opinio ē eadem cum opinione **Alex.** p̄ter hoc qz non ponit istas qualitates primas. s. calidum frigidum esse formas elementorum. et ideo dicit: qz due forme vicissitudinantur in eodē subiecto: et inter eas est maxima distantia. sed ista opinio etiā non est de intentione **Alex.** et in se non est vera: qz si forme substantiales essent contrarie p seipsas corumpere

rent se. calida enim p seipsas corumpere se. calidū enim p se corumpit et expellit frigidum: qz est et contrariū. for me aut substantiales non agunt p seipsas. sed mediāntibus qualitatibus primis que sūt calidū et. v. p̄menta. dicit. vij. metaphysice. et pbs primo de generatione: ignis nō agit qz ignis: quia forme substantiales non erunt contrarie: ideo dicatur opinio p̄menta. que videtur esse qz contrarietas potest duobus modis intelligi. Uno modo p̄prie. s. que sit sub eodem genere: et maxime a se distat: qz illa sūt cōtraria: et isto modo contrarietas est p̄prie genere quorundam accidentium: v̄pote in qualitatibus. Alio modo cōtrarietas accipitur: magis improprie: que est sicut perfectum et imperfectum: et isto modo est contrarietas i eo qz redit ad p̄uentionem et habitam que est prima radix contrarietatis: ut appetit quarto metaphysice. **Der** hoc ad rationes dico ad questionem qz forme substantiales sūt contrarie. Secūdo modo qz differunt sicut p̄fectum et imperfectum. nam due forme diuersarum specierū nūqz sūt equalis p̄fectionis: ut vult p̄menta. secūdo metaphysice. **Dico** tamen qz forme substantiales nō sūt contrarie. primo modo: qz cōstitunt in quodam indiuisibili ad ipsas non ē motus: modo inter quecūqz due contraria. primo modo dicta potest esse motus et quo est inter ipsa maxima distantia. **Prima:** vna forma substantialis non expellit nec agit in aliam. sed hoc est mediāntibus qualitatibus primis: cōtraria aut mutuo se expellunt et corumpunt: ut iam dicta ē. **Et** pbs dicit primo de generatiōe et secūdo. Nam hz p̄ncipi pale agens sit forma: veritatem hoc ē mediāntibus qualitatibus tāqz agente instrumentali. quare sequit qz forme substantiales p̄prie non sūt contrarie. **Der** hoc ad rationes. **Ad** primam cū dicitur: sicut est in effectibus etiā dico: qz non oportet qz diuersa sūt habitudines causarū ad effectus et effectus ad causas: ut pbs secundo de generatiōe animalium. **Et** idē p̄m. v. physice. dicit qz substantie simplices sūt contrarie sū suas qualitates primas: et prime qualitates in eis non sūt substantie: hz assimilantur substantijs: et idē etiā dicit. vij. metaphysice: quare ratio non concludit. **Ad** aliā cum dicitur. **Que** suscipiunt magis. etiā dico p̄ interpretationem: quia ut dicitur primo politice magis et minus nō diuersificant speciem et ideo non omnia que suscipiunt magis et minus sūt cōtraria ut sūt perfectum et imperfectum. **Ad** minorem forme substantiales etiā dico qz forma substantialis non suscipit magis et minus sū se: ut apparet. quinto physice. sed bene vna forma est magis perfecta qz alia: ut iam dictum est. **Ad** aliā: **Ea** que maxime distat etiā condat. **Ad** mī. dico qz non distat nisi sū magis perfectum et minus. dico etiā qz prima forma non est in genere sicut deus ipse: sicut alie forme separate sūt in eodem genere cum istis inferioribus: nam corumpibile et incorruptibile plus differunt qz genere. quarto metaphysice.

Ad aliā: Illa sūt contraria. etiā dico qz verum ē. **Ad** mino. dico qz forme substantiales mutuo se corumpunt mediāntibus qualitatibus p̄prijis: et ita sū suas qualitates sūt contrarie: sū se vero non. **Ad** auctoritatem philosophi est dicendum qz intelligit cōtrariari aque sū suas qualitates et non sū se: ut iam dictum est.

f̄ mis.

¶ Sequuntur questiones de substantia orbis.

Sicut dicit philosophus secūdo metaphysice philosophiam veritatis scientiam vocari recte se habet. **Et** rō est quia ista scientia debet merito veritatis dici cuius finis est veritas. sed philosophia realis de qua dicit p̄p̄ositionis est intentio: ē huiusmodi. igitur et. maior est nota per philosophum secundo de

anima inquiens q̄ iustum est vñquodq; a fine denomi-
nari. Et ideo scia cuius finis est veritas debet dici verita-
tis scia. assumptus p̄ secūdo metaphysice. vbi dicitur q̄ fi-
nis theozice est veritas. constat autem realem philosophiā
quod ad omnes eius p̄ces esse theozicam vt declaratur. vi.
metaph. concludit igitur tres esse philosophias theozic-
cas. s. mathematicam physicam et theologā. i. metaphy-
sicam. Et hoc pot̄ aliter declarari. illa scientia est veritatis
cognoscitiua que p̄cedit p̄ causas. philosophia realis ē hu-
iufmodi. igitur et c. maior est nota primo posterior: tūc. n.
veritatem scimus cum causas cognouerimus. Et huic al-
ludr p̄bs secūdo metaphysice. dicēs nescimus aut̄ vep̄ si-
ne cā assumptū declaratur in oibus p̄tibus p̄bie realis qd̄
ē metaph. cōsiderat causas nō solū quasq; verū etiam
altissimas. p̄ ex eius p̄hemio. q̄ aut̄ metaphysica ingrat
causas dicit p̄bs. vi. metaph. q̄ aut̄ p̄bia naturalis inq̄-
rar etiā causas. p̄ ex p̄cessu primi libri physicoz. et etiam
ostendit hic p̄bs i principio sc̄ti metaph. q̄ ois scientia
intellectiua est circa causas in principia indemonstrabilia et
simplicia. Ex quibus p̄s q̄ vocari recte scientiam verita-
tis se h̄s. Quod attendens Seneca octuagesimo sc̄do epi-
stolarum ad lucillum dicit p̄bia res tradit non solum d̄i-
nitis. sed etiā humanisq; cogitat de p̄teritis: de futuris:
de caducis: de eternis: de tpe. ideo est p̄re ceteris appeten-
da cum sit veritatis cogitatio et illius opatio fm̄ rōnem sit
summe bonum in hac vita. dicēte p̄bo primo ethicoz qui
vult hoīs felicitatem in opatione consistere ipsius anime
fm̄ virtutem eius optimam in vita p̄fecta. optima autem
virtus anime est intellectus cuius opatio est veritatis co-
gnitio. huic consonat seneca decimosextimo epistolarū ad
lucillum. Scio neminem bene posse vivere sine studio sa-
pientie et alibi ad eundem sic ait. Lū omnia habueris cur
et scientiam voles habere hec etiam erit vltimum vite in-
strumentum et subdit per huius ad omnem incursum sa-
piens inuictus est et interritus. non si paupertas. nō si lu-
tus. non si ignominia. non si d̄olor: impetus faciat pedē
refert meritis. Equi illa ibit et interrita plenus est gau-
dio illaris et placidus cū dijs ex pari vixerit. Inquit et
vicesimo primo epistolarum ad eundem studia te nobilē
efficiunt in studio eger non est animus: iō p̄bia ē summe
appetenda. licet enim omnis scientia que sub triplici diffi-
rentia p̄bie potest intelligi. est enim omnis scientia aut ac-
tina factiua aut theozica. vt nos docet sexto metaphysice in-
ter ipsas tamen scientie theozice que non causantur a no-
bis in tempore nostro simpliciter s; magis ab opere natu-
re obtinent principatum tāq; p̄ficientes et nobilitantes in-
tellectum nostrum. Ideo concluditur sexto metaphysice
theozicas scientias esse alijs optatiores. nam theozice finis
est veritas. p̄ctice opus: vt p̄s secundo metaph. ex quo
p̄s i. h̄am esse homini necessariam et hec est quod dicit cō-
mentator octavo physicoz q̄ homo equiuoce dicitur de p̄-
secto p̄scientias speculatiuas et de alijs hominibus: inter
quas consistit p̄physicas homini maxime necessaria multi-
plici ratione. Primo q̄ nihil opportunius ē homini q̄ se
ipsum cognoscere. qui enim se ignorat parum aut nihil d̄
alijs s; ire potest. sed p̄ physicam hō seipsum cognoscit. er-
go et c. minor declaratur. est enim scientia de anima pars
scientie naturalis vt dicit commentator in libro d̄ anima.
plurima aut̄ consideratio scientie naturalis est de corpori-
bus vbi ait p̄bs tertio celi et similiter commentator ibidem
igitur minor declaratur: nam physica dat pluribus scien-
tijs prima principia cognoscendi cum nostra cognitio in-
cipiat a sensu et hec traditur scientia sensorū et sensuum
igitur constat dare alijs principia cognoscendi. Ita facit
acquirere confirmationem in primis p̄cipijs vbi ait cō-
mentator in problemo de anima. igitur p̄s physicam esse
necessariam homini inter omnes alias. Naturalis autē 3

p̄be plures sunt partes vt patet ex diuersa consideratione
entis mobilis quod est subiectum in ea cuius diuisio omi-
tatur eo q̄ in multis locis reperitur. Item ista p̄s phi-
losophie naturalis et naturaliter magis desiderata sc̄ri q̄
de nobilioribus inq̄rit. Artes enim nō differunt admi-
nem nisi aut nobilitate subiecti aut confirmatione demon-
strationis vt patet per philosophum et commentatorem in
libro de anima in problemo. hec autem pars que traditur
in primo celi et secundo saltem quo ad eius maiorem par-
tem tractat de nobilissimis corporibus et entibus habentibus
viam optimam per se sufficientem quam percipiūt
toto eterno a quo aliquid communicatum est esse et viuere
vt dicit philosophus primo celi. Est etiam pars maxime
sc̄ri desiderata non solum q̄ de nobilibus entibus. sed et
quia modicum de eorum causis possumus percipere eo q̄
a nobis distant et ratio est quia magis diligimus paruas
sufficientias habere q̄ maximas demonstrationes et effi-
caces rōnes de rebus notis: vbi dicit philosophus secun-
do celi et commentator in eodem loco ait q̄ melius est sc̄-
ri rerum de rebus nobilioribus q̄ multa de rebus vi-
lioribus. Et licet philosophus de illis entibus nobilibus
id est corporibus celestibus et eorum motoribus principa-
liter in libro celi inquirat q̄s alibi. in philosophia natura-
li tamen ob difficultatem eorum multa inserit in alijs li-
bris. vt in octavo physicoz secundo d̄ generatione pri-
mo primo methaorū et in pluribus locis sive metaphy-
sice p̄cipue in duodecimo. Et ideo semper Aristoteles
de natura corporum celestium et eorum motoribus obscu-
ra nec non et dubia dicere videtur. Et ideo Aristoteles et cō-
mentator nec non singularis emulato: quendam librum
qui de substantia orbis ab eo intitulatur composuit i quo
Auerrois de natura corporum celestium et similiter eo-
rum motorum et differentiam et conuenientiam eorum ad
generabilia et corruptibilia in substantia. et in actionibus
tam ex parte corporum q̄ ex parte formarum subiecte ex-
plicuit quedam expressa ab Aristotele. ex diuersis locis adsu-
mens: quedam ex verborum eius intentione sillogizans
ideo multi hunc librum despiciunt et eo q̄ in eius textu to-
ta scientia introducit vt si verborum Aristotele. esset trans-
latio nolens famam alienam insurpando sibi contribuere
quod erat alienis laboribus adinuenit quem si quidez
libellum q̄ de altissimis et nobilissimis scientiam Aristotele.
nobis breuiter dilucidat duri pro viribus exponendum.
cuius intentionem si non cur alijs occasio attingendi iu-
ta illd̄ secūdi metaphysice. s. q̄ h̄i qui superficialiter enū-
ciauerunt aliquid conferunt. nam habitum nostruz p̄ ex
ercitati sunt. Et ex his patet qui sit huius libri finis et intē-
tio. patet etiam causa efficiens et materialis formalis vt pa-
tebit. patet etiam ordo huius libri ad libros naturales. an-
netitur enim cum principalibus illius libri d̄ celo: et ideo
est in eius ordine locandus. Est autem liber celi secūdos
inter libros naturales. Et quia in exordio huius libri cō-
mentator supponit celum esse compositum. Cum dicit inten-
dimus perferuari de rebus ex quibus corpus celeste com-
ponitur. Ideo dimissis communibus questionibus que
in principijs librorum sc̄ri cōsueuerunt. s. vtrum de tali ma-
teria possit esse scientia. et vtrum vna vel plures: et vtrum
scientia naturalis sit alia et alia ab his que parum aut nihil
conferunt. ideo primo.

Veritur autem celum componatur ex materia
et forma vt videtur hic supponere commen-
tator et arguitur q̄ non: quia quia nullum perpetuum
componitur ex materia et forma. Sed celum
est huiusmodi. ergo et c. maior declaratur a
philosopho. viij. metaph. dicente q̄ quecuq; sunt tras-
mutabilia fm̄ substantiam non habent materiam. eternā
autem sunt transmutabilia fm̄ substantiam: vt probat de

celo et presertim de primo celo. igitur celum non habet ma-
teriam et per prius non est compositum ex materia et forma
minor p3 primo celi. Confirmat illud qd non habet pote-
tiam ad non esse non componitur ex materia et forma ce-
lum est huiusmodi. igitur et p3 qd materia est illud cu quo
res pot est et non esse. vij. metaphy. et i sine primi celi. po-
tentia aut est mediate ps contradictionis. s. ad esse et non esse
vt vult pbs. viij. metaphy. et in sine primi celi et mundi.
igitur qd non habet potentiam ad non esse non habet ma-
teriam: nec etiam potentiam ad esse. minor declaratur pri-
mo celi et mundi. s. qd celum non habet potentiam ad non
esse. Item qd mouetur motu perpetuo no componitur
ex materia et forma celum est huiusmodi. ergo et. maior
declaratur nono metaphy. dicitur autem ibi qd non est ti-
mendum qd celum stet. et subdit rones huius. s. qd non est
motus celi supra potentiam contradictionis. ca enim fati-
gationis est materia vt idem dicit pbs minor p3. viij. phy-
sicoz qd celum mouetur motu ppetuo. Item in omni com-
posito ex materia et forma reperitur pluralitas individu-
orum sub eadem spe. Sed in celestibus non sunt plura indi-
uidua sub vna spe: vt dicit commentator primo celi. igitur
celum non componitur ex materia et forma. minor p3 ex i-
tentione comentatoris. vij. metaphy. Est enim materia ca
multitudinis individuoz sub vna spe. etiam in secu-
do metaphy. pbat p hoc qd celum est vnam qd non habet ma-
teriam igitur non coponitur ex materia et forma. Dp-
positum huius videtur dicere pmen. hic immo concludit
ex intentione pbi corpora celestia componi ex duabus na-
turis. sicut generabilia et corruptibilia. Item hoc etia pot
argui rone. Nam in omni eo quod mouetur necesse est ha-
bere materiam: vt vult pbs. secundo metaphy. celum mo-
uetur vt docet sensus. ergo celum habet materiam: ex quo seqt
esse compositum. omne enim huius materiam est compositum
vt p3. Ad questionem est intelligendū. quid intel-
ligitur noie celi. nam p celum possumus duo intelligere. s.
aggregatum ex motore et mobili vel ipsum motum tantum
sive mobile quod est quinta essentia. si nomine celi intelli-
gitur aggregatum sic dico qd celum est compositum et sic in-
telligeret comentator hic. Et rō est qd omne quod mouet
ex se coponitur ex duobus naturis. s. agente motum et re-
cipiente motu vt p3. sumit in lra. celum mouetur ex se vt
declaratur octauo phy. et ideo est primū motum qd celum
sic est compositum et de hoc no dubitatur apud aliquem scie-
tem phtam. Sed si celi nomine intelligit ipsa quinta esse-
tia semoto motore: Tunc dubitatur vtrum sit compositum
ex materia et forma et circa hoc contrariantur opiniones ali-
quoz philosophoz suoz sequacuz. Dicunt enim aliqui qd
celum quod est quinta essentia semoto motore componit
ex materia et forma: ita qd ista quinta essentia heat materiam
que de se est i potentia ad esse de se est possibilis esse: esse
cessarium acquirat ab alio. qd solu de se habet esse necessa-
rium. s. a primo principio et hec quia opinio Auicenne in
sua metaphy. et. Aliqui vero priores philosophantes in-
ter nos tenent hanc opinionem in radice. nituntur tñ taz
fulcire alia via principis Aristotilis magis propinqua est
ratio eorum prima est ista: omne quod est actu ens vel est
actus vel habens actum. Celum est actu ens vt apparet
ad sensum. aliter non ageret. igitur est actu vel habens
actum. non potest dici qd sit actu: quia tunc esset forma ac-
tu existens et non esset sensu comprehensum. quod patet
esse falsum. igitur oportet dicere qd corpus celeste est ali-
quid habens actum et tunc oportet ponere in eo aliquod
subiectum sue actualitatis quod est materia. Confirma-
tur quia accidentia sensibilia non possunt esse sine eo quod
habet materiam: cuz materia subiecta forma sit causa om-
nium accidentium primo physicoz. igitur cum in celo
sint accidentia sensibilia patet ipsum habere materiam. Et

cum arguitur qd tunc celum haberet potentiam ad corru-
pi. Respondeo qd illa materia celi non est priuatio con-
iuncta: eo qd priuatio non est aliud qd carentia forme cum
apitudine ad eam et que nata est in esse materie. materie
autem celi non est innata in esse alia forma qd ea quam ha-
bet: et ideo nulla admixta est sibi priuatio. sed forma replet
totam possibilitatem materie eo qd est forma naturalis et p-
secta: quod probatur ex vniuersaliute agentium. non enim
tamen agunt vnum effectum particularem vt faciunt for-
me particulares. Sed vniuersaliter non sicut forme infe-
riorum ideo totam materie possibilitatem replet ita qd non
remanet in materia apitudo ad aliam formam. et hinc est
etiam qd corpus celeste non est susceptuum accidentium
scilicet figure et aliorum sicut alia corpora inferiora. Et si
aliquis diceret videtur qd Joannes grammaticus sit con-
tra dictam opinionem scilicet qd tunc materia celestis di-
ferret a materia horum inferiorum per aliam compositio-
nem scilicet per aliquid additum dicunt qd non differt per
aliquid additum. sed solum per habitudinem ad aiaz for-
mam scilicet quia materia celi habet habitudinem ad for-
mam perfectam et vniuersalem: et materia horum inferio-
rum ad formas particulares. Huic autem sententie licet
multi assentiant: tamen videtur obuiari sententie philoso-
phi in multis locis. intelligit autem hec opinio in celo esse
materiam que de se vel fm se considerata est in potētia ad
esse ita qd actum essendi habet a forma: et quantum ad hoc
non differt a materia istorum inferiorum. sed soluz differt
per diuersam habitudinem ad formam. Hanc autem ma-
teriam negat philosophus octauo metaphysice dicens qd
in substantijs eternis naturalibus qd foran non habent
materiam. et si habent non talem vt generabilia et corru-
ptibilia. Sed solum fm locum mobilem. Ecce qd expresse
negat in celo quod est substantia naturalis eterna materi-
am que est in potentia ad esse. Sed solum dat huius poten-
tiam ad vbi et idem paulo post dicit sic. Nec oportet omni-
no materiam esse. sed quoz est generatio et corruptio ad
inuicem. quecumqz autem sine transmutatione sunt non est
eorum materia et intelligit illa que sunt sine transmutatio-
ne in substantia. Et commentator idem qd dignus est qd
celum dicatur habere subiectum qd materiam: cu proprie
dicatur habere materiam que est in potentia ad esse: nono
metaphysice. Item philosophus nono metaphysice dicit qd
nulla potentia ad esse est sempiterna. cuius rationem sub-
iunxit. quia omnis potentia ad esse est contradictionis: et
ideo illud quod habet potentiam ad esse: habet potentiam
ad non esse. igitur tale non potest esse sempiternum: vt p3
primo celi. Et quo fm eum patet qd in celo non est mate-
ria que est in potentia ad esse. Item hoc arguitur philoso-
phus in eodem nono metaphysice. vt assumptum est: dici-
tur enim qd ideo celum semper mouetur quia motus eius
non est super potentiam contradictionis id est super ma-
teria que est potentia ad esse et non esse. Et subdit ibidem
qd materia et potentia est causa fatigationis et aperte ostendit
ibi philosophus qd potentia simpliciter dicta que est po-
tentia fm substantiam non est alicuius incorruptibilis nec
qd in eo est aliqua potentia fm genus. sed omnia fm ge-
nus sunt actu in corpore scilicet omnes transmutationes.
potentia autem est tantum ibi fm partes vt ibi declarat co-
menta. Item secundo metaphysice. probat philosophus
ex hoc intellectum esse vnum: quia non habet materiam
que est causa multitudinis individuorum sub vna specie:
et ideo omnes relationes prius inducet videtur concludere
qm intentionem philosophi in celo non esse materiam
que est in potentia ad esse: nec valet qd in subsidium opi-
nionis aduersus fuit abductum qd ista materia est alteri ra-
tionis per habitudinem ad aliam formam: quia hec habi-
tudo non tollit quin materia de se sit potentia ad esse quod

negat philosophus in celo vt patuit. Item talis habi-
tudo cum non sit nisi quidam appetitus quo inclinatur ad
formam videtur esse in omni materia: etiam inferiorum.
non enim materia appetit formam in quantum forma est i-
perfecta: vt non potens perficere totum appetitum natu-
re. Hoc enim est ex imperfectione forme. appetitus eni
materie naturalis est: vt per formam perficiatur totus ap-
petitus suus. si autem non perficiatur totus hoc non va-
riat essentiam ipsius materie in forma a materia celesti.
Si talis ibi esset cū hoc sit magis ex parte forme: vel opor-
tebit in materia celi aliquam dispositionem dare ad susce-
ptionem talis forme que non est in materia istorum infe-
riorum: et talis dispositio esset per aliam qualitatez vel ali-
ud additum quod faceret compositionem i materia illa: vt
Joannes grammaticus arguebat: ex quo sequeret q: ma-
teria prima esset composita quod est falsum. vnitas etiam
agentium non est sufficiens signum ad hoc quia hoc ē ex
parte motoris separati principaliter. Item sicut com-
menta. arguit contra predictam positionem in primo celi.
Si celum haberet materiam que est in potentia ad esse. se-
queretur q: aliquid esset frustra in natura quod est incon-
ueniens: contra intentionem philosophi primo celi. et mū-
di: et in pluribus locis quia deus et natura nihil faciūt fru-
stra. Consequenter probat commentator primo celi. ait
enim propria opatio potentie est generatio et corruptio vel
transmutari de forma in formam. Sicut propria operatio
acuitatis gladij est scissio. Si igitur esset alia materia que
de se esset in potentia ad esse sine generatione et corruptio-
ne contingeret q: aliquid ens sine actione per qua fuit po-
tentia ipsius materie cuius actio proprie est transmutari d
forma in formam. hoc sequitur si celum haberet materiam
vt de se notum. Ideo videtur dicendum sūm d. x. et cō-
mentatorem q: celum vt ipsa quinta essentia circūscri-
pto motore non componitur ex materia et forma. sed ē cor-
pus simplex actu existens subiectum suo motori vel moto-
ribus ita q: non est potentia ad esse: nec habet esse formali-
ter a motore: vel ab alia forma. sed solum est in ea poten-
tia ad vbi ita q: cum sit subiectum simpliciter in actu sua for-
ma id est suus motor coheret sibi absq: alio medio id ē nō
precedentibus dimensionibus nec alijs dispositionibus.
sed tam dimensiones q: alia accidentia communia secun-
tur formam naturaliter: que est motor hoc patebit in pro-
secutione libri cum apparuerit qualiter in generabilibus
et corruptibilibus dimensiones interminate precedūt for-
mam substantialem perficientem in materia. Et ad istam
positionem sumuntur rationes prius dicte que de necessi-
tate videntur concludere celum quod ē quinta essentia nō
esse compositum ex materia et forma: et tunc restat rationi-
bus contrarijs positioni fulcientibus respondere. Et pri-
mo cum arguitur q: est actu ens. Respondeo q: hec ratio
procedit ab insufficienti diuisione. nam diuisio q: omne qd
est ens actu vel est actu vel habens actum vel medium
inter purum actum qui est forma et puram potentiam que
est materia et hoc est corpus celeste: quia vt dicit commen-
tator primo celi illud quod est ligamentaliter inter princi-
pia eterna separata et ipsa generabilia et corruptibilia ne-
cesse est vt sit intransmutabile sūm substantiam. transmu-
tabile autem sūm locum: ita q: sit medium inter purum ac-
tum et puram potentiam vt ipso transmutato semper in lo-
co manente aut sūm substantiam non cesset agere alias tra-
smutationes in inferioribus nisi tale ens esset motum: im-
possibile esset q: illa prouideret et actio temporalis a princi-
pijs eternis naturaliter loquendo vt ibi commentator de-
clarat: et ita totum communicat cum principijs eternis se-
paratis in eo q: est simpliciter actu existens non habens i-
se potentiam ad esse: communicat autem cum generabili-

bus et corruptibilibus in eo quod est corpus subiectus ac-
cidentibus et iorime que est motor: habens in se potentiam
ad vbi cuius actualitate recipit a forma: et tunc est in natu-
ra media iter separata et generabilia et corruptibilia. ideo
predicta ratio non concludit. Ad aliam rationem cum di-
citur accidens sensibile non potest esse in eo quod non ha-
bet materiam. Respondeo q: verus est de talibus que sit
sicut accidentia inferiorum: modo accidentia celi et inferio-
rum non sunt eiusdem speciei vt patet per commentatorem
secundo celi vt etiam parebit. Nam accidentia celi nō di-
cuntur esse sensibilia nisi sensu visus. ideo dicitur primo
de generatione capitulo primo de tactu q: tactus proprie
dictus non dicitur nisi de rebus que patiuntur adinuicē:
et ideo proprie non est in celo: et ideo celum dicitur tāgēs
sūm similitudinem. non autem tangi. et. Dico autem q: ac-
cidentia vt accidentia sunt non requirunt materiaz. s: sub-
iectum in actu. et ideo non est necesse q: vbiq: sunt acci-
dentia ibi sit materia et cum dicitur primo physicozum q:
materia cum forma et. verum est que sunt in ea materiali-
ter vt ibi dicitur. sed non sequitur ex hoc q: materia sit cā
omnium accidentium. sed tantum habetur q: ista acciden-
tia requirunt subiectum in actu in quo sint cum per se nō
possunt esse cum non sint entia. sed entis septimo meta-
physice: sunt autem accidentia in celo propter formā que
est motor eo q: sunt propter operationem vt patebit. Et si
obiicitur accidentia recipere est quodam pan: cum igitur
corpus celeste sit simplex actu existens nisi habens prop-
ter quod patiat: impossibile est ipsuz recipere accidentia
nam pati contrarium est actu. Respondeo q: vt aliquali-
ter tactum est commentator loqui vt in libro hoc q: corp
celeste materia est animalium celestium. sed ē perfectius ce-
teris materijs: quia non est de potentijs nisi solum ad lo-
cum: nec aliter assimilatur materie nisi in quantum est sub-
iectum forme: ita q: non habet esse a forma: nec sua forma
constituitur in esse per ipsum. nihilominus habet omnia
accidentia propter formam que est motor: sicut figuraz spe-
ricam propter ipsum motorem qui est forma abstracta. et
ideo est principium motus circularis qui est actiuus alia:
vt pz in hoc libro et hinc est q: hoc subiectum non est i po-
tentia ad alia accidentia: cum non sit passiuum in substan-
tia licet igitur sit simplex actu existens: quia est subiectum
forme abstracte habet accidentia propter ipsam formā vt
dictum est. sunt tamen accidentia alterius rationis. Sed
circa istud est dubitatio non modica quā mouet commen-
tator primo celi: et est ex quo illud corpus non est compo-
situm. Vtrum res intellecta ex isto corpore sit illud quod
est sensatum ex eo vel aliud. Si dicatur q: res intellecta ex
eo est illud quod nobis apparet ad sensum: si idē tunc res
intellecta et sensata. est eadem quod est falsum. si sit aliud
tunc necesse est celum esse compositum. tunc enim erit ibi
singulare quod est obiectum sensus: et forma et quidditas
que est obiectum intellectus et tunc esset compositū. Re-
spondeo q: commentator solummodo dicit quod ista natu-
ra celestialis que est quinta essentia est materia corpo-
ris celestis actu existens prout corpus celeste comprehen-
dit motorem et motum: et quia ista materia absq: motore
non accepta non habet formam dicitur est. ideo ista s: se
et absolute: et primo est vna numero per se individuata et
est vna numero et non est intellectiua nisi per respectū ad
formam que est suus motor ita q: sicut ipsum corpus non
apparet nisi in quantum est subiectum forme ita non intel-
ligitur nisi respectu forme que est motor: sicut ipsa materia
prima non intelligitur nisi per analogiam ad formam pri-
mo physicozum. Et si instatur q: nō est simile de materia
prima que est de se in potentia: et ideo non potest esse in-
telligi quia vniquodq: intelligitur sūm q: est in actu. hec

Ar
no
ens

h- q
ex 710
p- 7
ex 7
y p

autem natura corporis celestis potest esse in actu sicut se. et ideo videtur quod sicut se possit intelligi. Dicitur sicut com-
tator. Respondet et breuiter et obscure quod licet corpus ce-
leste sit actu ens de se: ita quod actum non retinet ab alia for-
ma. non tamen est existens per se. sed est subiectum in ac-
tu ipsius forme que est motor: cum qua semper existat. et
ita licet in natura celesti non sit alia potentia ad esse nec sua
actualitas essendi sit formaliter a motore nec effectiue: est
tamen semper cum motore et propter motorem: et sicut ma-
teria prima non potest intelligi nisi per formam eo quod non
potest existere sine forma: ita nec et ista natura celestis nisi
respectu forme que est motor: eo quod sine ista non est nec po-
test esse: cum suum esse sit propter motorem. Debemus au-
tem intelligere de isto corpore celesti quod est quinta esse-
tia ipsum esse subiectum ipsius forme abstracte: et ita celum
est intellectum in habitu ad formam que est motor.

Ideo sicut istam positionem est responsum rationibus
primis que probant celum esse compositum ex materia et
forma. Ad auctoritatem commentatoris iam patet quid
sit dicendum quia intelligit celum esse compositum sicut quod
nomine celi comprehenditur motor et motum. Ad ra-
tionem que dicit omne quod mouetur etc. Respondet
quod verum est in omni generato composito ex materia et for-
ma. sic etiam intelligitur ista propositio ut commentator
ibi hoc declarat. Vel potest dici quod in omni eo quod mo-
uetur necesse est intelligere materiam que est in potentia
ad vbi et talis materia est corpus. non autem quod ibi sit ma-
teria que est in potentia ad esse. Tamen de ista questione
est alia opinio modernorum que dicit celum habere ma-
teriam eiusdem rationis cum materia inferiorum: ex quo se-
quitur celum de se esse corruptibile. rationem autem essen-
di recipit ab alio: et hoc opinio est eadem penitus cum opi-
nionem Auenne quam Auerrois hic improbat: ut pate-
bit infra sepius in libro celi: et in duodecimo metaphysice.
ideo eius prosecutio dimitatur ad presens et est expresse i-
probata a philosopho in fine celi vbi ostenditur multipli-
citer quod omne corruptibile de necessitate corrumpetur.

Veritur secundo an celum moueatur ex se et p-
quem modum et arguitur quod non. quia quod mo-
uetur ab alio extrinseco non mouetur ex se. ce-
lum est huiusmodi. ergo etc. Ad id patet quia
quod mouetur ex se mouetur a principio intrinseco. Ad id
patet quia celum mouetur ab intelligentia separata:
ut patet octauo physicorum et primo celi et commentator dicit
hoc. Item quod est simplex non est diuisibile in per
se motum et mouens: nec mouetur ex se: celum est huius-
modi. ergo etc. Ad id est philosophi octauo physicorum
quod omne quod mouetur ex se est diuisibile in per se mouens
et per se motum. Ad id: habetur primo celi et commenta-
tor: hic quia celum est simplex. Item nihil mouet ex se. igitur
non celum. Ad id patet septimo et octauo physicorum: quod
omne quod mouet mouet ab alio. consequentia est de se nota.

Item illud quod mouetur ex se potest ex se quiescere. ce-
lum mouetur ex se. igitur etc. Ad id patet octauo physi-
corum: ideo etiam alia dicitur ex se moueri quia ex se pos-
sunt quiescere. celus autem non potest ex se quiescere. Ad id
patet secundo celi et nono metaphysice: quia non est in-
mendum quod celum sicut aliquando. Oppositum dicit hic
commentator et octauo physicorum. Ad questionem di-
cendum quod aliquid moueri ex se potest dupliciter intelligi:
vel ex se simpliciter vel per partes. dico igitur quod celus non
mouetur ex se. Primo modo: sed secundo modo. Secundo
dico quod mouetur ex se per partes ut sufficienter patet et

clarando. Nam si celum mouetur ex se simpliciter: et
primo modo sequitur quod idem erit eiusdem simul essentia
in actu et in potentia. hoc autem est falsum. igitur etc. Ad id
patet quia si celum mouetur ex se primo illud esset mo-
uens et motum penitus. et tunc cum mouens sicut quod huius-
modi sit actus et motum sicut quod huiusmodi sit in potentia idem res-
pectu eiusdem esset in actu et in potentia. falsitas consequen-
tis patet: quia actus et potentia sunt differentie maxime op-
positae. ergo etc. Item si celum sic mouetur idem corpus
fleteret se supra se. sed hoc est falsum. ergo etc. Antece-
dens patet ex quo idem mouetur se ipso fleteret se supra
se: quia in se ageret. et antecedens patet in libro nulli. Di-
cit commentator tertio de anima quod virtus corpora non sic
est se supra se quanto magis corpus. Secundo dico quod ce-
lum mouetur ex se per partes: quia quod est indiuisibile
in per se mouens et per se motum mouetur per partes
celum est huiusmodi. igitur etc. Ad id patet secundo et octa-
uo physicorum. Ad id patet per commentatorem hic. ce-
lum enim complectitur motorem et mobile. Idcirco
illud mouetur ex se quod mouetur ab alio determinato loco
et non distinguitur ab eo loco celum est tale. igitur etc.
Ad id patet octauo physicorum quia illud mouetur ex se.
Ad id patet quia celum mouetur ab intelligentia que p-
prie non habet locum quia non est quantitas nec corpus.
Tertio dico quod celum mouetur ex se sufficientissime: et pri-
mo illud mouetur ex se sufficientissime cuius motor ab alio
non dependet. sed per se subsistit et cuius mobile non ap-
podiatur alteri. celus est huiusmodi. igitur etc. Ad id pa-
tet quia animal non mouetur ex se sufficientissime quia non
est per se subsistens. sed eius anima dependet ad corpus.
vbi dicit commentator tertio de anima. Corpus igitur ani-
malium in suo motu appodiatur alteri: ut patet libro de ca-
motus animalium. corpus autem celeste in suo motu non
appodiatur alteri quia est ipsum primum corpus et primum
mobile: ut patet ex octauo physicorum quare celum moue-
tur ex se sufficientissime per partes hoc est per motorem
immobilem. et tunc pateat ad questionem. primo quod celum
non mouetur ex se simpliciter. secundo quod mouetur per p-
tem. tertio quod mouetur ex se sufficientissime. Et ad ratio-
nes et ad maiorem cum dicitur quod mouetur ab alio ex-
trinseco. concedo si illud extrinsecum habeat locum deter-
minatum. aliter non est verum. Ad maiorem etiam cum
dicitur celum etc. concedo. sed tamen ista igitur intelligen-
tia a qua mouetur celum non esse distincta loco nec sub-
iuncta a celo. Vel aliter maior conceditur si illud extrinse-
cum non est appropriatum. modo intelligentia est appro-
priata suo orbi: ita quod alium orbem mouere non potest: ut
patet secundo celi. Ad aliud etiam dicitur quod est simplex etc.
conceditur: ad maiorem etiam dicitur celum etc. negatur
quia nomine celi comprehenditur motor et mobile: ut pa-
tet per commentatorem hic ex quo ipsum probat esse com-
positum ex duabus naturis. sed corpus celeste id est quin-
ta essentia separato motore est simplex et non mouetur ex
se. Ad aliud etiam cum dicitur nihil mouetur ex se conce-
ditur simpliciter et primo quia tamen sicut per partes ratio non
concludit. Ad aliud etiam dicitur quod mouetur etc. Conceditur
quod mouetur motu voluntario et aptum natum est qui
escere: et quia celum est primum mobile: et eius motus est
primus ideo non est dare terminum in quo non fuerit: ut
probat octauo physicorum: et ideo non potest quiesce-
re etc.

Veritur prima quia Commentator dicit q materia prima est ens. Vtrum materia prima sit ens. Et arguitur q non. quia omne quod est medium inter contradictoria non est ens. materia prima est huiusmodi. ergo etc. maior patet: quia inter contradictoria non est dari medium. Ad hoc patet primo priorum. Item si materia esset ens: aut naturale: aut mathematicum: aut medium. sed nullum istorum. igitur etc. maior patet per partes reales philosophie quia non sunt plures: sexto methaphysice et consequenter entia realia non sunt plura. minor probatur pro prima parte. nam omnia naturalia habent aliquem modum motus. sed materia nullum. igitur nec est ens mathematicum. quia ista abstrahit a motu et a materia. sed materia non abstrahit a materia: aliter abstraheret a se ipsa. ergo non est ens mathematicum. Item quod non differt a priuatione non est ens. materia est huiusmodi. igitur. maior patet. quia priuatio non est ens. minor patet quia differentia materie est potentia. sed potentia est sibi per priuationem: et propter quod nunquamque tale et illud magis. ergo etc. quia si potentia est differentia substantialis materie multo magis priuatio. Item quod est terminus corruptionis simpliciter est non ens. materia est huiusmodi. ergo etc. maior patet quia generatio simpliciter terminatur ad ens simpliciter: ut patet primo de generatione. quare corruptio similiter terminatur ad non ens simpliciter. nam motuum oppositorum termini sunt oppositi. minor patet ex primo de generatione. quia terminus generationis simpliciter est forma substantialis que facit esse actu actu. terminus vero corruptionis simpliciter est priuatio forme que nihil aliud est q materia prima. Quod positum huius dicit commentator hic. Ad questionem tanguntur opiniones. Quod primo fuit quorundam antiquorum q materia prima non sit ens. quia sicut priuatio non est ens: ita et materia: ut patet primo physicoz. Sed hec opinio non valet. quia materia et priuatio differunt. nam ista sunt distincta quoz vnus manet: aliud non. sed materia semper manet: priuatio autem non etc. maior patet ex primo de generatione. minor patet quia etiam per transmutationem forma introducit in materia. priuatio illius forme corrumpitur: sed materia manet. ideo non sunt eadem. nec valet si priuatio dicat q priuatio non corrumpitur absolute. quare sufficit ad materie differentiam et q priuatio non manet eadem non sicut materia. Item illa non sunt eadem quoz vnus est in predicamento substantie aliud non. sed materia prima est in predicamento substantie et priuatio non. ergo etc. maior patet primo priorum. quia predicamenta sunt impermixta. minor patet quia priuatio non est in predicamento substantie sed circue omnia predicamenta. igitur hec opinio relinquitur. Alia fuit opinio quorundam antiquoz q materia prima est actu ens sicut corpus ignis vel aeris: ut patet primo physicoz. Sed hec opinio non tenet. quia si esset vera cum in vtroq termino transmutationis subiectum maneat. s. materia quecumq adueniret illi subiecto esset accidens quia adueniret enti in actu ut arguit commentator primo physicoz. Arguit commentator contra Auicennam. et hec opinio ideo non stat: immo sequitur q entia essent eadem substantialiter: immo non esset nisi illud subiectum in actu ideo omnia non differrent nisi accidentaliter. sed hoc est falsum: ideo materia prima non est ens in actu. Ideo est opinio philosophi et commentatoris q materia prima est ens in potentia ut patet primo physicoz. et potest quadrupliciter declarari. Primo quia quod recipit omnes formas naturales nullam habet de se non est ens in actu. materia prima est huiusmodi. igitur etc. maior patet quia habet esse denudatum: ut patet primo physicoz et tertio de anima. Item. minor patet pri-

mo physicoz. et tertio reli et hic per commentatorem. Item si materia esset ens in actu simpliciter sequeretur q omne adueniens materie prime esset accidens: ut supra arguebatur. consequens falsum. ergo et antecedens. consequentia nota ex quo materia prima esset actus vel ens in actu in omni transmutatione cum subiectum maneat primo physicoz: omne adueniens illi esset accidens quia adueniret enti in actu. falsitas consequentis patet. quia tunc nulla esset transmutatio substantialis: sed omnis motus ad formam esset alteratio ut arguit commentator primo physicoz et primo et secundo de generatione. Item si esset ens actu simpliciter: nullam formam reciperet quia recte periret per carentiam. Item si materia esset de se ens actu: tunc haberet de se formam et tunc ista forma nunquam corrumpetur quia non haberet contrarium ut dicit commentator infra. et ex hoc sequeretur q nihil generaret nec corrumpetur: quod est falsum. igitur materia prima non est ens in potentia et non ens in actu: hoc est quod dicitur primo physicoz. Per hoc ad rationes respondeatur primo quando dicitur q est medium. concedo. Ad minorem dico q non est verum: sed est medium inter non ens simpliciter et ens in actu quia est ens in potentia ut dicit commentator primo physicoz ubi ponitur hec ratio Ad secundum: si esset ens aut naturale etc. concedo maiorem: et ad minorem dico q est naturale secundum q materia est principium transmutationis. sed motus qui est proprius naturalium corporum ut dicit commentator tertio physicoz est ens naturale. quia ista materia prima cum sit alio modo ens naturale: etiam si alio modo principium transmutationis: est etiam ens methaphysicum quia est ens in potentia. et dicit tantum vnam differentiam entis quia methaphysicus considerat ens et differentias entis. Et ad probationem materia prima non est ens naturale dicitur q etc. in plus q sit ens naturale quia habet aliquem modum quia non solum tale ens debet dici naturale quod est compositum ex materia et forma: sed illud quod est principium et materia eius quando proponitur quod non est mathematicum ideo q non est abstractum. Respondeatur q materia dicit ibi quandam differentiam entis que consideratur a methaphysico non vtes principium transmutationis et tunc abstrahitur a motu et qualitatibus sensibilibus. et tunc consideratur a methaphysico. Ad tertium q non differt etc. dicitur q verum est q non differt et ratione. Ad minorem cum dicitur: materia est huiusmodi. Respondeatur q licet materia prima sit ideo subiecto cum priuatione tamen differt ab ea ratione sicut etiam differt a potentia ubi commentator de hoc loquitur. et tunc patet q materia prima est ens in potentia et non corpus ignis nec aeris nec aliquid aliud in actu. vnde dicit commentator primo physicoz q nullus antiquorum ponit naturam materie prime nisi solum endelechiam quod est ens in potentia. Idem etiam dicit tertio celi et primo de generatione. Ad quartum q ens est etc. dicitur q verum est q non est ens in actu. sed non est verum q non sit ens in potentia: quod est parum nihil: quia sicut ex nihilo non fit aliquid: ita aliquid non corrumpitur in nihil. Ad minorem cum dicitur: q materia etcetera. Respondeatur q verum est: et materia prima est non ens in actu sed in potentia solum.

Sequitur alia questio.

Veritur quia dicit Commentator q potentia est differentia substantialis materie. An potentia materie sit de eius essentia. Et arguitur q sic. quia illud quod est de esse

est de esse alicuius quod est differentia eius subaltri. potentia materia est huiusmodi. ergo etc. maior patet. quia differentia subaltri est de eius essentia cuius est substantialis. minor patet per philosophum. h

Item sicut actus se habet ad primam formam: sic potentia ad primam materiam. sed actus est de essentia prime forme. ergo etc. maior tenet quia idem est iudicium de potentia respectu materie et de actu respectu forme prime. minor patet: quia actus primus est de essentia primi principij. nam quicquid est in deo est actus purus et per se deus: commentator: duodecimo methaphysice. Item potentia materie est substantia que est forma vel que est compositum vel materia vel accidens. sed nec primum nec secundum nec quartum igitur etc. maior patet per sufficientem distinctionem. minor patet primo. quod non est accidens quia accidens est alicuius. positum in actu. sed materia non est talis. ergo etc. nec est forma quia tunc non esset potentia: sed actus nec substantia composita. ergo etc. Item actus et potentia sunt eodem genere. sed actus est in genere substantie. ergo et potentia. Oppositum videtur sentire commentator: hic et primo philosophorum. In ista questione primo tanguntur opiniones aliquorum. Secundo opinionibus philosophorum et commentatoris. tertio moventur difficultates circa questionem. *U*bi sit opinio aliquorum quod potentia passiva esset de genere materie ita quod potentia nihil reale diceret: sed rationis tantum quia dicunt quod relatio nihil addit sed tantum relationem rationis supra fundamentum. sed potentia materie est relatio ergo etc. Sed hec opinio non tenet quia cum dico quod relatio nihil addit etc. illud est falsum. quia relatio est unum predicamentum. sed predicamenta sunt realia extra animam ut patet sexto methaphysice. et sic potentia addit aliquid reale supra materiam. Item quando aliqua sic se habent quod ad unum est motus per se et ad aliud est motus per accidens: illa differunt ad invicem. sed relatio et fundamentum sic se habent. ergo etc. maior est nota et minor patet quia ad relationis fundamentum est motus per se. scilicet ad qualitatem quantitatem etc. Ideo dicitur ad questionem quod potentiam possumus duo intelligere vel respectum ad formam ut sepe loquitur philosophus septimo methaphysice et primo philosophorum dicens quod materia est ens in potentia. Alio modo per potentiam possumus intelligere substantiam potentem. et tunc commentator loquitur secundo dicens materia dicens quod materia est potentia. *U*bi hoc igitur respondetur ad questionem quod potentia primo modo non est de esse materie. probatur. quia illud non est de potentia materie quod est respectus. potentia primo modo dicta est huiusmodi. ergo etc. maior patet quia materia est in predicamento substantie: et respectus in predicamento relationis minor patet ex primo philosophorum: ut iam fuit assumptum

Item illa non sunt essentialiter eadem quorum unum corrumpitur altero remanente. sed potentia et materia sunt huiusmodi. ergo etc. maior patet. quia eternum et corruptibile non sunt essentialiter idem. minor patet. quia materia manet in tota transmutatione. respectus autem corrumpitur in adventu forme: primo philosophorum. ideo etc. Item illa non sunt eadem quorum unum intelligitur: aliud non. scilicet potentia et materia sic se habent. ergo etc. maior est nota. minor patet. quia substantia materie manet eadem sub omnibus formis. sed potentia ad formam non manet: ut patet secundo philosophorum. quia potentia sani et aegri est alia et alia. Si autem potentia capitur secundo modo sic dico quod potentia est de esse materie ut patet. Sed circa hoc. an potentia materie que est respectus sit aliquid reale vel tantum rationis. Respondetur quod cum predicamenta sint entia realia: ideo dico quod dicit aliquid reale separatum ab intellectu nam dato quod intellectus causaret respectum ad formam ad hoc respectus est vere relatio. sed relatio est accidens. ergo potentia materie est accidens. Intelligendum tamen

sicut est de quolibet accidere alio: ita est de relatione. sed ita est de aliis accidentibus quod quedam sunt perfecta quedam imperfecta: sic similiter est de relationibus. quia quedam sunt complete: quedam non. modo dico quod iste respectus vel potentia materie est accidens imperfectum quia suum fundamentum est materia prima que est ens solum in potentia de se: licet omnis forma accidentalis requirat suum subiectum in actu ideo etiam in ista potentia est in ente in actu. quia in composito: Tamen quia est accidens incompletum ideo est in composito ratione materie quod est subiectum debile sicut in se et nunquam est in ratione forme. per hoc ad rationes respondetur. Illud est de essentia alicuius quod est differentia eius substantialis. concedo. et minor negat et cum probatur quod hoc commentator dicit hic. Respondetur quod ipse se exponit postea ostendendo differentiam inter potentiam et materiam. nam intelligitur quod potentia est de esse materie quia est accidens proprium eius per cuius cognitionem proprium eius per eius cognitionem manuducitur in cognitionem esse materie prime. et talia accidentia sepe sumuntur pro differentiis essentialibus maxime in definitionibus quorum differentias essentialis ignoramus. ut commentator dicit septimo methaphysice. Ad secundum. sicut se habet etc. respondetur quod non oportet quia prima forma est separata omnino et simplicissima. ideo quicquid est in ipsa est actus purus. nam quicquid est in deo est deus: ut dicit commentator duodecimo methaphysice. non autem quicquid est in materia: est materia vel potentia et sic non est similitudo. Ad tertium. potentia materie etc. concedo maiorem: ad minores etiam dicitur quod non est accidens. negetur. et ad probationem. quia accidens etc. patet ex his dictis quia est ens incompletum. et ideo licet semper in subiecto in actu. scilicet in composito: est tamen ratione materie. Ad quartum. actus et potentia dico quod verum est intelligendo per potentiam subiectum. sed non est verum si capitur per respectum. modo potentia de qua loquitur hic est respectus ad formam. ideo ratio non concludit

*V*bi Commentator dicit quod difficile est cognoscere materiam primam. ideo quiritur. *U*trum materia possit intelligi essentialiter intellectu. Et arguitur quod sic. nam habens essentiam aliam a forma et a quolibet alio: illud proprie potest intelligi essentialiter. sed materia prima est huiusmodi. ergo etc. maior patet. quia quicquid est de essentia rei potest esse obiectum intellectus. minor patet. quia aliud est esse materie ab esse forme et uniuscuiusque alterius. Item illud quod intelligitur circumscripto quocumque alio: illud potest proprie intelligi ab intellectu essentiali. materia est huiusmodi. ergo etc. maior est nota et minor declaratur. Nam ut dicitur octavo et nono methaphysice licet forme naturales non sint separate secundum esse: bene tamen secundum intellectum et eodem modo est materia prima separata a formis.

Item quod est per se sensibile: est per se intelligibile. materia est huiusmodi. ergo etc. maior patet primo per hieronimum. nam voces sunt earum que sunt in anima passionum note. minor patet. nam sensatio materie non est sensatio compositi nec forme. Oppositum dicitur hic commentator et philosophus scilicet quod est difficile intelligere materiam. *U*bi questionem est intelligendum quod esse per se intelligibile potest capi dupliciter. Uno modo proprie intelligibile quod non per aliud intelligitur. Alio modo proprie intelligibile quod intelligitur distincte a quolibet alio intelligibili: tunc dico quod materia prima non est per se intelligibilis primo modo intellectu essentiali: immo est intelligibile per aliud: quod probatur. quod non est ens actu per se non potest per se intelligi sine alio. materia est huiusmodi. ergo etc. maior est nota. scilicet quod materia prima non est intelligibilis. quia quod per se primo intelligitur est in actu. nono methaph.

per commentatorem primo physicozum. potentia est de se non intelligibilis immediate. minor est nota. nam materia est tantum ens in potentia: ut patet primo physicozum.

Item quod non habet intellectum nisi per respectu ad formam non est per se primo intelligibile. materia est huiusmodi. ergo etc. maior est nota. quia quod intelligitur in analogia ad aliud non potest sine illo intelligi. minor patet quia materia prima intelligitur per successionem formarum in ea et non per solam potentiam. quia ut dictum fuit omne quod intelligitur in materia est in actu. materia autem non est quantitas nec qualitas nec aliquid aliorum predicamentorum septimo metaphysice: sed est ens in potentia ad formas et intelligitur per aliud. Si autem questio intelligitur secundo modo: dico quod sic. quia alius est intellectus materie ab intellectu forme. Item quod habet esse aliud ab esse forme et compositi habet intellectum alium ab illo. materia est huiusmodi. ergo etcetera. maior est nota et minor etiam. quia licet materia non intelligatur nisi per analogiam ad formam tamen quia aliud est esse materie ab esse forme: ideo alius est intellectus materie ab intellectu forme: licet intellectus non veniat in cognitionem materie nisi per formam. tamen Avicenna in tractatu sue sufficientie respondit ad quem primo physicozum dicit hic locutus est rationibus metaphysicis: cum dicit quod sicut femina appetit virum et turpe pulchrum: sic locutus est in tertio de anima quod hic modus loquendi est in talibus que non possunt bene intelligi per se sed per aliud. et ideo per alia sensibilia similia manu ducimur in cognitionem rerum. et in his que possunt per se intelligi philosophus non debet uti verbis metaphysicis.

Ad rationes cum dicitur: quod habet essentiam etc. concedo quod illud potest per se secundo modo. quia intellectus est alius ab intellectu forme: non tamen oportet quod propter hoc primo et per se intelligatur: quia actus primo intelligitur et non potentia: sed potentia intelligitur per actum: sic concedo materiam posse per se intelligi. Ad secundum quod potest per se intelligi. dico quod verum est per primo modo et per se intelligatur sine alio et minor est falsa. quia licet intellectus materie prime sit distinctus a quolibet alio: non tamen ipsa primo intelligitur per se ita quod sine alio per se intelligatur: vel maior potest simpliciter concedi quod illud quod est tale potest per se intelligi secundo modo: et tunc ratio concludit que ponitur in solutione questionis. Ad tertium cum dicitur: quod est per se sensibile dico quod verum est quod est per se intelligibile: non tamen sequitur quod primo et sine alio sit per se sensibile: quare ratio non concludit: et sic ad questionem etc.

Veritur utrum dimensiones precedant formam substantialem in materia. Et arguitur quod non. quia illa que sibi accidit non precedunt formas substantiales in materia. dimensiones sunt huiusmodi. igitur etc. maior patet: quia accidentia adveniunt enti in actu. ens autem in actu est per formam substantialem vel est ipsa forma: quia accidentia non precedunt formam in materia. minor patet quia dimensiones sunt de genere quantitatis. Item si dimensiones precedunt formam substantialem in materia sequitur quod forma non adveniret immediate materie sed medianibus dimensionibus. consequens est falsum. igitur et antecedens. consequentia nota: ex quo forma substantialis non adveniret nisi post dimensiones: videtur quod non possit forma perficere nisi medianibus dimensionibus. falsitas consequentis patet per philosophum primo physicozum. quia forme immediate adveniunt materie prime. Item illa que sunt a forma substantiali non precedunt formam sed magis sequuntur. dimensiones sunt huiusmodi. ergo etc. maior nota. effectus enim non precedunt causam. minor patet ex primo physicozum. nam ma-

teria cum forma sunt causa omnium accidentium que sunt et patet ibidem. Item dicitur septimo metaphysice quod substantia per se est accidente diffinitione cognitione et dignitate. et sic commentator in principio eiusdem dicit quod individua substantie precedunt individua accidentium. Individua autem substantie actu sunt per formam substantialem in materia: quare dimensiones cum sint accidentia non precedunt formam substantialem in materia. Oppositum sentit hic commentator et in secundo celi. Ad questionem intelligendum quod si quis querit de forma in communi et absolute. s. utrum dimensiones precedant formam simpliciter et absolute: dico quod non. quia forme simpliciter et absolute dicte sunt eterne: et ideo nec materia nec dimensiones precedunt formam: sic etiam forma via perfectionis precedit omnes dimensiones terminatas. s. et interminatas et etiam materiam primam. igitur dimensiones non precedunt formam simpliciter et absolute sumptam tempore nec natura.

Secundo dico. dimensiones interminate precedunt omnem formam materialem in individuum et via imperfectionis: quod patet ex multis. probatur. illa que recipit esse actuale et numerum ab omnibus formis et in quibus omnes forme communicant via imperfectionis precedunt has vel illas formas in materia. sed dimensiones sunt huiusmodi. igitur etc. maior patet quia illa que perficitur per plures formas succedentes sibi invicem in illis precedunt omnem formam: ut patet de ista materia que perficitur per particulares formas. minor patet. quia dimensiones interminate esse actuale et terminatum recipiunt a forma et iis communicant omnes forme. quia sicut materia prima recipit esse actuale a forma: sic etiam dimensiones sicut dicit commentator quarto physicozum. Item si dimensiones interminate non precederent etc. sequitur quod materia non reciperet simul diversas formas numero nec specie. consequens est falsum igitur et antecedens. consequentia nota. quia si dimensiones non precederent etc. cum materia sit vna numero nec dividitur nisi per quantitatem nec etiam forme dividuntur nisi divisione subiecti: tunc compositum ex materia et forma esset tantum vnum individuum. nam ut patet septimo metaphysice per commentatorem causa multitudine individuum ab vno generante est divisio partium materie in quas agit agens. falsitas consequentis est nota.

Item si dimensiones non precederent omnem formam in individuum ita quod non separarentur a materia sed semper fierent de novo in generatione substantiali tunc corpus fieret ex non corpore et dimensio ex non dimensionibus. sed hoc est possibile. igitur et antecedens. consequentia patet: ex quo enim omnes dimensiones et corporeitas et alie dimensiones sunt de novo: necessarium est quod ille fiat ex non dimensionibus et non corpore. Sed quia aliquid potest hoc non pro inconuenienti: quia dicunt quod dimensiones possunt fieri ab agente de potentia materie simul cum ipsa forma. ideo declaro hoc esse impossibile: sicut nihil transmutat materiam nisi corpus. Commentator septimo metaphysice et octavo physicozum. Agens enim corporeum non agit nisi per contrarium: primo de generatione. ideo oportet quod omne recipiens actionem agentis corporei habeat situm in vniuerso. sed quod habet situm est dimensio natum. igitur materia cum recipit formam ab agente ipsa est dimensionata et impossibile est ipsam denudari a dimensionibus. nam in quocumque instanti denudaretur a dimensionibus actionem agentis non reciperet. Item omne generatum nouiter generatur a simili vel formaliter vel virtualiter septimo metaphysice. si igitur dimensiones nouiter generantur hoc est a sibi simili in specie. sed nihil est quod eis assimilatur formaliter vel virtualiter nisi dimensiones agentis. quia forma non est eis similis: cum dimensiones sint magis a parte materie: quam a parte

forme: nec materia potest eas generare: quia materie nō est agere: sed recipere vt patet secūdo de generatione. igitur si generantur hoc est a dimensionibus agentis. sed hoc est impossibile: quia dimensiones non sunt de genere virtutis actiuarum. igitur vt dicit commentator quarto physicoꝝ Et licet hoc ppositio. s. Quid mne quod generatur etc. non tenet nisi in substantia vt dicit commentator libro celi et septimo methaphysice. est tamen in pposito. quia cōmētato septimo methaphysice: licet quantitates non semper generentur a sibi simili per se: tamen per accidens a sibi simili et sic dimensiones que sunt priores respectu materie ipsius qualitatibus deberent generari a sibi simili si simpliciter fieret de nouo. Item corporeitas contrarietas contrarietate corporeitatis: quia corporeitates sibi succederent in subiecto eodem: quod est impossibile. Item si dimensiones interminate non precederent hanc formam sed corrumperentur prece dentes et alie de nouo generarentur: vt multi imaginantur: tunc autem corporeitas que est eterna dimensio corporis corrumperetur in non corpus: et corporeitas generati generaretur ex non corpore: et sic ibi essent duo motus oppositi et distincti: quod patet ex diuisione suorum terminorum: vt patet octauo physicoꝝ. inter quoscuq; duos motus cadit quies media supposito illam dimensionem esse vniuersalem. quare sequitur inter generationem et corruptionem cum sint distincti motus terminorum oppositorum erit quies media. ex quo sequitur qd in aliquo tempore erit denudata ab omnibus formis et ab omnibus dimensionibus: cuius oppositum habet primo de generatione. Item generatio vnius non esset corruptio alterius. quia motus foritur speciem et diuisionem a termino ad quem. v. physicoꝝ. cum igitur isti termini sint diuersi et oppositi et motus sibi. si igitur omnes iste species et dimensiones que prece dunt formam in materia corrumperentur omnes ad motum corruptionis et istum terminum tenebunt si omnia que sequuntur formam spectant ad motum generationis nihil igitur est quod precessit fuit generatio nec eius quod sequitur corruptio: que nec corruptio vnius est generatio alterius sed vnu fit prius alio cuius oppositum patet primo de generatione. quia in substantijs sepe alterius corruptio est generatio alterius et eade actio qua generans generat vnu corrumptit aliud. Item si hoc esset vix forme naturales non fierent nec haberent materias proprias et propinquas nec actiones proprias. cuius oppositum dicitur primo. vii. physice. vbi dicitur qd vnius transmutatio nis vnu est subiectum proprie et propinquum necessario. ideo concludit qd genus non est subiectum propinquum formam: ergo etc. Item si dimensiones non prece derent: forme non diuide rentur diuisione subiecti. hinc falsum. ergo et aliter. probatur prima. si dimensiones non prece derent cum forma sibi se non diuidatur: nec materia forma indiuisibiliter introduceretur in materia: et tunc non esset extensa forma extensione quantitatis: ex quo sequitur qd subiectum non haberet abilitatem recipiendi plures formas cum non possit diuidi. ergo non erit multa in potentia et nunquam denudaretur a forma qua primo recipit sed esset in ipsa eternaliter: que omnia sunt falsa Nec valet si dicitur qd cum forma introducitur statim dimensiones introducuntur vt primo. dicitur quarto celi. quia quantum datur de forma: tantum datur de accidentibus generantibus formam: sic est de dimensionibus. quare forme adhuc non diuiscentur diuisione subiecti. hoc non valet quia materia est multa in potentia eo qd est diuisibilis per dimensiones: vt sunt dimensiones sibi aduenientes per formam et potentia magis esset de esse forme quam materie. quia propter quod vnuquod tale etc. ita qd esset impossibile. et hec omnia habentur ex intentione primo. hic et alibi. Sed circa hoc sunt difficultates. vna est: Cum dimensiones sint accidentia quomodo possunt prece dere forma suam: cum esse omnium accidentium sit a forma. Secunda. quia vel iste dimensiones interminate sunt eodem modo cum

dimensionibus que precesserunt istam formam et fuerunt cum illa et sunt alie. si alie. ergo dimensiones non precesserunt formam. si autem ex eodem numero sed sunt filie illis et eiusdem speciei. Si vero dicitur qd sunt eodem numero cum prece dentibus cum tempore accidens sit in actu. ergo forma substantialis aduenit enim in actu: et sic forma substantialis et accidentalis essent eade et generatio sibi hoc non differt ab alteratione: quod est falsum et contra primum primo de generatione. Tertia difficultas est: cum forma substantialis aduenit materie prime median tibus dimensionibus videtur qd non immediate perficiat materiam primam sed magis dimensiones: iste tres difficultates ponuntur in rationibus. Ad primam dicitur qd dimensiones interminate sunt accidentia. sed quia proprie dimensiones puri sunt dimensiones sunt communes cuilibet forme ideo sunt in potentia ad recipiendum terminos et actualitatem a qualibet forma sicut ipsa materia ita qd ipse dimensiones nunquam a materia separantur sed recipit diuersa esse et diuersos terminos a formis. Ad secundam dicitur qd dimensiones que precesserunt formam in materia: et que sequitur circumscriptionis terminis sunt eadem numero. s. per priuationem formam individualium. et commentator dicit secundo metha. Sed quia dimensiones et omne aliud accidens non potest terminari in materia sub esse actuali sub aliqua forma substantiali a qua haberet esse. ideo dimensiones huiusmodi sibi se non dicuntur esse in actu nec materia cum istis dimensionibus sine forma esset ens in actu: quia actum essendi semper recipit a forma tam dimensio quam materia. ideo cum forma vna corrumptur: alia introducitur aliud esse recipiunt dimensiones et alios terminos sicut tempore in materia prima. ideo dicuntur esse alie dimensiones numero ab alio esse quod recipiunt a forma generata: licet sint eadem dimensiones que fuerant prius cum corruptione illius forme: sed solum termini qui fuerunt proprii illi forme fuerunt corrupti cum corruptione eius. et ideo eodem modo dicendum de accidentibus communibus forme generate et corrupte: vt patet primo de generatione. Ad tertiam dicitur qd forma substantialis immediate perficit materiam qua forma primo est propter materiam: dimensiones vero sunt quibus median tibus habet materia potentiam recipiendi simul plures formas: et ita per istas sit multa in potentia. et sic median tibus dimensionibus materia recipiat formas: forme tamen sunt propter materiam: et exinde dimensiones et immediate forma perficit materiam: et ex consequenti dimensiones ideo etc. Ad rationes in oppositum. quia concludunt qd dimensiones secundum quod sunt in actu completo et sub proprijs terminis non prece dunt formam substantialem sed magis sequuntur eam. et hoc concessum est. vbi tamen sunt interminate prece dunt omnem formam. quia vt sic nunquam a materia separantur. et videtur hec esse intentio philosophi primo et secundo de generatione. et expresse hoc dicit commentator septimo physicoꝝ et secundo celi et primo et secundo de generatione. hec etiam est intentio Auicenne primo sue sufficientie. sed discordat a sententia commentatoris in hoc qd dicit dimensiones esse in materia prima a quadam forma communi corporeitatis. et ideo dixit cas esse in actu corporeitatis. in hac etiam sententia commentator consentit Albertus primo celi: nec vnuquam vidi auctoritatem contrariam: licet alia optiuo sit diuulgata. Et sic de ista questione dictum sit per nunc etc. no.

Consequenter queritur. Vtrum dimensiones interminate sint principium indiuiduationis. Et arguitur qd non. quia accidens non est principium substantiarum: sed dimensiones interminate sunt accidentia et indiuidua per se subsistentia sunt substantie. ergo etc. maior patet septimo methaphysice. substantia non fit ex accidentibus. minor patet quia dimensiones sunt quantitates et indiuidua substantie sunt substantie

Item individuum substantie naturaliter est prius indi-
viduis accidentium. sed hoc non esset si dimensiones in-
terminate essent principium individuationis substantie.
igitur etc. maior patet per commentatorem octavo et septimo
physicorum. via enim esse substantie prior est via ad esse ac-
cidentium. minor patet. quia si individuum substantie prius
est naturaliter individuis accidentium: tunc accidens non
posset esse principium individuationis substantie: quia po-
sterius naturaliter non est causa prioris. Item si dime-
siones interminate essent principium individuationis sub-
stantie: tunc cum dimensiones precedant formam in ma-
teria: sequitur quod dimensiones haberent esse actuale ante
quam sit forma in materia. sed hoc est falsum. igitur et ante-
cedens. patet consequentia per commentatorem hic secundo
de generatione quod nullum accidens habet esse actuale ante
formam substantialem in materia. Item si dimensiones
interminate essent principium individuationis: hoc non
esset nisi principium formale. sed hoc est falsum. igitur etc.
maior patet. quia dimensiones cum sint accidentia non pos-
sunt esse principium aliud quam formale. falsitas consequen-
tis apparet. quia si dimensiones essent principium forma-
le: tunc individuum esset formale individuum per quantita-
tem et tunc generatio non esset ad substantiam sed ad acci-
dens: quod est impossibile. Item si ita esset tunc illa que
non haberent dimensiones interminatas non essent indi-
vidua. sed hoc est falsum ut patet de corporibus celestibus:
igitur patet quod dimensiones interminate non sunt princi-
pium individuationis. Oppositum videtur esse de in-
tentione commentatoris primo celi et septimo metaphysice:
ubi dicitur quod causa multiplicationis Individuorum est divisio
materie in plures partes in quas agentia agunt. divisio au-
tem materie est per dimensiones interminatas: ut patet in
hoc libro Ad questionem omittis opinionibus dicatur
cum queritur Utrum dimensiones interminate etc. hoc po-
test dupliciter intelligi. vel quod sint principium sine quo non:
ita quod sint principium dispositionum ad divisionem sub-
stantiarum: vel quod sint principium formale. si intelligitur
primo modo. dico quod sic: quod probatur: Illud quod est princi-
pium individuationis forme in materia illud est princi-
pium individuationis accidentis. dimensiones sunt huius
modi. igitur etc. maior patet. quia illud per quod unumquodque
est ab alio distinctum et per quod sua forma participatur a
quocunque alio etiam simili in specie: illud est principium
dispositivum saltem individuationis. igitur etc. maior: pa-
tet ex primo physico: et quinto metaphysice. quia divi-
sio primo debetur quantitati et per quantitatem alijs. et ideo
quinto metaphysice diffinitur quantitas quod est divisibilis
in ea que insunt. Item si dimensiones terminate non
essent: tunc solum esset una forma in materia et illa esset
tanta ut probatum est in hoc libro. ex quo sequitur quod ma-
teria non est multa in potentia et ideo non recipit multas for-
mas quia non est divisio numeralis in entibus. Ex quo appa-
ret quod dimensiones interminate sunt causa individuationis in ma-
teribus. et hoc est quod dicitur primo. vij. metha. quod multitudo indi-
viduorum ab uno generante est propter divisionem materie in plu-
res partes in quas agens agit. et hoc etiam tangit primo. in hoc
libro. Sciendum tamen quod forme subales sunt principia forma-
le individui. quia sicut quoque individuum est individuum quod primo.
quod primo unumquodque est ens unum distinctum numero per illud
est individuum formaliter. forma subalis est huiusmodi. igitur etc. maior
est nota. minor primo. quia actus est qui separat et dividit. vij. me-
tha. Item quod unumquodque est hoc aliquid illud est principium
individuationis. forma est huiusmodi. ergo etc. maior est nota. minor
etiam primo. secundo de anima ubi dicitur quod sicut individua sunt
individua per formas: sic sunt entia per formas. et hoc expressse
dicitur primo. vij. metha. ex intentione philosophi ibidem ubi dicitur for-
ma esse subale prima: quia et causa sube demonstrat. et subdit:

hec. n. et sube demonstrat non sunt nisi prima. Et dicitur dicitur
ipam. s. forma una esse quia suba demonstrata non est una nisi
per hanc subam que dicitur forma id est dicitur. xij. metha. quod forma
est qua res dicitur esse una numero. et circa principium septimum dicitur
quod individuum sube est prius individuo accidentis ut notum est
Item quod non est suba quod potest esse principium formale sube cum
ma et forma sint causa o ius accidentium que sunt in ipso. ipso i
bile. n. est quod actus que sit causa ab ipsa ma et forma sunt prin-
cipium formale huius forme in illa materia. nam aliqua ad ius sunt
mutuo sibi causa non tamen in eodem genere cause secundo physico. quia
dimensiones non potest esse principium formale individuationis
nec etiam materia divisio per quantitatem est principium. quia illa forma
prima sit in ista portione materie eo quod materia fuerit prius naturaliter
primita et terminata: in quantitas non est in hoc individuo nisi
secundum hanc formam. et ita hec divisio materie vel materia divisio per quan-
titatem sui principium sine quo non: principium tamen formale est ipsa
forma. Videntur etiam ponentes quod materia divisio per quantitatem sit
principium individuationis. Adicere sibi eo quod ponunt cum hoc quod
introductione forme subalis vel quantitas et oia accidentia
corumpunt: et alia de nouo introducunt quod sunt naturaliter ipsam
formam. Ex quo sequitur quod illud quod est posterius est principium
prioris: quod est falsum. Sed circa hoc sunt difficultates. Primum
ma ex quo dimensiones sunt accidentia quod potest esse princi-
pium individuationis substantie cum accidentia non sint princi-
pium substantie. primo physico. Secunda. sube indivisibiles sunt
individua formaliter per formas subales vel igitur iste forme
subales sunt individuate ex se: vel ab alio. non per se: quia tunc
una forma subalis differret ab alia eiusdem speciei quod est incon-
ueniens. nec per aliud: quia tunc illud aliud esset principium
individuationis et oio forma. Tertia cum celum sit individuum
et dimensiones intus in eo nunquam processerunt quod potest in-
dividuari. Ad primam dico quod actus non est principium sube
mediatum: sed bene dispositivum suba: ut primo commento. xv. vij.
philosophi. a primo. quia nunquam forma subalis introducitur nisi in
ma prius disposita per quantitates et dispositiones. per se videtur
et primo. primo philosophi. quia qui est spermata sunt huiusmodi non cessant
partes eius etc. et subdit: Et iste modus non est in forma sube
li que est indivisibilis sed in qualitibus et dispositionibus per
prijs formam. Ad secundam dico quod forme subales sunt in
diffinita per hoc quod materia sunt in partes diversas divisas:
et agens in istis partibus divisim agit et introducit sua for-
mam divisim et tunc ipsa forma existit indivisa per appropria-
tionem sui factam ab agente ad determinatam portionem ma-
terie et non per aliquid additum ipsi forme ut dicitur Anticema
sermo naturalium de individuatione intellectus ita quod causa indi-
viduationis forme est determinata actio in corpore deter-
minato ad determinatam portionem materie: que tamen mate-
rie portio postquam recipit alios terminos numero quam prius
habebat: et ita ista divisio materie fit causa accidentis: ipsa tamen
forma sic appropriata per actionem agentis est causa for-
malis. Ad tertiam dico quod celum est individuum per na-
turam sui ita quod tamen dimensiones quam etiam alia actus sunt in celo
et rationem sequatur formam suam et nullum accidens in celo potest
suscipere magis et minus. nam celi forma est heret celo im-
mediate sine dimensionibus et sine alio accidente: ideo est ma-
ior unio inter corpus celi et suam formam que est motor quam in-
ter materiam et formam in se ut patuit. Ad rationem cum dicitur:
accidens etc. dicitur quod verum principium immediate est forma cum
quo tamen stat quod sit principium dispositionum: ideo non valet
Ad secundum cum dicitur individuum substantie etc. concedo
in actu perfecto: quia dimensiones ut interminate sunt
ex parte materie et abducentur non sunt in actu perfecto sed in potentia ad
diversos actus et terminos: et ad quilibet actum secundum indi-
viduum et sunt causa materie diversos actus et formas recipiendi
et ita concedo quod individuum substantie precedit individuum ac-
cidentis: sic accidentia vel dimensiones non sunt principium
individuationis: sed magis ut dimensiones sunt potentiale.

Et si dicitur: Si dimensiones sunt causa indiuiduationis cum dimensiones sint indiuidua: quia propter unumquodque etc. Dico quod non oportet, quia non sunt causa immediata formalis: sed dispositiva materie non oportet quod disponens ad aliquid sit tale quale illud ad quod disponit: ut patet in qualitatibus ad formam substantialem disponentibus que tamen non sunt forme substantiales. Ad tertium cum dicitur: si dimensiones etc. dicitur quod verum est si essent principium formale: sed non sunt nisi dispositiuum ut patuit, vel melius quod non esset verum dato quod essent principium indiuiduationis: quia forma non est prius sua materia. xij. methaphysice. Ad quartum cum dicitur si esset verum in modo sunt principium dispositiuum. ideo ratio non tenet.

Ad quintam cum dicitur si essent principium etc. dico quod non oportet nec ratio plus concludit nisi quod non indiuiduata. et quia de istis et de illis non dicitur de indiuiduis vniuocis sed magis equiuoce vel analogice ut dicebat commentator in phemio huius. ideo non sunt indiuiduata sicut bec inferiora. Et sic ad questionem dicendum est.

Veritur: Vt forma naturalis determinetur ad maximam et ad minimam. Et arguitur quod non, quia illud quod est diuisibile in infinitum de se non est determinatum ad maximum vel ad minimum. entia naturalia cum sint contingencia huiusmodi sunt. igitur maior patet quia ex quo est diuisibile in infinitum de se non est determinatum. quia quacumque parte data contingit dare minorem per diuisionem eius in partes: pars autem est minor toto. minor patet primo et sexto physicoz et quinto methaphysice. Item si forma naturalis haberet quantitatem determinatam sequeretur quod in quantitibus esset maximum et minimum et consequenter contrarietas. sed hoc est falsum et contra philosophum decimo methaphysice. nam contraria sunt que ad se inuicem distant et posita sub eodem genere. falsitas consequentis patet ex predicamentis. quia quantitati nihil est contrarium. Item si hoc esset verum non esset proprium quantitati: suscipere magis et minus. quia non conueniret omni quantitati cum esset reperire quantitatem cui non esset dare eius terminum oppositum dicitur in predicamentis et commentator sexto physicoz. Item forma ignis est forma naturalis: tamen si ponatur combustibile crescit in infinitum ut patet secundo de anima. igitur quelibet forma naturalis non habet quantitatem determinatam. Oppositum sentit hic commentator. quia dimensiones ut sunt interminate non preedunt formam in materia et tamen ut sunt terminate hoc est a forma. Item secundo de anima: omnium natura constantium et in phemio physicoz quod est dare minimam carnem. et commentator in dictis locis et primo celi. Ad questionem prius dicitur veritas. secundo soluentur difficultates eminentes. Cum igitur queritur utrum quelibet forma naturalis habeat quantitatem determinatam. dico quod sic. quia licet quantitas de se non sit terminata: tamen ut est a forma naturali est terminata ut patet dupliciter. Primo sicut quelibet forma naturalis habet qualitatem terminatam ita et quantitatem determinatam. sed quelibet forma habet qualitatem determinatam ita et quantitatem. maior patet per commentatorem sexto physicoz. dicit enim quod potentia omnis quantitas est terminata sicut qualitas. maior patet nam omnis forma determinat sibi passiones et qualitates determinatas tam in simplicibus quam in compositis ut patet a commentatore in eodem sexto et septimo physicoz et primo de generatione. Item quodlibet habet operationem determinatam sed et quantitatem. maior patet operatio enim est sicut arguit formam et virtutem que arguit magnitudinem virtutis. quia quanto virtus est maior tanto eius operatio est fortior et maior. quia maior virtus est in maiori corpore: et

minor in minori ceteris paribus ut patet primo celi. igitur est operatio determinata et virtus determinata et consequenter erit quantitas determinata si ista virtus fuerit in magnitudine. minor est nota quia omnis forma naturalis habet operationem determinatam ut patet primo celi. quia nullum ens naturale est infinitum. Item si forme naturalis non determinarent sibi quantitates sequeretur quod in corpore finito posset esse virtus infinita vel e conuerso. consequens est falsum. igitur et antecedens. consequentia patet ex quo enim non esset determinata proportio forme ad quantitatem subiecti bene posset esse infinitum in subiecto finito vel e contra. falsitas consequentis patet primo celi. Item forma est determinare materiam. igitur et quantitatem. antecedens est notum septimo methaphysice. et patet consequentia. quia quod terminat subiectum terminabit que sunt in eam accidentia habent se in subiecto et a subiecto: ut patet primo physicoz et septimo methaphysice quare apparet formam substantialem habere quantitatem determinatam ad maximum et ad minimum. et hoc est quod commentator dicit primo celi quod si natura alicuius forme fuerit infinita: necessaria est in corpore infinito. nam forme diuersarum naturarum innate sunt habere diuersas quantitatis materiam.

Secundo tamen sunt difficultates. Prima est cum dicitur quod forma naturalis determinat sibi quantitatem ad maximum et ad minimum. accipiamus ergo aliquod ens naturale. scilicet ignem sub minori quantitate in qua possit esse. tunc queritur an possit diuidi: et constat quod sic cum sit quantum et quantum est diuisibile in infinitum tertio physicoz. tunc igitur aut diuiditur in aliquid aut nihil. secundo modo quia sicut ex nihilo nihil fit: ita aliquid in nihil resolui est impossibile. igitur in aliquid: tunc cum illud in quod diuiditur sit minus: quia pars est minor toto. igitur illa non fuit minima quantitas: quia si sic tunc daretur minus minimo: quod est falsum. Item forma substantialis est educta de potentia materie secundo de anima et octavo methaphysice. igitur extenditur extensione materie et hoc per dimensiones intrinsecas que non separantur a materia ut patuit. sed dimensiones possunt recondi in infinitum vel saltem diuiditur. igitur non habet quantitatem terminatam. et tunc est difficultas utrum hoc habeat omnis forma et etiam forma in fieri et in facto esse. Ad primum dicitur quod omne ens naturale continuu dicitur ut quantum: sic est diuisibile ut naturale autem est diuisibile. et cum dicitur ista forma coram pitur et iste partes materiales conuertuntur in partes continentis. scilicet aeris vel aque. Et si dicitur quod hoc non est possibile in omnibus: quia si ignis diuidatur tunc iste partes succedunt in naturam aeris: sequitur quod in instanti temporis materia possit saluari tam sub forma aeris quam ignis quod est impossibile et contra philosophum secundo de generatione. Respondetur quod iste partes conuertuntur in naturam continentis. non enim sic conuertuntur in materiam continentis quod per se subsistant sub natura continentis et forma continentis et coniunguntur ipsi continenti. modo licet non sit dare minimum secundum partes que sunt in toto bene dare minimum cum diuidatur a toto ut philosophus dicit de diuisione quantitatis libro de sensu et sensato.

Ad secundam difficultatem dico quod verum est quod forme educte de potentia materie extenduntur extensione materie et diuiduntur diuisione eius: non nisi per se extenduntur diuisione infinita nec diuiduntur. nam licet dimensiones ut dimensiones sunt possint extendi vel diuidi in infinitum a forma tamen terminatur ad maximum vel ad minimum in potentia eis ut patet hic ex commentatore et circa finem quarti celi ubi dicit omnis quantitas data possibile est ea inuenire maiorem et minorem et vniuersaliter finitas non inuenitur in rebus nisi propter formas carum non per quantitatem.

Ad tertium dico quod omnis forma materialis habet quantum

titatem determinatam ad maximum & ad minimum h3 nō omnes habeant terminos eodē in extensione: vt p3 pmo physicoꝝ & secundo. Ad rationes ad primam cum q3 dicitur illud quod est diuisibile cōcedo. ad minorem cū dicitur entia naturalia &c. Dicitur q3 verum est fm q3 cōtinua & quanta sunt diuisibilia in infinitum. sed fm q3 sub forma naturali non. Ad aliud cum dicitur si hēret dico q3 verū est in quantitatibus ratione forme bene ē maximum & minimum. sed non ratione quantitatis. & ideo nō sequitur quod ppter bec cōtrarietas in quāitate: & p hoc ad tertium quia h3 quantitas habeat ceteros terminos ratione forme fm se tñ pōt recipere magis & minus in infinitum. Ad aliud cum dicitur q3 forma ignis &c. Dicit q3 ignis p appositionem combustibilem nō crescit in infinitum sicut vnum continuum: potest tamen crescere ad maximum quantitatum non tamen in infinitum: quia non potest crescere vltra quantitatem celi. nam vltra celū non est locus nec corpus: vt probatur primo celi quod vero dicitur secūdo de anima q3 magis in infinitum crescit intelligendum est fm quantitatem aliarum rerū naturalium crescit: sic ad questionem:

Veritur vtrum forme substantiales sint cōtrarietate: & arguitur q3 sic. nam sicut est in effectibus ita est in cā. sed effectus sunt cōtrarij. igitur &c.

Ad hoc nota. nam cā & effectus debent proportionari. & minor probatur. nam in effectibus formarū substantiarum inuenitur cōtrarietas sicut in qualitibus cōtrariis. Item suscipere magis & minus sunt cōtraria: forme substantiales sunt huiusmodi. igitur &c. Ad hoc p3 quia maius contrariat minori decimo metaphy. minor p3 quia quedam sunt magis pfecta quedam minus. Itē maxime distant sub eodem genere sunt cōtraria. alique forme sunt huiusmodi. igitur maior p3 decimo metaphy. Hec enim est diffinitio contrariorū. i. q3 maxime differunt sub eodem genere. minor p3 quia prima forma que est deus & forme elementorum maxime distant. Itē illa sunt cōtraria que inuicem se corrumpunt & eidem subiecto vicissim in sunt. forme substantiales sunt huiusmodi. igitur maior p3 in predicamentis. minor p3 nam forme substantiales materiales mutuo se corrumpunt & sibi inuicem succedunt in subiecto. Hoc enim dicit commentator: & videtur sentire primo & secundo de generatione pbs. vbi dicit q3 ignis contrariatur aque. quare &c. Ppositus dicit commentator primo & quinto phy. & pbs in predicamentis infra q3 substantie nihil est contrariū idem dicit quinto phy. probans in substantia non esse motum p hoc q3 ois motus est inter cōtraria. sed substantia non cōtrariat substantie: vt dicit ibidem quare forme substantiales nō contrariantur. Ad questionem primo tanguntur opiniones quorumdam deinde opinio philosophi & pme. Dico ergo q3 sicut scribit pmen. v. phy. Alex. in commento sup libro phy. & in generatione dicit q3 forme substantiales saltem elementorum sunt contrarie credens q3 forme substantiales elementorum essent calidum & frigidum humidū & sicum: vbi p3 p eundem quarto metaphy. & ideo Alex. mouens questionem quarto phy. quō Alex. dixerat in predicamentis q3 substantie nihil contrariat & in libro pcrminias dicit q3 ignis contrariatur aque. Soluit q3 in libro predicamentorum intelligitur q3 substantia fm q3 est composita ex materia & forma non contrariatur substantie compositae & in p terminas intelligit de formis simplicibus elementorum que contrariantur adinuicem. Sed ista opinio nō valet tuz quia iste qualitates prime non sunt forme substantiales: nū quia ad formas substantiales non est motus & ad illas q3 itates est motus: vt p3. v. phy. tum et q3 iste qualitates sunt sensibiles quia tangibiles forme vero substantiales soluz

intelliguntur. tū etiā q3 forme substantiales nō suscipiunt magis & minus: vt dicit pme. quarto & quinto phy. sed q3 litates iste suscipiunt magis &c. tū etiā q3 qd vere est & minus nulli accidit primo phy. sed iste qualitates sūt accidentia mixtorū quare nec i simplicibus nō erūt forme substantiales vt arguit pme. v. phy. Fuit etiā opinio Auicēne q3 forme substantiales cōtrariantur inuicē vt videt ex eius i temione secundo tractatu sue sufficiētie. tertio capitulo sequens opinionem alexandri vt facit in pluribus eo q3 de doctis post Alex. Alex. fuit famosior apud arabes. dicit. n. q3 si cōsideret forma substantialis fm q3 est i materia facit ens ens actu & spem qd ens ē subiectū priorū accidentium vt sic nō h3 cōtrariū q3 in instanti introduceretur: & non p motum. Si aut forma substantialis fm se p diceretur ipsa forma tñ fm qd est i materia. f. forma ignealis est tria forme aequali nō earum qualitas tantum: imo eius opinio ē eadem cū opinione alexandri pter hoc q3 nō ponit istas qualitates primas cē formas substantiales elementorum & ideo dicit q3 due forme vicissitudinant in eodē subiecto & inter eas est maxima distantia. Sed ista opinio nō ē de intentione philosophi: nec etiā ē vera q3 si substantie eēt contrarie tunc p se ipsas se corrumpent & in se agerent: calidū enim fm se corrūpit frigidū q3 est eius contrariū. forme aut substantiales non agūt p se ipsas. sed mediātib9 qualitibus primis que sunt calidum vt dicit pmeta. vij. metaphy. primo de generatione ignis nō agit. q3 ignis. sed q3 calidus & forme subales nō sunt tria. Itō dicit oppositū. pmeta. tñ tenere. vt ad mentē philosophi q3 trietas pōt dupliciter intelligi. Primo ppric & ista sūt tria q3 maxime distant & sūt sub eodē genere: & illo mō trietas ē ppric in genere qualitatis. Secūdo mō capit in ppric: vt pfectū & impfectū & est trietas i eo qd reducit ad puationem & habitū & hic est prima ratio dicit triorū: vt p3 io. metha pbsi. Per hoc ad questionem q3 forme substantiales sūt tria isto mō q3 differūt sicut pfectū & impfectū due forme substantiales diuersarū specierū nūquā sūt equalis pfectio nis vt vult pmenta. xij. metaphy. forme aut substantiales nūquā sūt tria primomō q3 cōsistunt i quodā idiuisibili & ad ipsas nō est motus: mō inter quilibet duo tria. Primo mō dicta pōt eē motus: ex quo inter illa pōt eē maxima distantia. igitur &c. Itē vna forma substantialis p se nō expellit aliā. nec agit i aliā. sed mediātib9 qualitibus primis contrariat. tria aut mutuo se expellunt & corrumpunt vt patuit & pbs dicit prio & secundo de generatōe. nam licet agens principale sit forma tñ agit mediātib9 qualitibus primis inuicē in agente i mō tali igitur forme substantiales ppric nō sunt tria. Ad rōnes cū dicit sicut est in effectibus &c. dico q3 nō o3 q3 diuerse sunt habitudines cause ad effectus & effectū ad causas vt pmeta. dicit. v. phy. & primo & secūdo de generatōe aialium. & iō pmenta. dicit secūdo phy. q3 substantie simplices sunt tria fm suas qualitates & prime qualitates i eis nō sunt substantie: licet assimilant substantijs: & idem dicit. v. metaphy. & iō. iō non tenet. Ad secūdam cū dicit q3 suscipiunt &c. Rūdeo negando minore vel aliter negādo maiore q3 vt p3 quo polittic magis & minus nō variant spem: & iō nō oia que suscipiunt magis & minus sūt tria nisi sicut pfectū & impfectū: & ad minorem dicit q3 h3 vna forma substantialis pfectior sic alia nō tū suscipiunt magis & minus. Ad tertiam que maxime distat &c. Cōcedo & ad maiore cū dicit q3 forme &c. Respondeo q3 nō distant nisi sicut pfectum & impfectū. dico etiā q3 prima forma q3 est deus nō est in genere vt alie forme: nec alia forma separe sūt in eodē genere euz istis materialibus. nā corruptibile & incorruptibile differunt plusq3 genere. io. metaphy. Ad maiorem quartam cōcedit. ad minorem dico q3 forme substantiales nō mutuo se corrūpūt mediātib9 qualitibus primis. & ita h3 suas

qualitates sunt contrarie non fm se: Ad auctoritate di-
citur q non inconuenit ignem aque contrariari fm quali-
tate non aliter etc.

Primum motor celi fit idem fm agens et fm finem,
hoc est utrum in seipatis a materia efficiens et fi-
nis differant vel sint idem. arguit q non sint
idem: q sicut est i materialibus ita est i seipatis. s;
in materialibus efficiens et finis no sunt idem. igit nec in
seipatis. Ad alior pz materialia snt effectus seipatis: sepa-
rum aut effectus hz similitudine cause. Ad inor e nota: qd
aliud est qd mouet nos vt efficiens. s. appetitus et aliud qd
mouet vt appetibile. finis quod est extra vt habet. tertio
de anima et supius in hoc libro pbat si idem esset efficiens
et finis motus eet ociosus pna falsu. et pbat pna qz et ef-
ficiens ia haberet finem qz ipsum esset finis frustra moue-
ret. oranis enim motus est ca carentie primo celi. et io dici-
tur primo de generatione q habitibus pntibus i n ma-
teria cessat motus: falsitas pntis pz qz deus et natura ni-
hil faciunt frustra pno celi. Item si idem esset efficiens et
finis tuc anteqz fieret: esset. pna falsu. ergo et anis. pna pz
quia ppterca agens mouet vt acquirit finem que prius no
habebat. sed ca ipse fit finis et habeat. ipsum qz aliter non
moueret ante qz finis fiat factus esset. et io est contradictio.

Item vno et idem no possit esse ca prior in esse et vltima
in esse. sed efficiens est ca prior in esse et finis vltima. igit
idem no erit efficiens et finis. maior pz: et minor est nota
ex secudo et octauo phy. et secudo de aia. finis enim e cau-
sa vltima in esse et agens prima. Oppositu huius dicit
comentator hic dicit enim q forma qua fit motus non est
a forma qua fit motus. et idem dicens. xij. metaphy. q sep-
non differunt efficiens et finis. sed in materialibus differunt
et io dicit q si forma balnei non eet in materia tunc eadem
forma moueret efficiens et finis. Ad questionem dicit q
in seipatis est duplex mouens. s. mouens immediatum qd e
simpliciter primum. s. deus: et mediatum vt intelligentie
similiter est duplex finis. primarius et secundarius: et ad que-
stionem dico distinguendo q in motoribus mediatis idem
est finis principalis cu agente motu: et q hoc sit veruz. pz
externa mouent. primo ppter se. secundario ppter alia. sed
motores celoz mediatu snt externi igit ipsi mouent: pzo
pter se et pnr sunt fines principales ppter quos mouent.
maior pz per comentatores primo celi: vbi dicit q actio di-
uine rei est. ppter se. Et vt ibi dicit comentator illud quod
agit principaliter ppter se est spuale no corporeuz. minor
de se est nota. Itē in materialibus no differt sanitas in
rōnem finis et p aliud rōnem agentis nisi qz illud ee est ali-
ud hz i aia et aliud extra aiam. sed i se idem esse hz forma
in anima et extra: maior pz p comentatores vndecimo me-
taphy. Dicens enim q io in imaterialibus differunt agēs
motus et finis: qz aliud esse hz forma in aia et sic forma est
agens motu. et aliud esse extra aiam et sic finis motus. pz
minor ibidem ab dx. Nam dicit si forma balnei no esset
in materia idē esse haberet in aia et extra aiam vt pbat i
eodem duodecimo dicens q semp idem e intelligens et i-
tellectum ex quo apparet q idē esse hz in aia et extra aiam

Item si in motoribus semp agens motu no esset finis
vel motus aliquid cessaret vel aliquid esset frustra. quoz qd li-
bet est impossibile: pna tenet: si enim aliud esset finis motus:
tunc moueret pp illu finem acquirendu que si attingeret
motus cessaret. qz habitibus presentibus etc. si aut nunqz
attingeret motus esset ad impossibile: vt dictu est secudo
metaphy. a philosopho dicente q nullus cogitat aliqd fa-
cere ad terminu no spaturus venire. Secudo dico q pri-
mum mouens qd e mouens immediate mouet in rōnem finis
m. et no in rōnem efficientis vt pz p pbn et comentatores
secudo celi. qd eni est nobile et pfectu simpliciter non eget

actione extrinseca in acquisitione nobilitatis: q non eget
assimilari alicui ex quo est simpliciter primum et a se cu dis-
nobilitas et ois pfectio. sed primum simpliciter est huius
modi. igit etc. Et io ibidem dicit pbs et comentator q ca que
dam assument ei pauca actione. quedā vero pluribus et
nobilitas et pfectius est. qd e assimilata vnica actione: et hoc
est orbis primum continens totu et vt ibidem inquit pmentator
intelligit p orbē ipsum corpus et suā intelligentiā mouētē
ipsuz ex quo e copositu: vt pz ex hoc libro. Alij vero orbis
qui acgrunt ppingtate ad principiu pluribus actionibz snt
ignobiliores. hoc etiā pot ee de mente pme. secundo celi.
vbi dicit q si i orbe ipsum corpus et suā intelligentiā mouētē
etc. huiusmodi. mouet questionē quod dicit q esset ibi la-
bor: cu declaratu sit ab eo q in corpore celi no sit labor: nec
fatigatio et solus dicit auctor fincndebat q motor moueret
suā potentia que potentia non cresceret si haberet plures
stellas vel maiores et licet mobile non rehat p. Priam idē
nationē mobile tamē est de se i potentia ad vbi et ad motu
et hec e potentia opposita actu et hanc resistentiā oz imagi-
nari in oi motu. et subdit q si potentia motu in primo celo
adderet sup principiu motoris motus eius eet violentus.
quod aut mouet violentu impossibile est vt recipiat eterni-
tatem a potētia infinita. s. a potētia que no e i materia et cu
no possit recipere eternitatem necesse e vt laboret. notu e igit
q de intentione eius est q intelligentia que mouet primum
orbē aliud est a pno principio qd notat hic potentia infini-
tam mouētē que no est in materia: et dicit ca no esse i ma-
teria p rāto qz no appropuat alicui mobili: vt moueat ipz
effectiue. no pp hoc q no subsistat p materia: quare et in-
telligentie oēs sunt imateriales et lepe vocat suas intelli-
gentias motores que snt i materia: et hoc est qd plures du-
bitare fecit circa hanc materiā hoc idē dicit. secundo celi q
quanto pimi motu intelligentia tāto desideratu eius quod
habeat ad primum est pfectius et quanto desideratu eius est
fortius: tāto eius motus est velocior. ergo appet primum
mobile moueri effectiue ab intelligentia desiderante et in-
telligente primum hoc et habet de intentione pbi. xij. meta-
phy. dicit eni q primum mouet i ratione amari et desiderati
et postqz ostendit ibi pbs conditiones primi mouentis ex-
trinseci ingrit quid est primum et primum terminis huiusmo-
di motus i moto et dicit q hec intelligentia. quare pz q ip-
se vult q ppter primum sit alius motor cōiunctus q mouet
effectiue vt pmentator ibidem dicit q celi mouet ab isto mo-
tore. s. primo fm desideratu vt assimilēt ei fm suum posse
sicut amans mouet vt assimilet suo amato. Alij aut orbis
mouent fm desideratu ad motu primum vt dicit ex quo seq-
tur q primum no mouet nisi vt finis. Item in eodē. xij.
comentator ponit q potentie corpa clementa mouētes possi-
bile e vt semp moueant: et vt no moueant semp possunt et
no semp mouere: si illud ad qd mouet. s. primum motor sit
receptibilis transmutationis cuiuscūqz mobilis sit trans-
mutatio. pnt etiā semp mouere si illud ad qd mouent suc-
rit intransmutabile aliquo modo: quare pz primum solu moue-
re in rōnem finis. Dicit etiā i eodē. xij. q no idē qd mouet
motu primi mobilis intelligit de pno principio cu eo qd d
ipso intelligit motorz saturni. et i primo libro huius opis
dicit q forme corpoz celestiu et maxime corporis. s. primi ce-
li est aia appetitiua et intellectiua et i ipsum celū hz animā
que est motor appriatus ppter ipsu primum sequit q pri-
mū no mouet nisi vt finis. Sed circa ista snt dubia. si eni
intelligentie mouēt orbis ppter primum vt se assument ei.
igit aliud est efficiens motu et finis qz primum principiu est
aliud ab ipsis intelligentijs. Itē Auicēna i metaphy-
ca dicit q alique snt mouētes celū i rōnem agentis et alie in
rōnem finis mouēt que snt penitus abstracte et tales no pnt
mouere i rōnem efficientis qz no pnt i se p particularis reuo-
lutiones. Ad primum dicit q intelligentie mouēt pp id quod

intelligit de primo: nō vt agrat eius similitudinez quam non hnt. sed similitudinē eius quā habent pseruent p motum r sanitate vt sanus deambulet nō vt sanitate p motū agrat. sed sanitate quā hz p motū pseruet vt dicit cōmentator. xij. metaphy. mō qz intelligentie nō intelligūt p pēs acq̄sitas a sensibus. sed p essentias suas r ipsū primum ē in intellectus abstractus sicut ipse hz pfectior: multa vterqz tū ē intellectus abstractus. s. recipiēs r receptor r cū vterqz sit in intellectus reducūt in vnū intelligens r intellectū r efficiuntur vnū: itaqz nō differūt: nisi fm vnā dispositionez: vt dicit p̄m. xij. metaphy. qz igit pp illud qd̄ intelligentie intelligūt de p se mouent r hec ē similitudo quā hnt cuz ipso fm quā sunt idē cū eo. igit idē est qd̄ mouet r pp qd̄ mouet: qz tū nulla est intelligentia que ipsū primum intelligat sicut ipsū seipsū intelligit fm grad⁹ inferior. ideo aliud est eē primum ab esse intelligentiarū. r ideo ē intelligētie intelligūt aliquid de eo a quo dependent. id̄ p̄m. tertio de aia dicit qz nullus intellectus ē oio liberatus a potentia p̄ter qz primum q extra se nihil intelligit. Ad fm dicit qz eadē est intelligentia que mouet vt efficiēs motū r vt finis hz mentē philosophi r p̄m. licet Auicēna aliter opinatus fuerit r qd̄ dixit Auicēna qz intelligentia sepata non possit cocipere reuolutiones cōmentator soluit hoc qz intelligentia p̄ desideriu r intellectū qd̄ hz ad primum inendat motū vt cōseruet similitudinē primum r pfectionē suā intelligit principa liter motū sempiternū ex quo p̄ficiunt reuolutioes p̄ticularia res. Et tūc ad rōnes negat maior. qz aliud ē i materia libus r aliud i sempiternis. nā i materialibus forma i aia r extra aiam nō hz idē esse. sed i sempiternis habent idē esse vt patuit ex p̄m. xij. metaphy. r nouo: pbat maior qz effectus hz similitudinē cause: dico qz est verū i effectibus vninociis r vnus generis: mō ista nō sūt talia cū sempiternis: qre nō valet. Ad scdm negat p̄m r cū pbat qz ois motus ē rōne carentie dico qz nō est verū de oī motū. sed solū de motu q est ad aliquid acq̄rendū qd̄ nō hz. sed non de motu q est ad p̄seruandū habitū. sed qz motus celi est adhuc prima intētionē. id̄ nō est frustra. Ad tertiu dē qz eodē mō cū dicit qz si idē esse efficiens r finis aliquid eēt ante qz fieret aliquid r p motū. sed nō est ita qn̄ p motum solū res cōseruat. id̄ rē. Ad quartū cōcedit maior r ad minorē cū dē efficiēs prima r finis vltima dico. qz verum est de fine qui p motū acq̄rit. sed nō de fine qui per motū cōseruat vt dicit p̄s in. xij. qz est finis qui perexistit r finis qui p motum acq̄ritur.

Onsequēter querit vtrū celū sit aiatū aia p̄ficiēte ipsum: r arguit qz sic. qd̄ hz p̄p̄m motū ab aia est aiatū aia p̄ficiēte ipsū: celū est huiusmodi. igit rē. Ad aior p̄z. nā ex quo acq̄rit motū p̄ficiēte ipsū r opationē videt esse aiatum etiam aia p̄ficiēte ipsū. minor p̄z qz si celum accipit motū circularē ab aia sua qui est p̄p̄m eius vt p̄z p̄rio celi. Itē qd̄ mouet ad diuersa loca p̄ticularia est aiatū. Anima p̄ficiēte celū est huiusmodi. Ad aior p̄z de se qz nihil mouet ad plures differentias positionis de se nisi aiatum. Ad i. nōr p̄z qz celum mouet ad diuersa loca p̄ticularia. nā eadē p̄z quandoqz mouetur ad orientē qn̄qz ad occidentē. Itē qd̄ intelligit r appetit est aiatum: celū est huiusmodi. igit rē. Ad aior p̄z qz intellectus r appetitus non sūt de natura corporis. sed anime si igit aliquid corpus hz hoc illud est animatū anima p̄ficiēte ipsū. Ad i. nōr p̄z a cōmentatore secundo celi. dicit enim celum habere de virtutibus aie intellectū r desiderium. Item qd̄ ē cā animatoz anima p̄ficiēte ipsam est animatum: celū est huiusmodi. igit rē. Ad aior p̄z ex septimo metaphy. quod omne qd̄ generat a sibi simili generatur. r primo posterioz p̄pter quod vnū quodqz. Et. Ad i. nōr de se p̄z quia celum est cā aialium et omnium inferiorum. Secundo de generatione immo est

principale agens vt dicit cōmentator octauo p̄p̄ficorū
D̄ p̄positum sensit hic cōmentator. s. qz celum nō hēt animam que det sibi esse. sed anima eius est sepata dans sibi esse motum. Ad euidentia questionis primo tangētur opiniones Auicēne cōmentatoris r philosophi.
D̄ p̄nio Auicēne fuit qz celū sit animatū aia p̄ficiēte ipsū p̄pter rōnes iam tacias: qz non videbatur sibi qz i intelligentia abstracta in esse posset reuolutiones p̄ticularia mouere: qz cū intellectus abstractus sit vnificatū. p̄ticularia vero reuolutiones non p̄nt concipere nisi efficiatur hic vel iste p̄ aliquid p̄p̄m r p̄ticularē: r hoc non ē intelligentia abstracta que non hz nisi esse quidditatis p̄ticularis. ipsa aut̄ intelligentia non mouet nisi fm qz intelligit: quare abstracta intelligentia non p̄t mouere nisi solū vt finis. r ideo dixit celum habere animam p̄ficiētem ipsū. Sed hec opinio est manifeste contra intentionem philosophi r veritatem quia si esset animatum ita vt dictum ē tūc haberet materiam que est in potentia ad esse: r p̄ p̄nio ad non esse: quia ipsum de se esset corruptibile. ex quo sequeretur fm intentionem philosophi primo. celi qz non posset aliunde p̄petuari quod est manifeste falsum. expresse etiaz dicit philosophus octauo p̄p̄. celum non habere materiam que sit in potentia ad esse. Item si celum haberet talez animam p̄ficiēte tunc illa anima esset organica r si celum haberet organa haberet sensum subiectum r motum: qd̄ ē impossibile. p̄m de se p̄z: quia omnis anima immersa materia est organica. falsitas consequentis p̄z. qz tunc celū haberet pres diuersarū rationum r p̄ consequēs nō esset simplex. adhuc aut̄ haberet imaginationem r sensum qz ois anima materialis est sensitua vel vegetatiua vt p̄z secundo de anima. adhuc aut̄ talis aia moueretur p̄ accidens. s. ad motū sui subiecti cuius oppositū p̄batur octauo p̄p̄. r secundo celi a cōmentatore r in hoc libro ideo hec opinio non tenet. Ideo dicitur opinio philosophi r cōmentatoris est r qz celum est animatum anima sepata que non consistit in esse p̄ subiectum nec dat esse subiecto. quod patet quia illud qd̄ mouetur motu circulari sine fatigatione est animatū. anima sepata celum est huiusmodi. igit rē. Ad aior p̄z quia motus circularis est proprius anime fm qz anima: r ideo nō contingit animabus inferioribus quia corā anime constituuntur in esse p̄ subiectum: nec dat esse subiecto qd̄ p̄z: vt dicit cōmentator hic r etiam sine fatigatione vt p̄z fm eum. celum est huiusmodi. igit rē. Ad aior p̄z quia motus circularis est p̄p̄m anime fm euz. Ad i. nōr p̄z ad sensum. Item quod mouet motu voluntario est animatum. celum est huiusmodi. ergo maior r minor sunt manifeste quia qz animata est sepata non dans eē subiecto. p̄z quia illud qz facit motū perpetuū non est corpus nec virtus in corpore. sed anima celi est huiusmodi. ergo maior p̄z quia motor celi facit motū p̄petuum r vnificatū vt p̄z octauo p̄p̄. r secundo celi. Intelligendū tamē qz motor qui vis celi qui mouet efficiēter non est cā sufficiens p̄petuitatis motus vt patebit infra. sed magis primus motor qui mouet. vt finis. Ad hoc etiam faciunt rationes Auicēne. Ad primum dicitur euz arguitur qz hz motum rē. dico qz non oī qz si hz motum ab anima qz p̄pter hoc sit animatū anima que sibi det esse qz alia cōiuncta sunt fm esse: vt anima corpori: aliqua tamen fm operationes vt dicitur secundo celi de motione eius. vnde verum est qz anima celi perficit celum eo qz dat sibi motum p̄p̄m qui est perfectio eius. sed nos loquimur hic de perfectio ne que est esse non de tali. Ad aliam cum dicitur qz mouetur rē. verum est per se r primo ad minorem cum dicitur celum est huiusmodi. dico qz verum est qz celum mouetur ad diuersa loca particularia. sed motor eius per se r primo intendit sue perfectionis cōseruationem per motum perpetuum r ita per se intendit motum p̄petuum. s. h

autem adhuc sequuntur diuerse circulationes particulares
primi celi hoc ē p accidens et ex consequenti: et iō nō cōclu-
dit necessario qd intelligentia abstracta p se intēdit ppetui-
tate motus, sed qd ppetuitas nō pōt fieri nisi p reuolutio-
nes particulares et diuersas motiones primi celi, et hoc pp ma-
teriam corporeā mobilis, iō ex consequenti mouet ad loca pti-
cularia, vel posset dici qd sicut intellectus qd est virtus abstra-
cta p se, et primo intelligit vniuersale et p se et primo: et p li-
neam reflectit singulare, sic in pposito intelligentia abstracta
p se, primo intelligit motū ppetuū et vniuersalē, p lineā
autē reflectit particulares reuolutiones. Ad aliam cū dicit
qd intelligit et appetit et dico qd ppter hoc nō o3 qd habeat
aiam dantem sibi eē, sed solū aiam dantē sibi intelligere:
ita qd est appropriata ad dandū sibi desideriu: intellectus et
motū, iō non tenet. Ad aliam cū dicit qd ē cā et dico qd nō
est verum nisi in cā vniuersa cum suo effectu. Ad minorē
cū dicitur celi est huiusmodi, dico qd verum est qd cā istoz
inferioz est celum, sed non vniuersa cū istis inferioribus,
ideo ratio non concludit et.

Veritur utrū primus motor sit infinitus in vi-
gore: et arguit primo qd sic quod mouet p tem-
pus infinitum est vigoris infiniti, primus mo-
tor ē huiusmodi, ergo et. Ad alior p3. viij. phy-
sicorū quod enim mouet ppetuo est infinitum: qd sua virtus
extenditur in infinitum. Ad ino3 p3 eodem octauo et con-
firmatur rō, qd primum principiu non h3 in aliquo ptem
aliquotam sue virtutis, sed totā simul suam virtutem hēt:
sed sua virtus est infinita in duratione, vt omnes phi con-
cedunt et de se est manifestū, ergo erit infinita in vigore, et
quo enim totam virtutē h3 simul et ipsa h3 extensionem
durationis est infinita, ergo in omni instanti durationis ē
infinita, et hoc esse infinitum i vigore. Dicitur et qd
causat ex infinita distantia est vigoris infiniti: deus est hu-
iusmodi, igitur et. Ad alior p3 et sexto phy, crectū eni3 p
potentia motoris h3 incrementum spatij motus ceteris pari-
bus, ita qd motor qui mouet p magnū spatium ceteris pa-
ribus est maioris vigoris, quod ergo mouet vel causat ex
infinita distantia: qd causat entia de nihilo vel non de ali-
quo nunc aut de nihilo aliquid est distantia infinita cum fi-
niti ad infinitum sit oīs pportio possibilis, ergo et. Itē
qd causat infinitum ipsū est vigoris infiniti, primum prin-
cipium est huiusmodi, ergo et. Ad alior est nota, si eni3 ef-
fectus est infinitus multo magis cā ē infinita. Ad ino3 p3
quia primum principium causat oīa entia infinita. Item
qd potest causare plures mundos infinitos est infiniti vi-
gore, primum principiu est huiusmodi, igitur et. Ad alior
pater qd non esset vigoris infiniti si nō posset causare mū-
dos infinitos. Ad ino3 p3 qd primum principium pōt hoc
facere, sicut enim sunt infinita indiuidua sic potest facere
spēs infinitas. Aliter enim esset insufficiens: vt ait com-
mentator octauo phy, h3 opinionem aliquoz. Itē ha-
bēs virtutem excedentē omnem virtutem in esse est vigo-
ris infiniti, deus ē huiusmodi, ergo et. Ad alior p3 qd nul-
la virtus finita excedit omnem aliam virtutē. Ad ino3 p3:
quia virtus primi excedit omnem virtutem, qd enim est fi-
nis omnium entium non h3 fieri ab aliquo alio cum non
sit aliquid prius se. In oppositum arguitur sic: si primus
motor esset infinitus in vigore moueret in omni tempore
consequens est impossibile, ergo et antecedens. Et sequē-
tia p3 ex secūdo celi. Et primo inde cā motus animalium
quia non esset pportio inter mouens et motum, et ideo ve-
locitas sui motus im pportionabiliter excederet omnē ve-
locitatem: et hoc non esset si motus esset in tempore, qd cu-
libet terminū finiti ad alium terminū est pportio deter-
minata: quare sequerē qd motus esset in non tempore.

Item si primum principium esset infinitum in vigore

aliquid esset ociosum in ipso, sed hoc est falsum, ergo et pu-
mum pbatur consequentia: qd omne recipiens virtutem
a primo cū sit infinitum si illud esset infinitum: tunc illud
in quo excederet alia entia esset ocioso, s. nulli communi-
cans et nulli distribuens suā bonitatem et pfectionem: qd
solum esset in potentia ad causandū: et nūq3 reducerē ad
actum causandi: qd est stultum, opinari d principio primo
quod est purus actus: vt p3. viij. phy, et. xij. metaphy.

Item nec in primo principio nec in alijs debemus po-
nere qd saluare non possumus ex sensatis et imaginatis,
sed non apparet in istis ex quo possumus arguere infiniti-
tate ipsius primi, ergo non debemus dicere qd ipsum pri-
mum sit infiniti vigoris. Ad alior p3 p commenta. viij. phy,
et primo celi. Experimentū sermonum veroz est: vt con-
cordet cū sensatis. Ad ino3 p3: qd omnia que videntur proce-
dere a primo principio tam motus qd alia quocūq3 arguit
nobis determinatū vigorem ipsius primi: et solum argu-
unt infinitatem durationis eius, sed in quantitate actionis
ostendit finitas: quare p3 primum principiu esse infinitū
in vigore et. De ista qone credunt magni viri in philo-
sophia opinantes p h3 et marime commentatorum veritati
catholicę aduersari. Dicunt enim ex intentione phi. viij.
physicorū, et secūdo celi: qd omnis motor celi est determi-
nati vigoris: dicunt ex secūdo celi: qd necesse est: qd omnis
motus naturalis et volutaris habeat determinatū mo-
torem: et si motor non haberet potentiam determinatā nō
haberet naturā determinatam: et sic nulla esset differentia
inter motores celestes. Sed manifestū est ex intēctione
phi et commentatoris in eodem secūdo celi: et. xij. metaphy,
qd motores celestes differunt in potentia et in esse, et cum
vni quodq3 moueat p tempus infinitum in hoc non diffe-
runt: nihil remanet p quod differant nisi per diuersitate3
pportionis inter se et sua mobilita: quare p3 qd quilibet mo-
tor h3 determinatū vigorem mouendi suoz mobile. Si
autē potentie eoz essent insuete in vigore mouendi: tunc
non esset pportio inter motorem et rem motā: et si hoc eēt
tunc non esset differentia inter motores: nec eēt i eis mul-
titudo omnino cū non differat ex pte durationis. Dicitur
etrea addit pmen, qd si ita esset qd eēt infiniti vigoris in-
ueniretur motus in instanti: quod est impossibile: et iō dicit
ibidem: qd opinandi est qd potentie mouentium sepabiliū
a materia sint finite. Vno modo, si in quantitate actionis
et infinite. Alio modo, si in duratione: qd confirmat au-
toritate Ar. in eodem secūdo dicitur: qd si orbis habe-
rent plures stellas q3 habent: vel essent maioris quantita-
tis q3 modo sunt vel oīo non mouerent: vel saltem tardē
mouerent: qd nō excederent potentie mouentiū in eadem
pportione q3 modo excedūt: ex quo cōcludit qd potentie
mouentiū sūt terminate pportionis ad corpa mota: et causa
huius diuersitatis pportionis ē diuersitas suarum for-
marum: et subdit qd ista finitas in vigore vel in quantitate
actionis cōmunita est tam formis que sūt in materia q3 ē
formis que non sūt in materia. Item alibi eiusdem se-
cūdi exponēs illud phi quod pæassumptum est. Qd si in
celo essent plures stelle: dicit qd pportio est determinata
inter motores celestes et sua mobilita: et iō nō quilibet eoz
mouet quocūq3 mobile nec quacūq3 velocitate, s3 vniū
quibz mouet propozium mobile: et in velocitate propria: et
paulo post subdit: qd additio potentie motoris supra poten-
tiam moti nō est infinita nec in tempore: et i eternitate mo-
tionis nō in vnitatem nec in multitudine mobilita: nec i gra-
uitate mobilita. Item in eodem secūdo in alio loco
ubi mouet questionem quomodo primus orbis mouet ali-
os orbis: et in solutione eius dicit qd totus orbis est quasi
vnum animal et vnum corpus p vnam potentiam que est
in eo debet habere magnitudinem determinatā: eo qd ista
potentia et eius motor ē terminata: et ex oibus istis videt

esse de intentione pmentatoris: q̄ primus motor est fini-
tus in vigore: q̄ mouet primū mobile in virtute determi-
nata. nā primū mobile mouet a prio motore: vt p̄ ex. viij
phy. Sed opinio ph: loſophi & cōmentatoris: & p̄ p̄
latet sic opinantes: vt patebit inferius. cā aut huius laten-
tie est vt existimo multiplex. vna est deſcūs: ſecūda deſi-
deriū: q̄ cōter deficit de cōmento Auerrois in cuius ex-
planatione cōmen. quæſtiones mouet & determinat in pro-
pria forma: & q̄ cōmuniter nō habetur: idcirco cōter eius
intentiō ignoratur. Alia cā est: quia cum *Ar.* viij. phy. p̄-
bat motum p̄ctum cauſari a motore ſepato qui non est
corpus nec virtus in corpe. motores vō appropriatos vo-
cat quandoq̄ ſepatos intelligit illū motorem eſſe primū
principiū. & tō cū cōmenta. dicit ſecūdo ce. q̄ oēs motores
ſepati ſunt vigoris terminati non h̄ hoc extēdi ad primū
motorem oīo ſepatū nō aduertentes q̄ in eodem. viij. ſe-
cūdo ce. & xij. metaphy. vocat primū principiū potentiam
oīo ſepatam que nec est corpus nec virtus in corpe. moto-
res vero appropriatos vocat quādoq̄ ſepatos. q̄nq̄ vero
potentiās in corpibus diuerſis reſpectibus. q̄nq̄ enim cō-
parat eos ad aliquid reſpectu primi vocat potentiās corpo-
rum vel intellectus vel deſideriū celi q̄ loquitur de ipſis
reſpectu formarū materialū vocat eos ſepatos: q̄ appet
in pluribus locis. dicit enim in ſecūdo ce. quærens quare
Ar. dicit: q̄ ſi in celo eſſent plures ſtelle vel nō mouerēt
vel mouerēt cū fatigatione: cū ſit declaratum q̄ in celo nō
ſit labor nec fatigatio: & ſoluit dicens: q̄ vltimus orbis eſt
in labore: q̄ potentia motoris in mouendo adderet ſupra
potentiā ſuam naturalem: eo q̄ potentia moti que ē oppo-
ſita potentiæ motoris creſceret & adderet ſupra potentiā
motoris: & tunc ſequit̄ q̄ motus eius eſſet violentus: q̄ ſi
ſic mouerēt: impoſſibile eſſet vt reciperet eternitatem mo-
tus a potentiā infinita. ſ. mouente que nō eſt in materia.
vocat ergo potentiā infinitam que nō eſt in materia
principiū: & dicit ipſum nō eſſe in materia reſpectu mo-
torū appropriatorū quaſi innuēs motores appropriatos eē
in corpibus. Item alibi cuiusdem ſecūdo celi dicit q̄
quanto intellectus. primi eſt formatior tanto deſiderium
eius eſt p̄ctius & quantū eius deſiderium eſt p̄ctius: tā-
to eius motus eſt velocior. *Ar.* oſtar aut̄ hoc dicere de mo-
tore appropriato. Nam primū non deſiderat aliquid ex-
tra ſe p̄ quod p̄ficiatur: & ideo nō indiget actione: p̄ quam
conſeruetur in ſua p̄fectione: vt ipſe ibidez dicit: quare p̄
q̄ primū mobile h̄ motorem appropriatū a quo mouetur
eſſectiue indigentē & deſiderantiem primū quem vocat in
reſpectu primo moti reſpectu primi principij: & hoc idē ap-
paret ex verbis eius in pluribus locis: & in. xij. metaphy.
expreſſe in vltimo capitulo huius libri: & ita ex iſta quæſti-
one quodāmodo credit̄ q̄ quicquid dicit de motoribus ſe-
paratis: q̄ totū dicat de primo principio: q̄ tamen nō ē
ita: quia primū principiū conſideratum ſm ſe non mouet
niſi in rōne finis: vt patuit in alia quæſtione. eſſectiue autē
mouet nō niſi ſm q̄ in intellectu motoris appropriati: et
h̄ vel eſſe h̄eat in intellectu intelligenti & in ſe: tamen ga-
nulla intelligentia infra ipſam intelligit ſicut ipſe ſciptum
intelligit: tō p̄ctior eſt in ſe q̄ ipſa intelligentia intelligat
& q̄ primū mobile ſic moueat a virtute intelligenti et
deſiderante: primū ſatis appet̄ ex dictis cōmentatoris ſecū-
do ce. vbi querit̄ quō primus orbis mouet alios orbis.
dicit enim q̄ totus orbis eſt quaſi vnū animal. ſed non eſt
ligatū pluribus ligamentis: ſicut animalia diſſimiliū par-
tium. ſed eſt ligatū p̄ potentiam primam. ſpūalē diuiſā: in
ſuo loco: p̄ quā h̄ vnā potentiā magnitudine determi-
natam: & ſubdit. Quod hec potentia diuiſā in alijs orbi-
bus: eo q̄ primo diuidit̄ in orbē primo: & inſiuit motus in
alios orbis: eo q̄ ipſum inſiuit̄ primo in orbē primo: ſicut
potentia mouens animal inſiuit̄ motū in membris: eo q̄

primo inſiuit̄ ipſum in cor: & ſic orbis primus dicitur mo-
uere alios orbis: & ideo ipſe ſepe dicit in ſecūdo celi: q̄ ce-
teri orbis mouent̄ ad deſiderium primi moti: vel conſe-
quuntur deſiderium primi moti: quare p̄ q̄ ſm potentiā
primam ſpiritualem per quam dicit̄ celum eſſe vnū ani-
mal: intelligit̄ primam intelligentiam mouere eſſectiue
primū orbem: & ideo ipſe dicit̄ loquens de motoribus ce-
li: qui quidem acquirūt p̄p̄nquitatem primi: q̄ eſt deus
pauca operatione: & hic eſt orbis totum continens. *Lon-*
ſtat aut̄ q̄ h̄ p̄ orbis intelligit̄ non ſolum corpora celeſtia:
quia illa non acquirūt. ſed intelligentie mouentes ipſa ac-
quirunt p̄p̄nquitatem. *Et* ideo per orbis intelligit̄ totū
quod eſt compositum ex motore & mobili: hoc etiam maxi-
me apparet in vltimo capitulo: vbi dicit̄: q̄ *Ar.* conſide-
rauit de virtutibus celeſtibus appetitiuis: & vidit̄ eas mo-
ueri ad appetibile nobilius ſe. dicit etiam expreſſe q̄ cauſa
motus non eſt forma: que ſit motus eſſectiue. ſed ad ap-
petibile nobilius: & hec ē prima opinio cōmentatoris: & ideo
dicatur opinio cōmentatoris que videtur eē philoſophi
& in nullo deuiat a veritate fidei: licet verba diuerſificen-
tur. *Commentator* vero in quadam demonstratione octa-
ui phyſicorū: que deficit communiter: vt dictūz eſt: mouet
iſtam quæſtionem. dicit enim q̄ *Ar.* in octauo ponit iſtā
propositionem. *Ad* omnis corporis eſt potentia finita.
Et ad declarationem huius propositionis inducit iſtā
aliā p̄p̄ositionem. ſ. q̄ ſi potentia infinita eſſet in corpo-
re: motus eſſet in inſtanti. *Circa* hoc mouet quæſtionē. ſ.
quare ſequeretur q̄ ſi potentia infinita eſt in corpore: mo-
tus ſic & in inſtanti: & non ſequitur id ſi potentia infinita
non ſit in corpore. ex quo. n. potentia eſt infinita & motus
ſuus ſit in corpe ſuo: nō videtur q̄ debeat eē motus in in-
ſtanti. *Et* reſpondens ait: q̄ ſi aliqua actio infinita ſit ali-
cuius corpis vel virtutis in corpe: ſequitur virtutem iſtā
eſſe: inſinuat. *Sed* ſi fuerit alicuius virtutis non in cor-
pore: tunc iſta virtus ſm q̄ non eſt corporis: nec erit fini-
ta nec infinita: quia quod non eſt corporis non poteſt dici
finita vel infinita: cuius ratio eſt quia finitum & infinitum
ſolum de corporibus dici poteſt: vt apparet primo phyſi-
cōm. quia finitas & infinitas ſoli quantitatē competunt.
Si igitur poſuerimus potentiam infinitam in corpore: ſe-
quitur q̄ motio eius ſit in nō tpe: q̄ p̄p̄ie eſt infinita: & de-
bet agere actionē infinitā. *Si* vero iſtā potentiā nō in cor-
pore: tunc nō diceret̄ nec finita nec infinita: eo q̄ nō eſt in
corpore: nec h̄ attributionem ad quantitatem. nō ergo ſe-
quit̄ q̄ moueret̄ in non tpe: cum in talibus potentijs que
non ſunt in corpore ſi plures eſſent non poſſent intelligi
vna maior alia: q̄ maior & minus ſolius ſunt quātūtas.
Sit ergo rō p̄p̄ositionis iſta virtus que non eſt in corpore
nec in corpis magnitudine non eſt finita nec infinita. vir-
tus primi eſt huiusmodi. ergo cē. maior & minor ſunt de-
clarate. hoc etiam clare dicit̄ in vltimo capitulo huius. di-
cit enim q̄ cū virtutes appetitiue celoꝝ ſunt virtutis finite
non poſſunt eſſe cauſa continuationis motus: & ſic vidit̄
q̄ illad q̄ eſt cā continuationis motus eſt infiniti vigo-
ris: & hoc eſt probatum: quare p̄ ex intentione eius: q̄ pri-
mum principium nec eſt finitum nec infinitum in vigore:
eo q̄ ſuus vigor non habet attributionem ad quantitatem:
nec p̄portionatur alicui quantitatē non p̄pter hoc q̄ ſuus
vigor habeat aliam p̄portionem terminatam ad aliquem
alium vigorem vel ad aliud mobile: imo eſt extra omnes
p̄portionem cuiuslibet alterius motoris & mobilis: quod
ipſe cōmentator clare manifeſtat eodem libro dicens.

Ad ſi dixeris aliquas potentias eſſe in corpibus: nūc
actio earū erit p̄portionalis ſicut proportio potente mo-
tū ad aliam potentiā motuam: ſicut proportio veloci-
tatis motus eius ad p̄portionem alterius. *In* potentia
autem non exiſtens in corpore non erit proportio cum p̄

portio solum fit magnitudinis: et eorum que sunt in magni-
tudine et est manifestum quod hic intelligit quod potentie mouentes
orbis sunt potentie in corporibus: quod dicitur eas esse proportionatas
determinata proportione et inter se et adiuuantes et ad sua mo-
dilita. et hoc et dicit in eodem principio octauum metaphysicorum. imme-
diate ante solutionem huius questionis: et in pluribus locis. se-
cundo etc. Primum autem primum dicitur esse potentiam omnia non in cor-
pore. Ista eadem solutione ad istam questionem clare scribitur in
xij. metaphysicorum. ubi dicitur quod motus celi componitur ex duplici mo-
tore quorum unus est finitum motionis: et iste est aia cristes in ca-
et alter est motionis infinite: et est potentia que non est in mate-
ria per quam intelligitur primum principium: et subditur quod secundum quod mo-
uetur a potentia finita mouetur in tempore: quod habet finitatem esse habe-
re proportionem terminatam ad corpus motus: et subdit statim
quod propter diuersitatem illius proportionis que est inter eorum
potentia celestia: et aias eorum diuersificantur in velocitate et tardi-
tate. Fin autem quod mouetur a potentia que non est in materia in
quo conueniunt omnes orbis habent eternitatem motus et con-
tinuitatem: quare manifeste videtur velle primum principium
non habere proportionem aliquam in vigore ad aliquem motorem
nec ad aliquod mobile. hoc etiam expresse scribitur primo celi.
ubi habentur hec verba. Ista enim declaratum est: quod primum
mouens mouet in tempore infinito. sed quod utilitas illius est co-
tinuitas et perpetuitas essendi: id necesse est quod illud mouens
sit infinitum: sed impossibile est ut tale mouens sit corpus vel
in corpore: quoniam si esset: moueret in non tempore. Ex quo appet
manifeste quod si haberet secundum vigorem attributionem ad quantita-
tem diceretur infinitus in vigore: quod moueret in non tempore.

Ad ergo non dicitur infinitus in vigore: non dicitur propter hoc
quod habeat aliquam proportionem determinatam ad aliquod aliud
nec non est alicui proportionatus. sed propter hoc quod non ha-
bet attributionem ad quantitatem. Notandum tamen quod primum
principium dicitur infinitum in duratione: cuius ratio est: quia ut dicitur
primum in loco allegato et in xij. metaphysicorum. in corpore celestium non
est potentia ut corrupta: quod non habet principium. et ideo est per-
manens secundum sui substantiam. motus in eius non est perma-
nens per sui essentiam: quod habet contrarium. scilicet quietem. et ideo po-
test esse corruptum. Ad hoc ergo quod motus celi permanet essen-
tialiter: oportet ponere aliquam essentiam permanentem eterna-
liter sine potentialitate corruptionis et permutationis: quod in
celo non est potentialitas ut corrupta. sed ut quietat. Et
quod probatur esse celum quietem esse impossibile. viij. physice. secun-
do etc. et xij. metaphysice. Igitur necesse est ut causa permanentis mo-
tus sit propter motorem in quo nulla est potentia omnino nec
accidentaliter nec essentialiter: et tale non est in materia omni-
o et sic permanentis motus et continuitas est a primo principio.
et ideo subditur commentario circa finem eiusdem partis: quod poten-
tie mouentes corpora celestia. scilicet motores appropriati possibili-
le est ut semper moueant et possint non semper mouere si posue-
rimus illud ad quod mouent. scilicet primum motorem esse recepti-
bilem transmutationis cuiuscumque modi. Possunt autem
semper mouere quando illud ad quod mouetur fuerit non trans-
mutabile aliquo modo transmutationis. Et concluditur. Si igitur
motus est eternus necesse est ut moueatur per potentiam
eternam in eo. scilicet motorem appropriatum alicui motore cui
nullus motus transmutationis accidit: et tale in nulla ma-
teria existit: et hoc est primum principium. Ex quo apparet
quod continuitas et eternitas motus est a primo principio. scilicet
quod mouet semper eodem modo ut intelligitur ab animalibus
celestibus et desiderat: et quia semper eodem modo
intelligitur et desiderant: ideo semper et eodem modo mouetur. quod
ergo permanentia primi est causa permanentie quantitatis motus
ideo permanentia primi et duratio habet attributionem ad mo-
tum qui est de essentia quantitatis: vel consequitur quantum
et ideo ut conuenit sibi infinitas: ideo dicitur infinitus in du-
ratione. sed quod vigor eius non habet attributionem ad motum
nec ad aliquid aliud quantum: quia non mouet nisi ut finis

diuini motuum celestium: tunc non magis diceretur pri-
mi mobilis quam cuiuslibet alterius specie cuius oppositum ap-
paret. viij. physice. et xij. metaphysice. Dicitur enim ibi quod primum
mobile mouetur a primo motore. Ad quod dicitur sicut dicitur
et in xij. metaphysice. in ista parte. Principium enim intelligitur
ita. ubi postquam philosophus ostendit primum motorem esse eternum
et immobilem absque materia ostendit quid est primum motus
eterni in ipso moto cum omnis motus sit ex aliquo et ad a-
liquid: et dicitur quod principium illius motus in moto est intelli-
gentia que mouetur ab intelligibili non fantasia tamen a sensu:
ut ibi dicitur commentario: et super eadem parte dicitur commentario.
Ad. intelligitur ibi dicere inter primum principium et alia
principia abstracta. nam alia principia videntur electa et desi-
derata per alia. scilicet sunt principia aliorum motuum celestium
preter motum diurnum. Ad autem est principium motus di-
urni est electum propter se cum versus ipsius mouent omnia
mota. scilicet omnes orbis minorum motu: et maiorum motibus per
prius. intendit. ergo quod alie intelligentie sunt fines et princi-
pium aliorum motuum: ita quod vna intelligentia intelligit et de-
siderat aliam. et propter hoc desiderium mouet alio motu quam diurno.
omnes autem orbis mouentur motu diurno propter desiderium pri-
mi: et ideo post alia subdit in eodem principio: quod primum mouens
mouet primum motum sicut amatum mouet amantem primum
absque hoc quod amatum moueat. ea autem que sunt sub moto. primo
mouetur mediante isto primo moto: et dicitur quod intendit per primum
motum primum celum: et per ea que sunt sub ipso alias speras: et ea que
cadunt sub generatio: et corruptio: et subdit. Primum enim
celum mouetur a primo motore secundum desiderium: ut assimilaretur ei secundum
sui posse: sicut amans mouetur ut assimiletur suo amato. Alia
autem corpora celestia mouentur ad desiderium primi corporis. Ex
quo apparet quod primum principium immediatus intelligitur et de-
siderat ab intelligentia primi motu: et sic per se immittit
desiderium omnes alii orbis mouentur motu diurno: scilicet alii motu-
tibus propriis desiderat primum principium. hoc tamen est magis
et mediate. hoc videtur esse intentio philosophi et expresse in. circa istam
questionem: nec est repugnans in vbi commentario diligenter
desiderat: scilicet alii qui hoc credat. Et ista opinio non discor-
dat realiter a veritate fieri: scilicet vbi theologorum dicunt primum
principium esse infinitum in vigore: quod intelligitur ipsum non limita-
tum nec proportionatum alicui motu: sed extra proportionem alicui-
us alterius virtutis. Sed quod solutio ad vtriusque parte vi-
dentur aliquantulum huic solutioni obuiare: id soluitur per or-
dinem. Ad primum cum dicitur: Illud quod mouetur per tempus
infinitum: dico quod verum est quod tale est infinitum in duratione
sed in vigore non concluditur ratio: quod confirmatur quod primum
principium habet totam virtutem suam simul: et quod dicitur.
Virtus eius est infinite durationis: et ita quod habet in tota du-
ratione habet totum simul: et dicitur. scilicet ex hoc concluditur infinitas vi-
goris si in tota duratione haberet determinatum vigorem. Si est
aliquid habet potentiam determinatam agendi vel mouendi aliquid
et continuandi eadem actionem per spatium unum anni: licet habeat
at tale potentiam in omni instanti illius temporis: quod non est maior nec
minor: non sequitur propter hoc quod totam actionem quas facit in
anno possit facere in eodem instanti: quod duratio vel perman-
entia non conuertitur in quantitate agendi. nam alia est in-
finitas vigoris: et ita vna non concludit aliam. ergo etc.

Ad secundum cum dicitur. Illud quod causat etc. concedit ma-
ior: et si minor esset concessa non concluderet necessario. sed philosophus
negaret minorem: et ad probationem eius: quod ut apparet ex
physicorum primo: communis contentio philosophorum
fuit quod ex nihilo nihil fuit. Ad aliam cum dicitur. Ad
causam effectum. dico quod verum est si effectus est infinitus:
vel sint effectus in numero infiniti simul. Et ad mino-
rem cum dicitur. Primum principium causat. dico quod non
causat aliquem infinitum effectum nec in esse nec in numero simul
Sed existente eternitate mundi causare infinitum successi-

he non arguit infinitatem vigoris seu durationis. Ad
aliam cum dicitur quod potest facere. conceditur si essent
infiniti in actu. Et ad minorem cum dicitur: primum prin-
cipium etc. dico quod est impossibile. scilicet mundos esse infinitos
nec in multitudine. nec in magnitudine: ut probatur primo
celi. et ideo deus non potest hoc facere. nam sicut dicit com-
mentator sexto physicorum. agens non posset agere aliquid
impossibile non dicitur esse diminutio agentis: sed dicere
ipsum facere aliquid impossibile est error et deceptio. Ad
aliam cum dicitur. quod habet virtutem excellentem etc. di-
co quod verum est si excederet omnem virtutem in infinitum. ali-
ter non esset maior vera. si enim omnis alia virtus esset de-
terminata et finita: virtus que excederet omnia in aliqua
proportione determinat non propter hoc esset infinita. Et
ad maiorem dico quod virtus primi non habet aliquam propor-
tionem ad aliam virtutem cum sit omnino separata et non attri-
buita quantitati. et ideo de ipsa non potest fieri comparatio ad
aliquid aliud sub ratione minoris vel maioris ut patuit.

Ad rationes per altera parte similiter solvatur. Ad primam
cum dicitur: si primus motor esset infinitus in vigore moue-
ret in non tempore iam solutus est per secundam. quod verum est si esset cor-
pus vel virtus in corpore. quia tunc proprie diceretur infi-
nitus. nunc autem primum principium omnino est abstractum et ideo pro-
prie non dicitur finitus nec infinitus. quare non sequitur
quod motus eius esset in non tempore. potest autem dici sicut dicit com-
mentator. xij. methaphysice. quod motus est in tempore determinato propter
motores appropriatos quorum vigor est finitus et determina-
tus a motore primo qui movet in ratione finis et in ratione
cuius motus habet eternitatem. et sic dato quod primum princi-
pium sit infinitum adhuc propter hoc motus non esset in in-
stanti. quia quantitas est a motore qui movet ut efficiens:
et iste est finitus. et ideo nullus agens possit ipsum facere in non
tempore cum nullum agens possit facere impossibile ut di-
citur in octavo physicorum. Ad aliam cum dicitur: si pri-
mum principium esset infinitum aliquid in eo esset otiosum.
nego consequenter. iam et cum probatur: quia illud quod exce-
deret in eo omnia entia esset non causans. Dico ut di-
citur in secundo celi quod entia eterna sunt propter se prima in-
tentione. sed propter alia secunda intentione. modo cum inter-
entia primum sit nobilissimum: maxime erit propter se prima
intentione. et ideo habet operationem nobilissimam et perfe-
ctissimam que est intelligere. hec enim operatio est infinitum
gaudij et delectationis: ut patet ex. xij. methaphysice. quod autem attin-
git finem principalem propter quem est: non est frustra: ut
patet secundo physicorum. quare patet quod primum principium
non habeat operationem extra se sibi essentialem. nec est
possibile habere propter hoc non est in eo aliquid otiosum:
quia in se habet operationem propriam. Ad aliam cum di-
citur in primo principio. dico quod non est verum imo in multis habe-
mus ponere alia que ea que sensus indicat. quia nostra cog-
nitio incipiat a sensibus. tamen intellectus naturaliter af-
cendit ad altiora que possit sensus comprehendere. quia dicit com-
mentator in duodecimo methaphysice. quod non est impossibile non
bis intelligere res que sunt infinite veritatis id est in primo
principio et aliis principijs separatis a materia licet sit dissimi-
le. et tamen huiusmodi res non cadunt sub sensu nec sub
imaginatione. Idem etiam dicitur tertio de anima. scilicet quod in-
tellectus noster possibilis cum fuerit perfecte copulatus cum
intellectu agente intellectus per ipsum omnia tanquam per
formam ipsam intelliget. et ad hoc concordat sententia phi-
lono et duodecimo methaphysice. et ideo cum dicitur quod experimen-
tum sermonum verorum est etc. dico quod verum est in his que
possunt esse sensata. vel possunt concedi maior et dici ad mi-
nozem cum dicitur quod nobis non apparet aliquid per quod
arguamus infinitatem primi. quia determinata velocitas
motus non est a primo: sed a motore appropriato. dico quod
hoc non est verum imo apparet eternitas motus que est

tantum a primo.

Veritur utrum quod est corruptibile de se pos-
sit perpetuari aliunde. Et arguitur quod sic. quia
quod est infinite potentie et cui nihil deest potest
aliquid corruptibile de se perpetuare in esse. primum
principium est huiusmodi. ergo etc. Item omne
quod habet esse ab alio de se est corruptibile. sed omnia prin-
cipium habent esse ab alio. ergo omnia alia a primo
habent esse corruptibile: et tamen multa perpetuantur. er-
go de se corruptibile potest ab alio perpetuari. maior est
nota per Avicennam primo tractatu sue methaphysice.
quod enim ab alio habet esse: de se non habet esse. et quod
de se non habet esse: de se non potest non esse. minor pa-
tet per Avicennam et philosophum secundo methaphysice
et per commentatorem. ibidem et in libro istorum. ad sensum patet quod multa
perpetuantur in esse. Item agens quod causat per
voluntatem suam aliquid quantum vult sicut dat sibi esse cuius
prius non sint: ita potest ipsum apte conservare perpetue
et auferre sibi non esse. sed primum est huiusmodi. ergo potest
de se aliquid corruptibile perpetuare in esse. maior de se nota. mi-
nor patet per commentatorem secundo methaphysice. di-
cit enim ibi quod omnia entia non acquirunt esse in veritate a
causa prima. Oppositum dicit hic commentator repre-
hendens de hoc Avicennam qui posuit oppositum. et pro-
batur in fine primi celi. Ad intellectum questionis prin-
cipio tanguntur opinio aliquorum. scilicet Platonis et Avicen-
ne. secundo opinio commentatoris et philosophi. Opinio
Avicenne fuit quod aliquid corruptibile de se perpetua-
tur ab alio. et hec fuit intentio Platonis in Timone dicens
Dei deorum quorum episcopus sum vos vestri non cor-
ruptibiles estis mei autem gratia estis incorrupti-
biles: Introducens hec verba in persona dei ad alias
intelligentias separatas. et sic isti crediderunt quod aliquid
de se corruptibile possit perpetuari aliunde. Sed
ista opinio secundum principia philosophi non potest sta-
re. quia sicut dicit commentator in isto libro. et primo et se-
cundo celi. et octavo physicorum commento primo. scilicet si il-
lud esset verum sequeretur quod natura corruptibilis effice-
retur necessaria et mutaretur in eternam: quod est impos-
sibile. quia iste due nature differunt plus quam genere scilicet
corruptibilis et incorruptibilis. et hoc est habere mate-
riam et non habere: ut patet quarto methaphysice. et quod
Plato advenit de diis qui per se essent non habet verita-
tem secundum principia philosophie: quia sint de se eter-
ni. quia ut dicit commentator secundo celi abscisio materie
ab aliquo est causa perpetuitatis. cum ergo intelligentie
sint separate a materia: ut patet secundo celi et duodecimo
methaphysice de se erunt perpetue. Item fundamentum
Platonis quod erat quod primum principium esset agens per voluntatem. et
tale potest aliquid perpetuare destrui a primo. primo etc. ubi dicit quod
non est possibile agens per voluntatem facere corruptibile quod vult
perpetuare. quia sua voluntas prioret sue actioni. et ideo hec opinio
non valet. Alia est opinio Aristotelis. et primo. quod non est possibile aliquam
substantiam esse corruptibilem de se et ab alio perpetuari in esse
physico loquendo scilicet quod id non fiat miraculose per potentiam
supernalem non excludit. maior patet. quia tunc non est possibile muta-
re in eternam. quod est impossibile vel dicitur etc. quia differunt plus quam
genere ut dicitur. x. methaphysice. tunc quia si esse id est esse simul cum
et non ens: que est impossibile. quia si aliquid perpetuaretur
ab alio de se esset corruptibile. ponitur ergo in esse corrup-
to. tunc nullum sequitur impossibile. quia possibile in esse po-
tuit primo philosophi: secundo philosophi. et primo celi. et ulterius cum ponit
esse perpetuum ponitur nunquam esse corruptum: quod est im-
possibile. ergo non erit possibile ipsum corrupti. quia si esse pos-
sibile ex hoc non sequitur impossibile. et sequitur ulterius. Est
corruptum et non corruptum. et per consequens ens et non ens.

Item sicut arguit comentator primo celi. si aliquid corruptibile ponitur eternum: ponitur non corruptibile. probatur. omne generabile et omne corruptibile habet respectu potentie sue esse distinctum a tempore sui non esse. sed eternum corruptibile vel eternum incorruptibile non habet potentiam nec tempus potentie ad esse distinctum a tempore potentie non esse. ergo generabile non erit eternum nec contra. maior est de se nota. minorem declarat comentator: ibidem: quia si corruptibile est eternum in toto tempore sue eternitatis est corruptibile. ergo tempus potentie ad esse non est distinctum a tempore potentie ad non esse. et adhuc multe rationes possent adduci ex primo celi. Ad rationes. Ad primam cum dicitur. quod est infinite potentie et dico quod non potest perpetuare id quod habet principium corruptionis quia impossibile quia hoc solo privatur deus. De generatione facere ingenita ut dicit philosophus aueritate Agatonis. quia non potest facere impossibile quia tunc esset contra voluntatem sue potentie: ideo non concludit.

Ad secundam cum dicitur. omne quod habet et. dico quod verum est quod habet esse ab alio efficiente: si vero tanquam a fine non oportet quia bene de se aliquid est necessarium. de pendet tamen ab alio. Et ad minorem cum dicitur: omne preter primum. dico quod verum est quod omnia habent esse a primo tanquam a fine sed de se formaliter habent esse necessarium. quia in eternis non est necessaria factio neque productio proprie nec causa efficiens: sed solum est ibi perficiens et perfectum et intelligens et intellectum: ut dicitur comentator quarto methaphisice et quarto celi. ita dato quod ab alio habent esse in ratione finis non sunt propter hoc de se corruptibiles: quare actio non valet. Ad aliam cum dicitur: agens et. apparet iam quid sit dicendum secundum comentatorem primo celi. quia si agens per voluntatem est. primum dicitur et vult effectum esse corruptibilem facit ipsum ex causis corruptibilibus: et si ipsum vult esse eternum facit ipsum ex causis eternis propter quod dicitur primo celi quod natura voluit ipsum celum ponere incorruptibilem: ideo exivit ipsum a contrariis et ideo deus vult celum esse perpetuum per voluntatem immutabilem. et ideo ordinavit ipsum sine causis corruptionis: quare ratio non valet.

Primum intelligentem dependeat a primo principio in ratione cause efficientis vel solum finis.

Et arguitur quod ratione cause efficientis. quia in unoquoque genere est dare unum primum quod sit causa omnium aliorum in illo genere. sed efficiens est unum generis causa. ergo erit ibi unum efficiens primum: hoc non potest esse nisi deus quia est causa omnium prima. ergo deus est efficiens intelligentiarum. maior patet ex secundo methaphisice. et minor est de se manifesta. Item quod est causa finalis intelligentiarum est causa efficiens. deus est habens. ergo et. maior patet per comentatorem. xii. methaphisice. quia in substantiis separatis a materia idem est causa efficiens et finis. maior apparet quia deus est finis omnium quia entia volunt male dispendere: nec est bonum pluralitas dispositionum. vnus ergo princeps: ut patet in fine. xi. methaphisice. Item comentator dicit. xii. methaphisice. quod primum principium est causa omnium in genere cause. scilicet efficientis formalis et finalis. Item si deus non esset causa efficiens intelligentiarum cum nihil sit quod possit esse causa efficiens intelligentiarum: tunc non essent reducibilia ad unum sed multa essent principia: consequens falsum. ergo et antecedens. consequentia nota. falsitas consequentis patet per primum. xii. methaphisice. et in topicis. quod enim per superabundantiam dicitur vni soli competere. quare unum erit primum principium omnium. Quod positum videtur hic sentire comentator. dicit enim quod substantie eterne sunt necessarie esse de se formaliter. deinde etiam dicit. xii. methaphisice. et in principio quarti celi quod in eternis

non est causa agens proprie nec factio nec productio: sed tantum ibi est perficiens et perfectum intelligens et intellectum. Ad evidentiam questionis sciendum quod opinio Averroensis et aliquorum sequentium ipsam fuit quod primum principium est causa productiva et effectiva omnium entium. sed quodam ordine tantum ita immediate primum principium producit primam intelligentiam et mediante ista producit alias: ut patet ex secundo tractatu sue methaphisice. ca. secundo et moti sunt propter rationes factas. scilicet quod in omni genere et c.

Preterea eternorum nihil prohibet esse alteram causam secundo methaphisice. et octavo physico. sed non videtur quod aliqua substantia eterna possit habere causam productivam licet aliqua quorum esse est ab alio possint hoc habere. nam ex quo substantia habet per se subsistere si producta est ab alio necessario in initium sui esse habet et accipit esse post non esse. quare non est intelligibile quod aliquid secundum se existens sit productum ab alio ab eterno et ideo fuit alia opinio comentatoris et primo physico. et est quod in eternis substantiis non sit causa effectiva nec productiva. quia impossibile est quod aliqua substantia de se sit possibilis et acquirat eternitatem ab alio. quia tunc natura possibilis mutaretur in necessariam: quod est impossibile cum differant plusquam genere: quia differunt per habere materiam et per non habere. sed cum intelligere sint substantie et ponantur esse eterne non possunt habere causam efficientem. et ideo comentator dicit duodecimo methaphisice quod in eternis substantiis non est proprie nec actio nec passio nec consecutio: ita quod dicamus quod unum facium vel vna actio consequitur unum agentem tantum enim est ibi causa et causatum secundum quod dicimus quod intellectum est causa intelligentis. Et per hoc soluitur ad rationem Averroensis que dicit quod primum principium cum sit unum et simplicissimum non producit nisi unum immediate. Dicitur enim quod non est possibile quod id quod per se est intelligens et intellectus sit causa plurimum entium immediate secundum quod ex eo possunt intelligi multis modis. idem dicit in principio quarto celi quod in eternis non est proprie causa agens: sed finis forma conservans. et ita vult quod intelligentie dependent a primo principio in ratione forme conservantis et finis. quia finis conservat omnia que sunt ad finem. et quod dependent ratione finis declaratur. quia ista que sunt minus perfecta dependent a perfecto in ratione finis. sed deus est perfectissimus intelligibilem. ergo et. maior nota. minor patet in secundo methaphisice. a primo. quod nullus intellectus est liberatus omnino a potentia propter primum quod nihil intelligit extra se. et dicit ibi: quod deus est infinite perfectioris et nobilitatis. intelligentie autem recedunt a perfectione primi. et eodem modo est de corporibus celestibus que sunt eterna: dependent tamen a primo motore in ratione finis et conservantis: non autem in ratione efficientis proprie secundum intellectum eius sed hoc non sit verum secundum fidem. Et si aliquis insisteret dicitur quod philosophus dicit. xi. methaphisice. quod si alie subefferentie moventes essent octose. Si ergo primum principium non movet nisi in finem ut tactum est in precedentibus questionibus. nec est causans effectivum aliquid: tunc videtur quod ipsum non sit causa efficiens alicuius: quia si non efficit ista eterna multo minus generabilia. quare videtur quod non habeat aliquid et sic erit octosum: quod inconvenit dicere. Dicitur ut dicit comentator in. xi. methaphisice. quod sic dispositio est in invicem totum corporum celestium et intelligentiarum in conservando eterna et causando ea sicut dispositio bonorum civium qui invicem se in regendo ciuitate. quia omnes actiones aliorum omnium proprie actionem primi principii. Ponunt enim omnes actiones suas servientes et consequentes actionem primi. Sicut igitur primum princeps in ciuitate necesse est ut habeat actionem propriam que est nobilissima actio et hoc est intelligere et diligere se. hec enim actio est actio nobilissima ut per. xii. methaphisice. quam actionem intendunt omnes alij per actiones suas que sunt sub primo nec actio que est mouere. nec est a carere

aliquid extra se est nobilissima actio. quia ista que agunt extra se vel agunt ut perfectionem acquirant. vel ut perfectionem per actionem conferunt. primum autem neutrum istorum eget quia ipse est sufficiens et perfectionem non habet ab alio. nec propter aliud ideo non eget actione exteriori ad conservationem vel ad acquisitionem sue perfectionis: ideo apparet ipsum habere actionem sibi propriam qua sibi convenit non esse otiosum. et quando dicitur philosophis: si essent aliquid substantie et potest dici quod verum est vel ut efficiens vel ut finis: et ideo non valet. Ad rationes. Ad primam cum dicitur: in uno et conceditur maior. et conceditur in minori quod efficiens est unum genus causarum. concedendo in habentibus causam efficientem sed non omnia habent causam secundum philosophum. et cum ulterius dicitur quod non potest esse causa efficiens prima nisi deus. dico quod non est ista secundum opinionem philosophorum ino generabilium et corruptibilium que proprie habent causam efficientem. efficiens primum est celum cum motoribus suis. deus autem est causa simpliciter prima quia est finis et forma conservans propter quam omnia alia sunt que si non esset: non esset alia quia nihil est propter ipsum quod sit sufficiens ad essendum primum et absolutum per se. et hec omnia dependent in se ab ipso: ut patet circa finem huius libelli. Ad aliam cum dicitur quod est causa finalis: et dico quod iam patet ex predictis quid sit dicendum ad hoc quod pro tanto dicitur quod in separatis est efficiens idem et finis quia forma intellecta idem habet esse in intellectu et in re. et ideo intelligentie habent esse improprie quod est forma conservans ut intellectum est causa intelligentis: non autem efficiens productum proprie: et patet. Ad aliam cum dicitur commentator quod primum est esse et dicitur quod intelligit quod sit causa efficiens sicut intellectum intelligentis ut dictum fuit. Ad aliam cum dicitur quod si deus et dico quod verum est si deus esset causa essendi illis que sunt proprie cause productivae istorum inferiorum habentium proprie causam effectivam: nunc autem deus est causa intelligentis et celo. quia propter ipsum sunt et esse eternum et necessarium habent propter eternitatem et necessitatem primi et nullum aliud ens posset esse absolute et simpliciter primum preter deum. et sic deus est causa perfectionis et esse alius eternis licet ea non producat de facto quod consonat initium essendi post non esse. et ita non conceditur quod omnia non reducuntur ad unum imo reducuntur ad ipsum simpliciter primum. et sic patet ad questionem.

Consequenter queritur. An celum secundum se totum sit luminosum. Et arguitur quod non: quia illud quod secundum aliquam partem suam acquirit lumen ab alio secundum se totum non est luminosum. celum est huiusmodi. ergo et. maior patet. quia nihil recipit aliquod secundum quod habet sed ut caret eo et est in potentia ad illud. minor patet. quia celum secundum aliquam partem sui saltem secundum lunam recipit lumen a sole. Item quod non est densum secundum se totum non est luminosum secundum se totum. sed celum est huiusmodi. igitur. maior patet. quia densitas est causa luminositatis ut dicitur commentator in hoc libro et in secundo celi. ideo stella lucet quia est pars densior sui orbis. minor patet. quia si celum secundum se totum esset densum: tunc per orbem inferiores non possemus videre superiores imo eclipsarent se ad invicem sicut una stella aliam: quod patet esse falsum. Preterea quod non est secundum se totum visibile non est secundum se totum luminosum. celum est huiusmodi. igitur et. maior patet quia ut dicitur secundo de anima: lumen est primo visibile: color autem mediante lumine. minor patet ad sensum. non enim omnes partes celi videmus: ita ut possumus eas discernere. sed stella tam partem et postea si celum secundum se totum esset luminosum: tunc sequitur quod celum secundum se totum calefaceret cum lumen habeat calefacere et ita nulla superaret aliam. consequens falsum. igitur et antea/

dens. consequentia nota. et falsitas consequentis patet auctoritate et experientia astronomorum. scilicet quod sunt quedam stelle et quedam partes celi supantes et abundantes. Oppositum videtur esse hic de inventionem commentatoris et in secundo celi. dicit enim hoc auctoritate Aristotelis. et in quarto celi quod stellarum et substantia celi eadem est natura et ideo dicitur totum corpus celeste secundum esse diaphanum in actu id est lucidum. Ad questionem breviter dicitur et primo opinio quedam recitabitur que est astronomorum. secundo dicitur opinio commentatoris que videtur Aristotelis. Primo. n. quidam astronomi dixerunt quod celum secundum se totum non est luminosum. quia in uno quoque genere est dare unum quod est metrum et mensura omnium illius generis et sic in genere luctuorum est dare aliquod primum quod est et. et illud est sol qui est lucidus et cum quo alia sunt lucida cum ab ipso omnia alia lumen recipiant. et ideo dicitur philosophus secundum philosophorum quod homo et sol generant hominem et non dicitur de alijs stellis quia modicum vinum luminositas quam habent. habent a se et ideo dicebant antiqui quod sol esset in medio planetarum ut rex in regno ut omnibus tam superioribus quam inferioribus lumen influat et virtutem. Licet hec sit famosa non tamen est ad intentionem philosophi et commentatoris. quia quando aliqua sunt eiusdem virtutis et non secundum materiam differunt nisi secundum partes unius individui. scilicet quod una pars habet unum accidens proprium et alie habent alia sicut dictum est quod omnes partes celi sunt eadem secundum materiam et eiusdem nature. igitur si pars una celli est luminosa similiter erit et alia. maior patet. quia quecumque sunt eiusdem nature communicant in accidentibus propriis: dato etiam quod sint diversi numero. ut si unus homo est risibilis omnes alij erunt huiusmodi. quia accidens proprium consequitur naturam specificam quanto magis consequetur partes huiusmodi individui. minor patet in secundo celi. arguit enim sic quod si una stella erit spherica omnes erunt tales et si una non moveretur motu proprio propter motum sui circuli deferentis. ergo nec alie. et ita probat per lunam que si non moveretur motu volubilitatis quod alie non moventur et hoc non esset nisi essent eiusdem nature in specie et ita patet quod si una stella esset luminosa vel sol quod necessarium foret alias esse luminosas licet differant secundum magis. et tunc ad rationem cum dicitur quod in uno quoque genere et. dico quod verum est sed hoc non est sol sed totum celum. nam hec propositio est intelligenda de uno quoque nunc in specie autem corpora celestia non differunt specie ut alij voluit quia nunc plures rationes philosophi in li. ce. non concederent sed differunt sicut partes unius alie. et ideo in stellis seu orbibus sunt gradus minus perfectionis et virtutis ita quod una stella est perfectior aliis et magis luminosa. et ideo ex diversitate graduum et perfectionum sunt diversi effectus et hoc secundum diversitatem proportionum ad invicem que habent secundum diversos aspectus et coniunctiones. ideo totum celum est primum luminosum vel sol habet magis habet de luce quam alie stelle. Nunc ponenda est opinio philosophi et commentatoris. que est ut quod celum secundum se totum sit luminosum licet differat per partes eius secundum gradus et gradus. quia omnes partes celi sunt eiusdem nature imo sunt eiusdem individui numero. ideo sicut est de alijs accidentibus que eadem accidentia sunt in una parte et in alia. licet differant secundum magis et minus. et sic est de lumine. cum ergo una pars sit luminosa ut sol: omnes erunt luminose: sed secundum magis et minus. Preterea si alie stelle non haberent lumen nisi a sole: tunc eclipsarentur per interpositionem sui ipsarum inter solem et se: vel interpositionem terre et luna eclipsatur. sed hoc non videtur: quia videmus quod stelle habent lumen de se. De luna tamen videtur magna dubitatio apud Aristotelem qui dicit eam esse similem nature terre per quod intelligit ut videtur quod natura eius non est luminosa nisi ab alio ut terra ab igne ut dicitur commentator secundo celi. et ibi subdit commentator partes celi diversificantur in densitate et raritate. et per

hoc est in diaphanitate et luminositate. sed non est intentio eius
 quod omnino careat lumine. si ipsa luna: sed ita patet habet
 lumine de se quod videtur obscura respectu altitatis stellarum et
 parum recipit lumen a sole et recipit lumen tali receptione
 quod addit lumen per modum reflexionis sed non per modum
 luminis. per hoc ad rationes. Ad primam quod si aliqua
 pars dico quod verum est secundum gradum secundum quem reci-
 pit lumen non est luminosum de se: quia tamen adhuc ha-
 bet aliquod lumen de se. ideo ratio non concludit. Ad
 altam cum dicitur quod non est et dico quod verum est si nullam
 habet densitatem. et ad minorem verum dicitur quod celum non
 est secundum se totum et dico quod verum est equale. ideo non
 est per totum equaliter luminosum. sed partes magis den-
 se sunt magis lumine vi stelle cum habeant aliquam den-
 sitatem vi habeant luminositatem nihil prohibet partes quod
 proprie habent de luminositate disgregare. et ideo tales non
 eclipsantur ad invicem vi partes non stellate. Ad aliam
 cum dicitur quod non est secundum se totum. concedo. et ad mino-
 rem cum dicitur sed celi dico quod celum est visibile secundum
 omnes suas partes: licet secundum magis et minus: et ex hoc or-
 bes non possunt a nobis distingui per visum nisi mediis
 tibus stellis que sunt magis luminosi et maioris virtutis et
 influentie. Ad ultimam cum dicitur quod si totum celum et
 conceditur. et cum dicitur quod sunt aliquae stelle infrigidates
 dico secundum mentem commentatoris quod non est verum simpliciter
 sed agunt calores similes vnicuique elementorum et vna dicitur
 super respectu alterius que facit calorem magis inten-
 sum similem igni vel aeri. alie vero calorem similem aque.
 Et sic in his concordat sententia medicorum qui dicunt quod fri-
 gidum non ingreditur opera nature. Vel potest dici vi su-
 pra quod nulla stella simpliciter infrigidat: quia ex eo quod lumen
 habet calefacere. infrigidat autem secundum proprietatem aliquam
 propriam que resultat ex coniunctione et aspectu ad alias stel-
 las secundum aliquam proportionem.

Primum dimensiones interminate maneant eadem
 secundum numerum in generato et in corrupto. et argui-
 tur quod sic. quia eadem superficies numero ma-
 net in generato et corrupto. ergo eadem quanti-
 tas siue dimensio. consequentia tenet. et antecedens probatur
 nam ad sensum patet quod eadem ceteris manet numero in
 vivo et mortuo: igitur. Ad oppositum: si eadem dimen-
 siones manerent in generato et corrupto. ergo generatio
 non distingueretur ab alteratione. consequens est falsum
 et consequentia probatur: nam secundum philosophum primo de ge-
 neratione per hoc distinguitur generatio ab alteratione:
 quia in generatione totum transit in totum: in alteratione
 non. sed si in generatione alicuius mouent eadem dimen-
 siones que prius fuerunt in corrupto totum non transiret
 in totum. In ista questione tale me seruabo ordinem. quia
 primo recitabo opinionem commentatoris cum suis moti-
 uis. secundo improbabo ea. tertio respondebo ad questio-
 nem. Quantum ad primum sciendum quod commentator est
 sequentes dicit quod eadem dimensiones numero manent in
 generato et in corrupto. et hoc probatur multis rationibus.

Prima est: quia ex non corpore non potest fieri corpus
 quia generans per naturam semper agit in quantum. sed
 si dimensiones que prius fuerunt in corrupto corrumpen-
 tur in generato ex non corpore fieret corpus. ergo non cor-
 rumperentur. consequentia probatur: nam si corrumpen-
 tur: forma generati adueniret materia non quantitas. et ideo
 ratio habetur in principio de substantia orbis et incipit. et
 quia inueniuntur omnes formas communitate. Item forma
 in subiecto existens corrumpitur nisi vel a subiecto vel con-
 trario. sed dimensiones non possunt corrumpi aliquo isto-
 rum modorum. igitur et minor probatur primo quod non pos-
 set corrumpi a subiecto quia consequuntur compositum ra-

tionem materie que est incorruptibilis quando etiam aliqui
 sequitur aliud ratione alicuius incorruptibilis non corrup-
 pitur licet illud quod ipsum sequitur aliud ratione alicuius
 incorruptibilis non corrumpitur licet illud quod ipsum se-
 quitur corrumpatur. quia scientia sequitur hominem ratione
 anime intellectus licet homo corrumpatur non tamen sci-
 entia corrumpitur. quia anima rationis cuius scientia se-
 quitur hominem est incorruptibilis. nec a contrario quia qua-
 titas nihil est contrarium. et hec ratio similiter extrahitur ex
 verbis immediate sequentibus dum dicitur et tunc forme cor-
 ruptibiles essent contrarie et cetera. Alie rationes similiter in-
 ducuntur ex eum sequentibus. Prima est quo ex aere
 fit ignis tota quantitas aeris per se corrumpitur: tunc que-
 ro an tota quantitas ignis que de nouo inducitur inducat
 in vna parte materie aeris: an in alia et in alia parte. non
 est dicendum primo modo. quia aliqua pars materie esset
 non quanta. si dicitur secundo modo. ergo materia que su-
 it ipsius aeris habebit partem et partem ante inductionem
 quantitatis: quod falsum est. quia tunc ante quantitatem eor-
 quantitatis. consequentia probatur. nam illud in quo forma
 inducitur perexistit. Secundo arguitur sic. si tota quanti-
 tas generatur de nouo est: aut igitur educitur de potentia ma-
 terie: aut non. si non: et de nouo est. igitur creatur: quod non
 est dicendum. Si educitur: aut igitur de materia indiui-
 sibili: aut diuisibili. non primam: quia cum eius potentia
 perficiatur per actum: sequitur quod materia indiuisibilis
 ceretur per quantitatem et sic indiuisibile perficeretur per
 diuisibile: quod est falsum. ergo educitur de potentia di-
 uisibili. Sed patet quod materia non est diuisibilis de se sed
 per quantitatem. igitur ante quantitatem esset quantitas.

Item si quantitas preexistens corrumpitur. Ergo mo-
 tus localis esset in instanti. prius falsum. vi patet sexto physico-
 rum. prius probatur. nam quod ex aere sit ignis in introductione for-
 me substantialis per introductionem dimensionis ignis. si iste
 dimensiones occupat maiorem locum quam dimensiones aeris. er-
 go vel si erit cum alio corpore: quod non est dicendum. vel aliud cor-
 pus cederet eis: et sic corpus cadens mouetur et in instanti.
 quia iste dimensiones in instanti introducit sicut et forma sub-
 stantialis ipsius ignis. Item ois motus huius terminum sibi
 intrinsecum quia motus per suum terminum specificat. vi physico-
 rum. sed quod ex aere sit ignis rarefactio preedit. ergo huius terminum
 sibi intrinsecum. sed in instanti ipse forme generant ignis et
 sic motus rarefactionis completus. ergo huius terminum suum in in-
 stanti isto. sed in illo instanti non sicut nisi dimensiones ignis.
 ergo iste dimensiones ignis terminat ipsum motum rarefactio-
 nis. ergo dimensiones aeris non corrumpuntur. licet si sint in ig-
 ne maiori termino terminate. Item remanet quantitas sua
 totaliter non inducit de nouo. ergo dimensiones eadem reman-
 ent in generato. tenet prius: quia da oppositum quod non manent
 et quod totaliter de nouo inducitur. aut arguitur. ois motus ad quod
 titatem vel augmentum vel dat decrementum. sed in aucto non
 tota quantitas generatur quia augmentum est preexistens quantitatis
 additamentum. nec etiam in diminuto tota quantitas auferatur
 quia diffinitio est per prius quantitatis minoram. igitur et cetera.
 Preterea si vinum mutat in acetum non dicitur quod dolum sit de
 nouo replem. ergo nec aduenit nouum replem quod est quod non
 titas. Item si dolum mutaret in aliud non dicerem quod locum eor-
 mutat. sed quod eum et idem locum. et nec quod aut mutat in ignem
 dicerem quod dimensiones aeris permutet. Et si firmat quia ter-
 mini motus vel differunt specie vel numero vel saltem secundum aliquem
 gradum sicut in motu augmenti vel diminutionis vel
 alterationis. sed quod dolum mutatur in dolum si mutaretur per
 aliquam potentiam naturalem ibi essent omnino eadem dimen-
 siones non secundum aliquem gradum differentis. ergo dimensio que est in
 dolo quod est terminus ad quem est omnino eadem cum dimensio-
 ne que erat in termino in termino a quo scilicet in alio dolo. aliter enim natura.

frustra ageret si moueretur de vna quantitate habente ta-
lem ad aliam habentem eundem terminum. Preterea
quando ex aere fit ignis aut dimensiones aeris corrumpunt
in instanti aut in tempore non instanti quia accidentia si-
cut acquiruntur ita corrumpuntur per motum, nec in tem-
pore quia maneret vsq; ad instantis generationis ignis.

In opposito contra istam opinionem arguo multipli-
citer: Non stante eodem subiecto non manet accidens il-
lius subiecti, sed subiectum immediatè dimensionatum est
compositum ex materia et forma substantiali quã formam
substantialem sequitur quantitas, igitur non manente cõ-
posito nec eadem materia nec dimensio eadem: sed corru-
pta forma substantiali non manet idem compositum, ergo
et c. Dicitur q; non oportet aliquid sequens aliquid ratione al-
terius corrumpatur ad corruptionem eius quod sequitur:
quod ideo est quia scientia sequitur compositum ratione anti-
me et tamen scientia non corrumpitur ad corruptionem cõ-
positi, sic in proposito quantitas sequitur compositum ratio-
ne materie, ideo non apparet q; quando compositum cor-
rumpitur quantitas corrumpatur: quia manet materia ra-
tione cuius ipsum sequitur. Contra: corruptio ipso cõ-
tinenti in quo immediatè fundatur posterius corrumpitur
ipsum posterius, sed forma substantialis manet interma-
teriam et formam accidentalem: et sic est prior essentialiter
quantitate: sicut superficies mediat inter compositum et al-
bedinẽ et est prior essentialiter albedinẽ, ergo corrupta for-
ma substantiali in qua immediatè fundatur quantitas: quã/
titas corrumpetur. Item accidentis esse est inesse septi-
mo metaphysice, ergo non manente eadem inherẽtia ac-
cidentis non manet idem accidens, sed corrupta forma sub-
stantiali non manet eadem inherẽtia dimensionis, ergo
et c. Secundo principaliter arguitur sic, in generato quã
dicitur est maior quantitas quã in corrupto vt quando ex aere
fit ignis: tunc si eadem dimensio maneat in generato et c.
quero aut quantitas generati que est maior: et precise eadẽ
quantitas: aut non precise: et non potest dici primũ quia tunc
idem respectu eiusdem esset maior et minor: et sic sub con-
trarijs terminis, si dicitur secundũ: ergo in generato est ali-
qua pars noua que prius non fuit in corrupto: tunc arguitur
sic. Quando aliqua sunt eiusdem rationis si vnũ est corru-
ptibile: et aliud, aliter si essent eiusdẽ rõnis: quia corruptibile
et incorruptibile differat p̃ q; generat, x. metra, sed tota quã-
titas et eius pars sunt eiusdem rationis, ergo si pars est ge-
nerabilis et corruptibilis et totum cuius est pars erit huius-
modi, ergo non necessario manet. Confirmatur quia si aliquã
pars non adueniat h; non ab extrinseco sed ab intrinseco,
ergo de nouo reducitur de potentia materie et sicut vna pars
educitur ita et quelibet alia potest educi et si quelibet, pars,
ergo et tota, igitur et c. Dices q; quando ex aere fit ignis
q; eadem quantitas manet precise: non tamen erimus idem

Contra: an precise est vna quantitas in igne et aere sic
vnũ fm idem respectu eiusdem erit maior et minor, et si nũ
est precise eadem quantitas, ergo aliqua pars est de nouo in ig-
ne q; non erat in aere: quia iste terminus nõ potest esse nisi aliq;
pars quantitates cũ non possit esse punctus: quia punctus si-
ne quantitate aduenire non potest, q; aut sit maior: quantitas
in igne quã in aere: pbatur, tum quia replet maiorẽ locũ quã
aer et non replet nisi ratione quantitates, tum quia philoso-
phus quarto physicoz ca. de vacuo dicit q; quã ex denso sit
rãz, maior quantitas est in raro quã fuerit in densio. Itẽ
q; quantitas, aeris et ignis nõ sit precise eadẽ pbatur: ipso
bile est q; relatio de nouo adueniat, sed eadẽ et inaequale
duplũ et dimidiũ sũt relatões pmi modi, igitur et c. sed capiat
vna quantitas q; maneat et fm cũ nõ sic mediasset sit equã
quantitati illius aeris rarefiat, igitur aer iste equalis quã-
titati sic accepte, igitur aliquid nouum in indamẽto ad-
uenit, sed nõ quantitate pmanet: quia sic fm cũ nõ erat mo-

tus, ergo in aere rarefacto. Sed dices q; solũ ibi est ter-
minus motus non alia quantitate. Contra solũ quantita-
te dicitur aliq; equale alteri vel ineq;le, quia p̃p̃riũ quantitati est
dicitur equale vel, ineq;le, ergo aer q; p̃mo erat equalis et postea
inequalis respectu illius quantitates pmanentis h; aliam
quantitatẽ quã prius non habebat. Item p nouũ motus
res noua acquirunt, sed augmentatio et rarefactio sũt motus
ad quantitatẽ, ergo per eos noua quantitas acquirunt, sed in
aere quã rarefit est noua rarefactio, igitur et c. Tertio p̃
cipaliter arguitur, aut quantitas terminata et interminata
sũt vna quantitas et sic h; p̃positũ: quia quantitas terminata
non semp manet, ergo nec interminata aut est alia et alia et
tũc in eodẽ subiecto sunt due quantitates: quod est falsum, si
dicitur q; sunt vna quantitas in terminata non manet so-
lum quantũ ad terminũ: quero iste terminus aut est de ge-
nere quantitates: aut nõ, si sic cum nõ sit diuisibilis quã ter-
minus est diuisibilis non aduenit nec recedit sine diuisibi-
li, ergo diuisibilis, et per h; quantitas et sic quantitas nõ
manet, et qua rone vna pars potest oĩno manere et tota si nõ
sit de genere quantitates, ergo augmentatio et diminutio nõ
erũt motus ad quantitatẽ cũ sit ad talem terminum.

Quarto principaliter arguitur sic, p̃hs, v. physicoz et se-
cundo metha, pbatur per talem rone q; generatio non sit
motus quod mouetur est in loco: quod generatur non est in loco
sed subiectũ generationis est materia p̃ma, ergo materia
nõ est in loco, ergo materia p̃ma vt est subiectũ generatio-
nis non est quantitas, p̃ma pbatur, nam oẽ quantũ est in lo-
co quia quantitas est ratio formalis qua aliquid sit in lo-
co. Dicitur forte q; subiectum generationis puta ma-
teria non est ex se in loco sed per quantitatẽ, illud autẽ quod
mouetur per se est in loco quia p̃p̃rie est quantũ. Confirmat
sicut materia p̃ma non est per se in loco inquantũ subiectũ
generationis sed per quantitatẽ: ita subiectum motus inquantũ
subiectum motus nõ est per se in loco sed per quantita-
tẽ, ergo nulla est dicitur inter ista quantũ ad esse in loco, mi-
nor pbatur vsq; q; subiectum motus vt sic non est per se in
loco sed per quantitatẽ. Illud quod per se est subiectũ motus
recipit formã fm quã est motus cuius rone est subiectũ motus
est p se in potentia ad terminũ motus: et quod est p se in poten-
tia ad terminũ motus in se recipit formã fm quã est motus
capio minorẽ, sed subiectũ motus augmentat est suba inq;
titate et sic p accidens. Sed tu dices q; hec rone non solu-
est p̃ria ad x, sed etiã p̃ determinationẽ p̃hi supra, nã p hoc
p̃hs distinguit gnationẽ a motu quia subiectũ motus est in lo-
co: nõ aut subiectũ gnationis, et pbatur quia ita est vnũ in loco si-
cut et aliud. Itẽ dices q; p̃hs distinguit gnationẽ a motu:
quia illud quod mouetur est in loco vel p formã p̃suppositã forme
fm quam est motus: sicut suba alterationis vel loci muta-
tionis vel est in loco nõ quidẽ p formã p̃suppositã forme
fm quam est motus sicut subiectũ augmenti vel decremen-
ti, subiectũ aut generationis neutro modo istoz est in loco
quia non per formã p̃suppositã forme fm quam est
generatio, quia vel nulla p̃supponitur forma forme gene-
rande fm quam est generatio: vel si sic ista non est rone eẽ-
di in loco, nec etiam subiectum generationis est in loco se-
cundum formã secundum quam est generatio: quia ta-
lis forma cum sit substantialis non est ratio essendi in lo-
co alicui. Quantum ad tertium articulum, Respon-
deo ad questionem et dico q; quando aliquid corrumpitur
vel fit resolutio vsque ad materiam primam: vel non. Si
non sic: dico q; in genito et in corrupto manent eadẽ di-
mensiones numero existentes et etiam quantitates istas
dimensiones sequentes: cuius ratio est: quia quantitas
sive dimensio non corrumpitur nisi eius subiectum cor-
rumpatur. Sed eius subiectum scilicet materia p̃-
ma cum forma corporea ponitur, remaneret ergo si antem

in resolutio vsq; ad materiam primā: sic dico q; nihil com-
mune manet in genito et in corrupto nisi prima materia:
forma substantialis quia quantitas terminata et intermina-
ta corrumpitur et etiā qualitas omnis. vnde et aduertendum
q; aliquod esse subiectum accidentis contingit dupliciter.
Vno modo quia immediate terminat dependentiā eius vt
superficies est subiectum albedinis et tale dicitur subiectum
quo. vnde secundo metaphysice color est in superficie p
se et primo vt dicit comentator: q; superficies est subiectum
quo albedinis. Alio modo aliquid dicitur esse subiectum ac-
cidentis quia vltimate terminat dependentiam eius et tale
subiectum dicitur esse subiectum quod cuius subiectum est
prima substantia vt probatur in predicamentis nam de ip-
sa omnia dicuntur vel sunt in ipsa. quia ergo quando fit
resolutio in generatione vsq; ad materiam primā destrui-
tur subiectum quod ipsius quantitatis quia tūc forma sub-
stantialis corrumpitur. hinc est q; quantitas corrumpitur
et substantia et cōmuniter omnis quantitas insuadatur.

Ex his potest haberi ratio in proposito quando subie-
ctum immediatum alicuius accidentis corrumpitur: et illud
accidens corrumpitur. sed quando fit resolutio vsq; ad ma-
teriam primam accidentis alicuius subiectum non manet
vel destruitur. ergo omne accidens illius subiecti corrup-
tū. minor patet quia tunc non manet nisi materia prima
sed materia prima non est immediatum subiectum alicuius
accidentis. tum quia immediate non terminat dependentiā
alicuius accidentis. quia materia de se non habet actuali-
tatem per quam possit determinare dependentiam accidē-
tis. tam quia nullum accidens mediant inter materiam et
formam substantialem vt probatum fuit. ergo etc. Sc-
cundo ostendendo conclusionem principalem simul decla-
rando modum sicut quantum fit ex quanto ita existens: ex ex-
istente materia que semper est formata: quia materia nun-
quā est sine forma. etiam patet quantum fieri ex quanto et
existens ex existente quia corpus semper est ex terminis.
sumo minorem sed ad hoc q; existens fiat ex existente non
oportet ponere aliquam formam substantialem semp ma-
nere in genito et in corrupto: sed sufficit q; forma corrupti cō-
tinuetur vsq; ad instans introductionis forme generate.
ergo ad hoc q; corpus fiat ex corpore non oportet ponere
aliquam quantitatem eandem numero semper manere sed
sufficit quantitatem corporis extrinsecam facere aliud cor-
pus continuari vsq; ad instans in quo generatur corpus
ex ipso. Item quicquid est in potentia pure passiuā ad
plures formas per quarum naturam satiatur eius appeti-
tus: quod dico forte ppter materiam celi que non est in po-
tentia contradictionis respectu illarū quia ex nono metha-
physice hoc est esse in potentia contradictionis quia quod
sic est in potentia passiuā non magis determinat vnū con-
tradictoriarū q; aliud. sed materia prima est huiusmodi ad
omnes formas ex quo non est quid nec quale septimo me-
thaphysice. ergo respectu ipsarū est in potentia contradic-
tionis. ergo materia non determinat sibi necessario quan-
tatem. Item aut quantitas est formaliter contenta in
potentia materie et re diuisibilis in ipsam: aut non. si non.
ergo non est forma substantialis quia non educitur nec re-
ducitur in potentiam materie vt patet de anima intellectu-
na. si sic. igitur est generabilis et corruptibilis. Sed qd
sim veritatē dicemus fuisse de intentione comentatoris.

Dico q; intentio eius non fuit q; eadem dimensio nu-
mero maneat in genito et in corrupto licet eadē secundum
specie maneat: quod patet ex tribus auctoritatibus in de
substantia orbis prima dicit quia omnis forma substantia-
lis habet ppter quantitatem terminatā. quia omnium natura
constantiā etc. ideo dimensiones terminate non existunt in
hoc subiecto. s. nisi postquā forma substantialis existit in eo
ex his patet q; quantitas non perficit materiam nisi medi

ante forma substantiali. ergo forma substantiali corrupta
quantitas corrumpitur. Secunda auctoritas quia quan-
do ex aere fit ignis caliditas ignis agit in aerem: et cū ig-
nis venerit ad maximā quantitatem materia aeris expolis-
tur forma substantiali et accidentali et dimensionibus pro-
prijs recipit formam ignis et quantitatem ipsam consequentes.

Alia auctoritas est q; tres dimensiones nunquā sepan-
tur a materia nisi sicut accidentia cōmunia vt qualitates et
sensibiles. Et ponit exemplum vt sicut diaphanitas in ae-
re et in aqua. sed certū est q; diaphanitas aeris vel aque nō
manet ipsis corruptis quia consequuntur formas substan-
tiales eorum. Notandū q; ipsa diaphanitas et ois qua-
litas symbola corrūpi non dicitur sicut qualitates non sym-
bole: non quia eadē numero manent: sed quia non a cō-
traria: sed a subiecto corrūpuntur et sic per accidens corru-
pitur magis q; qualitas non symbola. Alia auctoritas
Auenne secundo metaphysice secundo capitulo vt dicit
q; quando cera aliter et aliter figuratur vel quando ex
depresso fit rax priores qualitates corrūpuntur et alie nu-
mero generantur. Sed hūc auctoritati non est adcredēdū
mai⁹ quia duz est dicere q; aqua que rare fit vel ponitur
in alio et in alio vase aliter et aliter figuratio perdat quanti-
tatem et de nouo acquirit aliam. Ad rationes ad primam
comentatoris cū dicitur corpus non potest fieri ex non cor-
pore. Respondeo q; ista propositio dupliciter potest in-
telligi. Vno modo q; illud ex quo fit corpus debet habere
aliam dimensionē et esse quantum. Alio modo q; illud ex
quo fit corp⁹ de se fit corpus et non fit de se non corpus. p-
mo modo intelligendo vera est ppositio quia materia ex
qua fit corpus in instanti generationis necessario oportet
esse quantā licet non quantitate precedente sed sequente:
quia in illo instanti habet formā substantialem et consequen-
tem ipsam quantitatem formā sequentē. secūdo modo intel-
ligendo dico q; ppositio est falsa: quod patet duplici ratio-
ne. prima ratio est sic recipiens debet esse denudatū a spe-
cie et genere recepti. Comentator tertio de anima comen-
to quarto. sed materia est recipiens formā substantialem et
quantitatem. s. de se denudatū ab istis. Secunda ratio est q;
illud quod generatur vt sic non est in loco. sed quod non
est in loco non est quantum. materia autē est subiectum gene-
rationis in quantum generatur. ergo non est quanta de se
ergo etc. Dico igitur ad formam argumenti q; corpus
fit ex corpore: vex est per accidens. quia illud ex quo fit ē
quantum per accidens quia p quantitatem tamen q; cor-
pus fiat ex per se corpore: falsū est vt patuit.

Ad auctoritatē cū dicitur et qui inuenit dico q; quodli-
bet vtz auctoritate vtz est. nam genitū et corruptibile cō-
municant in eisdē dimensionibus non terminatis eisdem
s. specie non numero et materia nunquā a dimensionibus
interminatis: quia nunquā est sine dimensione licet sit si-
ne hac vel illa: sicut etiā materia nunquā denudatur a for-
mis substantialibus licet denudetur ab hac vel illa. vnde
bene q; si materia in instanti generationis vel tēpore ha-
bitio in instanti essent sine aliqua dimensione q; corpus fi-
eret ex non corpore: tamen nunquā materia est sine dimen-
sione. Ad secundū cū arguitur nulla forma etc. Dico q;
illud argumentū non concludit: quia per idē pbabimur q;
quantitas non corrūpatur qui si corrūperetur ergo vel a
subiecto vel a contrario. non a contrario quia non habet.
nec a subiecto quia tunc ex corruptione. s. forme substantia-
lis nihil quantitatis remaneret. pretereā sicut quantitas d
se sequitur compositū ratione materie ita quantitas termi-
nata. igitur sicut quantitas interminata eadem ratione sci-
licet quia materia non corrūpuitur. Dico igitur ad argu-
mentū q; quantitas corrūpuitur ratione subiecti: quia. s. cō-
positū q; est eius subiectum corrūpuitur. Dices tu non
corrūpuitur qui sequitur cōpositum ratione materie: quan-

has vero ratione forme: & ideo corrupto cōposito quāti-
 tas & nō qualitas corrūpetur. Respondeo q̄ hoc dicitur. s.
 q̄ quantitas sequitur cōpositum rōne materie non inueni-
 tur a philosopho nec a cōmentatore: sed oppositum vt in
 superiori questione determinatū fuit. tamen si volum⁹ cō-
 solari sic dicentes dicemus q̄ iō dicitur quantitas seq̄ cō-
 positum rōne materie. qualitates vero rōne forme q̄ quā-
 titas cū materia in duobus conuenit in quibus qualitatē/
 b⁹ cum materia prima nō puenit. similiter qualitatē i duo-
 bus conuenit cū forma substantiali in quib⁹ quantitatis nō
 puenit cū ea. nā sicut materia nō est actiua sicut nec quāti-
 tas ē sicut nec materia sicut materia inter entia ē ipse facti/
 sima i quantū nō h̄z aliquē actū. ita ē qualitas est ipse factior
 quātitate. iō magis cū materia conuenit q̄z qualitas. q̄litas
 autē ē ipse factior & actiua. iō magis puenit cū forma q̄z q̄-
 litas. iō q̄lī rōne forma substantialis sequit⁹ ppositū & qua-
 litas rōne forme eadē rōne quātitas insequit⁹ ppositū rōe
 materie. Ad rōnes consequentiū cū dicitur aut tota. dico
 q̄ tota quātitas inducit in tota materia & ps in pte & cum
 dicitur. ergo materia que fuit ipsius aeris hēbit pte & pte. z.
 Dico vt tu loqueris de p̄tibus materie s̄z illud qd̄ sit sic.
 cōcedo qd̄ dicitur: & tamen non sequit⁹ q̄ ante quātitatē sit
 quātitas: q̄ illas ptes non h̄z p quātitatē s̄m q̄ p̄tula
 res & extrinsece & tales ptes nō pcedunt quātitatē imo
 sunt tales p quātitatē nec in eis quātitas recipit. sed tā-
 tum in p̄tibus materie pcedentis. quare &c. Ad s̄z cū
 dicitur si tota quātitas. respondeo q̄ illud argumentū nō cō-
 cludit. Nā arguo sic. i eodē instāti in quo corpus xpi fuit
 organizatum fuit & aiātū. tunc sit in illo instāti i quo aia i
 funditur aut infundat in corpe uiuo: aut nō. non scdo mō
 q̄ in eodem instāti idēz corpus eēt uiuū & non uiuū: qd̄
 est impossibile nec in uiuo: q̄ corpus corpus nō uiuat nisi p
 animā anteq̄z recipet aiām haberet aiām & sic ante animā
 esset aia. Similiter lumen ē actus corpis lucidi. aut er-
 go lucidū est lucidū ante receptionē luminis & ante lumē:
 aut non. si nō. igit̄ non lucidū esset lucidū qd̄ implicat. Si
 sic cū diaphanū non luceat nisi p lumē anteq̄z recipere lu-
 men. lumē haberet lumen. que argumenta nō concludūt
 & tamen cū similiter pcedunt. dico ergo ad ipsū q̄ tota q̄z
 titas de nouo adducit de potētia materie & de potētia ma-
 terie diuisibilis. non quidē diuisibilis p quātitatē pceden-
 tem. sed sequentē sicut lumen ē actus corpis lucidi non q̄
 dem prius lucidi vel sine lumine lucidi. sed p lumen luci-
 di: ita in pposito quātitas est alicuius materie q̄z te non
 quidē de se quante. sed p quātitatē quā habebit. Ad
 aliud cū dicitur q̄ si tota quātitas corrūperet. dicit q̄ nō
 sequit⁹ q̄ in eodē instāti ipis i quo ignis ē primo genit⁹
 ignis tñ quantū eius quāntal supercedit quāntatē aeris.
 ex quo generat tñ corrūpit de igne: & sic nō ōz q̄ aliquod
 corpus moueat in quātitate. Vel dicendū q̄ in illo instā-
 ti in quo ignis est primo genit⁹ nō occupat maiore: locuz
 q̄z aer ex quo genitus est. sed statim postea i tpe habito vt
 immediate se h̄nt: exēpli grā ponat ignis i furno & clauda-
 tur. primo ignis corrūper totū acrē replentē totū furnū &
 certū est q̄ nō occupat maiore locū quā aer occuparet. sed
 ap̄o furno subito maiore occupat & sic nō sequit⁹ q̄ motus
 sit in instāti. posset autē dicta rō de motu locali in instāti for-
 mari si quātitas ignis de nouo iducit & tota quātitas ae-
 ris corrūpit: certū est q̄ tota inducit in instāti in quo ge-
 nerat ignis vel p augmentū vel p alterationē sine sic. vel
 sic sequit⁹ q̄ motus est i instāti. Rūdeo ad hac formaz q̄
 totū iducit i instāti gnātōis ignis nō p motū aliquē. s̄z per
 mutationē: iō motus nō est i instāti. agens enī non p̄tō
 attingit vnā prem materie & postea aliam. sed totaz simul
 potētia materie. iō in instāti pducit. Vñ sc̄ndum q̄ si
 gillū i vno instāti imprimeret figurā in cerā. ita q̄ totam
 cerā simul attingat nō p motū. sed p mutationē in cā age-

ret. sic in presenti maxime cū quantitas sit quedaz ipse
 in substantia ab agente. Ad quartū cū dicitur omnis motus.
 dico q̄ duplex est mot⁹ vnus corruptiuus alī acq̄siuus:
 de acq̄sitione vera ē maior q̄ p talē motū est p̄cessus ab i/
 p̄fecto ad imp̄fectū. sed de motu corruptiuo nō est vera q̄
 ista. p̄cedit ab eē ad nō eē. iō talis mot⁹ nō h̄z terminū sibi
 intrinsecū q̄ nō est dare vltimū non esse forme prioris. s̄z
 bene primū sequentis. viij. phy. iste autē motus rarefacio-
 nis q̄n ex aere sit ignis ē solū motus corruptiuus. iō &c.
 Ad quintū cū dicitur repugnat quantitatē. dicendū q̄ an
 recedens ē falsū: q̄ si sibi repugnaret totaliter. p̄duci p nul-
 lam potētia posset p̄duci: qd̄ falsū est: q̄ deus producen-
 do celū p̄duxit totā quantitatem est celi simul cū celo: simi-
 liter p̄ducere posset tota die multas quantitates etiam tota
 liter. Sciendū tñ q̄ quātitas dupliciter acq̄rit p motū.
 Vno mō p motū p̄tū terminatū ad ipsaz: & sic bene ve-
 rū est q̄ quantitas repugnat totaliter acq̄ri p talem motū.
 Alio modo p motū terminatū ad formā substantialē: & p
 talē motū pot̄ totalit̄ induci: & inducit i generatione ignis
 ex aere. Ad sextū cū dicitur. Si vinū &c. Rūdeo q̄ si i vi-
 no sunt plures forme substantiales: actū nō de nouo re-
 plet doliū: q̄ eadem quātitas manet in aceto que fuit in
 vino: q̄ manet forma subalis rōne cuius quātitas vini
 erat in vino. si tamen non sit plures dicendū: q̄ doliū tūc
 de nouo implet & noua quātitas aduenit. Ad septimū
 cū dicitur. Si vnū doliū mutaret dicendū q̄ nullo mō locus
 idem numero maneret: est tñ idem specie: queras qd̄ per
 hoc intelligit in secundo sententiarū q̄one. Vñ angelus
 sit i loco. Ad cōfirmationē cū dicitur. Termini motus in
 ter quos p se est ipse motus. vnde differūt aliquo istorum
 modoz q̄ aliter natura frustrā ageret. sed in pposito quā-
 do. s. doliū vnū mutaret in aliud eiusdē quāntitatis: vel vi-
 nū in acētū non est p̄tō terminus illius transmutationis:
 sed mutatio est p se inter subam illius doliij vel inter sub-
 stantiam vini & aceti. Ad q̄onem cū dicitur. Ista acciden-
 tia aut corrūpunt in tempore aut in instāti. dico q̄ in in-
 stāti: q̄ in eodē i quo corrūpit aer. & cū dicitur. q̄ sicut acq̄-
 ritur dicendū q̄ q̄ aliud acq̄rit p p̄one nomē: tūc si acq̄rit
 p motū ita corrūpunt p motū. sed in pposito ipsa quan-
 titas terminata sine alia non p se acq̄ritur p motū. sed per
 accidens p mutationem q̄ in instāti isto in quo eius sub-
 sectū generat. ergo non corrūpitur p motū. Ad argu-
 mentū principale cū dicitur. In generato dicitur: q̄ vel in illo
 q̄ habuit circatrices est tantū vna forma. & sic est dicendū
 q̄ nō sunt eadem circatrices numero in mortuo & in uiuo:
 vel sunt plures: & tunc est dicendū q̄ iō quātitas nō cor-
 rūpit: q̄ manet illa forma que est subiectū immediatū eius
 &c. Ad dō dico q̄ alia argumenta superi⁹ facta possunt ma-
 gistratiter solui tenēdo q̄ substantia suscipiat magis et mi-
 nus &c.

Trun dimensiones interminate pcedāt for-
 mam subalē in materia. Et arguit q̄ nō: quia
 suba prior est accidente cognitione diffinitione
 & tpe. viij. metaphy. sed oēs dimensiones siue
 terminate siue interminate sūt accētia. ergo &c. Itē ma-
 teria cū forma cā est oīum accētia que sūt in ea p̄tō phy.
 Cū igit̄ cā sit prior causato: sequit⁹ formam substantialem
 pcedere dimensiones. Item dato opposito sequitur
 diffinitiones subarū esse p additamenta: p̄ns falsum. ergo
 p̄ns pbatur: q̄ diffinitio principaliter sumit a forma: & q̄
 quid cadit in diffinitione siue sit materia siue sit qd̄cuq̄z a/
 lind cadit sub ratione forme: tunc arguitur sic. Quod pri-
 us est forma cadit in diffinitione substantie. sed dimensio-
 nes interminate sunt priores forma substantiali per te. er-
 go ponende sunt in diffinitione substantie. Constat autēz
 cum sint accidentia q̄ sunt post naturam substantie. ergo
 in diffinitione substantie ponitur aliquod quod nō est de

essentia substantie: talis autem est per aditamentum, igitur etc.

Item materia est primum subiectum generationis, tale autem
omnino manere: quod non videtur habere esse nisi per formam substantia-
lialem, ergo etc. **S**uppositum dicitur primum, in de substantia or-
bis. Hanc autem questionem tractat commentator ibidem: et ibi
ponit opinionem Auicenne: quod dicit formam substantialem, pri-
mo recipi in materia prima. Ex qua positio de premetator dedu-
cit Auicenna ad tria inconuenientia. Primum quod forma que
libet esset imptibilis per se et per accidens: ut quod tota in toto et
tota etc. secundum inconueniens: quod tale compositum esset immobile, ter-
tium quod materia non posset recipere nisi unam formam tamquam si-
bi propria: nec plures simul vel successive. Et quod euidetia isto-
rum qualiter sequantur sit ista suppositio: quod quod aliquid recipit
in alio mediante quodam alio illud quod recipitur: re-
cipitur secundum naturam illius quo mediante recipitur: ut per de albe-
dine que de se est indiuisibilis: tamen quia mediante superficie
que est diuisibilis recipitur: ideo ipsa diuiditur: ita quod omne im-
ptibile si recipitur in aliquo mediante aliquo prebuit: prebuit
recipitur. si ergo esset motus conuersus fieret econuerso.
Cum igitur materia de se sit imptibilis nec habeat partem, imo
cum sit pura potentia nullum est habens actum vel distincta
quantitate: nec est illud quod per se diuiditur, similiter forma sub-
stantialis per se est indiuisibilis. Si igitur mediante forma
substantiali reciperet quantitas in materia indiuisibiliter
reciperet: et ita illud compositum esset indiuisibile, ex quo il-
la forma non diuideretur diuisione materie: que oio est im-
ptibilis. Et quo per primum si aduertat. Item ex ista sup-
positione sequitur secundum, scilicet quod tale compositum esset immobile: quoniam
mobile est diuisibile. Et similiter sequitur tertium: quod in ma-
teria non esset nisi una forma simul nec successive: quod ut
dicitur in 11. metaphysice, naturalis appetitus non est frustra
vel otiosus, materia autem naturaliter appetit formam: ut quam
possibile est habere vel quam non. Si secundo modo iste appe-
titus esset otiosus, successiva autem pluralitas formarum non est
sine motu, tale autem compositum moueri non posset: quia cum sit
indiuisibile: non posset primum esse in termino a quo: et primum
in termino ad quem, ergo non apparet plures. Item in
omnibus habentibus materiam materia est una nume-
ro: eo quod non habet per quod differat, ergo tota materia non ha-
beret ut appetat nisi hanc unam formam numero, cum igitur
hoc sint inconuenientia: ideo illa fugata relinquuntur. Sed
nunc dicitur qualiter ponemus istas dimensiones inter-
minatas autem realiter autem secundum rationem. **S**ecundo solutione est
notandum quod materia de se est solum pura potentia nec habet
aliquem actum de se, et ideo cum materia sit multa vel pauca hoc
non habet a se, sed a quantitate, unde omnia quod in generatione ignis
ex aere: vel econuerso: quod nihil utrobique deperdat de ma-
teria, sed precise tantum sit sub utroque termino: non tamen
occupat tantum locum: quod generans quantum dat de forma tan-
tum et de loco, sed omnia quod tantum precise sit de materia in gene-
rato quantum in corrupto: et econuerso sicut dicitur in de ge-
neratione: quod ex uno pugillo aeris sunt decem aque, hec
sunt raritas materie non est a forma aeris: quod sic corrupto
aere in aere non maneret tanta materia: quod est falsum etc.
Et per hoc per quod maior raritas vel multitudo eadem est pri-
mo forma aeris: quod non corrumpitur ad corruptionem aque: et
sic intelligendum est in materia dimensionum intermina-
tarum procedere formam substantialem. Sed per solutione
argumentorum: quod aliqua videntur agere sciendum secundo duo.
Primum quod dimensiones interminate precedunt formam
in materia secundum essentiam non secundum esse: secundum quod precedunt il-
lam modo accidentali non essentiali. Primum per quod acci-
dentis non sunt entia nisi per attributionem ad subiectum: ita
quod sicut entitas accidentium est ab entitate substantie: ita esse
accidentium ab esse substantie et subiecti: ideo dicimus om-
nia accidentia esse oia eadem numero: licet per accidens pro-
pter unum esse subiecti vel suppositi, sicut igitur per generatio-

nem et corruptionem variatur substantia: sic et accidentia
esse: et sicut materia secundum quod manet sub utroque termino: va-
riatur in secundum esse quod acquirit sub diuersis formis: sic dime-
siones interminate oio similiter manent sicut materia in qua
fundantur: et sic secundum esse non precedunt formam substantialem
in materia. Secundum per quod ut dictum est tota necessitas
ponendi dimensiones interminatas procedunt formam
et ut det ei esse publicum et transmutabile, hec autem oia accident
formis que forme de se sunt imptibiles et intransmutabi-
les: unde accidentaliter et non essentialiter dimensiones pre-
cedunt formam in materia: quod non procedunt nisi in gene-
rari et corrumpi: que non essentialiter et per se, sed per accidens
competunt forme, et per hoc ad argumenta. Secundo du-
bitatur quomodo dimensiones interminate procedunt for-
mam. **R**espondeo quod est inuenire duo genera dimensionum
interminatarum, ad cuius euidetiam duo videbimus.
Primum quod ibi sunt dimensiones. Secundo quod iste sint inter-
minate. Primum ostendit quod unus pugillus terre sit densi-
or uno pugillo aque: et non est ex hoc quod terra sit porosior
aqua. Manignis quod minime porosus est rarissimus: nec
ex hoc quod partes terre propinquius iaceant quam ipsius aque: im-
mo equaliter cum sint intermixti et utriusque sit continuum, sed ideo
quod in pugillo terre plus est de materia quam in pugillo aque: et
per hanc conuenientiam in aliquo eodem dicitur Aristoteles, secundo de
generatione et Empedoclem: elementa esse comparabilia:
ex hoc per quod in materia est inuenire multum et parum, sed hoc est
per quantitatem secundum quam aliquid dicitur equale: vel inaequale
que licet sint in predicamento relationis: fundantur in in qua-
ntitate, similiter de multo et paucis: quare cum sit de se penitus
in potentia non habet quod sit multa vel pauca nisi per quantitatem
hec autem quantitas est in materia ante omnem formam: quod sic
probat. Nam non est alia ratio quare ex grano milij non potest
fieri mons et nullo addito et sine rarefactione nisi quod plus
de materia est in monte quam in mulo, si igitur natura possit
super multum et paucum de materia: ita quod posset facere de
pauca materia multum: tunc etiam posset facere de grano
milij montem faciendo de pauca materia multum: et ideo
ideo sine rarefactione, sed quod minor fiat malus nullo ad-
dito vel rarefacto vel nullo decepto vel condensato est oio con-
tra rationem augmenti et decrementi, ergo natura non po-
test super multum et paucum, immo actio materie solius con-
sistit ad formas substantiales quas potest successive in mate-
ria inducere et ab eadem remouere, et in hoc etiam natu-
ra differret ab arte: quia ars solum potest transmutare sub-
iectum quantum: ad formas accidentales non quantum ad
formas substantiales vel accidentales: similiter ultra, er-
go ad formas accidentales non extendit eius actio. **E**x
quibus sequitur quod quantitas in qua fundatur multum et paucum
materie non est de accidentibus formam substantialem in ma-
teria consequentibus: et consequenter ista quantitas est an-
te omnem formam substantialem in materia. Secundo
ostendit quod ex eo dicitur quantitas interminata: quod indetermi-
natum locum occupat, multum autem et parum in materia sunt ista
per que potest occupari locus, non autem occupat locum determi-
natum in actu: quod eadem multitudo materie aliquando oc-
cupat maiorem locum: aliquando minorem, ut in uno pugil-
lo terre: ut cum ex uno pugillo terre sunt decem aeris: et
per tanto dicitur dimensio indeterminata. Sic igitur habe-
mus unum genus dimensionum indeterminatarum: quod non
videtur venari a commentatore in de substantia orbis: nunc vi-
dendum est secundum genus quod commentator magis inquit, Nam unum
quodque in quantum corpus et est corpus et est tale corpus, ut
ignis est corpus et est tale corpus, scilicet ignis. Si igitur ex aere
generatur ignis et econuerso aer corrumpitur: quod hoc tale corpus
corrumpitur, sed non corpus simpliciter corrumpitur, similiter
de igne corruptio dicitur corpus, ergo secundum hanc opinionem
prius est hoc vel tale corpus: et quia corpus consequitur di-

no origines

mensiones simpliciter: et hoc corpus et he dimensiones: et
 sicut corpus simpliciter prius est hoc corpore ita dimensio
 nes simpliciter bis dimensionibus: et dimensiones simpli
 citer sunt interminate: quia non correspondet eis locus deter
 minatus. sed locus simpliciter: quia corpus ut corpus est in
 loco. non autem in hoc loco. hoc autem corpus est in hoc loco de
 terminato. nam generans quantum dat igni vel aeri de for
 ma specifica: tantum dat ei de hoc loco indeterminato. Sic
 igitur habemus duo genera dimensionum interminatarum
 precedentium formam in materia. Differunt autem de dimensio
 nes in hoc: quia primum genus dimensionum precedit omnem for
 mam substantialem in materia te generale quod specificam: quia
 omnia forma in materia recepta oportet quod simpliciter recipiat.
 hoc autem ut patuit non potest esse nisi dimensiones intermi
 nate precederent omnes formas tam generales quam specificas.

Secundum autem genus non uniuersaliter precedit omnes
 formas substantiales: quia non formam corporis simpliciter
 immo sequuntur. sed tamen formam specificam huius corporis
 ignis vel aeris. Secunda differentia inter has est: quia
 primum genus barum fundatur in materia simpliciter ut in
 subiecto secundario in composito ex materia et forma. non enim
 enim precedit corpus simpliciter. sed corpus tale. Ter
 tia est: quia primum genus dimensionum precedit formam sub
 stantialem. Secundum vero non nisi secundum modum conside
 randi. Nam in uno composito esse non est nisi una forma et
 illa est specifica. si enim in uno composito essent plures cuius
 quilibet illarum debet esse simpliciter idem compositum non esset
 per se unum et quilibet ingredretur definitionem eius: et sic
 definitio non esset per se una: contra philosophum. vii. metaphysice. Si
 igitur ex aere generetur ignis: nulla substantialis forma
 essentialiter remaneret in igne que fuit in aere. conceptui
 enim generis non respondet alia una hypostasis unius na
 ture realis: quia intellectus generis ex sua similitudine col
 lectus est: tenuissimus. primo de anima: et philosophum. secundo meta
 physice. manet igitur corpus in transmutatione aeris. si ignis
 quodam prius. scilicet ut genus: quod realiter non differt a suis spe
 ciebus. sed solum ratione et modo considerandi: quia considerans
 ignem et aerem utrobique in quantum corpus non corrumpitur
 nisi aliquod in quo hec duo differunt sic considerata: et sicut
 corpus secundum rationem: sic consideratum est prius secundum rationem
 tamen. Similiter dimensiones simpliciter que ipsum conse
 quantur sunt his dimensionibus priores non essentialiter
 sed ratione. Quarta differentia est inter dimensiones in
 terminatas et terminatas: quia solum ratione adinueniuntur diffe
 runt sicut dimensio a dimensione. scilicet secundum rationem magis ab
 stracti et minus: quia sicut a particulari realiter non differunt nisi
 secundum rationem sic interminata et terminata dimensio: et sicut termi
 nata dimensio est illa qua terminatus locus occupatur: ita
 indeterminata qua indeterminatus locus occupatur. sed
 primum genus dimensionum a secundo realiter differt: quia
 materia eiusdem est multitudinis et paucitatis sub uno pu
 gillo terre et aque facte ex illo. terminate autem dimensiones
 maiorem locum determinatum occupant sub aqua quam terre.
 Cum igitur in transmutatione pugilli in quatuor a
 que dimensio interminata eadem manet: quia utrobique ea
 dem multitudo materie. non autem manet eadem terminata
 dimensio: quia non idem terminus equalis manet: patet quia pri
 mum genus dimensionum interminate realiter differt a ter
 minata. Ex his sequitur quinta differentia que est. Quod
 primum genus dimensionum interminate comparatur ad secundum
 genus interminate sicut materia ad formam. Secundum
 etiam genus ad terminatas sicut forma confusa ac magis
 abstracta ad formam particularem. ex quo sequitur quod sicut ma
 teria que realiter et essentialiter differt a forma: terminatur
 tamen per formam sicut primum genus dimensionum inter
 minate realiter diuersum a terminatis: terminatur per di
 mensiones terminatas et consequenter naturam ad primum

genus terminari successit per omnes dimensiones ter
 minate: et quia una forma substantialis adueniens mate
 ric non inducit nisi unam dimensionem talem: que ipsam
 consequitur. similiter alia aliam: et sic de alijs. sed hinc est
 quod una forma substantiata recepta in materia non est termi
 natus appetitus materie ad aliam formam substantialem
 ad quam consequuntur alie dimensiones interminate: per
 quas dimensiones interminate prece dentes formam in ma
 teria apte nate sunt terminari: non est autem sic materia ce
 li que licet absolute sit eadem cum materia inferiorum in
 distincte que est per priuationem differentie: quia tunc ha
 berent iste materie per quod differret. multum tamen et
 paucum in materia corporali est alterius rationis a multo
 et paucum in materia celesti: quod patet: quia multum de materia
 in corporalibus facit densum: parum facit rarum: in cor
 poralibus vero parum facit transparentiam: multum spissi
 tudinem et luminositatem: secundum quod dicimus quod stella est den
 sior pars sui orbis. unde indeterminate iste dimensiones
 non nate terminari quibus dimensionibus terminatis. scilicet
 una dimensio terminata. et ideo aduenit una forma sub
 stantialis. que induit unam dimensionem terminatam ta
 lem quali terminatur totus appetitus illius materie. licet
 igitur materia per indifferentiam sit una in his et in illis:
 non tamen oportet corpora celestia corruptibilia esse sicut i
 feriora propter appetitum ad diuersas formas quas nata
 est habere materia et non habet: causam iam dicta est.

prout et
 hinc patet
 in feruor

Subtilissimis ac difficillimis questionibus in libellus
 commentatoris de substantia orbis a solertissimo physice
 veritatis indagatore Joanne de Bando compilatis.
 Deo optimo maximoque fauente finis feliciter impostus
 est: Impensa ingenioque Henrici de sancto Vrso summa
 cum diligentia impressis Vincencie annis dñi ab incar
 natione. M. cccc. lxxxvi. xvij. Cal. nouembrijs.

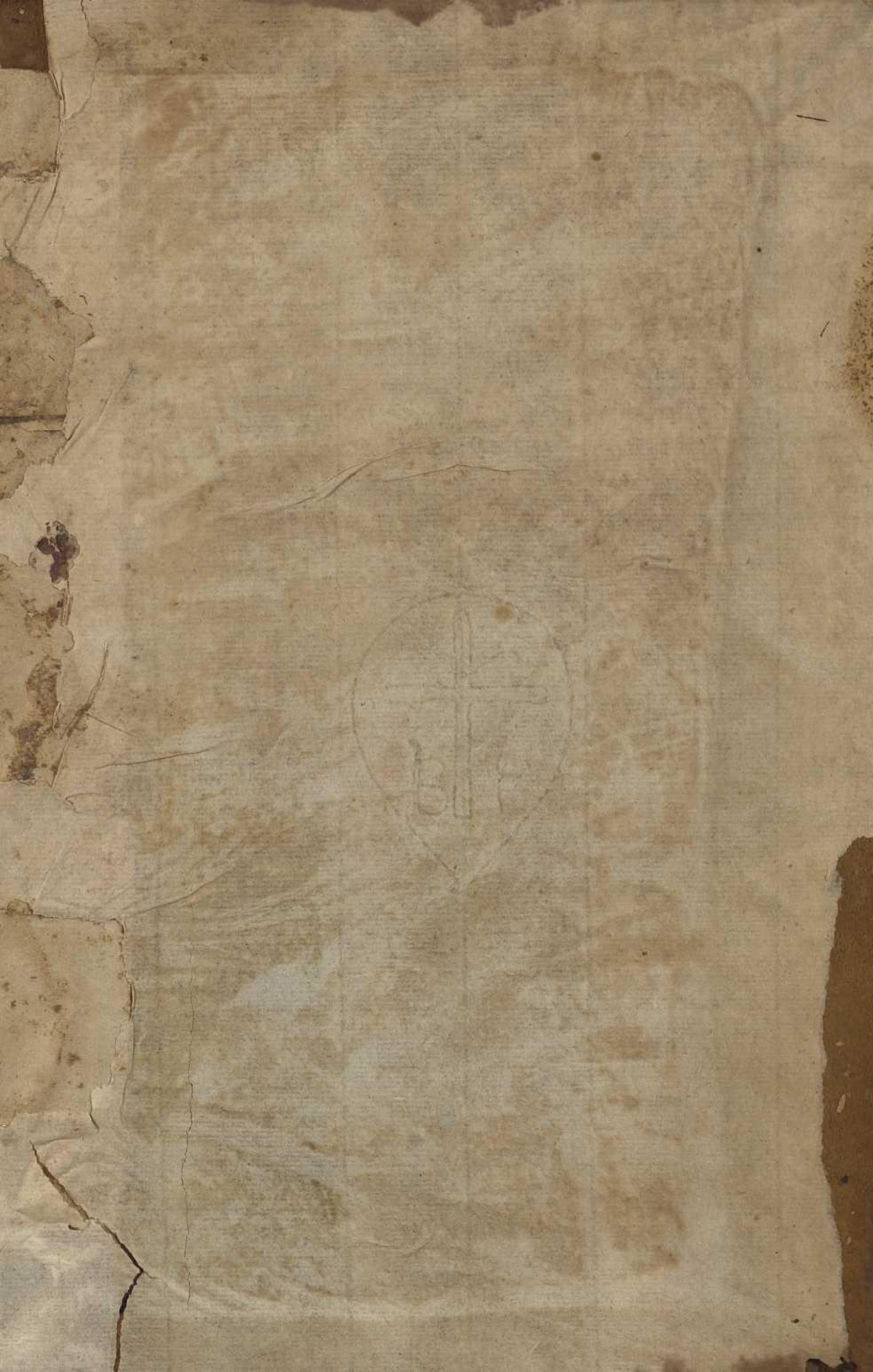

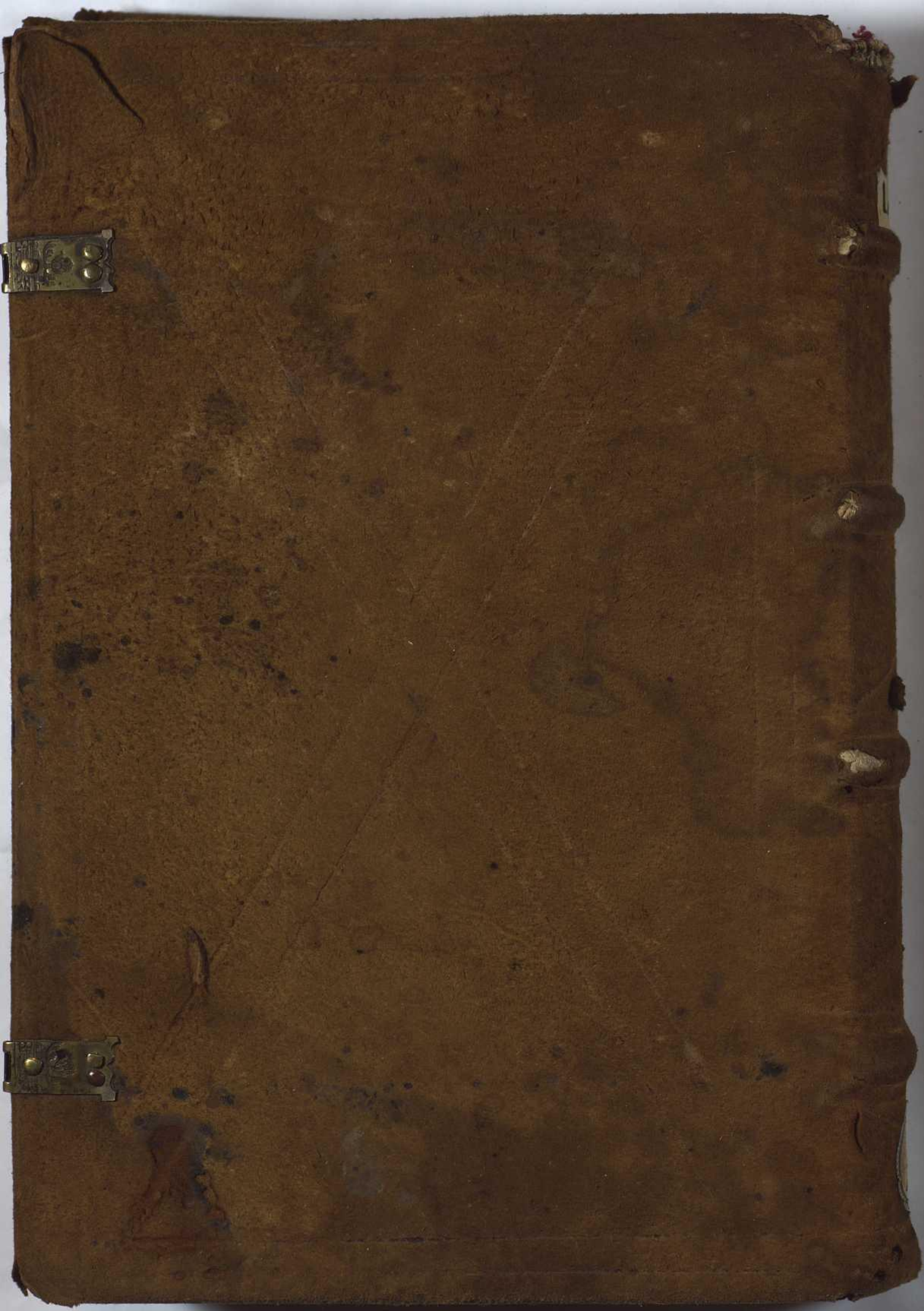
BIBLIOTECA
 UNIVERSITARIA
 DE

Incipit Registrum:

<p>a Primum vacat Incipit in his duobus que ad nos</p> <p>b operatio anime fit composita dicit siquidem vriqz sicut</p> <p>c per se quia ultimo quod ctum nobis pore et non</p> <p>d sum. Deinde quia os est in viuentibus cere altera</p> <p>e sensitivo vegeta et quies se habent Cuius quidem e coloris. Prima</p> <p>f aque superficiem in pupilla. litudinem. dicit aliquid signi</p> <p>g species sensi</p>	<p>caro non esset mouet medium esse actu</p> <p>h sed sensibilia ex his duobus album et nigrum sic et indivisibile</p> <p>propria operatio ligit anima prime prepatōis ptas in cis</p> <p>l gitatina aut autem indigent tellectione</p> <p>l telligēduz secūdo</p> <p>l que prius uisibile potentia intelligēs i actu sequitur aut</p> <p>m voluerimus. tasmatis ratione alterum sunt valde</p> <p>n sic est indifferēs Consideranduz p3 hoc etē.</p>	<p>facit vt pellas</p> <p>o per se a sentiri capit ipsum Incipit expositō q sicut dicit</p> <p>p corporuz celestū Et cum ita sed solum ferentiam inter</p> <p>q Differunt enim accidens signi Quia declarati a virtute motua</p> <p>r Incipiūt qōnes anima iugens negat phi</p> <p>Queritur etiam</p> <p>s tutate determinatā intelligūt d priō esse de intēctione ne non arguit</p> <p>t titas vero rōne mētionet simplr f inis.</p>
--	---	---

12

No. 12
A 30